

A POZSONYI

ORVOS-TERMÉSZETTUDOMÁNYI EGYESÜLET

KÖZLEMÉNYEI

1894—1896. — UJ FOLYAM.

IX. FÜZET.

VERHANDLUNGEN

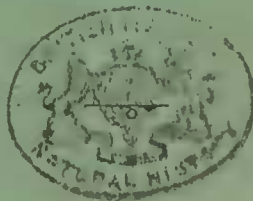
DES

VEREINES FÜR HEIL- UND NATURKUNDE

ZU POZSONY (PRESSBURG.)

JAHRGANG 1894—1896. — NEUE FOLGIE.

IX. HEFT.

POZSONY.

AZ EGYESÜLET KIADVÁNYA. — SELBSTVERLAG DES VEREINES.

1897.

A PÓZSONYI

ORVOS-TERMÉSZETTUDOMÁNYI EGYESÜLET

KÖZLEMÉNYEI

1894—1896. — UJ FOLYAM.

IX. FÜZET.

VERHANDLUNGEN

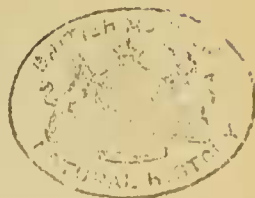
DES

VEREINES FÜR HEIL- UND NATURKUNDE

ZU POZSONY (PRESSBURG.)

JAHRGANG 1894—1896. — NEUE FOLGE.

IX. HEFT.

POZSONY.

AZ EGYESÜLET KIADVÁNYA. — SELBSTVERLAG DES VEREINES.

1897.

Wigand F. K. nyomdája, Pozsonyban.

I.

A POZSONYI

ORVOS-TERMÉSZETTUDOMÁNYI EGYESÜLET

40 ÉVES FENNÁLLÁSÁNAK

VÁZLATOS TÖRTÉNETE.

A pozsonyi orvos-természettudományi egyesület vázlatos története.

Felolvasta az 1896. február hó 16-án tartott jubiláris közgyűlés alkalmával
Dr. *Fischer Jakab*, egyesületi tiltkár.

Tisztelt közgyűlés! 1854. január 7-én egy kis társaság gyűlt egybe e városháza tanácskozási termében, hogy megbeszéljék a módot, miképen lehetne Pozsonyban egy olyan tudományos központot alkotni, mely érintkezési pontja legyen mindazoknak, kik a természettudományt ápolják és fejleszteni akarják, amely központból indulna ki Nyugatmagyarországnak különösen pedig Pozsony városának és környékének tudományos szempontból való kutatása és leírása. Ez a társaság a következő tagokból állott: Bolla János alreáliskolai igazgató, Fuchs Albert az evang. lyceumi physika tanára, Gratzl József városi tanácsos, Dr. Kornhuber András a főreáliskolán a természetrajz tanára, Mack Ede a vegytan tanára, báró Mednyánszky Dénes Molnár Imre városi főkönyvelő, Obermüller János a főreáliskola matematikai tanára. Pablasek Mór a főreáliskola igazgatója, Dr. Pawlovszky Sándor a pozsonyi kir. jogakadémia segédtanára végül Schneller Ágoston cs. k. százados. — Ez a társaság, melyhez később még Csáder hitszonok és Dietl póstatiszt csatlakozott azt határozta, hogy természettudományi egyesületet alapít és a tervezett egyesület alapszabályainak megalkotásával Kornhuber, Mack és Pawlovszky urakat bizta meg.

Ez a szűkebb bizottság alig egy hét alatt feladatának megfelelt és már január 17-én kész volt a folyamodvány is, amelyben az akkori szabályok szerint, ő felsége engedélyét

kérték ki, hogy az egyesület megalakulhasson. Annak dacára hogy az egyesület létrejöttét hathatósan pártfogolták, hogy gróf Attems, a helytartótanács helyettes elnöke is a folyamodványt a kabinet irodához pártolólág terjesztette fel; mégis több mint 1½ év múlva, 1855. augusztus 5-én érkezett le a királyi leirat, mely az alapszabályoknak bizonyos módosítása mellett a természettudományi egyesület létesítét megengedi. A társaság a módosításokat elfogadta, amire 1856. február 8-án a városi tanács által értesítettett, hogy azokat most már a magas belügyminiszterium is jóváhagyta úgy hogy az egyesület működését megkezdheti. Erre 1856. február hó 14-én egy nagy gyűlést hívtak egybe, hogy az egyesületet most már meg is alakítsák. Ezen a gyűlésen azonban még nem történt a végleges megalakulás, csak bizottságot választottak, mely a házszabályokat megállapítsa, és az alakuló közgyűlést egybehívja. Ebbe a bizottságba a már megnevezettekén kívül beválasztották még Walterskirchen bárót, Plener Ignác udvari tanácsost és Dr. Schmidt Antal gymnasiumi tanárt. Végre 1856. márczius 15-én tartatott meg az alakuló közgyűlés, melyben Kornhuber tanár szép beszédben emlékezett meg a természettudományok fontosságáról és azok jelentőségéről, a megejtett választás alkalmával elnöknek választották Plener Ignác udvari tanácsost, pénzügyi igazgatót, alelnöknek Reiser Felix helytartó tanácsost, titkárnak Dr. Kornhubert, másodtitkárnak Mach Edét, szer-tárórnek Schnellert Ágoston, pénztárosnak Kosteiu János számtanácsost végül válaszmányi tagoknak Bolla, Fuchs Pawlovsky urakat és Dr. Mair Gottfried városi főorvost.

Mielőtt azonban az egyesület működésére áttérnék csak néhány megjegyzést akarok tenni azokra, akik az egyesület alakuló közgyűlésén már mint tagok szerepelnek. Az egyesületnek ekkor már 216 tagja volt: 205 pozsonyi és 11 vidéki. Ezen tagok közül jelenleg még élnek és egyesületünknek tagjai: Kornhuber András, Mednyánszky Dénes báró, Plener Ignác, Liebleitner János, Nirschy István és Szlubek Gusztáv. Élnek még, de egyesületünknek már nem tagjai; Udvardy Ferenc, Csáder Károly, dr. Koch Alajos, Márffy Ágost, Michaelis Vilmos, br. Rolshausen Miksa és Schrór Gyula.

Az egyesület tagjai között különben úgy szólván minden hivatás, foglalkozás képviselve volt. Ott találunk számos iparost, kereskedőt, tanárt, orvost, mérnököt, gyógyszerészt stb. A főrangú világ is szép számmal volt képviselve. Az egyesület rendes tagjai között ott látjuk: Attems, Berényi, Deszasse. Esterházy, Karácsonyi, Königsegg, Pálffy grófokat és Sommaruga, Rolshausen, Mednyánsky és Walterskirchen bárókat.

Ilyen érdeklődés között indult meg az egyesület és már az első évben egyes tagok különösen pedig Kornhuber titkár oly hévvel látott neki a munkának, a természettudományok terén oly áldásos munkásságot fejtettek ki, hogy valóban nemcsak az egyesületnek, de a tudománynak is nagy hasznára váltak. Meghatározták Pozsony városa és környékének flóráját és faunáját a geologiai és klimatikus viszonyokat, ezekről és a természettudományok egyéb ágairól 25 ülésben referáltak, a mely ülésekben 26 tag 75 előadást tartott, nem számítva a népszerű előadásokat.

Az érdekesebb előadásokat és az egyes ülésekről szóló referátumokat vaskos kötetben ki is adták és az egyesület eme első kiadványát számos tudományos egyesületnek küldték szét, hogy azokkal csereviszonyba léphessenek. — E mellett megvetették a muzeum alapját is, a mely csakis ajándékozás útján már az első esztendőben ezernél több tárgyat számlál.

Az egyesület jó hírnevének megfelelőleg a tagok száma is tetemesen növekedett úgy, hogy az első év végén már 365 volt a tagok száma. Ezek közül mai napig is tagjai egyesületünknek dr. Kanka Károly és Feigler Károly, élnek de egyesületünknek már nem tagjai Bauer Sándor, Holubey József, Hauer Rudolf, Bezecnyi József.

Az egyesületnek második éve, ami a tagok munkásságát és érdeklődését illeti sem állott az első mögött, sőt azt lehetőleg túlszárnyalta, annak daczára hogy az egyesületet Plener elnökének áthelyeztetésével érzékeny vesztség érte. Nevezett 1857 július hó 9-én távozott és helyébe ideiglenesen Schoschulan Nándor pénzügyi tanácsost választották meg.

Az 1858 év március 15-én megtartott második közgyűlésen a titkár örömmel jelenthette az egyesületnek mind fokozottabb izmosodását. Már a második évben 36 még pedig nagy hírű bel és külföldi tudományos egyesülettel és akadémiával állottunk esereviszonyban, a tagok száma 429-re emelkedett, az egyesülettől hatóságok és egyesek tudományos dolgokban tanácsot vagy felvilágosítást kértek és nyertek. érdekes tudományos és népszerű előadások tartattak, a muzeum is örvendetesen gyarapodott, sőt a helytartó tanács a miniszterium engedélyével a jogakadémia épületében a museum számára helyiséget is bocsájtott rendelkezésre. Ezen az ülésen választották meg új elnöknek Königsegg Aulendorf Gusztáv grófot, a magyar erdészeti egyesületnek is elnökét és választmányi tagnak dr. Kankát.

Az egyesület harmadik esztendőjében a tagok száma már 447 re, az egyesületek és akadémiák száma melyekkel egyesületünk tudományos csereviszonyba lépett 80-ra szaporodott. Ebben az esztendőben főleg a Pozsony környékén található forrásvizek elemzése képezte a tudósok vizsgálatának tárgyát. Ugyancsak ebben az évben alakult meg az orvosi szakosztály és történt -- sajuos -- hiu kísérlet egy gazdasági szakosztály létesítése iránt. — Meg kell itt már emlékezni az egyesület könyvtáráról is mely rövid 3 év alatt 742 kötetet és 325 füzetet tett ki.

A következő 60-as évek politikai viszonyai nem kedveztek az egyesületi életnek. Eddig évenként egyszer sőt 1858-ban évente kétszer is jelentek meg az egyesület közleményei nyomtatásban. 1860-tól kezdve a buzgóság már laukad és az 1860 és 1861. egyesületi év már csak együttesen egy kötet közlemény birt produkálni. 1860-ban a tagok száma már 407-re apadt, 1861-ben az egyesületet az a nagy veszteség érte, hogy Kornhuber András az egyesületnek nemcsak buzgó titkára, de igazán teste és lelke is, a bécsi polytechnikum tanárává neveztetvén ki, állásáról leköszönt. Helyébe Maek Ede tanár lépett, ki szintén egyike volt az egyesület legbuzgóbb tagjainak. Ő különösen a népszerű előadások rendezésében tünt ki, valamint titkárságának első két évében az egyesület közleményeit „Correspondenz-

blatt“ cím alatt havonta egy-egy ivnyi terjedelemben adta ki. A politikai viszonyok változása, névszerint a helytartó tanács és egyéb vele kapcsolatos hivatalok feloszlatása volt az oka annak, hogy a tagok száma időközben annyira lecsökkent, hogy 1863. már csak 76 fizető tagja volt az egyesületnek, 1860 óta nem is tartatott már közgyűlés annak dacára, hogy előbb Kornhuber titkár, majd 1864-ben Königsberg gróf elnök is távozott. Végre 1865-ben közgyűlést hívtak egybe mely alkalommal elnökké Mednyánszky Dénes báró, alelnökké Götzl polgármester, titkárrá Mack Ede, titkár-helyettesekké dr. Kanka és dr. Ruprecht, pénztárossá dr. Rigele Ágost választattak meg. Választmányi tag lett dr. Tauscher Béla. — Jellemző adatnak említem fel ebből a korból azt a tényt, hogy a választmány már 1861-ben egyesek felszólalására kénytelen volt foglalkozni a magyar nyelv kérdésével is és kénytelen volt oly határozatot hozni, miszerint a választmány éppenséggel nem ellenzi a magyar nyelven tartandó előadásokat sem, amennyiben azoknak tárgya az egyesület céljának megfelel és amennyiben azokra vállalkozó akad. 1866-ig azonban sajnos vállalkozó erre még nem akad, ámbár nagy haladásnak kell már tartanunk azt, hogy az 1864—65. év könyvben már két eredeti magyar dolgozatot találunk. Az egyiket Haszlinsky Frigyes írta ezen címen: *Eszaki Magyarhon s különösen a magas Tátra májmosai*“, a másikat báró Mednyánszky Dénes „*a curare méregről*“.

Az 1866-diki háború és a rákövetkező politikai átalakulások, azoknak az erejét és munkásságát is lekötötték, kik az egyesület javát mindig a szívéükön hordták. Ha nem is szűnt meg egészen az egyesület működése, de csak is arra szorítkozott, hogy időnként népszerű előadások által a természettudományok egyes ágai iránt az érdeklődést felkeltsék.

Nem hagyhatom azonban megemlítés nélkül azt a kiváló szerepet melyet az egyesület a magyarországi természetvizsgálóknak 1865. augusztus havában Pozsonyban tartott vándorgyűlésén játszott. Nem csekély anyagi áldozatokkal természettudományi tárgyakkal fényes kiállítást rendezett, mely az ide özönlött szaktudósok osztatlan elismerését vívta

ki. Egy vaskos kötetet adott ki Pozsony és környéke címen, melyben Kornhuber András, Pozsony városának és megyéjének helyrajzi, vizrajzi, égalji, földtani viszonyait floráját és faunáját ismerteti. Rakovszky István Pozsony történetéből közöl érdekes adatokat, Szekcsi Tamás tanár Pozsony városát és környékét helyrajzi és statisztikai szempontból ismerteti, dr. Kanka Károly az egészségügyi és orvosi viszonyokat tárgyalja, védül dr. Rómer Flóris a régészeti műemlékekről nyújt érdekes ismertetést.

1869. január 4 én tartotta az egyesület 4 év után első közgyűlését, a melyben Mack Ede titkár utolsó jelentését terjeszti elő, minthogy Pozsonyból távozni volt kénytelen. Helyébe dr. Kanka Károlyt választották meg titkárnak. Elnök njból Mednyánszky Dénes báró lett. Dr. Kanka titkársága alatt az egyesület njból neki indult a virágzásnak. A tagok száma 1896-ban 50-re apadt és dr. Kanka titkárságának második évében már 98-ra szaporodott. De nemcsak a tagok számában nyilatkozott az egyesületben kifejlődött mozgalmasabb élet, de nyilvánult abban is, hogy több tudományos szakülést tartottak, és a természettudományokat több népszerű előadással is igyekeztek terjeszteni és fejleszteni. Nem kevesebb mint 162 tudományos egyesület és akadémia állott velünk csereviszonyban és dr. Kanka azáltal hogy két évenként a közlemények kiadását szorgalmazta, ezt a csereviszont kellően fenn is tudta tartani. De hiába volt a titkárnak sohasem lankadó buzgósága, a megújuló Magyarország politikai élete absorbeálta az emberek érdeklődését. Hozzájárultak még az életküzdelem folyton fokozódó nehézségei, az egyre nagyobb tért hódító realizmus, mely a legnagyobb közönnyel viseltetett minden tudományos törekvés iránt és minden becsületos igyekvést kicsinylő gúnynyal fogadott, és mindehhez járultak még azok a bizonyos speciális pozsonyi helyi viszonyok, melyek a nyelvi kérdést immár hazafias szemponthól bírágatták, kárhoztatták és anathémát kiáltottak minden német előadásra, anélkül azonban hogy ők maguk hazánk nyelvén tartott előadások általa németeket kiszorítani igyekeztek volna. És ha most tekintethe vesziük, hogy az

egyesületnek legbuzgóbb tagjai egymás után vagy eltávoztak mint pld. báró Mednyánszky elnök, vagy sajnos elhaltak mint pld. Gottl polgármester, ki Mednyánszkyt követte az elnöki széken, Schneller a kitünő custos, és utána Steltzer, akkor valóban még csodálkozni lehet, hogy az egyesület általában fel nem oszlott, hogy voltak még egyesek, kik ilyen mostoha viszonyok között is szívósan ragaszkodtak hozzá, kik egymagukban minden segítség és támogatás nélkül fenntartották azt, fenntartották a csereviszonyt, a tudományos érintkezést, a tudományos egyesületekkel és akadémiákkal, kik ritka kitartással örködték a muzeum és a könyvtár felett, kik azt növelték és gyarapították. Egyesületünk örök hála van nekik lekötelezve első sorban dr. Kanka Károlynak, aki egymaga 5 évkönyvet szerkesztett, akinek szerénységénél csak a kötelességtudása nagyobb. Ő nógatta, ő bízatta, ő serkentette és készítette tagtársait munkára, titkári jelentései pedig klasszikus mintául szolgálhatnak. Kivülről, Pozsony város orvosi karának köszönheti az egyesület fennmaradását. A természettudományi előadások ugyanis mind ritkábbakká váltak, de annál gyakrabban tartott ülést az orvosi szakosztály úgy, hogy az utolsó években már tisztán csak az orvosok jöttek időközönként össze, hogy érdekesebb eseteiket megbeszéljék. Így esett meg, hogy az 1891-ben kiadott évkönyv már csupán csak ilyen orvosi ülések jegyzőkönyveit tartalmazza. Ezekben a jegyzőkönyvekben már nyomát láthatjuk annak, mikép óhajtották a tagok az egyesületet úgy reformálni, hogy az tevékenységét minden irányban új erővel kifejtse. Ezen reformtörekvéseknek nagy lendületet adott gróf Pálffy János, egyesületünknek eme kiváló jóakarója, aki sétatéri palotájában egy terjedelmes, több szobából álló lakást ingyen engedett át társulatunknak.

Egy 1891. december 8-án megtartott rendkívüli közgyűlésen elfogadták az új alapszabályokat, melyeket dr. Dobrovits, dr. Fischer, dr. Schmid, dr. Velits és dr. Zsigárdy tagokból álló bizottság dolgozott ki és a melynek lényege az, hogy az egyesület, pozsonyi orvostermészettudományi egyesület elnevezés alatt új címet kap, melynek két külön szakosztálya van, még pedig

orvosi és természettudományi. Mindegyik szakosztály teljesen önállóan működik külön tisztviselőkkel, kik a központi tisztviselőkkel együtt a nagy választmányt képezik.

Januárban 4 esztende lesz, hogy az egyesület ezen új zászló alatt vitorlázik, és ha ez idő óta több eredményt birtunk elérni, az kétségtelenül nemcsak az egyesek buzgóságának köszönhető, mert hiszen ez azelőtt sem hiányzott, de köszönhető a részben megváltozott viszonyoknak is. — Hála Istennek ma már szaporodik az a gárda, mely hátat fordít a rideg realizmusnak és ismét ideális törekvések felé igyekszik. A politika nem hat már az ujság ingerével és bár senszátiót kereső korban élünk, épen a senszátiók közepette megnyugvást érzünk, ha a természet ölébe térünk vissza és azokat az igazságokat kutatjuk, melyek nem a szeszélyes divatnak vannak alávetve, de melyek örökké tartanak és a melyeknek kutatása nagyobb élvezetet okoz, mint azok a léha játékok, melyekkel pillanatnyi izgalmak között csak az időt ütjük agyon. — A természetvizsgáló folyton kutató elméje sok olyan törvényt ismer fel, mely nemesak a természettudományokra hat ki, de kihat az egész emberiségre és így ez az ideális, a realizmus által kigúnyolt tudományos törekvés az emberiségre is a legnagyobb haszonnal jár.

Végül engedjék meg, hogy itt egyesületünknek eme vázlatos történetét avval fejezzem be, amivel első titkári jelentésemet befejeztem.

A mi feladatunk tisztelt tagtársaim, hogy első sorban a tudományokat ápoljuk és terjesszük, de soha a nemzeti szempontokat szem előtt tévesztve nem szabad. Ahol csak lehet a magyar fogja dominálni az előadások nyelvét, a mint a hivatalos nyelve egyesületünknek is, de azért a méltányosságot mi magyarok szintén szem előtt nem tévesztjük és szívesen teszük meg németajku de magyarérezelmű polgárainkkal szemben is köteleességünket, hogy esetleg — ha arra vállalkozó akad — az ő nyelvükön is népszerűsítsük az orvos és természettudományokat. Ámde igyekezzünk a magyar előadások sokasága és tartalmasága által felkelteni még azokban is a vágyat édes hazánk nyelvének megtanulása iránt, a kikben a tudományok iránti vonzódás már gyökeret vert.

II.

TUDOMÁNYOS KÖZLEMÉNYEK.

Adatok Nyugatmagyarország molluskafaunájához.¹

Előadta és bemutatta a pozsonyi orvos-természett. egyesület természettudományi szakosztályán *Szép Rezső* ev. lyceumi tanár.

I. Pozsony környékének molluskafaunája.

A természetrajz több ágát már régóta és számosan mivelték Pozsonyban. Szorgalmas kutatók befejezett munkáikkal a legtöbb esetben sikeresen vezetik a természet szépségei iránt érdeklődőket. Midőn azonban más alsóbbrendű állatokon kívül figyelmem a molluskákra is irányult, csakhamar azt kellett tapasztalnom, hogy hiába kutatok a szakmunkákban vidékünk azon faunája után, mely engem leginkább érdekel, hiába várok feleletet azon kérdésre: milyen és miféle molluskafajok tanyáznak Pozsony környéke erdős lejtőinek árnyékában? ezektől feltételezett milyen élet nyilvánul csodás völgyeiben, ligeteiben és ligeti vizeiben? A molluskák számára Pozsonyban kutató eddig nem akadt, daczára annak, hogy Magyarország legtöbb vidéke malakozoológiai tekintetben már eléggé ismeretes és azon megyék is, melyek Pozsonymegyét közvetlenül határolják, tudományosan rendszerezett faunával dicsekedhetnek. Így eltekintve az előbbre levő szomszédos Ausztriától, Nyitramegye molluskafaunáját már e század első felében Láng Adolf nyitrai gyógyszerész ismertette; Trencsénmegyében Dr. Brancsik Károly trencsényi orvos tett kutatásokat és a Magyar Tudományos Akadémia irataiban hozta nyilvánosságra e megye molluskafaunáját 1890-ben; magam pedig néhány éven át a dunántuli dombvidék több megyéjében eszközöltem gyűjtéseket, melyeknek eredményét részben a „Malakozoologische

Blätter“ című szaklapban tettem közzé. Pozsony vidéke e szerint a malakogeográfiában mint egy terra incognita szerepel. Magamnak tűztem ki tehát feladatul, hogy Pozsonynak egyéb ismertetett természetrajzi tanulmányai mellé annak molluskafaunáját állítsam és ezáltal is a Pozsony állatvilága rajzában tétő hégagot némileg betöltsem.

Czélom elérésére bejártam a vidéket keresztül kasul, kutatva gyűjtve és megfigyelve mindent, a mi feladatomban megoldására vezet. Kirándulásaim északra a borostyánkői várronig, nyugatra a Morváig és Farkasvölgyig, keletre Modorig és délfelé a legközelebbi falvakig terjedtek. Ámbár kutatásaim ez idő szerint még nincsenek befejezve, a mennyiben e vidéken néhány geologiai szempontból elütő helyet, melyen esetleg más fajok is tanyáznak, nem kerestem fel és az időre nézve is, mely különösen a folyó és állóvizek víz-állására lényeges befolyással van, nem használtam fel mindig a legkedvezőbb pillanatokat, eddigi kutatásaim eredménye mégis akkora, hogy az világos képét nyújtja Pozsony molluskafaunájának, úgy hogy azt bátran boesáthatom a természet barátainak rendelkezésére.

Mielőtt azonban molluskafaunánk egyes fajait rendszeresen felsorolnám, bátorkodom a gyűjtéseim alatt megfigyelt jelenségeket és az egyes fajok életmódjára, tartózkodási helyére s egyéb tulajdonságaira vonatkozó tapasztalatokat röviden vázolni.

Molluskáink életmódja, tartózkodási helyei és előfordulási körülményei.

Pozsony vidékének hegyein és völgyeiben, erdeiben és mezein, álló és folyóvizeiben mindenütt találunk molluskákat. Általában azonban azt mondhatjuk, hogy a nedves és meszes talajon és mésztartalmú vízben a legtöbb faj és a legszebb alakok tenyésznek. A lehely minőségével változnak a fajok is. Alig vannak más állatok, melyek annyira volnának bizonyos minőségű talajhoz kötve, mint épen a puhatestűek. A szárazföldi csigák nagyobb faji változatosságban és mennyiségben a hegyeken találhatók, a lapályon ellenben a vízi fajok túlha-

ladják amazokat. A Pozsony közvetlen közelében levő hegyek mészsmentes őskori gránitból állván rajtuk csak olyan fajok élhetnek, melyek a növényzetben talált csekély mennyiségű mészszel is megelégszenek. Ilyenek a csupaszcsigák, — *Limax* és *Arion* fajok, — némely *Vitrina*, *Hyalina*, *Patula* és *Helix*. Érdekes lelhelyek a szőlők közt és itt-ott az erdők szélén előforduló kőtöltések és kőhalmok, melyek azáltal keletkeztek, hogy a szőlőterület mivélésénél a benne talált köveket két szomszédos szőlő között vagy ezeknek illetőleg az erdőnek szélén összehordták, míg századok mulva ezen hatalmas kőhalmok és töltések keletkeztek. Ezek kövei alatt és huzamosabb eső után rajtuk is mindig találjuk a *Helix obvolutá-t*, *Patula rotundatá-t* és *Hyalina glabra-t*, és hol a közelben levő forrásoktól a levegő némi nedvességet nyer, a *Vitrina elongata-t*; mindmegannyi jellemző faj Pozsony környékére nézve. Gyümölcsösökben és magas fák által képezett s némi növényzetet termelő árnyékos erdőkben előfordulnak a nagyobb *Helix*-fajok; a földön pedig, különösen a rothadt lomb, porladék, porhanyos fatuskók és kövek alatt a *Fruticicola* alfamiliába tartozó fajok. A szőlőutak mentén levő támaszfalak hézagaiban és erdőkben a fák kérge alatt élnek a *Clausiliák*, a hegyek szikláin pedig, különösen a távolabbi mészkő régiókban a *Bulimus* és *Pupa* fajok. Az erdőkben levő falakon, váromokon és ezek alján együtt találjuk mindazt, a mit azok környékén csak szétszortan, egyenkint, nagyobb fáradsággal szedhetünk. Nedves rétek, áradási területek, mocsarak és árkok partjai a *Succineák* és egyes *Hyalina* fajok lelhelyei.

Dús növényzet meleg és nedvesség állatainkra nézve a legkedvezőbb életfeltételek. Testük legnagyobb része suly szerint vízből állván vagy vízben, vagy vízhez közel, vagy legalább is nedves levegőben való tartózkodásra vannak utalva s aránylag csak kevesen t. i. a napsütötte kopár helyeken élő fajok képesek nagyobb szárazságot elviselni, miközben életműködésük pihen, mint más állatoknál a téli álomban. Ezek azonban éjjel és a reggeli harmat alkalmával vagy eső után élednek fel s látnak táplálék után. A többi szárazföldi csigák a kiszáradás veszélye előtt mélyebben húzódnak vissza

a földbe, sziklarepedésekbe, kövek vagy moh alá, honnan huzamosabb eső után előjönnek. Ezen szokásuk miatt némely helyen sokszor hiába keresünk molluskákat, egy-két kihalt elmállott héjon kívül semmitse találunk. Azonban egy-két napi eső után látunk alatt csikorog a föld a menés közben összetiport csigák ezreitől. Ilyenkor a köznép azt mondja, hogy csigaeső volt.

Némely faj, mint a *Vitrina* olyan kényes, hogy csak korán tavasszal és későn ősszel a legnedvesebb időszakban található fel. A tél bekövetkeztével a szárazföldi csigák hasonlóképen menekülnek a nagy hideg, mint nyáron a száraz hőség elől. Ekkor némelyek héjuk nyílását egy-két hárttyával, mint a *Fruticicola* és *Tachea* genusba tartozó fajok, vagy meszes fedővel, mint a *Helix pomatia* zárják el.

Az édesvizi molluskák közül a *Limnaeidae* k vigna legelnek a vizi növényeken, vagy ha levegőfelvétel végett azokon, vagy a parton felmászva a felszínre jönnek, itt megfordított helyzetben, a bemélyedt talppal felfelé, mintha a levegőn mászkálnának azon törvény szerint, mint a csónak, a vizen tova usznak. Egyes fajai a vizes iszapban, vagy a posványos földön való élethez alkalmazkodtak. Ezek mind vastaghéjú, kisebb alakok. A nyugodtan folyó és álló vizekben élők vékony héjuak, a gyakorta hullámszásnak kitett álló vizekben és folyóvizekben tartozkodók vastagabb héjuak.

A kopoltyús csigák, például a *Paludina*, *Bithynia*, *Valvata*, *Neritina*, *Lithoglyphus* stb. a vizek fenekén élnek s ritkábban kerülnek a víz felszínére. Mindnyájan a kagylókkal együtt a téli fagyok bekövetkeztével az iszapba vagy homokos talajba befurakodva téli nyugalomra térnek. Egyetlenegy kagyló, a Dunában és Pötschenágban élő *Dreysena polymorpha*, minthogy byssus szálaival kövek-, czölöpökhöz, tutajok és hajók aljához van kötve, ennél fogva önkéntesen helyét el nem hagyhatja, kénytelen éghajlatunk ellentétes szélsőségeit türelmesen elviselni.

Molluskáink eledele a növényországból kerül ki. Ők megelégszenek a legsilányabb moszatokkal, például a *Paludina* és gombákkal, például a *Limax* és *Arion* fajok, és nem vetik meg a legfinomabb salátákat sem, mint például

az *Agriolimax agrestis* és *Helix pomatia*. Némely faj növényi táplálék hiányában húsevővé, sőt valóságos ragadozóvá válik, például a *Hyalina cellaria*, mely aztán más molluskákat is megtámad. Csakis a kagylók elégszenek meg azzal, a mit nekik a víz állati és növényi véglényekben önként nyújt.

A létérti küzdelemben állataink bizonyos védőeszközökkel is rendelkeznek. Ilyen védelmi eszköz a fedő, *Clausilium* és a héjnyílásnak különféle alkotású lemezkéssel fogacskákkal való megszükitése. Mások megtámadás esetében nagymennyiségű nyálkás, buborékos folyadékot, a csupasz csigák pedig testük egész felületén sűrű ragadós nyálkát választanak ki.

A természet háztartásában a molluskáknak is jutott szerep. Sokan táplálékkul szolgálnak más állatoknak, a *Helix pomatia*-t pedig az emberek fogyasztják. Csemegekereskedőink szedetik össze télen. Mások azonban néha tetemes kárt is okoznak a növények pusztítása által s azok közül nálunk a *Limax agrestis* első helyen áll.

Igen érdekes észrevételeket teszünk, ha Pozsony környékének molluskáit más vidékéivel összehasonlítjuk. Általában nem figyelték meg eddig Magyarországon a *Limax variegatus* és *Vitrina elongata* fajt. Budapesten, pl. melynek molluskafaunája legjobban ismeretes, a fentebbieken kívül nem fordul elő az *Amalia marginata*, a *Patula rotundata*, *Helix obvoluta*, *H. unidentata*, *H. umbrosa*, *Pupa avenacea*, *P. dolium*, *Clausilia dubia var.* és mások, daczára annak, hogy mindkét város a Duna mellett fekszik. Viszont találunk Budapesten sok olyant is, melyeket nálunk hiába keresünk. A sok közül emlitsük csak a *Succinea*, *Limnea* és *Helix pomatia* alfajait, melyekre nézve Budapestnek nincsen párja a malakogeográfiában.

A Pozsony környékén előforduló molluskafajoknak
rendszeres jegyzéke.

I. Osztály. Gasteropoda. Csigák.

A. Alosztály. Pulmonifera.

1. Csoport. Stylommatophora. Pulmonata terrestres.

I. Család. *Limacidae*.

1. *Limax maximus* var. *cinereoniger* Wolf. A legnagyobb csupasz csiga; hüvelynyi vastag és kinyújtózkodva arasznyi hosszú. Hegyi erdőkben gyakori, de csak világosabb színű példányokban. Ezek piszkosfehérek, világosszürkék, szürkék, sötétszürkék és vagy egyszínűek, vagy sötét vonalak és foltosorokból álló rajzoktól tarkák. Egészen feketét nem találtam. Összetévesztik az *Arion empiricorum*-mal s gyűjteményekben is ezen utóbbi hibás elnevezés alatt láttam.

2. *L. tenellus* Nilson. Felette ritka. Egyetlenegy példányt találtam eddig a Zergehegy északnyugati lejtőjén.

3. *L. variegatus* Draparnaud. Szőlőbirtokosaink boros pinczéiben hordókon, különben nedves pinczékben, melyekben zöldséget és zsirt tartanak, helyenként bőven. Némelykor belemászik a zsírbödön és tejes köcsögbe is. Sajátságos, hogy ezen kozmopolita pinczelakó Magyarországon eddig ismeretlen volt. Magam Pozsony vidékén kívül azelőtt még Sümegen és Csab Rendéken Zalamegyében, továbbá Kőszegen szedtem: Galanthárol pedig tanulóktól kaptam.

4. *L. arborum* Bouche Contraine. Esős időben fákon. Pozsony, Borostyánkő és Szt. György hegyi erdeiben.

5. *Agriolimax laevis* Müller. (= *Krimichia brunnea* Drap.) Nedves partokon és kivételesen pinczékben.

6. *A. agrestis* Linné. Mindenütt A legkártékonyabb faj a mi vidékünkön.

7. *Amalia marginata* Draparnaud. A szentgyörgyi várrom környékén. Ezen szép és ritka faj hazánkban eddig

csak kevés helyről ismeretes. Magam még Kőszegen találtam (Szép: Molluskafauna von Güns p. 8.) Bielz Abrudbánya (Fauna Siebenbürgens) és Kimakowicz Nagy-Szeben vidékéről (Beitrag zur Molluskenfauna Siebenbürgens) említik.

II. Család. *Vitrinidae.*

8. *Vitrina pellucida* Müller. A dunamelléki ligetekben szórványosan.

9. *Vitrina elongata* Draparnaud. Kövek alatt a Szalmakunyhó, a Vaskutacska és a szentgyörgyi várrom környékén.

Az előbbi fajjal együtt csak korán tavasszal, vagy későn ősszel a legnedvesebb időszakban található.

10. *Hyalina glabra* Studer. Ugyanott és Borostyánkő várában.

11. *H. nitens* Michaud. Mészszurdok Borostyánkő mögött.

12. *H. cellaria* Müller. Vaskutacska és Zergehegy.

13. *H. (Vitrea) cristallina* Müll. Ugyanott és Borostyánkő mögött a mézszurdokban.

14. *H. (Conulus) fulva* Müll. Óliget-Ligetfalu. Árkok és nádasokban.

15. *Zonitoides nitida* Müll. Óliget, Pötschen, Weidritzvölgy s hegyi patakok szélén Modorig.

III. Család. *Arionidae.*

16. *Arion empiricorum* Férussac. Egyetlenegy fiatal sötét kávébarna színű és veres lábszegélyű példányt, a MoquinTandon féle *A. marginatus*-t találtam a szentgyörgyi erdőben. Megjegyzendőnek tartom, hogy *A. empiricorum* Magyarországon a ritkább fajok közé tartozik. Tankönyveink mégis sok más gyakori és fontos fajt mellőzve mindig felhozzák. Ez talán az oka, hogy több gyűjteményben a közönséges *Limax maximus*-t *A. empiricorum* név alatt sorolják fel.

17. *A. subfuscus* Fér. Erdőkben, helyenként nem ritka. Pozsony, Szt. György, Borostyánkő.

18. *A. hortensis* Fèr. A legközönségesebb *A.* faj Pozsony vidékén. Előfordul erdőkben és a dunai ligetekben; különösen a Pötschenligetben.

19. *A. Bourguignati* Mabilie. A Vaskutacska körül. Ritkább az előbbinél.

IV. Család. Patulidae.

20. *Patula rotundata* Müller. Erdők szélén kövek alatt. Vashámor, Zergehegy, Weidritzvölgy, Vöröshíd. Borostyánkő, Szt. György és Farkasvölgy.

V. Család. Helicidae.

21. *Vallonia pulchella* Müll. Humusföldön kertészeinknél, Zergehegy, Dévény és Borostyánkő (mészsurdok).

22. *V. costata* Müll. Mészvölgy Borostyánkő mögött.

23. *Trigonostoma obvoluta* Müll. Kövek alatt szőlőutak mentén s erdők szélén. Vashámor, Szalmakunyhó, Zergehegy, Vaskutacska. Szt. György, Borostyánkő és Dévény.

24. *Triodopsis personata* Lamarck. Mészsurdok Borostyánkő mögött.

25. *Petasia bidens* Chemnitz. A Duna és Morva partján, lerakódásokban; de csak kihalt és elmállott példányokban, melyek valószínűleg a víz által messzről kerültek vidékünkre és így nem ennek sajátjai.

26. *Fruticieola unidentata* Draparnaud. A dunai ligetekben közönséges; némelykor albino változatokban is.

27. *Fr. sericea* Drap. Nedves talajon szórványosan. Oliget, Pötschen.

28. *Fr. rubiginosa* Ziegler. A Duna és a Morva partján.

29. *Fr. hispida* Linné. Gyümölcsösökben, erdőkben és ligeteken mindenütt.

30. *Fr. rufescens* Pennant. A dunai ligetekben; rendkívül ritka.

31. *Fr. umbrosa* Partsch. Pötschen, Óliget, Malomliget. Igen gyakori.

32. *Fr. strigella* Drap. Hegyi erdőkben, szőlőkben, szőlőutak mentén. Pozsony és Dévény.

33. *Fr. fruticum* Müll. Egyszínű fehér és barna, továbbá csikolt példányokban. A dunai ligetekben. Leggyakoribbak az egyszínű fehérek a Malomligetben.

34. *Fr. incarnata* Müll. Ugyanott; különösen az Óligetben.

35. *Fr. carthusiana* Müll. Az Óligetben a vasutöltés mentén.

36. *Arionta arbustorum* Lin. Alakra és színre nézve igen nagy változatosságot tüntet fel. Előfordul sötétén és világosan márványzott, továbbá csikolt és csiknélküli kúpos és lapos házú példányokban. A dunai ligetekben, különösen a Pötschenligetben igen közönséges.

37. *Tachea hortensis* Müll. Egyszínű sárga és veres, továbbá öt hosszszalaggal díszített színváltozatokban. Az első inkább a város szélén és gyümölcsösökben található, a szalagosok a dunai ligetekben uralkodnak. Mindkettő igen közönséges.

38. *T. austriaca* Mühlfeld. (= *H. vindobonensis* C. Pfeiffer.) A bejárt területen mindenütt. Ez különben Magyarországon a legelterjedtebb *Helix*faj, különösen azért, mert Magyarország előfordulási területének közepében fekszik, mely terület Bajorországtól egészen az Urálig terjed. Sokszor összetévesztették a nyugati *H. nemoralis*szel, melynek legkeletibb lelhelye a dunántúli dombvidék, de a Dunát már nem éri el.

Var. expallescens Fér. Szalagdísze sárga. Előfordul az előbbivel vegyesen, de valamivel ritkábban.

39. *Xerophila candicans* Ziegler (= *H. obvia* Hartmann.) Mészjelző faj. Itt ott szőlőutak mentén a vasuti állomás környékén; meszes talajon Dévény, Dévényujfalu és Borostyánkő körül bőven.

40. *Helicogena pomatia* L. Gyümölcsösökben, ligetekben, erdőkben. Mig ezen faj Budapest körül a legnagyobb változatossága által tűnik ki, úgyhogy ott számos fajtára kellett elkülöníteni, addig a Pozsony és környékének legkülönbözőbb lelhelyein gyűjtött példányok a legjelentéktelenebb sajátságokban is megegyeznek és nem térnek el a tipikus alaktól.

VI. Család. *Pupidae*.

41. *Zebrina detrita* Müll. var. *radiata* Brugière. Dévény, a Koglra vezető utak mentén.

42. *Napaens obscurus* Müll. Vöröshid, Szt. György és Borostyánkő (mészsurdok).

43. *Chondrula tridens* Müll. Csak néhány silány kihalt példányt találtam Dévényújfalutól a Koglra vezető lejtőn.

44. *Zua lubrica* Müll. A dunai ligetekben és Dévény mellett. Ritka.

Var. *minima* Siemaschko (= var. *lubricella* Ziegl.) Dévény.

45. *Caecilianella acicula* Müll. Kertekben humusföldön. Ritka.

46. *Torquilla frumentum* Drap. Száraz lejtőkön. Dévény, Dévényújfalú és Borostyánkő (mészsurdok).

47. *T. avenacea* Brug. A borostyánkői romban.

48. *Orcula dolium* Drap. Ugyanott és a horgasban Borostyánkő mögött.

49. *O. doliolum* Brug. Zergehegy. Ritka.

50. *Pupilla muscornu* Lin. Kertekben a fű között és Dévény mellett száraz lejtőkön.

51. *Vertigo pygmaea* Drap. Az Óligetben.

52. *Alinda biplicata* Montagu. Kövek alatt, fatörzsökön és falakon. Szőlőutak mentén, Vöröshid, Vashámor, Vaskutaeska és másutt.

Var. *grandis* Rossmassler. A Pötschenligetben fatörzsökön.

Var. *sordida* A. Schmidt. Dévény.

53. *Pirostoma parvula* Studer. Mészsurdok Borostyánkő mellett.

54. *P. dubia* var. *vindobonensis* A. Schmidt. Ugyanott, azonkívül a Pötschenligetben és a szentgyörgyi romon.

55. *Clansiliastra laminata* Montagu. Pötschen, Vashámor, Vaskutaeska, Szt. György, Farkasvölgy és Dévény.

VII. Család. *Succinidae*.

56. *Succinea putris* Lin. Nedves réteken, áradásos helyeken mindenütt, különösen a ligetekben.
57. *S. elegans* Risso. Az előbbivel.
58. *S. oblonga* Drap. Ugyanott és Dévény. Ritka.

2. Csoport. *Basommatophora*.

VIII. Család. *Auriculidae*.

59. *Carichium minimum* Müll. Vizek partján a ligetben. Gyakran tegzérek (*Phryganeida*) álczatokjain.

IX. Család. *Limnacididae*.

60. *Limnus stagnalis* Lin. Pötschen, Óliget, Malomliget. és Szt. György (Sur).

61. *Gulnaria auricularia* L. Ugyanott és a Duna mellékágaiban.

Var. *ampla* Hartm. Az oroszvári dunaágban.

62. *G. ovata* Drap. Ugyanott.

Var. *fluminensis*. Cless. A vasuti töltés mellett levő tócsákban.

63. *G. peregra* Müll. Posványos helyeken a Weidritz-völgyben, Csukárd mellett és a modori erdőkben.

64. *Limnophysa palustris* Müll. Szt. György mellett a Surban.

65. *L. truncatula* Müll. Nedves iszapon a Pötschen szélén és a bimbóházaknál a csermely mellett és az ottani nedves réten.

66. *Physa fontinalis* Lin. A Surban Szt. György mellett.

67. *Aplexa hypnorum* L. Malomliget.

68. *Coretus corneus* L. Állóvizekben az Óligetben a Malomligetben és a Surban.

Var. *banaticus* Bourguignat. Malomliget.

69. *Tropodiscus marginatus* Drap. Óligeti mocsarakban.

70. *Tr. carinatus* Müll. A dunai ligetekben mindenütt, gyakoribb az előbbinél.

71. *Gyrorbis vortex* L. Óliget.
72. *G. vorticulus* Froschel. Szt. György, Sur.
Var. *charteus* Held. A Vaskutacska mögött levő második tóban.
73. *G. spirorbis* L. A Weidritzvölgyben és Ligetben.
74. *Bathyomphalus contortus* L. A Duna és Morva áradmányában.
75. *Gyraulus albus* Müll. Pötschen és Óliget.
76. *G. crista* L. var. *cristatus* Drap. Óliget. Ed-
dig csak phryganeidák álezatokjain.
77. *Hippeutis complanatus* L. A Vaskutacska
mögött levő tóban.
78. *Ancylus fluviatilis* Müll. A Weidritzpatakban.
79. *A. lacustris* L. A Vaskutacska mögött levő
tóban és az Óligetben.

B. Alosztály. Branchiata.

I. Csoport. Ctenobranchia.

X. Család. *Valvatidae*.

80. *Valvata piscinalis* Müll. Duna, Pötschenág és Óliget.

XI. Család. *Paludinidae*.

81. *Paludina* (= *Vivipara*) *vera* Frauenfeldt
(= *P. contecta* v. *Kimakovicz*). Zabos (Habernág) és Sur
Szt. György mellett.
82. *P. hungarica* Hazay (= *P. fasciata* var.
hungarica). Oroszvári dunaág, Pötschenág, Morva és Duna.
83. *Bithynia tentaculata* L. Malomliget és Sur.
84. *Bithynella austriaca* Frauenfeldt. Boros-
tyánkő és Szt. György között, a Cervenypatak egyik forrá-
sának a vizében.
85. *Lithoglyphus naticoides* Fér. Csak folyóvíz-
ben: a Morva, Duna és ennek mellékágaiban.

2. Csoport. *Aspidobranchia*.

XII. Család. Neritinidae.

86. *Neritina transversalis* Ziegler. A Dunában elég gyakori, de csak alacsony vízállásnál lehet hozzáférni.

87. *N. Danubialis* Ziegl. Ugyanott. Feltűnő, hogy ezen faj Hazay szerint Budapest mellett gyakrabban fordul elő, mint az előbbi. Én gyűjtéseim alkalmával itt Pozsonyban harmincz-negyven *N. transversalis* között alig találtam három-négy *N. danubialist*.

II. Osztály. *Lamellibranchiatae*.

Bivalvae. Conchiferae. Kagylók.

XIII. Család. Unionidae.

88. *Anodonta mutabilis* Clessin, var. *piscinalis* Nilson. Duna, Pötschen, Zabos és Morva.

89. *Anodonta complanata* Ziegler. A Dunában és Morvában.

90. *Unio pictorum* Linné. A Dunában és Pötschenágban.

91. *U. tumidus* Nilson. Ugyanott.

92. *U. batavus* Lamarck. A Duna és Morvafolyóban.

XIV. Család. Cycladidae.

93. *Sphaerium (Cyclas) corneum* Lin. Tócsákban a Vaskutacsánál és Malomligetben.

94. *Sph. (C.) rivicolum* Leach. Duna és Morva.

95. *Caliculina lacustris* Müll. Vaskutacska és Oliget.

96. *C. hungarica* Hazay. Malomliget.

XV. Család. Dreissenidae.

97. *Dreysena polymorpha* Pallas. A Dunában meg a Pötschenágban. Byssus szálaival kövekhez, czölöpök-höz, tutajok meg hajók aljához tapad. Hol ilyen tárgyak néhány évig háborítatlanul voltak a vízben, ott a Dreys-

sen a kagylót mindig találhatjuk. A Dunában nehezen, csak a legalacsonyabb vizállásnál közelíthető meg, vagy az alkalmas helyeken víz alatti búvárkodás által tehetiünk rá szert. A Pötschenágban ellenkezőleg a parthoz közel a vízben fekvő kövek, téglák, ágak, vagy Anodonták, Uniók héjai teli vannak ezen érdekes állattal. Az utóbiak saját teknőfeleiket ilyenkor nem tudják többé kinyitni, úgyhogy ezen türelmes gazdák előbb-utóbb elpusztulnak.

A Dreysena polymorpha a Feketetengerbe ömlő folyamok alsó pályáján honos s állítólag hajók által került volna az Északi és Baltitengerbe, illetőleg az ezekbe ömlő folyamokba és innen a Duna-Majnátt összekötő csatornán keresztül ismét a Dunába, melyben lefelé Regensburgig és 1874-ben már Bécsig terjedt. Hogy Hazay 1880-ban Budapest mellett találta, ezt úgy magyarázták, hogy a Feketetengerből hajók által került volna oda, minthogy a Duna felsőrészében Bécs és Budapest között állítólag hiányzott. Pozsonyban azonban már igen régen lehetett. A lyceumi gyűjteményben vannak példányok, melyeket boldogult Bothár Dániel tanár már 1860-ban gyűjtött Pozsony mellett a Dunában; tehát sokkal előbb mielőtt Bécs és Budapest mellett megfigyelték. Ezek után nem hihetők a Dreysena polymorpha elterjedésének és vándorlásának esodameséiben.

* * *

Elkészülve ezen kis munkával kezembe került a „Trencsénvármegyei Természettudományi Egylet 1894—5 évkönyve“ melyben Dr. Branesik Károly trencsényi orvos „Ein Anflug auf Nachbargebieth“ című értekezésében leírja a Pozsony környékén tett malakozologiai kirándulásait.

Az értekezés végén felsorolja az itt gyűjtött molluskafajokat és leleteit a Beaufort A. kapitány ur gyűjteményében talált pozsonyi fajokkal egészíti ki. Örömmel konstatalhatom, hogy a Dr. Branesik által gyűjtött negyven faj és két válfaj az én leleteimmel mind megegyezik, azonban a Beaufort kapitány ur gyűjteményéből való tizenegy faj közül van négy olyan is, melyet eddig feltalálni nem tudtam. Kettőre nézve (*Clausilia ventricosa* és *latestriata*) nincs kizárva, a másik kettőről (*Helix holoserica* és *Patula rupestris*)

azonban nem tartom valószínűnek, hogy azok Pozsony környékén előfordulnának. *H. holoserica* alhavasi faj, mely csak magasabb fekvésű vidéken honos. Beaufort ur állítólag az evang. temető mögött szedte. Magam számtalanszor voltam a nevezett helyen, — van ottan mindenféle más faj — de a *H. holoserica* nyomára nem akadtam, pedig legalább egy-egy kihalt példányt, egy elmállott héját kellett volna találnom, ha valaha itt előfordult volna. A *P. rupestris* viszont mészhöz kötött faj, a mely a lelhely gyanánt említett mészhentes Zergehegyen nem igen találja életfeltételeit.

II. Sümegh határának molluskái.

Mielőtt Pozsonyba kerültem, két esztendőt Sümeghen töltöttem, mely idő alatt ezen város környékének természetrajzi viszonyaival foglalkoztam. Kirándulásaim alkalmával a molluskákra is irányult figyelmem. A csekély eredmény, melyet akkor e téren elértem, nem késztetett arra, hogy azt nyilvánosságra hozzam. Azóta többször voltam Sümegh vidékén és folytattam kutatásaimat. Ez alkalommal sem találtam sok új dolgot, csak újból állapíthattam meg a régi leleteket. Azon körülmény, hogy hazánkban épen a dunántúli dombvidék malakozoologiai tekintetben legismeretlenebb és ennél fogva e vidékre vonatkozó minden egyes adatnak van némi érdekessége, arra indított, hogy az előbbi kis munkával kapcsolatban közzé tegyem Sümegh vidékén eszközölt gyűjtésem eredményét is, ne hogy ez esetleg feledésbe menjen.

Sümegh Zalavármegye északi részében a Bakonyhegység és Kis Magyar Alföld határán fekszik. A város altalaja mészkő, szintúgy a mellette levő Várhegy és tőle keletre a Sümegh-Rendekihegyek részint másodkori krétaformációbeli Hippurit-részint harmadkori Nummulitmészkőből állanak. Ezen talajminőségből sok érdekes fajra lehetne következtetni, ha a mészen kívül a molluskáknak második életfeltétele a kellő nedvesség is meg volna. Ez azonban hiányzik vidékünkön, miért is csak

kevés faj találja itt a megélhetés feltételeit. Ezek többnyire mészjelző fajok, mint a *Xerophila candicans* és *Zebrina radiata*, egyedül ezek fordulnak elő tömegesen. Ezekhez csatlakozik még a Várhegyen a *Pupa muscorum* és *Clausilia plicata*, a várostól nyugatra levő Mogyorósi dülön, melyen csak kavicsos sovány legelők vannak, a *Chondrula tridens* és *Torquilla frumentum*. A hegyek völgyeiben és kopár szikláknak az alján néhány közönségesebb *Fruticicola*-faj mellett igen gyéren találjuk a *Pupa minutissima*, *Patula pygmaea*, *Conulus fulvus*, *Hyalina nitens* és *Vitrina pellucida* fajokat. és mint legnagyobb ritkaságot, a parányi *Acanthinula aculeata* nevű *Helix*-fajt. Nem egészen érdektelen a mi vidéküinkre nézve, hogy az északabbra, Vas- és Sopronmegyében tömegesen fellépő *Tachea hortensis*-t itt a színváltozatokban gazdagabb *T. nemoralis* helyettesíti. Kertekben, a város szélén bokrokban s különösen az Újhegy alján levő élő sövényeken, valamint Csab-Rendek bozótjaiban bőven található a *T. austriaca* és *Helix pomatia* társaságában. Délnyugatra a várostól egy óra járásra húzódik a Sarvaly-Táti bazaltos hegyláncz. Itt két érdekes faj tartózkodik: a *Hyalina hiulea* és *Zonites verticillus*.

A csupasz csigák is csak gyéren mutatkoznak. Van itt összesen négy *Limax*-faj, melyek közül a hússzínű *L. maximus* var. *Bielzi* és a *L. variegatus* nevű pinczelakó faj érdemel említést.

A vízi molluskák számára nem találunk nagyon alkalmas helyeket. A síkságon van egy kisebb észak felé húzódó ér, az u. n. Erek patak, mely a várostól egy órányi távolságban az u. n. Rendeki patakkal egyesül. Mindkettőben találjuk a közönségesebb *Limnaeidákat*, névszerint a *L. stagnalis* és *palustris*, *Planorbis cerneus*, *marginatus* és *spirorbis*-t, továbbá a *Paludina contecta* és *Bithynia tentaculata*-t. Mint nem egészen közönséges fajt felemlítem a *Sphaerium corneum* var. *nucleus* nevű kis kagylót, mely a két patak összefolyásánál a víz fenekét népesíti be. Ugyanitt valamint északabbra a Marczalban, melybe e két említett patak ömlik, szépen fejlődik az *Anodonta mutabilis* Clessin és *Unio batavus*. Az áradás elkerülése végett a Marczal és a két patak újabb időben ismételten szabályozás alá kerültek, minek következtében molluskáink is nagyban

pusztultak. A majorok és téglatvetők mellett levő kisebb tócsákban reudesen nem találunk molluskákat, vagy legfellebb egykét olyan fajt, mely az Erek patakban is tenyészik.

A Sümegh vidékén gyűjtött molluskafajok rendszeres jegyzéke.

I. Osztály. Gasteropoda. Csigák.

A. Alosztály. Pulmonifera. Tüdősök.

1. Csoport. Stylomatophora. Pulmonata terrestres.

I. Család. Limacidae.

1. *Limax maximus* var. *Bielzi*, Seibert. Szőlőutak mentén, kövek alatt. Az Öregbaglyas hegyen. Nem gyakori.

2. *L. variegatus* Drap. Sümeghi és csabrendeki pinceszékben. Közönséges.

3. *Agriolimax laevis* Müll. Nedves helyeken, kövek alatt kertekben.

4. *A. agrestis* Lin. Kertekben, káposztásokban, szőlőkben és erdőkben.

II. Család. Vitrinidae.

5. *Vitrina pellucida* Müll. Kövek alatt utak és árkok mellett a Fehérvövek alján és kertekben az üvegházak falain.

6. *Hyalina glabra* Stud. Kövek alatt kertekben.

7. *H. nitens* Michaud. Az Öregbaglyas hegyen és a Fehérvöveken.

Var. *hiulca* Jan. A Tátika alatt.

8. *H. (Conulus) fulva* Müll. A Fehérvövek alján és az Erek patak mentén. Kövek alatt.

III. Család. Zonitidae.

9. *Zonites verticillus* Fér. A Sarvaly-Tátika hegyláncz erdeiben.

IV. Család. Patulidae.

10. *Patula pygmaea* Drap. A Fehérkövek völgyeiben.

V. Család. Helicidae.

11. *Vallonia costata* Müll. A Várhegyen, Fehérköveken és itt ott kövek alatt az Ereki patak mentén.

12. *Acanthinula aculeata*. Müll. A Fehérköveken. Rendkívül ritka.

13. *Fruticicola rubiginosa* Ziegl. Az Ereki patak mellett levő nedves réteken.

14. *Fr. strigella* Drap. A Fehérköveken. Egyes példányok feltűnő nagyságot érnek el.

15. *Fr. Fruticum*. Müll. Bokrokban az Ereki és Rendeki patak partján.

16. *Fr. incarnata* Müll. A Fehérköveken.

17. *Fr. carthusiana* Müll. Árkokban a jánosházi út mellett és nedves réteken a cseresnyeberki dűlön.

18. *Tachea nemoralis* L. Bokrokban a város körül, az Újhegy alján levő élő sövényen, kertekben és bozótokban. Egy és öt sávós házakkal. A házak alapszíne sárga vagy vörös. A sávok némelykor foltosorrakká szakadnak széjjel, máskor kiszélesednek s összeolvadnak egyetlenegy széles fekete szalaggá. Találtam két albinot is. Ezeknél a szájnylás széle, az ajak egészen fehér, a szalagdíz pedig csak átlátszó nyomokban ismerhető fel. Úgy látszik, hogy a *H. nemoralis* e vidéken már egészen helyettesíti az északabra előforduló *H. hortensis*-t, melyet egész Zalamegyében nem észleltem.

19. *T. austriaca* Mühlf. Ugyanott, továbbá a Fehérköveken, az Újhegyen és utak mellett mindenütt.

Var. *expallescens* Fér. Az előbbivel együtt. Kevésbé gyakori.

20. *Xerophila candicans* Ziegl. (= *H. obvia* Hart.) A Várhegyen, Öregbaglyashegyen és Fehérköveken mindenütt. A hol csak meszes a talaj, ott e csiga is előfordul.

21. *Helicogena pomatia* Lin. Kertek és bokrokban a város szélén. Az Öreg- és Újhegyen és ezek völgyeiben.

VI. Család. Pupidae.

22. *Zebrina detrita* var. *radiata* Brug. A Várhegyen, Öregbaglyashegyen és a mogyorósi dűlön.

23. *Chondrula tridens* Müll. A Mogyorósi dűlön kövek alatt és a fű között elég gyakori.

24. *Zua lubrica* Müll. A leégett gőzmalom romjai alatt.

25. *Torquilla frumentum* Drap. A mogyorósi dűlön.

26. *Pupilla muscorum* Lin. A Várhegyen, Fehérköveken és a leégett gőzmalom romjainál.

27. *Isthmia minutissima* Hart. A Fehérkövek völgyeiben.

28. *Alinda plicata* Drap. A Várhegyen, Fehérköveken és a régi várfalakon a városban.

29. *Clausiliastra laminata* Mont. A Fehérköveken. Ritkább az előbbinél.

VII. Család. Succinidae.

30. *Succinea putris* L. Nedves réteken az Ereki patak mentén.

2. Csoport. Basommatophora. Pulmonata aquatica.

VIII. Család. Limacidae.

31. *Limnus stagnalis*. L. Az Ereki meg Rendeki patakban.

32. *Limnophysa palustris* Müll. Ugyanott. Var. *turricula*. Held. Marczalkánális.

33. *Gulnaria peregra*. Müll. Csánkút.

34. *Coretus corneus* L. Ereki patak.

35. *Tropodiscus marginatus* Drap. Ugyanott.

36. *Gyrorbis spirorbis*. L. Ugyanott.

B. Alosztály. Branchiata. Kopoltyusak.

IX. Család. Paludinidae.

37. *Paludina contecta* v. *Kimakovicz* (— *P. Vivipara vera* Frauenf.) Az Ereki patakban és Némettóban.

38. *Bithynia tentacula* Lin. Ugyanott.

II. Osztály. Lamellibranchiata. Kagylók.

X. Család. Unionidae.

39. *Unio batavus* Lamarck. Az Ereki és Rendeki patak összefolyásánál és a Marczalban.

40. *Anodonta mutabilis* Clessin. Ugyanott. Helyenkint a szabályozás következtében kipusztult.

XI. Család. Cycladidae.

41. *Sphaerium corneum* var. *nucleus* Studer. A Rendeki patak és a Marczalban.

Pozsony 1896. augusztus havában.

Beiträge

zur

Cryptogamen-Flora des Pressburger-Comitates.

Die Pilze

von J. A. Bäumler.

So wäre denn dieser Theil meiner Lieblingsidee — die gründliche Erforschung der Cryptogamen meiner lieben Vaterstadt bezüglich der Pilze — zu Ende gebracht; offen sei es gestanden, das mir der Gedanke sehr ferne lag, einst hierüber etwas zu veröffentlichen, mein Bedürfniss war, die in der schönen freien Natur bewunderten Pflanzen, näher kennen zu lernen, tiefere Einblicke in die kleinste Lebewelt des Pflanzenreiches und in den Bau derselben zu machen; so kamen allmählig Sammlungen und Notizen aus unserer schönen Umgebung zusammen, dieselben wuchsen zu beträchtlichem Umfange heran, da waren es liebe Freunde, welche mich dazu bewogen, die Notizen zu veröffentlichen.

Welche Schwierigkeiten sich aber speciell auf dem Gebiete der Mycologie, dem in einer Provinzstadt befindlichen, nur auf sich angewiesenen Naturfreunde entgegenstellen, kann nur derjenige beurtheilen, der sich abseits von den wissenschaftlichen Centren die Aufgabe stellt, annäherungsweise brauchbares zu schaffen! Die Beschaffung der nöthigen Literatur ist mit enormen Opfern verbunden, oft vollkommen unmöglich, dies bitte die betreffenden Fachmänner, bei Beurtheilung meiner Arbeit, sich gütigst vor Augen zu halten. Zu erwähnen sei mir noch erlaubt, dass wenn es mir in letzterer Zeit nicht mehr möglich war, so viel zu sammeln, so viel an meine bot. Freunde zu versenden und meine bot. Arbeiten so zu fördern, wie es mir lieb wäre, der Grund in dem liegt, dass ich von den wenigen freien Stunden, welche mir mein Beruf lässt, noch einige dem allgemeinen Wohle (in Form von div. Ehrenstellen) widmen musste.

Die Zahl der bisher auf dem Gebiete des Pressburger Comitatus aufgefundenen Pilze beträgt 444 Gattungen mit 1478 Arten, selbe vertheilen sich folgendermassen:

F a m i l i e		Gattungen	Arten
Hymenomyceteae	Agaricineae	46	237
	Polyporaceae	12	84
	Hydnaceae	7	22
	Thelephoreae	3	36
	Clavariaceae	7	27
	Tremellaceae	8	18
Hypodermeae	Gasteromyceteae	10	23
	Uredinaceae	12	129
	Ustilaginaceae	7	29
Pyrenomyceteae	Phycomyceteae	19	46
	Perisporiaceae	10	32
	Sphaericeae	48	166
	Hypocreaceae	10	22
	Dothideaceae	8	15
	Lophiostomaceae	3	5
	Hysteriaceae	9	15
	Discomyceteae ¹⁾	75	175
	Tuberaceae	3	3
	Myxomyceteae	23	42
Sphaeropsidae	52	228	
Hyphomyceteae	70	122	
Schizomyceteae Monadineae	2	2	
		444	1478

Gross erscheint die Zahl von 1478 Pilz Arten, für ein verhältnissmässig kleines Gebiet, doch ist selbe verschwindend gegen die 42.383 Arten, die von Prof. Dr. P. Saccardo in dessen die ganze Erde umfassenden, 11 Bände starken Werke aufgezählt werden.

¹⁾ Im weiteren Sinne.

Zu Beginn meiner Arbeit versprach ich, Bausteine zu liefern, zum Schlusse wiederhole, dass ich sehnlichst wünschen würde, es möge ein Baumeister kommen, der aus den zerstreuten Steinen recht bald den Bau einer zeitgemässen Pilzflora unseres schönen Vaterlandes schaffe.

Schliesslich fühle mich noch verpflichtet, allen geehrten Freunden, die mich bei meiner Arbeit in welcher immer Weise unterstützten, hier nochmals meinen besten Dank zu sagen.

Pressburg im März 1896.

Ascomycetes de Bary.

Fam. Gymnoasceae Baran.

Gatt. *Exoascus* Fuckel.

1106. *Exoascus bullatus* (Berk. et Br.) Fuckel Sym. N. II, p. 49. Sacc. Syll. VIII. p. 817. Winter-Pilze II. p. 5¹⁾ Auf lebenden Blättern von *Pirus communis* in dem Gebirgspark und beim 3. Batzenhäusel, V.—VI.
- 1107 *Exoascus Crataegi* (Sadeb.) Sacc. Syll. X. p. 70 = *Ex. bullatus* (B. et B.) Fuck. β *Crataegi* Fuck. N. II. p. 49. Auf Blättern und jungen Früchten von *Crataegus Oxycantha* im Gebirgspark, V.
- (288²⁾ *Exoascus deformans* (Berk) Fuckel Sym. p. 252. Sacc. Syll. VIII. p. 816. Winter P. II. p. 6 Auf Blättern von *Persica vulgaris* „die Kräuselkrankheit der Pfirsichbäume“ verursachend, massenhaft 1889 im Garten der Frau von Michaelis; 1891 in Herrn Munkers Garten.
1108. *Exoascus Ulmi* Fuckel Sym N. II. p. 49. Sacc. Syll. VIII. p. 819. Winter-Pilze p. 11. Auf lebenden Blättern von *Ulmus campestris*, Habern und im Gebirge, VII.—IX.

¹⁾ Ausserdem ist zu vergleichen Sadebeck Untersuchungen über die Pilzgattung *Exoascus*, Hamburg 1894, und Kritische Untersuchungen über *Taphrina*-Arten 1890; sowie Johanson Die Pilzgattung *Taphrina* und deren schwedische Arten. Stockholm 1886. Ausführliches Referat hierüber im Bot. Centralblatt 1887 Nr. 11, p. 322 (Band 29).

²⁾ Die in () stehenden Zahlen beziehen sich auf die in der diesem Theile vorangehenden Aufzählung bereits angegebenen Arten.

Gatt. *Taphrina Fries.*

1109. *Taphrina rhizophora* Johanson Taph. p. 18. Sacc. Syll. VIII. p. 813. Schröter Pilze II. p. 13. Auf den Kapseln von *Populus Tremula* ober dem Tunnel V. 1889 massenhaft seither nicht mehr gefunden.

Pyrenomycetes Fries.

Fam. *Perisporiaceae Fries.*

Gatt. *Sphaerotheca Lév.*

1110. *Sphaerotheca gigantiascus* (Sorok et Thüm) Bäumler im Briefe an Dr. H. Rehm conf. Hedrigia 1891 p. 261. Auf lebenden Blättern und Stengeln von *Euphorbia palustris* am Rande des Schur-Waldes bei St.-Georgen; von diesem Standorte auch durch mich ausgegeben. in dem Rehm'schen „Ascomyceten N. 1049.“

Dieser merkwürdige Pilz¹⁾ wurde durch Sorokin auf *Euphorbia platyphylla* in Kasan (Russland) entdeckt und in Baron Thümen Mycotheca universa N. 645 unter den Namen Erysiphe gigantiascus Sorokin et Thümen ausgegeben; als ich den Pilz im „Schur“ auffand, war mir bei der Untersuchung sofort klar, dass derselbe infolge des einen Ascus im Perithecium, nur zur Gattung *Sphaerotheca* gehören könne; auf meine an Baron Thümen gestellte Anfrage, wurde mir die Übereinstimmung des russischen mit dem Pressburger Pilze vollkommen bestätigt, ich sendete selben sodann unter obigen Namen an Medicinalrath Dr. Rehm zur Vertheilung.

Gatt. *Capnodium Mont.*

1111. *Capnodium Salicinum* (Alb. et Schw.) Mont. Ann sc. Sacc. Syll. I. p. 73. Winter-Pilze II. p. 75. Massenhaft im

¹⁾ Dieselbe Stelle wo der Pilz im „Schur“ vorkommt, der vom Wolga-Strande zuerst bekannt wurde, beherbergt auch *Bollas Urtica raticans* = *Urtica cioviensis* Rogov., eine lange Zeit nur vom „Schur“ und Russland bekannte Pflanze.

„Schur“ bei St. Georgen auf Salix und von da auf die umstehenden Halme von *Glyceria spectabilis*, *Phragmites*, selbst Iris übergehend; in Gesellschaft der Herren Dr. Lütkemüller und Dr. Zahlbruckner gesammelt. VIII. Peritherien selten, meist nur auf dickeren Aesten, Pycnidien und Spermogonien häufig, Mycel so reichlich, das die Pflanzen ganz „eingerusst“ erscheinen.

Fam. *Sphaeriaeae* Fries.

Gatt. *Calosphaeria* Tul.

- (321). *Calosphaeria princeps* Tul. Sel. Fung. Carp. II. p. 109. Tab. 13 Fig 17—22. Sacc. Syll. I. p. 95. Winter-Pilze II. p. 714. Hazslinszky. M. Sph. p. 251¹⁾. Auf abgestorbenen dicken Aste von *Prunus dom.* im Garten der Frau von Michaelis. VI. 250. Dieser schön entwickelte Pilz stimmt vollkommen mit der Abbildung Tulasne überein, Perithechien über 100 in ca. $\frac{1}{2}$ —1 Ctm. grossen runden oder eliptischen Stroma, mit $\frac{1}{2}$ Mm. langen, $\frac{1}{4}$ Mm. dicken Hälsen, Asci 50—55 μ 4—5 μ 20—24 μ p. sp. Sporem 4—5 und $\frac{3}{4}$ μ hy. gekrümmt, Paraphysen bis über 200 μ l. 2 μ d.

Gatt. *Quaternaria* Tul.

1112. *Quaternaria dissepta* (Fries.) Tul. Sel. Fung. Carp. II. p. 107. Sacc. Syll. I. p. 107 Winter Pilze II. 825. Auf alten Zweigen von *Ulmus* in der alten Au, IV; vollkommen mit der Beschreibung von Dr. Winter übereinstimmend.

Gatt. *Valsa* Fries.

1113. *Valsa Cypri* Tul. Sel. F. Carp. II. p. 194 Tab. 25 f. 10—20. Sacc. Syll. I. p. 133. Winter-Pilze II. p. 724. Hazsl. M. Sph. p. 222. Auf durren Zweigen von *Ligustrum vulgare* bei dem Royko-Garten V. Asci 50—60 und 8—9 μ Sporen 16—18 und 3—4 μ .

¹⁾ Magyarország s társországainak Sphaeriai irta Hazslinszky Frigyes. Budapest 1892.

1114. *Valsa leucostoma* (Pers.) Fr. Sacc. Syll. I. p. 137. Winter Pilze II. p. 733. sub. *Valsa Persoonii* Nitschke. Auf der Rinde von *Prunus Padus* in der Au. XII. Asci 40—50 und 6—8 μ Sporen 10—12, selten 14 u. 2—3 μ .
1115. *Valsa sordida* Nitschke Pyrenom. germ. p. 203. Sacc. Syll. I. p. 120. Winter-Pilze II. 722. Hazs. M. Sph. p. 282. In schön entwickelten Exemplaren von Dr. A. Zahlbruckner bei St. Georgen auf der Rinde von *Populus alba* am Lozornerberge gesammelt, VII.

Gatt. *Hypocopra* Fuckel.

1116. *Hypocopra humana* Fuckel Sym. p. 241. Sacc. Syll. I. p. 240. Winter-Pilze II. p. 166 sowie Die deutschen Sordarien p. 21. 8 f. 9 sub *Sordaria humana* Winter. Hazsl. M. Sph. p. 32. Auf Koth im Kramerwalde, XI.

Gatt. *Rosellinia* Ces. et de Not.

- (346). *Rosellinia mammiformis* (Pers.) Ces. et de Not. Sacc. Syll. I. p. 258. Winter-Pilze II. p. 226. Hazs. M. Sph. p. 48. Auf morschen Aestchen, Calvarienberg. IV. Es finden sich Sporen untermischt mit kurzen Anhängsel.
1117. *Rosellinia pulveracea* (Ehch) Fuckel Sym. p. 109. Sacc. Syll. I. p. 264. Winter-Pilze II. p. 228. Hazsl. M. Sph. p. 50. Auf Baumstrünken und Holz. Gamsenberg, VII.
1118. *Rosellinia Rosarum* Niessl Beitz zur Kenntniss der Pilze p. 32 Tab. 15 f. 35, Sacc. Syll. I. p. 266. Winter Pilze II. p. 228. Auf dürren Aesten von *Rosa* sp. im „Neue Welt“-Weg IV. Asci 80—90 u. 6—7 μ Sporen 8—9 u. 4—5 μ bräunlich. Als Hauptunterschied von *Rosellinia pulveracea* sind jedenfalls die bedeutend schmäleren Sporen zu nehmen, sonst stimmen beide Pilze überein.
1119. *Rosellinia thelena* (Fr.) Rabenh. Fungi eur. N. 757. Sacc. Syll. I. p. 253. Winter-Pilze II. p. 225. Hazsl. M. Sph. p. 47. Auf morschem *Carpinus*-Aste, Gamsenberg, VIII. Asci 150—170 u. 8—10 μ , Sporen 18—22 u. 6—7 μ braun mit einem centralen Oeltropfen, beidendig mit hyalinen

5—6 μ langen Anhängsel, ich fand keine Spore mit so langem Anhängsel, wie selbes von Saccardo in fungi ital. del. N. 587 gezeichnet wird.

Gatt. *Anthostoma* Nietschke.

1120. *Anthostoma turgidum* (Pers.) Nietschke Pyrenom. germ. p. 121. Sacc. Syll. I. p. 303. Winter-Pilze II. p. 757. Hazsl. M. Sph. p. 230. Auf der Rinde dicker Fagus-Aeste, Gamsenberg. II.. Asci 100—140 u. 5—8 μ , Sporen 8—12 u. 5—7 μ , im jüngern Stadium bräunlich mit 2 Oeltropfen, älter stets dunkelbraun; die Exemplare in Rabenhorst Fungi eur. N. 1144 stimmen bis auf die dort etwas kürzern Schläuche vollkommen mit dem Pressburger Pilze überein.
1121. *Anthostoma gastrinum* (Fries.) Sacc. Myc. ven. p. 143. Sacc. Syll. I. p. 303. Winter-Pilze II. p. 758. Hazsl. M. Sph. p. 231. Auf alter Rinde von Fagus und auf Quercus-Aesten im Kramerwald, III—IV.

Gatt. *Poronia* Willd.

1122. *Poronia punctata* (L.) Fries. Summa veg. Scand. p. 382. Sacc. Syll. I. p. 870. Winter-Pilze II. p. 870. Hazsl. M. Sph. p. 265. Auf alten Pferde- und Kuhmist, Engerauer Haide, städt. Viehwaide auch am Plateau des Thebner Kogel, Sommer.

Gatt. *Ustulina* Tul.

1123. *Ustulina vulgaris* Tul. Sel. Fung. carp. X. p. 23. T. 3. f. 1—6. Sacc. Syll. I. p. 351. Winter-Pilze II. p. 869. Hazsl. M. Sph. 265. Dr. Zahlbruckner an alten Strünken bei St. Georgen häufig an Strünken in den Gebirgswäldern.

Gatt. *Hypoxylon* Bull.

1124. *Hypoxylon atropurpureum* Fries. Sum. veg. Scand. p. 384. Sacc. Syll. I. p. 375. Winter-Pilze II. p. 854. Auf altem morschen Holze im Kramerwalde, IX.

Gatt. *Daldinia* de Not.

1125. *Daldinia concentrica* (Bolt.) Ccs. et de Not. Schem. Sph. it. p. 24. Sacc. Syll. I. p. 393. Winter-Pilze II. p. 866. Hazsl. M. Sph. p. 264. Auf altem Buchenstamme im Kramerwalde.

Gatt. *Nummularia* Tul.

1126. *Nummularia Bulliardi* Tul. Sel. Fung. carp. II. p. 43, T. 5 f. 11—19. Sacc. Syll. I. p. 396. Winter-Pilze II. p. 847. Hazsl. M. Sph. p. 258. Auf alten Lindenstamme in der „Alten Au“ Sommer. Asci 100—110 u. 8μ , Sporen oval fast schwarz 12—14 u. $5-6\mu$ Paraphyse 130—140 u. 2μ ; infolge der sehr abweichenden Sporen (vergl. die Beschreibung in obig citirten Werken)¹⁾ wurde diese Art als *Nummularia Bulliardi* *Forma: Tiliae* in Rehm Ascomycetaen N. 977 vertheilt.

Gatt. *Laestadia* Auersw.

1127. *Laestadia carpineae* (Fr.) Saccardo fungi it. del. N. 543. Sacc. Syll. I. p. 425. Winter-Pilze II. p. 399. Hazsl. M. Sph. p. 117. Auf durren Blättern von *Carpinus Betulus*, Gamsenberg, V.

Gatt. *Sphaerella*¹⁾ Ces. et de Not.

1128. *Sphaerella deprazeaeformis* (Auersw.) Ces. et de Not. Schema Sf. if. p. 238. Sacc. Syll. I. p. 513. Winter-Pilze II. p. 367. Auf lebenden Blättern von *Oxalis acetosella* im Modereiner Walde bei dem Herrenhause, VII. Mit der Abbildung von Auerswald Myc. eur. Pyr. Tab. 4 f. 50 und der Beschreibung von Winter l. c. vollkommen gleich.
1129. *Sphaerella Fagi* Auerswald Myc. eur. Pyr. p. 6 fig. 19, 20. Sacc. Syll. I. p. 483. Winter-Pilze I. p. 384.

¹⁾ Auch die von mir untersuchten Nieder-Oesterreichischen Exemplare weichen davon ab; vergl. Bäumler zur Pilzflora Nieder-Oesterreichs in Verh. der zool.-bot. Gesellschaft B. 43 p. 277. Wien 1893.

¹⁾ Obzwar der Nachweis geführt wurde (vergl. Johanson diesbezügliche Arbeiten) das *Sphaerella* als Synonym, *Mycosphaerella* aber als Gattungsname zu gelten hat, so wird doch der gesunde Sinn der Mycologen den einmal so eingebürgerten Namen *Sphaerella* aufrecht erhalten.

Hazsl. M. Sph. p. 112. Auf dürren Blättern von *Fagus silvatica* Gernsberg, V. Asci 30—40 u. 4—5 μ , Sporen 6—8 u. 2—2 $\frac{1}{2}$ μ , hier stimmen die Maase besser mit Saccardo als mit der Winter'schen Beschreibung. Die Form der Sporen ist wie das schöne Bild von Auerswald l. c. fig. 20.

1130. *Sphaerella lineolata* (Desm.) de Not. Schem. p. 63. Sacc. Syll. I. p. 531. Winter-Pilze II. p. 359. Auf dürren Blättern von *Arrhenatherum elatius* im Garten der Frau von Michaelis, V. Asci 45—50 u. 14—16 μ , Sporen 14—16 u. 4—5 μ 1 sept. luteolo-hyalinis.
1131. *Sphaerella sagedioides* Winter in Kunze, Fungi sel. N. 323—324. Sacc. Syll. I. p. 517. Winter-Pilze II. p. 375. Auf dürren Stengeln von *Dipsacus silvestris* am Rande des 1. Eisenbrünnler-Teiches, VI. Asci 30 u. 8—10 μ . Sporen 10—12 u. 3—3 $\frac{1}{2}$ μ , 1 sept. hy. meist ohne Oel-tropfen.
1132. *Sphaerella sentina* (Fries.) Fuckel Sym. myc. p. 104. Sacc. Syll. I. p. 482. Winter-Pilze II. p. 389. Hazsl. M. Sph. p. 113. Auf faulenden Blättern von *Pirus communis*. Gebirgspark, II.

Gatt. *Didymella* Saccardo.

1133. *Didymella cladophila* (Niessl.) Sacc. Syll. I. p. 545. Winter-Pilze I. p. 428 sub *Didymosphaeria cladophila* Niessl. Auf dürren Aesten von *Genista germanica*, Kramerwald, bei der rothen Brücke VIII. Asci 60—80 u. 5—6 μ Sporen 8—11 u. 4 μ 1 sept. hy. die Schläuche und Sporen etwas kleiner als selbe bei Saccardo und Winter angegeben sind.
1134. *Didymella Rehmiana* Bäumler in Österr. bot. Zeitschrift B. 40. 1890 p. 17. Sacc. Syll. IX. p. 665. Die braunen Perithechien sind unter der gebleichten Epidermis vollkommen eingesenkt, von dick parenchymatischen Gewebe fast kohlig, 100—120 μ im Durchmesser, von 4 μ dicken septierten bräunlichen Mycel umgeben, das Mycel ist in den Epidermis-Zellen spärlich und nur wo Perithechien angelegt werden, bildet dasselbe dichtere Bündeln,

welche dann das reife Perithecium umgeben; Asci cylindrisch keulenförmig, kurz gestielt achtsporig; Sporen zweireihig 10—18 u. 4—5 μ gerade oder etwas gebogen, erst mit einem Oeltropfen später 1 sept. in der Mitte nicht eingeschnürt, hyalin; Paraphysen sehr unkenntlich. Auf dürren Stengeln von *Euphorbia palustris* am Rande des „Schur“ bei St. Georgen VIII. 1889 gefunden und zu Ehren des ausgezeichneten Ascomyceten Kenner Herrn Medicinalrath Dr. H. Rehm benannt.

- (375). *Didymella suberflua* (Fuck.) Sacc. Syll. I. p. 555. Hazsl. M. Sph. p. 126. Auf Humulus-Stengeln in der Au.

Gatt. *Bertia de Notaris.*

1135. *Bertia moriformis* (Tode) de Not. in Giorn. Bot. it. I. p. 335. Sacc. Syll. I. p. 582. Winter-Pilze II. p. 237. Hazsl. M. Sph. p. 54. Auf *Salix*-Strünken in der Au, auf altem Holze im Gebirg, im Kramerwalde auf alten Kieferzapfen, ein Substrat, auf dem der Pilz bisher noch nicht angegeben ist, bei diesen Exemplaren sind: Asci: 140—170 u. 14—15 μ (pars. spor. 110—120 μ) Sporen 40—45 u. 6—6½ μ 1 sept. mit 4 grossen Oeltropfen, wie selbe von Saccardo in *Fungi ital. del. N. 136* für *Bertia macrospora* Sacc. gezeichnet werden, möglich das die Sporen im alten Stadium auch 3 septa haben werden, doch da der Pilz mit *moriformis* sonst vollkommen stimmt, so kann derselbe nur unter diesen Namen angeführt werden.

Gatt. *Didymosphaeria Fuckel.*

1136. *Didymosphaeria bruneola* Niessl. Neue Kernpilze p. 201. Sacc. Syll. I. p. 709. Winter-Pilze II. p. 419. Hazsl. M. Sph. p. 124. Auf abgestorbenen Kräuterstengel Calvarienberg, Au und bei St. Georgen.
1137. *Didymosphaeria fenestrans* (Duby) Winter-Pilze II. 426. Sacc. Syll. I. p. 562. Hazsl. M. Sph. p. 127. Auf dürren *Epilobium*-Stengeln, Calvarienberg VI. Asci 100—120 u. 10 μ , Sporen 18—22 u. 6—8 μ 1 sept. hy.

1138. *Didymosphaeria pusiola* (Karsten) Rehm Ascom. N. 589 und *Hedwigia* 1881 p 51. Sacc. Syll. I. p. 724. Winter-Pilze II. p. 265. in beiden Werken sub *Amphisphaeria pusiola*. Auf Eichenästchen im Gebirg. Asci 60—75 u. 8—9 μ Sporen 12—14 u. 4—5 $\frac{1}{2}$ μ 1 sept. bräunlich; der 200—250 μ grossen fast kohligen am Grunde von bräunlichen Haaren umgebenen Peritherien wegen hat jedenfalls Dr. Rehm recht, den Pilz zu *Didymosphaeria* zu stellen.

Gatt. *Valsaria* Ces. et de Not.

1139. *Valsaria insitiva* Ces. et de Not. Schem. Sf. p. 31. Sacc. Syll. I. p. 741. Winter II. p. 804. Hazsl. M. Sph. 247. Auf durren Reben im Gebirg, II.
1140. *Valsaria rubricosa* (Fr.) Sacc. Myc. ven. Ser. V. p. 183. Sacc. Syll. I. p. 743. Winter-Pilze II. p. 805. Auf dicker Rinde alter Buchenstämme im Gebirg, IV.

Gatt. *Leptosphaeria* Ces. et de Not.

1141. *Leptosphaeria Castagnei* (Dur. et Mont.) Sacc. Fungi Ven. Ser. II. p. 317. Sacc. Syll. II. p. 43. Winter-Pilze II. p. 483. Hazsl. M. Sph. 173. Auf durren gebleichten Aestchen von Evonymus, Calvarienberg, V. Asci 110—130 u. 18 μ . Sporen 35—45 u. 6—7 μ mit 7—10 Septa.
1142. *Leptosphaeria culmorum* Auersw. Gen. Doubl. Verz. 1866 p. 4. Winter-Pilze II. p. 445. Sacc. Syll. II. p. 59 sub *Leptosp. microscopica* Karsten. Auf durren Halmen von Phragmites bei der Hammerschmiede, VI.
1143. *Leptosphaeria haematites* (Rob.) Niessl. in Rabenhorst Fungi eur. N. 2761. Winter-Pilze I. p. 470, mit der Anmerkung das im Sylloge dieser Pilz auf 3 Stellen angegeben werde. Sehr schön entwickelt auf durren Stengeln von *Clinopodium vulgare* im Gebirgspark, V. Asci 70—80 u. 10—12 μ , Sporen 24—30 u. 4—4 $\frac{1}{2}$ μ 3—4 sept. lichtgelb beidendig zugespitzt die zweite Zelle angeschwollen; die befallenen Stengeln sind oft vollkommen blutroth.
1144. *Leptosphaeria Libanotis* (Fuck.) Niessl in Kuntze Fungi sel. N. 75. Sacc. Syll. II. p. 16. Winter-Pilze II.

- p. 462. Hazsl. M. Sph. 138. Auf dürren Stengeln von Seseli im Garten der Frau von Michaelis.
1145. *Leptosphaeria Nardi* (Fr.) Ces. et de Not. Schema p. 62. Sacc. Syll. II. p. 72. Winter-Pilze II. p. 454. Sehr reichlich auf dürren Halmen und Blättern von *Nardus stricta* bei den Handelshügeln; der Standort wurde mir von Dr. H. Sabransky gezeigt. Asci 70—80 u. 10—12 μ also wie Dr. Winter l. c. angiebt! doch auch gestreckte bis 115 μ l. dann aber nur 7—8 μ dick! die Bemerkung Dr. Winter über die Schläuche fand ich bei verschiedenen Pilzen bestätigt. Sporen 22—25 u. 4 μ selten bis 30 μ lang.
1146. *Leptosphaeria ogilvensis* Berk. et Brom. Not. of Brit. Fungi N. 642. Sacc. Syll. II. p. 34. Winter-Pilze II. 476. Hazsl. M. Sph. 145. Auf dürren Umbellifereen-Stengel in der Au, VI.
1147. *Leptosphaeria sparsa* (Fuck.) Sacc. Syll. II. 77. Winter-Pilze II. p. 457. Hazsl. M. Sph. p. 135. Auf dürren Halmen von ? Hammerschmiede, V. Asci 80—100 u. 10—11 μ Sporen 22—25 u. 4 μ meist 6-mal sept. selbe stimmen demnach mit Dr. Winter's Angabe überein.
1148. *Leptosphaeria vagabunda* Sacc. Fungi Ven. Ser. II. p. 318. Syll. II. p. 31. Winter-Pilze II. p. 465. Hazsl. M. Sph. 281. Auf dürren Aestchen von *Acer Negundo* im Kramer ober der Hammerschmiede IV. Asci 100—110 u. 16 μ Sporen 22—24 u. 6 μ mit 4 Oeltropfen u. 4 sept. gelbbraunlich.

Gatt. *Trematosphaeria* Fuckel.

1149. *Trematosphaeria corticola* Fuckel Sym. myc. p. 162. Winter-Pilze II. p. 276. Bäumler in Oesterr. bot. Zeitschrift 1890 B. 40 p. 18. Zignoell corticola Saccardo Michaelia I. p. 346. Sacc. Syll. II. p. 222 = *Trematosphaeria errabunda* H. Fabre Sphaer. Vaubl. p. 94 Fig. 32 in Annales des Sciens. Nat. Tom. IX. et Sacc. Syll. II. p. 120—121. Diesen interessanten Pilz, über den ich in Oest. bot. Zeitschrift ausführlicher berichtete, fand Dr. Zahlbruckner auf Quereusrinde bei St. Georgen.

Gatt. *Pleospora Rabenhorst.*

1150. *Pleospora clematitidis* Fuckel Sym. myc. p. 132. Sacc. Syll. II. 255. Winter-Pilze II. 508. Hazsl. M. Sph. p. 160. Auf durren Ranken von Clematis Vitalba in der Au. III. Asci 113—124 u. 10—12 μ Sporen, 20—24 u. d—8 μ goldgeb.
1151. *Pleospora Collaltina* Sacc. et Speg. Michaelia I. p. 347. Sacc. Fungi ital. del. N. 301. et Sacc. Syll. II. p. 256. Auf durren Aestchen von Platanus im Auparke vollkommen mit der Zeichnung und Maas Saccardos stimmend.
1152. *Pleospora Dianthi de Notaris* Sfer. ital. p. 74. Sacc. Syll. p. 250. Winter Pilze II. p. 506. Hazsl. M. Sph. p. 156. Auf durren Stengeln von Lychnis Viscaria Gebirgspark.
1153. *Pleospora orbicularis* Auerswald in Oesterr. bot. Zeit. 1868. p. 9. Sacc. Syll. II. p. 255. Winter-Pilze II. p. 508. Hazsl. M. Sph. p. 160. *Auf Aestchen von Berberis vulgaris. Weg ober dem Bahnhof III—V. Diesen Pilz hatte ich Gelegenheit durch Jahre auf demselben Strauche zu finden und zu untersuchen, die Maase fand ich wie bei Dr. Winter angegeben, Schläuche von 100—150 μ l. 20—30 μ d. Sporen 26—36 u. 10—16! die Grösse der Schläuche und Sporen variirt in ein und demselben Perithecium.
- (427). *Pleospora vulgaris* Niessl. Sacc. Syll. II. p. 243 fand ich auch auf Eryngium campestre und anderen Umbellifereen.

Gatt. *Fenestella Tulasne.*

1154. *Fenestella Lycii* (Hazsl.) Sacc. Syll. II. p. 329. Winter-Pilze II. p. 795. Hazsl. M. Sph. q. 244. Auf Aestchen von Lycium barbarum im Gebirg.

Gatt. *Cryptoderis Auerswald.*

1155. *Cryptoderis melanostyla* (D. C.) Winter-Pilze II. p. 572. Sacc. Syll. I. p. 419 sub Gnomonia n. Hazsl. M. Sph. p. 189. Auf faulenden Lindenblättern, Calvarien-

berg. Die Perithechien sind in die Blatts substanz vollkommen eingesenkt, durchbrechen die Epidermis mit dem 1—1½ Mm. langengeraden oder zierlich gebogenen Rostrum, Perithecium 300—350 μ br. 160—200 hoch, Rostrum stets in der Mitte des Perithecium stehend, Asci 55—65 n. 5 μ mit sehr dünnem Stiel, Sporen 40—50 μ lang kaum 1 μ dick, hy. unseptiert. Diese Art soll nach Saccardos Einteilung bestimmt zu den „Scolecosporae“ gestellt werden, in dem natürlichen Systeme steht selbe an richtiger Stelle zwischen Dr. Winters Clypeosphaerieen und Gnomonieen, da bei manchen Perithechien durch braune verflochtene Hyphen eine Art Clypeus gebildet wird.

Fam. Hypocreaceae de Not.

Gatt. *Eleutheromyces* Fuckel.

1156. *Eleutheromyces subulatus* (Tode) Fuckel Sym. myc. p. 183. Sacc. Syll. II. p. 455. Winter-Pilze II. p. 83. Hazsl. M. Sph. 279. Auf vertrockneten Agaricineen nicht selten durch das ganze Gebiet.

Gatt. *Polystigma* De. Cand.

1157. *Polystigma ochraceum* (Wahlenb.) Sacc. Conspee. Pyr. p. 20. Sacc. Syll. II. p. 458. Winter Pilze II. p. 145. Hazsl. M. Sph. p. 22. Auf Blättern von *Prunus Padus* Gebirgspark, am Wege gegen den ehemaligen Samarjay-schen Maierhof.
1158. *Polystigma rubrum* (Pers.) D. C. Sacc. Syll. II. p. 455. Auf Blättern von *Prunus domestica* und *spinosa*; während *P. ochraceum* äusserst selten ist, ist *P. rubrum* der häufigste Schmarotzer; es ist wohl im Freien kaum ein *Prunus*-Baum oder noch so kleines Sträuchlein, das nicht einige Blätter (oft nur zu viele) mit den gelbrothen bis ziegelrothen Pusteln, ebenso geschmückt wäre, als wie

unsere Acer-Arten, durch die gelb und schwarz gefärbten Lager von *Rhytisma acerinum* ge- oder verunziert sind.

Gatt. *Melanospora* Corda.

1159. *Melanospora chionea* (Fr.) Corda Icones I. p. 25. Sacc. Syll. II. p. 461. Winter-Pilze II. p. 96. Hazsl. M. Sph. p. 3. Endl. Fl. Pos. N. 143. Auf faulenden Kiefernadeln, Calvarienberg IX.

Gatt. *Hypomyces* Fries.

1160. *Hypomyces aurantius* (Pers.) Tul. Sel. Fung. Carp. III. 43. Winter-Pilze II. p. 134. Sacc. Syll. II. p. 470¹⁾ Hazsl. M. Sph. p. 19. Endlicher Fl. Pos. N. 144.* Auf alten Polypores im Modereiner Wald, auf Stereum beim Schienweg.
1161. *Hypomyces chrysospermus* Tul. Sel. Fung. Carp. III. p. 51. Tab. 8. f. 1—13. Sacc. Syll. II. p. 467. Winter-Pilze II. p. 132. Hazsl. M. Sph. p. 18 et 280. Auf faulenden Boletus-Arten im Conidium-Stadium in allen Wäldern häufig; Perithechien äusserst selten, mit den prachtvollen Abbildungen der Brüder Tulasne stimmend.
1162. *Hypomyces rosellus* (Alb, et Schr.) Tul. Sel. Fung. Carp. III. p. 45. Tab. V—VI. Sacc. Syll. II. p. 468. Winter-Pilze II. p. 132. Auf alten Polyporus- und Agaricus-Arten im Gebirg.

Gatt. *Nectria* Fries.

1163. *Nectria cinnabarina* (Tode) Fries Sum. veg Scand. p. 388. Sacc. Syll. II. p. 479. Winter-Pilze II. p. 110. Hazsl. M. Sph. p. 9. Im Conidien-Stadium (*Tubercularia vulgaris* Tode) ist der Pilz mit seinen rothen Pusteln durch das ganze Jahr auf der Rinde der Stämme und Aeste fast aller hier vorkommender Blume und Sträucher (selbst Ausländischer) zu finden, mit reifen Sporen sel-

¹⁾ Von Saccardo l. c. wird bei diesem Pilz unrichtig Fuckel Sym. myc. p. 184 an erster Stelle benannt, richtig citiert Winter l. c., Schröter „Pilze Schlesiens“ II. p. 265, sowie Hazslinsky l. c.

tener. Als vor einigen Jahren die schönen Ahornbäume unserer Promenade eingingen, war eine Hauptursache dieser Parasit.

1164. *Nectria coccinea* (Pers.) Fries Sum. veg. Scand. p. 368. Sacc. Syll. II. p. 481. Winter-Pilze II. p. 112. Hazsl. M. Sph. p. 12. Bolla an Fagus-Rinde bei St.-Georgen. An dürren Aesten im Gebirg, an Prunus-Aesten, Garten der Frau von Michaelis.
1165. *Nectria cucurbitula* (Tode) Fries Sum. veg. Scand p. 388. Sacc. Syll. II. p. 434. Winter-Pilze II. p. 114. Hazsl. M. Sph. p. 13. Auf dürren Aesten von Pinus silvestris im Gebirg. N. Forma: *alnicola* Rehm Ascomyceten N. 826 sowie Hedwigia 1885 B. 24 p. 234, auf Alnus Rinde in der Au bei dem Röhricht gesammelt. XI. Perithecieum schön roth, im Alter etwas dunkler, parenchymatisch; Schläuche keulig 75 u. 8 μ , oft gestreckt bis über 90 μ lang, achtsporig, Sporen hy., eliptisch, etwas zugespitzt, in der Mitte 1-mal septirt, nicht eingeschnürt, manchmal die obere Zelle etwas breiter, 12—16 u. 5 μ ; Paraphysen fädig, 1 μ dick, innen körnig.
1166. *Nectria ditissima* Tul. Sel. Fung. Carp. III. p. 73. Tab. 13, Fig. 1—4. Sacc. Syll. II. p. 482. Winter-Pilze II. p. 113. Hazsl. M. Sph. p. 12. Auf der Rinde von Fagus-Stämmen im Gebirge im Winter. Bezüglich der Schläuche und Sporen scheint der Pilz nicht zu variiren, da selbe bei allen Autoren gleich angegeben werden, doch die Farbe der Perithecieen ist bei dem von mir im letzten Winter gefundenen reichlichen Material, vom schönsten goldgelb bis zum scharlachroth wechselnd; die mit den Perithecieen gemeinsam vorkommende Tubercularia-Form zeigt bei dem Pressburger Pilze auf 80—100 μ langen verzweigten 1—1½ μ dicken Conidienträgern, 4—8 u. 2 μ hy. gerade oder etwas gebogene Conidien, die von Tulasne gezeichneten Formen fand ich bisher nicht.
1167. *Nectria episphaeria* (Tode) Fries Sum. veg. Scand. p. 388. Sacc. Syll. II. p. 497. Winter-Pilze II. p. 121. Hazsl. M. Sph. p. 16. Auf Diatrype Stigma im Kramerwalde XII. Bei dem Pressburger Pilze sind die Sporen

und Schläuche nicht so gross als ich selbe bei dem Schemnitzer Pilze fand.¹⁾

1168. *Nectria Peziza* (Tode) Fries Sum. veg. Scand. p. 388. Sacc. Syll. II. p. 501. Winter-Pilze II. p. 124. Hazsl. M. Sph. p. 17. Auf altem, morschem Holz und Rinde von Eichen und Buchen, Gernsberg und Kramerwald; an Juglans in der Au; an Weiden und Pappeln im Schur; an altem Holze in den Auen, etc. Die Schläuche 60—90 u. 8—10 μ , Sporen 10—14 u. 5—6 μ . Die in meinem Herbarium befindlichen, von Rittmeister Schneller gesammelten Exemplare, tragen von Hazslinszky's Handschrift den Namen „*Sphaeria Aurantium* Wallr., doch Perithezien, Schläuche und Sporen sind so, dass ich den Pilz nur zu *Nectria Peziza* stellen kann.
1169. *Nectria Ribis* (Tode) Oudem. Sacc. Syll. II. p. 480. Winter-Pilze II. p. III. Wird von Endlicher Fl. Pos. p. 35, No. 146 „*Ad ramos Ribis rubri*“ angegeben, ich fand den Pilz bisher noch nicht.
1170. *Nectria terrestris Cronau* Fl. d. Finistere p. 38. Sacc. Syll. II. p. 507. Bäumler in „Oesterr. bot. Zeitschrift“ 1834, p. 221. Auf feuchten Fensterkitt. XII. 1882. Perithezien 350—400 μ , diam.-röthlichgelb, später dunkelroth, von parenthymatischem Gewebe, zerstreut, seltener 2—3 genähert wachsend, rund, am Scheitel später etwas einsinkend; Schläuche 75—80 u. 5 μ cylindrisch-keulenförmig, 8-sporig umgeben von sehr zarten Paraphysen; Sporen 14—15 u. 4 μ beidendig abgerundet, in der Mitte nicht eingeschnürt, 2-zellig, in jeder Zelle mit einem, meistens mit zwei Oeltropfen; hyalin. Als ich den Pilz an Dr. Winter seinerzeit sendete, schrieb mir derselbe: „Ihr Pilz ist *Nectria terrestris* Cr.“

Gatt. *Hypocrea* Fries.

1171. *Hypocrea citrina* (Pers.) Fries. Sum. veg. Scand. p. 185. Sacc. Syll. II. p. 528. Winter-Pilze II. p. 141. Auf

¹⁾ Bäumler „Fungi Schemnitzenses III.“ Ein Beitrag zu Ung. Pilzflora in Verh. d. zool.-bot. Gesellschaft. Wien 1891. B. 41. p. 667.

morschen Aestchen Blättern und Kiefernadeln, ober dem Gernsenberger Försterhause, V.

Gatt. *Pleonectria* Saccardo.

1172. *Pleonectria berolinensis* Sacc. Michelia I. p. 123. Syll. II. p. 559. Winter Pilze II. p. 103. Schröter Schl.-Pilze II. p. 261. Auf abgestorbenen Aesten von *Ribes rubrum* im Garten der Frau von Michaelis: auf selben Substrat Prof. Bothár im Matzengrund. Die zugehörige Tubercularia-Form wurde von mir in „Oesterr. bot. Zeitschrift“ beschrieben.¹⁾ Schläuche u. Sporen wie dort angegeben. Diesen Pilz erhielt ich auch aus St. Petersburg von Prof. Transschel zugesendet!!
1173. *Pleonectria Lamyi* (Desm.) Sacc. Michaelia I. p. 324²⁾ et Syll. II. p. 559. Winter-Pilze II. p. 107.³⁾ Hazsl. M. Sph. p. 8. Auf durren Aestchen von *Berberis vulgaris*, Gebirgspark. Asci 90—100 u. 15—17 μ , Sporen 20—25 u. 5—7 μ .

Gatt. *Claviceps* Tulasne.

1174. *Claviceps microcephala* (Wathr.) Tul. Ann. sc. nat. III. p. 44. Sacc. Syll. II. p. 565. Winter-Pilze II. 147. Hazsl. M. Sph. p. 24. In den Fruchtknoten von *Alopecurus geniculatus* an und in dem ausgetrockneten Tümpel bei dem Gernsenberger Försterhause VIII., dann auf *Aira?* Gebirg. VI.
1175. *Claviceps purpurea* (Fries.) Tulasne. Abbildungen und Beschreibungen finden sich in fast allen bot., auch populären Werken, dieses unter den Namen „Mutterkorn“ gekannten und gefürchteten Pilzes. Auf den Fruchtknoten verschiedener Gräser, besonders häufig auf Kornähren, dann auf *Agropyrum*-, *Bromus*-, *Lolium*-, *Glyceria*- und *Triticum*-Arten, auch auf *Dactylis glomerata* in der Au und Gebirg.

¹⁾ Mycologische Notizen von J. A. Bäumler, „Oesterr. bot. Zeitschrift“ 1889, B. 39, p. 173.

²⁾ und ³⁾ Der Pilz wurde in Michaelia und nicht im Sylloge von Saccardo in diese Gattung gestellt.

Gatt. *Cordyceps* Fries.

1176. *Cordyceps militaris* (L.) Link Handb. p. 347. Sacc. Syll. II. p. 572. Winter-Pilze p. 150. Nach Endlicher Fl. Pos. p. 37, Nr. 157 anf Insectenlarven bei Blumenau.

Gatt. *Epichloë* Fries.

1177. *Epichloë typhina* (Pers.) Tul. Ann. sc. nat. Ser. IV. V. 13, p. 18. Sacc. Syll. II. p. 578. Winter-Pilze II. p. 145. Hazsl. M. Sph. p. 28. Schneller in der „alten Au“. * Auf verschiedenen Gräsern, besonders häufig auf *Dactylis glomerata* und *Agropyrum repens*. Sommer.

Fam. Dothideaceae Nitschke et Fuckel.

Gatt. *Kulhemia* Karsten.

1178. *Kulhemia moriformis* (Ach.) Karst. Sym. myc. Fen. IV. p. 182. Sacc. Syll. II. p. 591. Winter-Pilze II. p. 912. Endlicher Fl. Pos. p. 34, No. 141, in der Mühlau, ich konnte den Pilz nicht finden.

Gatt. *Phyllachora* Nitschke.

1179. *Phyllachora Graminis* (Pers.) Fuckel. Sym. p. 216. Sacc. Syll. II. p. 512. Winter-Pilze II. p. 898. Hazsl. M. Sph. p. 273. Csáder auf Grasblättern, * auf verschiedenen Gräsern, am häufigsten auf *Agropyrum repens*, Gebirg und Au.
1180. *Phyllachora Heraclei* (Fries.) Fuckel. Sym. myc. p. 219. Sacc. Syll. II. p. 600. Winter-Pilze II. p. 901. Hazsl. M. Sph. p. 274. Auf den Blättern von *Heracleum Sphondylium*, im Steuergrund, doch immer ohne Schläuche und Sporen.
1181. *Phyllachora Junci* (Fries.) Fuckel. Sym. myc. p. 216. Sacc. Syll. II. p. 605. Winter-Pilze II. p. 900. Hazsl. M. Sph. p. 274. Auf dürren *Juncus*-Halmen, doch entwickelt

äußerst selten, nur bei dem Eisenbrünnel fand ich auf *Juncus effusus* den Pilz mit Peritherien. Bei diesem Exemplare ist der Innenraum des Perithecium 80—90 μ hoch, 140—160 μ breit, Asci 60—70 u. 6—7 μ , achtsporig, die Sporen einreihig, oblong beidendig abgerundet, grünlich-hyalin, nicht septiert und ohne Oeltropfen, 6—8 u. 3—4 μ . Obige Maasse sind etwas kleiner als bei Winter l. c., der den Pilz auch selbst nicht an reifen Material untersuchen konnte.

1182. *Phyllachora Pteridis* (Reb.) Fuckel. Sym. myc. p. 218. Sacc. Syll. II. p. 607. Hazsl. M. Sph. p. 273. Auf dürren Wedeln von *Pteris aquilina* fand ich den Pilz doch stets steril, auch von Schneller hier gesammelte Exemplare sind unfruchtbar. In Rabenhost Kryptogamenflora „Discomyceten“ von Dr. H. Rehm, wird der Pilz zur Familie „Pseudo phacidieae“ als *Cryptomyces Pteridis* (Rabenh.) Rehm auf pag. 108 angeführt.

1183. *Phyllachora Ulmi* (Dav.) Fuckel. Sym. myc. p. 218. Sacc. Syll II. p. 594. Winter-Pilze II. p. 904. Hazsl. M. Sph. p. 275. Auf faulenden Blättern von *Ulmus*, den vollkommen entwickelten Pilz fand ich im Winter am Calvarienberg, an der Stelle, wo die Blätter im Frühling von *Piggotia astroidea* Berk. et Bro. befallen sind; vergl. diese Beiträge Heft I., pag. 22, No. 136, sowie pag. 23, No. 141.

Gatt. *Scirrhia* Nitschke.

1184. *Scirrhia rimosa* (H. et Schw.) Fuckel. Sym. my. p. 221. Sac. Syll. II. p. 634. Winter-Pilze II. p. 906. Hazsl. M. Sph. p. 275. Auf dürren Halmen von *Phragmites communis* sehr häufig, auch Schneller sammelte den Pilz.

Gatt. *Plowrightia* Saccardo.

1185. *Plowrightia insculpta* (Wallr.). Sacc. Syll. II. p. 636. Winter-Pilze II. p. 912. Auf dürren Ranken von *Clematis Vitalba* in der Au, Asci 60—80 u. 12 μ , Sporen 16—20 u. 4 μ , hy. 1. Sept.; die Sporen sind, wie auch Fuckel Sym. myc. p. 223 angiebt, ungleichhälftig, mit-

unter so stark, dass die obere Hälfte fast nochmal so lang ist, als die untere, von Dr. Winter l. c. wird dies nicht erwähnt.

1186. *Plowrightia ribesia* (Pers.) Sacc. Syll. II. p. 635 Winter-Pilze II. p. 910. Hazsl. M. Sph. p. 276. Auf dürrem Wurzelstocke von *Ribes Grossularia*, Gebirg XII.

Gatt. *Dothidea* Fries.

1187. *Dothidea Sambuci* (Pers.) Fries. Sacc. Syll. p. 639. Winter-Pilze II. p. 908. Hazsl. M. Sph. p. 276. Auf durren Aesten von *Sambucus nigra.*, im Auparke, alte Au, Eisenbrünnel etc. Auf *Cytisus sessifolius* fand ich in dem Auparke den Pilz, Schläuche wie Normalform, Sporen 16—20 u. 6—8 μ , also so wie Dr. Winter's *Forma angustata*, von der Dr. Rehm Ascomyceten No. 1027, Hedwigia 1891 p. 255 mit Recht sagt: „darf nicht beibehalten werden.“

Gatt. *Dothidella* Spegazzini.

1188. *Dothidella betulina* (Fries.) Sacc. Syll. II. p. 628. Winter-Pilze II. p. 903. Hazsl. M. Sph. p. 275. Auf lebenden Blättern im Herbst sehr häufig die schwarzen Pusteln, reif erst im Frühling auf faulenden Blättern von *Betula alba*, im Gebirgspark.
1189. *Dothidella thoracella* (Rustr.) Sacc. Syll. II. p. 631. Winter-Pilze II. p. 905. Hazsl. M. Sph. p. 275. Durch das ganze Gebiet sehr häufig auf *Sedum Telephium*, doch entwickelt fand ich den Pilz noch nicht.

Gatt. *Euryachora* Fuckel.

1190. *Euryachora Stellariae* (Lib.) Fuckel Sym. myc. p. 220. Sacc. Syll. II. p. 625. Auf durren Blättern von *Stellaria Holostea* im Gebirg.
1191. *Euryachora stellaris* (Pers.) Fuckel Sym. myc. p. 220. Sacc. Syll. II. p. 625. Auf lebenden Blättern von *Campanula*, Scheller, auf dem Gemenberger Wege; auf Blättern von *Phyteuma spicatum* im Modereiner Wald.

Prof. R. Szép. Diese beiden Arten mit entwickelten Sporen noch nicht gefunden.

Gatt. *Homostegia* Fuckel.

1192. *Homostegia gangraena* (Fries.) Winter-Pilze II. p. 916. Sacc. Syll. II. p. 604. Auf Blättern und Halmen von *Poa* im Gebirg; sehr schön entwickelt auf *Poa nemoralis*. Calvarienberg, V. Asci. 36—40 u. 10—12 μ . Spor. 14—18 u. 4—5 μ mit 2 Querwänden, etwas grünlich.

Fam. Lophiostomaceae Saccardo.

Gatt. *Lophiotrema* Sacc.

1193. *Lophiotrema nucula* (Fries.) Sacc. Michaelia I. p. 338. Sacc. Syll. II. p. 679. Winter-Pilze II. p. 293. Auf faulenden Aesten von *Alnus* bei dem Eisenbrünnler Teiche. VI. Asci. 100—120 u. 12—15 μ , Sporen 20—28 u. 6—8 μ , grünlich-hyalin, 3-mal septiert, in der Mitte oft bei jedem Septum eingeschnürt, auf den Enden entweder abgerundet oder vollkommen zugespitzt; Saccardo's Zeichnung in *Fungi ital. del.* No. 249, stimmt bezüglich der Form der Sporen mit den mir vorliegenden überein, doch die Schläuche fand ich nie so dick.
1194. *Lophiotrema praemorsum* (Lasch.) Sacc. Mich. I. p. 513. Sacc. Syll. II. p. 681. Winter-Pilze II. p. 294. Auf dürren *Rubus*-Ranken im Gebirg, II.
1195. *Lophiotrema semiliberum* (Desm.) Sacc. Michaelia I., p. 338. Sacc. Syll. II. p. 682. Winter-Pilze II. p. 295. An dürren Grashalmen in der Au. III.

Gatt. *Lophiostoma* (Fr.) Ces. et de Not.

1196. *Lophiostoma macrostomum* (Tode) Ces. et de Not. Schema Sfer. p. 45. Sacc. Syll. II. p. 700. Winter-Pilze II. p. 302. Hazsl. M. Sph. p. 83. In den Rissen dicker Rinde von *Quercus Cerris*, Gebirg, XII.

Gatt. *Lophidium* Saccardo.

1197. *Lophidium compressum* (Pers.) Sacc. Mich. I. p. 340. Sacc. Syll. II. p. 711. Winter-Pilze II. p. 305. Auf durren Aesten von Acer und von Rosa, Gebirg, XII.

Fam. *Hysteriaceae* Corda.

Gatt. *Glonium* Mühlenberg.

1198. *Glonium lineare* (Fr.) de Not. Giorn. bot. II. p. 594. Sacc. Syll. II. p. 732. Rehm. Disc. p. 10.¹⁾ Schröter Schl. P. II. p. 182. Auf morschen Holz bei St. Georgen IX.

Gatt. *Hysterium* Tode.

1199. *Hysterium publicare* Pers. Syn. Fung. p. 98. Sacc. Syll. II. p. 743. Rehm. Disc. p. 13. Nach Dr. Schröter Pilze Schlesiens II., p. 184 hätte der Name *Hysterium alneum* die Priorität, da Acharius (Prodromus p. 20, 1798) 3 Jahre vor Persoon den Pilz schon benannte. Csáder auf der Rinde von bei Pressburg,* auf dicker Rinde von *Quercus* im Gebirg, auf *Alnus*-Rinde bei St. Georgen sehr schön entwickelt.
1200. *Hysterium angustatum* Alb. et Schw. Consp. Fung. n. p. 55. Sacc. Syll. II. p. 744. Rehm Disc. p. 14. Auf alter Rinde von *Quercus Cerris* im Gebirg, auf der Rinde von *Betula* bei der 7-ten Landmühle.

Gatt. *Dichaena* Fries.

1201. *Dichaena quercina* (Pers.) Fries. Elench. II. p. 141. Sacc. Syll. II. p. 771. Rehm Disc. p. 50. Sehr häufig an dünneren Aesten von *Quercus*, Sporen fand ich bisher weder bei dieser noch bei folgender Art.
1202. *Dichaena faginea* (Pers.) Fries. wie oben. Auf junger *Fagus*-Rinde im Gebirg.

¹⁾ Mit „Rehm Disc.“ wird im Folgenden stets die so ausgezeichnete Bearbeitung der Discomyceten von Medicinalrath Dr. H. Rehm in Rabenhorst Kryptogamenflora von Deutschland, I. Abtheilung, III. Band citirt werden.

Gatt. *Hysterographium* Corda.

1203. *Hysterographium Fraxini* (Pers.) de Not. Syr. ist. p. 22. Sacc. Syll. II. p. 776. Rehm Disc. p. 19. Bolla auf Fraxinus bei Pressburg, * auf dürren Aesten von Juglans regia Gebirgspark, auf Cornus sanguinea im Habern auf Fraxinus excelsior im Gebirg und allen Auen; im Frühling 1885 herrschte in der Eschenpflanzung ober der Militär-Schiessstätte eine wahre Epidemie, da dort die jungen Zweige, sowie auch diê schwächeren Stämmchen massenhaft vertrocknet und von den Peritheciën dieses Parasiten bedeckt waren. Cornus scheint eine neue Nährpflanzè zu sein, die Schläuche und Sporen messen: Schläuche 130—150 u. 35 μ , Sporen 38—44 u. 14—16 μ sind demnach etwas kleiner als bei dem auf Fraxinus befindlichen Pilze.
1204. *Hysterographium hiascens* Rehm Ascom. N. 314 und Disc. p. 20. Sacc. Syll. II. p. 780. In den Rissen alter Quercus-Rinde.

Gatt. *Hypoderma* D. C.

1205. *Hypoderma virgultorum* D. C. Flora franç. VI. p. 165. Sacc. Syll. II. p. 786. Rehm Disc. p. 32. An dürren Ranken von Rubus bei St. Georgen Dr. A Zahlbruckner. Asci 90—100 u. 8—9 μ Sporen 20—22 u. 3 μ hy. sept. Von Dr. Schröter in Kryptogamenflora von Schlesien Pilze II. p. 175 werden die Schläuche nur 55—75 μ lang angegeben, der Pilz Hypoderma Rubi (Persoon.) benannt und „virgultorum“ als Synonym dazu gefügt.

Gatt. *Lophodermium* Chev.

1206. *Lophodermium arundinaceum* (Schrad.) Chev. Fl. par. I. p. 435. Sacc. Syll. II. 795. Rehm. Disc. p. 45. Auf dürren Halmen von Phragmites communis im Gebirg und Au
1207. *Lophodermium hysteroioides* (Pers.) Sacc. Syll. II. p. 790. Rehm. Disc. p. 38. Auf vertrockneten Blättern von Berberis vulgaris im Aupark. Die sehr spärlichen Exemplare, welche ich fand, noch unentwickelt.

1208. *Lophodermium juniperinum* (Fries.) de Not. Pir. ist. p. 40. Sacc. Syll. II. p. 794. Rehm. Disc. p. 44. Nicht selten auf dürren Nadeln von *Juniperus communis* im Gebirgspark und bei der rothen Brücke.
1209. *Lophodermium Pinastri* (Schrad.) Chev. Fl. par. p. 430. Sacc. Syll. II. p. 794. Rehm Disc. p. 43. Sehr häufig auf faulenden Nadeln von *Pinus sylvestris*, auf *Pinus Strobus* ober dem Schienweg-Försterhause, auf *Larix europaea* im Gebirgspark; während im Mai Juni der Pilz auf *Pinus sylvestris* und *Strobus* sehr schön entwickelt ist, fand ich den auf *Larix* noch nicht mit entwickelten Schläuchen und Sporen.

Gatt. *Lophium* Fries.

1210. *Lophium mytilium* (Pers.) Fr. Sys. myc. II. p. 533. Sacc. Syll. II. p. 799. Rehm. Disc. p. 26. Nach Wettstein Vorarbeiten zu einer Pilzflora der Steiermark. Verh. der zool. bot. Ges. 1885. B. 35. pag. 594 hat *Lophium ostracinum* Bull. die Priorität.

Sehr schön entwickelt auf morschem Holz von *Pinus* im Gebirgspark II.

Gatt. *Acrospermum* Tode.

1211. *Acrospermum compressum* Tode Tung. Meckl. I. p. 8. Sacc. Syll. II. p. 807. Rehm. Disc. p. 53. Auf dürren Kräuterstengeln, Dr. Lütkenmüller bei dem Eisenbrünnler Teiche, * auf Umbelliferen-Stengeln Au und Gebirg. var. *graminum* (Lib.) Rehm Disc. p. 54. Schröter Pilze Schl. II. 187. Auf dürren Grashalmen Calvarienberg.

Gatt. *Colpoma* Wall.

1212. *Colpoma quercinum* (Pers.) Wallr. Fl. crypt. germ. II. p. 423. Sacc. Syll. II p. 803. Rehm Disc. p. 102. Sehr häufig in den Wäldern auf Eichenästchen; besonders nach Regen ist der Pilz durch die aufgedunsenen, geraden oder gebogenen, meist zahlreich auf den abgefallenen Aestchen befindlichen Fruchtkörper sehr auffallend. Von Dr. Rehm l. c. ebenso von Dr. Schröter Pilze Schl. II. p. 165 wird der Pilz zur Familie „Pseudophacidieae“

gestellt, Prof. Frank in Leunis Synopsis d. Bot. III. p. 390 stellt ebenso wie Saccardo denselben zur Familie „Hysteriaceae“.

Dyscomyceteae Fries.¹⁾

Helvelleae Swartz.

Gatt. *Morchella* Dill.

1213. *Morchella bohemica* Krombholz Schwämme III. p. 3 Tab. 15. Fig. 1—13 Cooke Mycogr. p. 188. f. 325²⁾ Sacc. Syll. p. 14³⁾ Rehm Disc. p. 1199 als *Verpra bohemica* unter selben Namen auch bei Schröter Schl. Pilze II. p. 25. In sandigen Donau-Auen unter Gebüsch, Alte Au. Habern, besonders an dem Carlburger Donau-Arm; in manchem Jahre häufig, Mai anfangs Juni; seltener im Gebirg unter Laub. — var. *bispora* Sorokin. Sacc, Syll. p. 14 als Art Cooke Myc. Fig. 326, Im Habern, Gensenberg, Spitalerwald und Pöllnweg unter faulenden Laub, April. Mai. Vollkommen richtig ist es, diesen Pilz als Varietät zu *M. bohemia* zu stellen, da ausser der Sporenanzahl (2 oder 8) kein Unterschied zu treffen ist, nach den von mir untersuchten Pilzen scheint im Gebirg fast ausschliesslich die zweisporige Form vorzukommen, während in den Donau-Auen die Mehrzahl achtsporige Schläuche hat.
1214. *Morchella conica* Pers. Champ. com. p. 257. Sacc. Syll. p. 9. Rehm Disc. p. 1203. Cooke Myc. fig. 315. Krombh.

¹⁾ Zum Studium dieser so schwierigen Pilz-Ordnung findet sich in Kryptogamenflora von Schlesien III. Band Dr. Schröter die Pilze II. p. 1—2 ein sehr ausführliches Literatur-Verzeichniss, dem nur noch die betreffenden Abschnitte in De Bary Morphologie und Biologie der Pilze Leipzig 1884, sowie Dr. W. Zopf Die Pilze etc. Breslau 1890 beizufügen wären

²⁾ M. C. Cooke Mycographia seu Icones fungorum London 1875—1879. Dieses grossartig angelegte Bilderwerk hat leider denselben Fehler, an dem alle die Pilze illustrierenden Werke leiden — dass selbe nie complet werden.

³⁾ Wo nicht anders angegeben, bezieht sich die Seitenzahl in folgenden stets auf den achten Band (Sylloge Dyscomycetum) von Prof. Saccardo's Sylloge Fungorum.

Schwämme T. 16 f. 7—10. Im Habern und Alte Au auf sandigen Wiesen, Mai.

1215. *Morchella esculenta* (L.) Pers. Syn. fung. p. 618. Sacc. Syll. p. 8. Rehm. Disc. p. 1206. Cooke Myc. fig. 312—314. Krombholz Schwämme T. 16 f. 4. T. 17 f. 3—4. Diese in sehr vielen Formen in unsern Donau-Auen vorkommende Morchel, wird mit der „Spitzmorchel“ häufig zu Markte gebracht, noch häufiger aber, da unsere vorsichtige Marktpolizei die Morcheln nicht gerne am Markte sieht, von den in die Stadt kommenden Landleuten in den Wohnungen den Frauen zum Kaufe angeboten; schon Lumnitzer Fl. Pos. p. 528 sagt „Nostris deliciosus“, Endlicher Fl. Pos. p. 48. sagt „Edulis deliciosa“. Ueber diese unter dem Namen „Morcheln“ für *Morchella* und „Lorcheln“ für *Helvella*, in manchem Jahre in den sandigen Donau-Auen häufig vorkommenden Pilze, herrscht in dem „Schwämme“ consumierenden Publikum, eben wie unter den Pilzkundigen sehr getheilte Ansicht; während einige dieselben eifrigst suchen und jedem andern Pilz vorziehen, herrscht bei der Mehrzahl der „Schwammliebhaber“ entschlossene Abneigung gegen dieselben und zwar erstens da in dem feuchtschleimigen Hut und dessen zahlreichen Falten stets der Sand haftet und äusserst schwer vollkommen zu entfernen ist, sodann da ja im Verhältniss zu anderen „Speisepilzen“ die Morcheln äusserst wenig „Fleisch“, demnach sehr wenig Nährwert haben, in dritter Hinsicht, weil bei Vielen die Morcheln als „giftig“ gefürchtet sind; so wurde mir die Versicherung von einem hiesigen intelligenten „Morchelliebhaber“ gegeben, dass er selbst sowie die Familienmitglieder, welche einst von einem Morchelgerichte gegessen hatten, von sehr schweren Ueblichkeiten befallen wurden; da derselbe Herr seit Jahren Morcheln sammelt, auch die betreffenden selbst sammelte und bestimmt kein anderer, etwa giftiger Pilz darunter war, so kann nur eine an den Morcheln nicht bemerkbare (chemische?) Veränderung die Schuld an den glücklicher Weise ohne weitere Folgen für die betreffende Familie verlaufenen Ueblichkeiten gewesen sein. Schulzer von

Müggendorf erwähnte im Briefe an mich einst ein viel schlechter ausgehendes Familienunglück durch Morcheln.

Nach Dr. Schröter Kryptogfl. von Schlesien II. p. 27 enthalten alle Morcheln ein Gift, welches schädlich wirken und Vergiftungen unter dem Bilde von Magenerkrankung, Gelbsucht, Blutharn etc. und selbst den Tod herbeiführen kann. Das Gift ist in lauen und heissen Wasser löslich und verschwindet beim Trocknen. Werden die Morcheln daher mit heissen Wasser abgebrüht und das Wasser weggegossen, oder wenn sie getrocknet und erst einige Monate nach dem Trocknen verwendet werden, sind sie ganz unschädlich.

Also abbrühen und das Wasser abgiessen!

1216. *Morchella gigas* (Bas.) Pers. Syn. fung. p. 619. Sacc. Syll. p. 12. Rehm Disc. p. 1203. Nach Endlicher Fl. Pos. pos. p. 48 N. 197. „In sylvis montanis et insularis. Autumno. Edulis.“
1217. *Morchella hybrida* Pers. Syn. fung. p. 620. Sacc. Syll. p. 13. Rehm. Disc. p. 1201. Cooke Myc. fig. 321. Krombholz Schwämme T. 15. f. 14—21. An sandigen Wegen und Gräben in der Alten Au. V.
1218. *Morchella rimosipes* D. C. Fl. franç. II. p. 214. Sacc. Syll. p. 12. Rehm Disc. p. 1202. Cooke Myc. fig. 322. Krombholz Sch. T. 19 f. 1—5. In dem Walde bei der Militärschiessstätte. V.

Gatt. *Helvella* Linne.

1219. *Helvella crispa* (Scop.) Fries. Sys. myc. II. p. 14. Sacc. Syll. p. 18. Rehm Disc. p. 1188. Cooke Myc. fig. 159. Krombholz Sch. T. 19¹⁾ fig. 27—29. Lumnitzer Fl. Pos. p. 529, sowie Endlicher Fl. Pos. p. 48 geben den Pilz als „frequens“ in der Alten Au an, ich fand denselben dort noch nicht, wohl aber im Kramerwalde an dem Bache.
1220. *Helvella elastica* Bull. Cham. franç. p. 299. Sacc. Syll. p. 24. Rehm Disc. p. 1183. Cooke Myc. fig. 163. Kromb-

¹⁾ Dr. Rehm l. c. führt T. 21 an.

- holz Sch. T. 21. f. 21. Bolla bei St. Georgen, * in den Wäldern bei Marienthal. VIII.
1221. *Helvella fistulosa* Alb. et Schw. Consp. fung. p. 299. Sacc. Syll. p. 25. Rehm Disc. p. 1184 als Forma von *H. elastica*. Cooke Myc. fig. 165. Krombholz Sch. T. 19 f 30. In sehr kleiner Form unter Gebüsch in der Mühlau VIII.
1222. *Helvella lacunosa* Afzel. Sacc. Syll. p. 19. Rehm Disc. p. 1186. Cooke Myc. fig. 160. Krombholz Sch. T. 19. f. 19—21. Schneller in dem Steinsatzwalde; * in besonders stattlichen Exemplaren im Kramer gegen das Krieger-Monument am Graben VIII.
1223. *Helvella sulcata* Afzel. Sacc. Syll. p. 20. Rehm Disc. p. 1186, als Synonym zu *H. lacunosa*, ebenso von Schröter Schl. Pilze II. p. 28. Cooke Myc. f. 161. Krombholz Schwämme T. 19, f 22—26. Im Kramer unter Laub, bei St. Goorgen an sehr morschen Baumstrunke VIII—IX. Schröter giebt die Sporen 15—17 u. 4—11 μ , bei dem Pressburger Pilze messen selbe 16—20 u. 10—12 μ mit sehr grossen Oeltropfen.

Gatt. *Mitrula* Fries.

1224. *Mitrula cuculata* (Batsch.) Fries. Epics. p. 384. Sacc. Syll. p. 33. Rehm Disc. p. 1148. Cooke Myc. f. 176. Krombholz Sch. T. V. f. 23—24, ist wohl wenig gelungen! Nicht selten auf faulenden Kiefernadeln, Calvarienberg und Kramerwald, Spätherbst.
1225. *Mitrula phalloides* (Bull.) Cher. Fl. Par. p. 114. Sacc. Syll. p. 33. Rehm Disc. p. 1147. Cooke Myc. fig. 175. Bei dem Röhricht auf faulenden Blättern etc. in der Au. X.
1226. *Mitrula viridis* (Pers.) Karsten Myc. fen. I, p. 29. Sacc. Syll. p. 28. Rehm Disc. p. 1151, unter *Microglossum viride* Gill. Bolla, in feuchten Bergwäldern bei St. Georgen, X.

Gatt. *Geoglossum* Persoon.

1227. *Geoglossum hirsutum* Pers. Com. fung. p. 37. Sacc. Syll. p. 47. Rehm Disc. p. 1157. Cooke Myc. fig. 3.

Endlicher Fl. Pos. p. 49. No. 201 in der Bruckau. Bolla, in feuchten Wäldern bei St. Georgen, Herbst.

1228. *Geoglossum ophioglossioides* (L.) Sacc. Syll. p. 43. Rehm. Disc. p. 1155. Cooke Myc. fig. 9. Krombholz Sch. T. V, fig. 20—21. Lumnitzer Fl. Pos. p. 533, N. 1273. An Strünken in Wäldern VIII. Von Endlicher wird Lumnitzer bei voriger Art citirt.

Gatt. *Spathularia* Persoon.

1229. *Spathularia clavata* (Schaeff.) Saccardo Michaelia II. 77. ¹⁾ Sacc. Syll. p. 48. Rehm Disc. p. 1158. Cooke Myc. fig. 342. Krombholz Sch. T. 5, fig. 22. Endlicher Fl. Pos p. 49, N. 200, sehr schön entwickelt zwischen Moosen, Gamsenberg, Weg gegen die 9-te Landmühle, VII. Die Abbildung bei Cooke entspricht besser dem Pressburger Pilze als diejenige von Krombholz.

Gatt. *Leotia* Hill.

1230. *Leotia gelatinosa* Hill. Rehm. Disc. p. 1195. = *Leotia lubrica* (Scop.) Pers. Sacc. Syll. p. 609. Cooke Myc. fig. 171. Bolla, bei St. Georgen, * Calvarienberg u. Kramerwald an lehmigen Wegen. Herbst. Sporen 20—22 u. 5—6 μ mit 2—4 Oeltropfen, septierte Sporen fand ich nicht.

Gatt. *Cudonia* Fries.

1231. *Cudonia circinans* (Pers.) Fr. Sum. veg. Scan. p. 348. Sacc. Syll. p. 50. Rehm Disc. p. 1169. Cooke Myc. fig. 172. In den Modereiner Tannen-Wäldern, VIII.

Fam. *Pezizeae* Fries.

Gatt. *Acetabula* Fries.

1232. *Acetabula vulgaris* Fuckel. Sym. myc. p. 330. Sacc. Syll. p. 59. Rehm. Disc. p. 983. Cooke Myc. fig. 183. In der alten Au auf humusreicher Erde, V.

¹⁾ Von Dr. Rehm Disc. p. 1158 wurde übersehen, dass Saccardo hier zu citiren ist.

Gatt. *Geopyxis* Persoon.

1233. *Geopyxis carbonaria* (Alb. et Schw.) Sacc. Syll. p. 71. Rehm. Disc. p. 971. Cooke Myc. fig. 284. Gonnermann & Rabenhorst Mycol. eur. N. Tab. 4, fig. 4. Auf kohlig-sandiger Erde im Kramerwalde, X. Asci 200—225 u. 8—10 μ , Sporen 10—13 u. 6—7 μ oval. hy. Gonnermann's Abbildung entspricht dem Pressburger Pilze, nur die Farbe der Fruchtscheibe ist fast dunkelroth.
1234. *Geopyxis cupularis* (L. Sacc. Syll. p. 72. Rehm Disc. p. 912. Cooke Myc. fig. 286. In der Au am Grabenrande, mit über 1 Ctm. langen Stiele

Gatt. *Aleuria* Fuckel.

1235. *Aleuria aurantia* Pers. Obs. II., p. 76. Sacc. Syll. p. 74. Cooke Myc. fig. 203. Gon. et Rabenh. Myc. eur. IV. T. 2 (nicht wie Saccardo l. c. schreibt), fig. 3. Rehm Disc. p. 970. Diesen wunderschönen Becherpilz fand ich zu wiederholtenmale im Gebirgspark an Wegen im Herbst, auch Schröter Schles. Pilze II. p. 42 giebt September—November an, während Rehm l. c. „im Frühjahr“ schreibt. Asci. 220—250 u. 10 μ , Sporen 14—15 u. 7—8 μ hy. mit 2 Oeltropfen und sehr schön netzförmig verdickten Leisten auf der Sporenhaut, beidendig mit hy. Spitzchen, wie selbe von Rehm Disc. p. 920, fig. 3 gezeichnet werden, diese eigenthümliche Verdickung der Sporenhaut rechtfertigt vollkommen die Aufstellung der Gattung Aleura. Die Farbe der Scheibe ist bei unserem Pilz nie gelb, sondern stets schön roth.

Gatt. *Peziza* Dill.

1236. *Peziza badia* Pers. Obs. II. p. 78. Sacc. Syll. p. 82. Cooke Myr. fig. 226. Gonn. & Rabenh. Myc. eur. IV. T. 1, f. 3. Rehm Disc. p. 1111. Auf sandigen Waldstellen, Thebner Kogel, VIII. Asci. u. Sporen wie Dr. Rehm l. c. angiebt.
1237. *Peziza brunneo-atra* Desm. Plant. crypt. I. p. 826. Sacc. Syll. p. 92. Rehm Disc. p. 1010. Cooke Myc. fig. 78.

In der Mühlau am Grabenrande, IX. Asci. 250—300 u. 15μ , Sporen 20 u. 10μ mit rauher Sporenhaut.

1238. *Peziza pustulata* (Hedw.) Pers. Syn. p. 646. Sacc. Syll. p. 85. Rehm Disc. p. 1013. Cooke Myc. fig. 298. Lummitzer Fl. Pos. N. 1267. Endlicher Fl. Pos. N. 193. Holuby in den Wäldern bei Pressburg.
1239. *Peziza vesiculosa* Bull. Champ. p. 27. Sacc. Syll. p. 83. Rehm. Disc. p. 1017. Cooke Myc. fig. 242. Sehr schön und reichlich fand ich diesen variablen Pilz auf stark gedüngter Erde in Rüdiger's Glashause, Winter 1884, seither nicht mehr.
1240. *Peziza cochleata* Lin. Spec. plant. p. 1651.¹⁾ (Ed. sec.) Sacc. Syll. p. 86. Rehm Disc. p. 1024. Cooke Myc. fig. 212. Schneller bei dem Batzenhäusel. * Gebirgspark auf der Erde, VIII.

Gatt. *Otidea* Persoon.

1241. *Otidea grandis* (Pers.) Rehm Disc. p. 1023. Sacc. Syll. p. 79. Cooke Myc. fig. 376? Im Modereiner Walde, Weg zur Visoka. VIII. Asci. 150 u. $10-12\mu$, Sporen $12-16$ u. $5-7\mu$ hy. oval, mit 2 Oeltropfen. Paraphysen oben verdickt und hackig gebogen. Der Pressburger Pilz stimmt vollkommen zu Dr. Rehm Diagnose, mit dem Cooke'schen Bilde aber nicht, da derselbe braun von Farbe ist, die Sporen sind nicht so zugespitzt als bei Cooke, nur die Spitze der bei Cooke gezeichneten Paraphysen (+ 840) stimmt vollkommen, ich hatte vor Erscheinen des Dr. Rehm'schen Werkes den Pilz als *P. cochleata*? eingelegt.
1242. *Otidea leporina* (Batsch) Fueckel Sym. Myc. p. 329. Sacc. Syll. p. 94. Rehm Disc. p. 1025. Cooke Myc. fig. 111. Gon. et Rabenh. Myc. eur. IV. T. 2, f. 4. In Nadelwäldern, Calvarienberg, Kramer, Gamsenberg etc., der häufigste unter den grossen Discomyceten, Sommer — Herbst.

¹⁾ Saccardo l. c. schreibt p. 1625, Rehm 1623; thatsächlich ist p. 1651 richtig, auch Linné's Bemerkung; „fungoides auriculam judae referens“, ist treffend.

1243. *Otidea onotica* (Pers.) Fuckel. Sym. Myc. p. 329. Sacc. Syll. p. 94. Rehm Disc. p. 1025. Cooke Myc. fig. 210. Gon. et Rabenh. IV. T. 11, f. 1. In wahrhaft prachtvollen Exemplaren, 3—4 Ctm. hoch und bis 7 Ctm. breit, mit fast orangerother Scheibe, fand ich den Pilz ober der Strohütte in einer Grube.

Gatt. *Discina* Fries.

1244. *Discina repanda* (Wahl.) Sacc. Syll. p. 100. Rehm Disc. p. 1007. Cooke Myc. fig. 240. Im dichten Rasen im Gebirgspark ges. von Frau v. Michaelis,* auf faulenden Brettern in der Au. Asci. 250—300 u. 10μ , Sporen 10—15 u. 68μ mit 2 kleinen Oeltropfen, hy.; auffallend die grossen Aussenzellen der Apothecienwand. Vergl. Cooke Myc. p. 142.

Gatt. *Pyronema* Carus.

1245. *Pyronema omphalodes* (Bull.) Fuckel Sym. Myc. p. 319. Sacc. Syll. p. 107. Rehm. Disc. p. 964. Cooke Myc. fig. 65. Gon. et Rabenh. Myc. eur. IV. T. 3, f. 6. Auf feuchten Brandstellsn in der Mühlau, Schienweg, Schur, St. Georgner Wald, Visoka, und häufig im Modereiner Wald, Sommer. Die Maasse wie bei Dr. Rehm l. c. in dessen sehr genauer Abhandlung, über diesen verbreiteten Pilz angegeben sind.

Gatt. *Humaria* Fries.

1246. *Humaria convexula* (Pers.) Quel. Sacc. Syll. p. 139. Rehm. Disc. p. 958. Cooke Myc. fig. 36. Dr. Sabransky zwischen Encalypta in der Mühlau; nicht selten im Frühling unter nidrigen Moosen an Wegen im Gebirg.
1247. *Humaria granulata* (Bull.) Quel. Enchir. fung. p. 290. Sacc. Syll. p. 129. Rehm Disc. p. 942. Cooke Myc. fig. 59. Sehr schön entwickelt auf Kuhmist bei der rothen Brücke und dem Eisenbrünnler Teiche: die Farbe der Scheibe ist intensiv gelb, nicht so wie bei Cooke. Asci — 200 u. $10—12\mu$ Sporen, $13—15$ u. $7—9\mu$ hy.

1248. *Humaria leucoloma* (Hedw.) Boud. Bull. soc. myc. p. 106. Sacc. Syll. p. 118. Rehm. Disc. p. 935. Cooke Myc. fig. 28. Gon. et Rabenh. Myc. eur. IV. T. 4 f. 7. Zwischen Phascum u. Bryum an Steinmauern im Gebirge, in den meisten Hohlwegen im Frühling. Die Abbildung bei Gonnermann & Rabenhorst entspricht bedeutend besser, bezüglich der Apothecien als auch der Sporen, als diejenige von Cooke und doch macht Saccardo zum Citat von G. et R. ein?, Rehm erwähnt selbe nicht.
1249. *Humaria Sabranskyana* n. sp. Apothecien erst rundlich sich öffnend, dann schlüsselförmig, später flach, mit gekerbt-gerändeter Scheibe und dann meist deutlich genabelt, die Scheibe orangegelb, Rand etwas blässer Unterseite etwas flaumig, blass, mit kurzen Stiel dem Boden eingesenkt, 5—8 Mm. breit. Asci. 100—110 n. 8—10 μ , achtporrig, keulenförmig; Sporen im obern Theil des Schlauches meist 2-reihig, 14—20 u. 4—5 μ , spindelförmig, gegen die Enden verdünnt, hy. mit 2 grossen, oder zwei mittelgrösseren und 2 kleineren Oeltropfen, glatt. Jod —. Paraphysen sehr zahlreich, 1 gegen die Spitze 2 μ meist verzweigt. — Von allen Arten der Gattung *Humaria*, welche spindelförmige Sporen besitzen, durch die kleinen Schläuche und Sporen sehr gut unterschieden; der Pilz hat entwickelt die Form ungefähr wie *Bresadola's Helotium Pedrotti*, Fungi Triden. p. 14, Tab. XV = *Humaria Pedrotti* Rehm. Disc. p. 953. oder im kleinen, wie *Peziza Saccardiana* Cooke Myc. fig. 302; die Sporen haben die Form wie *Humaria coccinea* (Crouan) Rehm. Disc. p. 958. (vide Cooke Myc. fig. 30), doch die Kleinheit der Schläuche und Sporen, die nicht übergebogenen feinen Paraphysen, unterscheiden selben sehr gut von jeder Art dieser Gattung, auch *Humaria ollaris* Rehm Disc. p. 959. wurde verglichen. Gamsenberg auf der Erde unter *Thuidium* am Wege, da wo *Spathularia flavida* und *Pirola* steht, gesammelt August 1891 in Gesellschaft meines lieben Freundes Dr. H. Sabransky, dem ich diesen schönen Discomyceten in Freundschaft widme. Frau von Michaelis brachte mir den Pilz aus

dem Gebirgspark, unter *Thuidium abietinum*, Sommer 1894.

Gatt. *Macropodia* Fuckel.

1250. *Macropodia Corium* (Weberb.) Sacc. Syll. p. 159. Rehm Disc. p. 984. Cooke Myc. 187. Auf der Erde im Gebirgspark V. Schläuche 200 u. 10—12 μ . Sporen 16—18 u. 10 μ .
1251. *Macropodia macropus* (Pers.) Fuckel. Sym. myc. p. 331. Sacc. Syll. p. 28. Rehm Disc. p. 984. Cooke Myc. fig. 188. In kleinen Exemplaren in der Mühlau am Grabenrande X.

Gatt. *Sarcoscypha* Fries.

1252. *Sarcoscypha coccinea* (Jacq) Cooke Myc. p. 55. fig. 95. Sacc. Syll. p. 154. Rehm Disc. p. 1071. Gon. et Rabenh. Myc. eur. IV. T. 4. fig. 5. Auf morschen Aesten in Gebirg und Au gesammelt von Schneller, Frau von Michaelis und *. In wahrhaft prachtvollen Exemplaren (bis 3 Ctm. breit mit bis 3 Ctm. hohen Stiel) erhielt ich diesen schönen Pilz von Prof. E. Brandis aus Travnik (Bosnien) zugesendet.

Gatt. *Lachnea* Fries.

1253. *Lachnea carneo-sanguinea* Fuckel. Sym. p. 333. Sacc. Syll. p. 176. Rehm Disc. p. 1053. Cooke Myc. fig. 136. Dr. Sabransky auf schlammigen Boden in der Pötschen, * in ausgetrockneten Tümpel Mühlau, Sommer; dem Bilde Cooke's entsprechend.
1254. *Lachnea hemisphaerica* (Vigg.) Gill. Disc. franc. p. 73. Sacc. Syll. p. 166. Rehm Disc. p. 1058. Cooke Myc. fig. 115. Sehr verbreitet durchs Gebiet, ich fand den Pilz in der Mühlau, Pötschen, Thebner Kogel, im Kramer, auch aus dem Gebirkspark erhielt ich selben von Frau von Michaelis, vom Kupferhammer von Frau von Slubek zugesendet. Schläuche und Sporen wie bei Rehm l. c. angegeben, eigenthümlich ist bei den Sporen die dicke Sporenhaut, es finden sich in selben Apothecien Sporen, deren Haut sehr deutlich feinwarzig ist, aber auch solche, die vollkommen glatt, auch bei sehr starker Vergrößerung erscheinen.

1255. *Lachnea scutellata* (L.) Gill. Disc. franc. p. 75. Sacc. Syll. p. 173. Rehm. Disc. p. 1063. Cooke Myc. fig 131. * In Gebirg und Au auf feuchten Holz, Brettern und Strünken, Dr. A. Zahlbruckner und Prof. R. Szép in den Set-Georgner Wäldern. Durch die schöne dunkelrothe Scheibe und die langen, fast borstenförmigen Haare am Rande, sehr auffallend. Sporen 18—22 u. 10—12 μ hy. fast stets etwas körnig.
1256. *Lachnea theleboloides* (Alb. et Schw.) Sacc. Syll. p. 179. Rehm Disc. p. 944. Cooke Myc. fig. 151. et var. rubra (Cooke) Rehm Disc. p. 945. Auf mistiger Erde bei dem Pölnweg sowohl kleine gelbliche, als auch grössere rothbraune Apothecien gemischt. Die rothbraunen Apothecien mit spärlichen braunen Haaren besetzt, wie selbe von Cooke fig. 152 gezeichnet werden, Sporen 16—20 u. 8—10 μ hy., die gelblichen Apothecien mit fast hyalinen Haaren.

Gatt. *Sclerotina* Fuckel.

1257. *Sclerotina tuberosa* (Hedw.) Fuck. Sym. myc. p. 331. Sacc. Syll. p. 195 Rehm Disc. p. 814. Tulasne Sel. Fung. carp. III. T. 22. fig. 1—4. Auf den Wurzeln von *Anemone nemorosa* in den ersten Frühlingstagen sehr schön im Gebirgspark an dem Wasserlauf. Die Figuren, welche Gonnermann et Rabenhorst in Myc. eur. IV. Tab. 1. fig. bringen, sind sowohl der Farbe und der Grösse nach, als auch bezüglich der Sclerotien als sehr missglückt zu bezeichnen.

Gatt. *Helotium* Fries.

1258. *Helotium citrinium* (Hedw.) Fr. Sum. veg. Sran. p. 355. Sacc. Syll. p. 224. Rehm Disc. p. 772. Sehr häufig in den Gebirgswäldern auf feuchten Strünken, Holz etc., auch Lumnitzer Fl. Pos. N. 1273. und Endlicher Fl. Pos. N. 188. geben den Pilz an.
1259. *Helotium conformatum* Karster Sym. p. 236 et Myc. fen. I. p. 124. Sacc. Syll. p. 211. Rehm Disc. p. 780. Auf faulenden Erlenblättern bei dem Gebirgspark IV. Scutlücke 80—100 u. 7—8 μ . Sporen 8—9 u. 4—5 μ hy.

ohne Oeltropfen. Der Pressburger Pilz passt sehr gut zur Beschreibung Karstens, hat stets eine gelbliche Scheibe, deutlichen Stiel, der oben blass, gegen den Grund bräunlich ist, derselbe entspringt stets den stärkeren Blattnerven; für Exiccataen ist der Pilz schwer zu sammeln, da die sehr faulenden Blätter beim trocknen zerfallen.

1260. *Helotium epiphyllum* (Pers.) Fr. Sacc. Syll. p. 227. Rehm Disc. p. 795. Auf modernden Blättern. Gamsenberg. Herbst. Schläuche 100—100—8 μ . Sporen 12—16 u. 3—4 μ , durch die Sporen von vorigem Pilze verschieden; Schröter Schles. Pilze II. p. 82. giebt nur 65—75 μ lange Schläuche an.
1261. *Helotium ferrugineum* (Schum.) Fr. Sum. veg. Scan. p. 356. Sacc. Syll. 233. Rehm Disc. p. 785. Lumnitzer Fl. Pos. N. 1268. Endlicher Fl. Pos. N. 187.; ich habe den Pilz bisher noch nicht wiedergefunden.
1262. *Helotium herbarum* (Pers.) Fr. Sum. veg. Scan. p. 356. Sacc. Syll. p. 217. Rehm Disc. p. 778. Auf faulenden Kräuter-Stengeln im Gebirg, meist in der gelben Form, welche der folgenden Art sehr gleicht, vergl. Saccardo Fungi itat. del. N. 1361 und N. 1363.
1263. *Helotium Humuli* (Lasch.) de Not. Com. I. p. 379. Sacc. Syll. p. 243. Rehm. Disc. p. 788. In der Au auf faulenden Ranken von Humulus.
1264. *Helotium serotinum* (Pers.) Fr. Sum. veg. Scan. p. 355*) Sacc. Syll. p. 222. Rehm. Disc. p. 781. Schröter Schl. Pilze II. p. 81. Sehr schön entwickelt und der Beschreibung Schröter's vollkommen entsprechend, auf faulenden Buchenästen am Gamsenberg, Saccardos Bild Fungi it. del. N. 1345. entspricht den Pilz nicht, wie Dr. Rehm l. c. richtig bemerkt.

Gatt. *Phialea* Fries.

1265. *Phialea acuum* (Alb. et Schw.) Rehm Disc. p. 717. = *Dasyscypha acuum* Sacc. Syll. p. 443. Auf faulenden

*) Wird von Dr. Rehm l. c. nicht citiert!

- Nadeln von Kiefern im Gebirgspark. Schläuche 30—40 u. 4—5 μ . Sporen 5—6 u. 1 $\frac{1}{2}$ —2 μ . Vollkommen richtig ist es, wenn Dr. Rehm *Phialea pulchella* Sacc. Syll. p. 255. hieher stellt.
1266. *Phialea cyathoidea* (Bull.) Gill. Disc. p. 106. Sacc. Syll. p. 251. Rehm Disc. p. 723. Sehr häufig auf dürren, feuchten Stengeln grösserer Kräuter, besonders Umbelliferen Stengeln. Gebirg und Au, schon von Lumnitzer Fl. Pos. N. 1271 und Endlicher Fl. Pos. N. 189. angegeben.
1267. *Phialea fructigena* (Bull.) Gill. Disc. p. 99. Sacc. Syll. p. 265. Rehm Disc. p. 783. Schön entwickelt und reichlich auf faulenden Becher der Eicheln. Gernsberg.
1268. *Phialea phyllogena* (Rehm) Sacc. Syll. p. 274. = *Phialea phyllophila* (Desm.) Gill. Sacc. Syll. p. 254. Rehm Disc. p. 796. Auf faulenden Blättern in der Mühlau, häufig dort, wo jetzt die Petroleum-Raffinerie sich befindet; schon im Jahre 1880 sendete den Pilz an Dr. Winter mit der Bemerkung „Neu“.
1269. *Phialea promixella* (Karst.) Sacc. Syll. p. 256. gehört jedenfalls auch zu *Phialea acuum*. (Alb. et Schw.) Rehm Disc. p. 717. Auf faulenden Nadeln von Kiefern. Calvarienberg. Schläuche 30—36 u. 4 μ . Sporen 5—7 u. 1 $\frac{1}{2}$ —2 μ .
1270. *Phialea rubicola* (Fr.) Sacc. Syll. p. 253. Sacc. fungi ital. del. N. 1342. Rehm Disc. p. 788. Auf dürren *Rubus* Ranken in der Au, X.
1271. *Phialea salicina* (Pers.) Sacc. Syll. p. 261. Rehm Disc. p. 782. Auf dürren Weiden-Aestchen in der Au, X. Die Sporen 20—24 u. 5—6 μ mit körnigen Plasma.
1272. *Phialea scutula* (Pers.) Gill. Disc. franc. p. 108. Sacc. Syll. p. 266. Rehm Disc. p. 792. Auf faulenden Stengeln von *Artemisia* bei der Hammerschmiede.
1273. *Phialea sordida* (Fuckel.) Sacc. Syll. p. 269. Rehm Disc. p. 708. Auf der Rinde von *Fagus*. Gernsberg. Schläuche 30—35 u. 4—5 μ . Sporen 4—8 u. 1 $\frac{1}{2}$ —2 μ mit 2 Ocltropfen hy. Eine durch besonders kleine Schläuche und Sporen ausgezeichnete Art.

1274. *Phialea Urticae* (Pers.) Sacc. Syll. p. 253. Rehm Disc. p. 728. Auf dürren Kräuterstengeln im Gebirg. Schläuche 45 - 60 u. 4—5 μ . Sporen 7—10 u. 1 $\frac{1}{2}$ —2 μ .
1275. *Phialea virgultorum* (Vahl.) Sacc. Syll. p. 266. Rehm Disc. p. 782 Auf dürren Aestchen von *Corylus* und *Carpinus*. Calvarienberg, mit den in Rabenhorst-Winter, Fungi europ. N. 3269 ausgegeben übereinstimmend. Var. fructigenum (Bull.) Rehm Disc. p. 783, auf faulenden Fruchtzapfen von *Alnus* in der Au. Herbst.

Gatt. *Pseudohelotium* Fuckel.

1276. *Pseudohelotium Teucriti* Fuckel Sacc. Syll. p. 294. = *Mollisia Teucriti* Rehm Disc. p. 524. Auf alten dürren Stengel von *Carduus*, Eisenbrünnel X. Schläuche 40—50 u. 4—5 μ . Sporen 5—6 u. 1 μ hy.; durch die dichtstehenden fast zusammenfließenden, auf schwarzen Flecken sitzender Apothecien, sehr charakterisiert.

Gatt. *Cyathicula* De Not.

1277. *Cyathicula coronata* (Bull.) De Not. Discom. p. 381. Sacc. Syll. p. 304. Rehm Disc. p. 740. Sacc. Fungi it. del. N. 1324. Auf dürren Kräuter-Stengeln im Kramer. Sommer. Saccardo's Abbildung ist wohl etwas zu zart, die von Gonnermann et Rabenh. Myc. eur. IV. T. 6 fig. 9 wohl zu kräftig.

Gatt. *Ciboria* Fuckel.

1278. *Ciboria bolaris* (Batsch.) Fuckel Sym. myc. p. 311. Sacc. Syll. p. 204. = *Rustroemia bolaris*. Rehm Disc. p. 764. An morschen, wenig mit Erde bedeckten Aestchen von *Carpinus* *Betulus*, an der Berglehne ausser der rothen Brücke*) in den ersten Frühlingstagen. Der schöne Pilz erscheint an dieser Lehne alle Jahre, doch häufig nur nach sehr schneereichen Winter, am schönsten und reich-

*) Von diesen Standort wurde der Pilz als *Ciboria botaris* durch mich an Dr. Winter gesendet, von selben aber als *C. firma* in Rabenhorst-Winter Fungi cur. N. 2965 ausgegeben, auch die von Prof. Linhart Fungihung. N. 477 stammen von dort.

lichsten 1895, wo nicht selten Riesenexemplare sich fanden, deren Stiel über 2 Ctm. lang, die Scheibe bis $2\frac{1}{2}$ Ctm. breit war, solche sind jedoch stets sehr wässerig, gebrechlich, meist lichtgelb, unter lockerer Erde gewachsen, diejenigen, welche die Scheibe über die Erde erheben, sind nie so gross, stets dunkler gefärbt und von zäherer Consistenz. Der Unterschied von der sehr ähnlichen *Ciboria firma* scheint mir in den etwas breiteren Sporen zu liegen, selbe messen hier 15—18 u. 6—8 μ , bei *C. firma* 15—18 u. 4 höchstens 5 μ ; bezüglich der septierten Sporen gilt das von Brefeld*) gesagte: „nur in alten Fruchtkörpern enthalten die Asken 4 zellige Sporen,“ nun auch da sind 4 zellige äusserst selten; Karsten giebt in der Gattungsdiagnose von *Rustroemia****) „rarissime spuria tenuiter septatae“ an, auch bei Rehm Disc. p. 748 ist der Unterschied *Ciboria* „Sporen einfach“ *Rustroemia* „Sporen zuletzt 2—4 zellig“, da aber 4 zellige selten zu finden sind, so könnten wohl die *Rustroemia*-Arten wie bei Schröter Pilze Schlesiens p. 60 alle bei *Ciboria* angeführt werden.

1279. *Ciboria caucus* (Reb.) Fuck. Sym. myc. p. 311. Sacc. Syll. p. 202. Rehm Disc. p. 756. Krombholz Schwämme, T. 5, Fig. 37—39. An faulenden Kätzchen von *Populus* in der An u. Gebirg.
1280. *Ciboria amentacea* (Balt.) Fuck. Sym. myc. p. 311. Sacc. Syll. p. 201. Rehm Disc. p. 755. Auf faulenden Erlen-Kätzchen im Mühlthal, IV.
1281. *Ciboria echinophila* (Bull.) Sacc. Syll. p. 202. Sclerotinia echinophila Rehm. Disc. p. 813. Gonnerm. et Rabenh. Myc. eur. IV., T. 6, f. 2, besser ist die Abbildung Sacc. Fungi it. del. N. 1297. Auf faulenden Kastanien-Fruchthüllen im Pöllnweg, schon Schneller fand den Pilz um Pressburg.
1282. *Ciboria firma* (Pers.) Fuck. Sym. myc. p. 312. Sacc. Syll. p. 203 et Fungi it. del. N. 1295 bezüglich der

*) Dr. O. Brefeld Untersuchungen aus dem Gesamtgebiete der Mycologie. X. p. 318.

**) Karsten Mycologia fennica I. p. 12.

Sporen sehr gut. Rehm Disc. p. 764. Auf faulenden Eichen-Aestchen, Calvarienberg, X.

Gatt. *Chlorosplenium* Fries.

1283. *Chlorosplenium aeruginosum* (Oed.) De Not. Disc. p. 22. Sacc. Syll. p. 316. Rehm. Disc. p. 753. Tulasne Sel. Fung. Carp. III. Fig. 15—19, 20. Nicht zu selten ist das grünfaule Holz an alten Baumstrunken zu finden, aber äusserst selten der Becherpilz; sehr schön entwickelt gefunden im St. Georgner Walde von Dr. Zahlbruckner und auch von Bolla; * Gemenberg. Sommer. Schläuche 60—70 u. 6μ , Sporen 10—13 u. $3-4\mu$, hier fand ich septirte Sporen, wie selbe von Saccardo Fungi it. del. Nr. 1340 abgebildet werden.

Gatt. *Pezicula* Tulasne.

1284. *Pezicula carpinea* (Pers.) Tul. Sel. Fung. Carp. III. p. 183. Sacc. Syll. p. 310. Sacc. Fungi it. del. Nr. 1419. Rehm. Disc. p. 250. Auf der Rinde von *Carpinus Betulus*, Gemenberg u. Kramer. Schläuche 170—190 u. $18-20\mu$, Sporen 20—25 u. $8-10\mu$ hy.; septirte Sporen fand ich nicht, in den Schläuchen immer 8 Sporen.

Gatt. *Mollisia* Fries.

1285. *Mollisia amenticola* (Sacc.) Rehm Disc. p. 540*) = *Mollisia umbonata* var. *amenticola* Sacc. Syll. p. 335. Auf faulenden *Alnus* Fruchtzapfen in der Au bei dem Pálffy-Gasthause XI.; von diesem Standort stammen die in Rehm's Ascomyceten Nr. 815 ausgegebenen Exemplare.
1286. *Mollisia cinerea* (Bätsch.) Karster Myc. Fen. I. p. 189. Sacc. Syll. p. 336. Rehm. Disc. p. 515. Sehr häufig durch das ganze Gebiet auf sehr feuchten Holz und Strünken gesammelt von Endlicher Fl. Pos. Nr. 186, Dr. Lütkemüller, Dr. Zahlbruckner. Frau von Michaelis.*

*) Vergl. auch Fungi Schemnitzenses: Ein Beitrag zur ungarischen Pilzflora von J. A. Bäumler in Verh. der zool.-bot. Gesellschaft. Wien 1891, pag. 669.

1287. *Mollisia lignicola* (Phill.) Rehm Disc. p. 522 = *Pyrenopeziza lignicola* Sacc. Syll. p. 366. Auf morschen Eichenholz im Gebirg. VIII. Schläuche 50—60 u. 5—6 μ , Sporen 8 u. 2—3 μ . Diese Art ist jedenfalls bei *Mollisia* richtig untergebracht.
1288. *Mollisia melaleuca* (Fr.) Sacc. Syll. p. 337. Rehm Disc. p. 519. Sehr spärlich auf morscher Planke im Gebirg, mit dem Bilde Saccardo Fungi it. del. N. 1375 übereinstimmend.

Gatt. *Pyrenopeziza* Fuckel.

1289. *Pyrenopeziza Eryngii* Fuckel Sym. myc. p. 294. Sacc. Syll. p. 362. Rehm Disc. p. 630. Sehr schön entwickelt auf durren Stengeln und Blättern von *Eryngium campestre* auf vielen Orten im Gebirg; eigenthümlich ist es, dass in den Auen, wo doch *Eryngium campestre* viel häufiger vorkommt als im Gebirg, der Pilz nicht darauf zu finden ist.
1290. *Pyrenopeziza Rubi* (Fr.) Rehm Ascom. N. 416. Sacc. Syll. p. 361. Rehm Disc. p. 611. Auf durren Rubus-Ranken im Gebirgspark, X. Schläuche 45—50 u. 7—9 μ , Sporen 7—9 u. 1—2 μ hy.
1291. *Pyrenopeziza Tamaricis* (Roum) Sacc. Mich. II. p. 536. Sacc. Syll. p. 612. Rehm. Disc. p. 523 = *Mollisia Myricariae* Rehm. Auf durren Stengeln von *Sambucus Ebulus*, Pölnweg, III. Schläuche 40—50 u. 5—8 μ , Sporen 7—9 u. 2—3 μ hy. Eine sehr gute Abbildung giebt Bresadola in Fungi Tridentini, Taf. 45, Fig. 2.

Gatt. *Tapesia* Persoon.

1292. *Tapesia atosanguinea* Fuck. Sym. myc. p. 303. Sacc. Syll. p. 371. Rehm Disc. p. 587. Auf morschem Buchenstrunke im Kramerwalde, IV.
1293. *Tapesia fusca* (Pers.) Puckel. Sym. myc. p. 302. Sacc. Syll. p. 374. Rehm Disc. p. 579. Auf feuchten, faulenden Aesten häufig; gefunden bisher an Birken, Gebirgspark; Buchen, Kramer; Haselnuss, Calvarienberg; Eichen, Schienweg; auf Erlen in der Au und Gebirg; am

schönsten fand Primarius Dr. Lütkemüller den Pilz im Eisenbrünnler Teiche auf Erlen, an diesem reichen Material (vom Eisenbrünnel) fand ich das von Dr. (Rehm l. c. gesagte vollkommen bestätigt, da alle Nuancen der Farbe von lichtgrau bis vollkommen braune Apothecien vorhanden sind, von dichten $\frac{1}{2}$ Mm. dicken Filz aufsitzenden, bis zu vollkommen frei nur am Grunde von einigen braunen Hyphen umgebenen Apothecien, einige mit schönen strahlenförmigen Haarkranz umgeben, vollkommen kreisrund, and-re verzogen, wellig ausgeschweift, etc., die Schläuche 50—70 u. $6-8\mu$, die Sporen 11—14 u. $2-2\frac{1}{2}\mu$, nur auf Corylus, Calvarienberg waren Schläuche u. Sporen etwas kleiner u. zw. Sch. 45—50 u. $5-6\mu$, Sp. 8—10 u. 2μ .

1294. *Tapesia fusco-umbrina* (Fr.) Sacc. Syll. p. 382. Rehm Disc. p 843 = *Dasyscypha fuscoumbrina* (Fr.) Auf morschen Aesten im Kramer, entspricht dem Bilde Saccardo Fungi it del. N. 1432.
1295. *Tapesia livido-fusco* (F.) Rehm Disc. p. 576. Sacc. Syll. p. 342. Schläuche 60—70 u. 6μ , Sporen 12—14 und $2-3\mu$. Auf morschen Eichen-Aesten im Kramer.
1296. *Tapesia prunicola* Fuck. Sym. p. 302. Sacc. Syll. p. 383. Rehm Disc. p. 582. Auf faulendem Quercus-Strunke, Gemenberg, vollkommen der Farma minor Rehm Ascomyceten Nr. 612 entsprechend.
1297. *Tapesia Rosae* (Pers.) Fuck. Sym. p. 301. Sacc. Syll. p. 374. Rehm Disc. p. 581. Endlicher Fl. Pos. N. 191 * auf dürren Rosenästen sowohl in Gärten als im Freien, im Gebirg und Au.
1298. *Tapesia sanguinea* (Pers) Fuckel Sym. myc. p. 303. Sacc. Syll. p. 371 = *Patellea sanguinea* (Pers.) Rehm Disc. p. 284. Auf altem Quercus-Strunke, Kramer und Schienweg. Sporen 40 50 u. $6-7\mu$, Sporen $6-8$ u. $2-3\mu$. Im Kramer-Walde fand ich auf Carpinus-Strunke den Pilz sehr schön entwickelt, die blutrothen Hyphen sind verbogen, verzweigt, septirt, $3-3\frac{1}{2}\mu$ dick und färben das Holz bis auf 3 Ctm. tief roth, diese Form hat nur Schläuche 40—45 u. 4μ , Sporen 6 u. 2μ ; ich

war stets geneigt diese Form für Fuckel's (Sym. myc. p. 303) *Tapesia atrosanguinea* zu halten.

Gatt. *Desmazierella* Libert.

1299. *Desmazierella acicola* Libert. Sacc. Syll. p. 386. Rehm Disc. p. 1041. Diesen auffallenden Pilz fand ich Sommer 1883 reichlich auf faulenden Nadeln von *Pinus silvestris*, am Calvarienberg.*) seither dort nicht mehr, im Gebirgspark zu wiederholtemmale, doch sehr spärlich.

Gatt. *Lachnella* Fries.

1300. *Lachnella barbata* (Kunze) Fr. Sum. veg. p. 365. Sacc. Syll. p. 392. Rehm Disc. p. 854. Auf durren Aestchen von *Lonicera Xylosteum*, Calvarienberg. Schläuche 50—65 u. 6—7 μ , Sporen 7—10 u. 2 μ .
1301. *Lachnella corticalis* (Pers.) Fr. Sum. veg. p. 365. Syll. p. 393. Rehm Disc. p. 857. Bolla bei St. Georgen * auf dicker *Quercus* Rinde, Calvarienberg, auf *Populus*-Rinde im Gebirgspark.
1302. *Lachnella Lonicerae* (Alb. et Schw.) Fuckel Sym. myc. p. 280 et Nachtr. I. p. 45. Sacc. Syll. p. 392. Rehm Disc. p. 854. Auf lebenden sehr dünnen Zweigen von *Lonicera Periclymenum*, Gebirgspark, Sommer. Schläuche 60—80 u. 10 μ , Sporen 6—10 u. 2—3 μ .

Gatt. *Trichopeziza* Fuckel.

1303. *Trichopeziza leucophaea* (Pers.) Rehm Ascom. N. 65. Sacc. Syll. p. 402. Rehm Disc. p. 890. Auf durren Kräuterstengeln, Calvarienberg u. Gebirgspark. Schläuche 45—50 u. 4—5 μ Sporen 8—14 u. 1 $\frac{1}{2}$ —3 μ .
1304. *Trichopeziza nidulus* (Kunz et Schm.) Fuckel Sym. myc. p. 297. Sacc. Syll. p. 408. Rehm Disc. p. 892. Bolla bei St. Georgen auf durren Stengeln.
1305. *Trichopeziza punctiformis* (Fr.) Fuckel Sym. myc. p. 296. Sacc. Syll. p. 416 = *Lahnum echinulatum* Rehm

*) Von diesem Standort sind die in Rehm Ascomyceten N. 705 ausgegebenen Pilze.

Disc. p. 876. Auf dürren Quercus-Blättern in den Gebirgswäldern, Sommer. Sehr gut ist die Abbildung von Saccardo Fungi it. del. N. 1434.

Gatt. *Dasyscypha* Fries.

1306. *Dasyscypha bicolor* (Bull.) Fuckel Sym. myc. p. 305. Sacc. Syll. p. 439. Lachnum bicolor Karsten Myc. fen. p. 172. Rehm Disc. p. 870. Häufig in den Wäldern auf dürren Eichen-Aesten, seltener auf Carpinus, Bolla fand den Pilz bei St. Georgen; Schneller bei Pressburg. Ein überaus zierliches Pilzchen, dessen schneeweisse Becherchen mit der schön orangegelben Scheibe sehr leicht zu erkennen ist.
1307. *Dasyscypha cerina* (Pers.) Fuckel. Sym. myc. p. 305. Sacc. Syll. p. 453. Rehm. Disc. p. 847. Sacc. Fungi it. del. N. 1316. An alten Strünken von Alnus, Carpinus, Fagus und Quercus in den Gebirgswäldern im Spätherbst. Schläuche 40—50 u. 4—5 μ , Sporen 5—7 u. 2 μ .
1308. *Dasyscypha clandestina* (Bull.) Fuckel Sym. myc. p. 305. Sacc. Syll. p. 457. = Lachnum clan. — Karsten Myc. fen. I. p. 198. Rehm Disc. p. 898. Auf dürren Rubus-Ranken im Gebirgspark und Karig-Garten.
1309. *Dasyscypha fuscescens* (Pers.) Rehm. Ascom. 457. Sacc. Syll. p. 461. Rehm Disc. p. 900 = Lachnum fuscescens Karst. Nicht selten auf abgefallenen feuchten Eichenblättern in den Gebirgswäldern, doch im trockenen Zustande schwer erkennbar.
1310. *Dasyscypha pulverulenta* (Lib.) Sacc. Syll. p. 462. Rehm. Disc. p. 850. Nicht selten auf faulenden Nadeln von Pinus silvestris, Frühling. Schläuche 30—40 u. 3—4 μ , Sporen 5—7 u. 1½—2 μ .
1311. *Dasyscypha virginea* (Batsch.) Fuckel Sym. p. 305. Sacc. Syll. p. 432. Rehm Disc. p. 872. = Lachnum virgineum Karsten. Dr. Zahlbruckner, auf Aestchen bei St. Georgen. * Auf morschen Holze, Gamsenberg. Asci 40—48 u. 4—5 μ , Sporen 6—8 u. 1½—2 μ . Auf altem Strunke in der alten Au, Saccardo's (Fungi it. del. N. 1315) forma testacea. Dr. Lütkemüller auf Erlen-

zapfen bei dem Eisenbrünnler Teiche. * auf Kastanienfruchthüllen sowie Erlenzapfen in Dr. Buben's Garten, Mühlthal u. Au, die Forma *carpophila* Pers.

Gatt. *Scutula* Tulasne.

1312. *Scutula epiblastematica* (Wallr.) Rehm Disc. p. 323. = *Patellaria epiblastematica* Sacc. Syll. p. 788. Von diesem Pilz besitze im Herbarium ein schönes Exemplar der Beschreibung von Dr. Rehm l. c. vollkommen entsprechend, gesammelt auf *Peltigera canina* bei Pressburg von H. Schmidt, von Bolla wurde der Pilz richtig als *Peziza epiblastematica* angeschrieben, diese richtige Bestimmung ist merkwürdigerweise von Prof. Hazslinszky durchgestrichen und statt dessen „*Spilodium fusco-purpureum*“ dazugeschrieben!!!

Fam. *Ascoboleae* Boud. *)

Gatt. *Ascobolus* Persoon.

1313. *Ascobolus denutatus* Fr. Sys. myc. II. p. 162. Sacc. Syll. p. 521. Rehm Disc. p. 1132. In ausgetrockneten Tümpel in der Pötschen Dr. Sabransky, * auf Sand unter *Carices* in der Mühlau. Schläuche 175—180 u. 20 μ . Sporen 18—20 u. 10 μ , schön violett mit Längsstreifen. Nach Dr. Rehm Disc. p. 1130 wäre dies nicht die Fries'sche Art, sondern *Ascobolus fimiputris* Guel.
1314. *Ascobolus furfuraceus* Pers. Observ. myc. I. p. 33. Sacc. Syll. 516. Heimerl niederösterr. Ascoboleen p. 12 = *Ascobolus stercorarius* (Bull.) Schröter Schl. Pilze II. p. 56. Rehm Disc. p. 1126. Häufig auf Kuhmist.
1315. *Ascobolus immersus* Pers. Sacc. Syll. p. 523. Rehm Disc. p. 1127. Heimerl niederösterr. Ascoboleen p. 15. Auf selben Substrat, doch viel seltener.

*) Eine wahrhaft mustergültige Bearbeitung dieser interessanten Pilzfamilie lieferte Prof. Dr. Heimerl, „Über die niederösterreichischen Ascoboleen,“ in dem 15. Jahresberichte der k. k. Ober-Realschule, Sechshaus bei Wien.

Gatt. *Saccobolus* Boud.

1316. *Saccobolus depauperatus* (Berk. et Br.) Rehm Ascob. Lojka p. 31 et Disc. p. 1172. Sacc. Syll. p. 524. Heimerl n. Ascoboleen p. 16. Auf Kuhmist im Kramer. Schläuche 80—100 u. 18—20 μ . Sporenballen 30—40 u. 10—12 μ . Sporen 10—12 u. 4—5 μ . Die Schläuche mithin etwas grösser als bei Heimerl und Rehm.
1317. *Saccobolus Kerverni* (Crouan) Boud. Mem. Ascob. p. 38. Sacc. Syll. p. 524. Rehm Disc. p. 1119. Heimerl n. Ascoboleen p. 16. Auf selben Substrat, doch häufiger. Schläuche 150 und 25—30 μ . Sporenballen 50—60 und 20—24 μ . Sporen 20—24 u. 9—12 μ .
1318. *Saccobolus versicolor* Karsten Myc. fen. I. p. 79. Sacc. Syll. p. 524. Schröter Schl. Pilze II. p. 57. *Saccobolus violascens* Boudier. Auf selben Substrat. Von Karsten myc. fen. p. 79 werden die Schläuche 70—86 u. 20—22 μ . Sporen 17—20 u. 7—9 μ . Von Spegazzini in *Michaelia* I. p. 234 = Sch. 85—95 u. 30—35 μ . Sp. 18—20 u. 10 μ . Von Fuckel Sym. myc. p. 287. Sch 84 u. 26 μ . Sp. 28 u. 12 μ . Von Schröter Schl. Pilze II p. 57. Sch. 45—70 u. 16—19 μ . Sp. 15—17 u. 8—9 μ bei dem Pressburger Pilze finde selbe ungestreckt 50 μ l., gestreckt 70—85 und 17—20 μ . Sporenballen 40—46. u. 16—18 μ . Sporen 16—18 u. 8—9 μ gegen die Enden etwas mehr verschmälert als bei beiden vorigen Pilzen, von welchen Dr. Heimerl diese Art als Zwischenform (in niederösterreich. Ascoboleen p. 17) hält; die Differenz in der Schlauchgrösse bei Dr. Schröter wird sich wohl auf ungestreckte und ausgestreckte Schläuche zurückführen lassen, nur sehr reichliches Material könnte hier Aufklärung verschaffen und Dr. Heimerl Ansicht bestätigen.

Gatt. *Ascophanus* Boud.

1319. *Ascophanus carneus* (Pers.) Boud. Mem. Ascob. p. 60. Sacc. Syll. p. 534. Rehm Disc. p. 1094. Heimerl n. Ascoboleen p. 25. Auf alten Kuhmist auf Wiesen. Auch hier sind die Schläuche sehr ungleich lang, 100—200 u. 25—30 μ . Sporen 15—20 u. 10 μ .

Gatt. *Lasiobolus* Saccardo.

1320. *Lasiobolus equinus* (Müll.) Karst. Rev. mon. p. 122. Sacc. Syll. p. 537. Rehm Disc. p. 1096. Auf alten Kuhmist verbreitet durch das Gebiet.

Gatt. *Rhyparobius* Boudier.

1321. *Rhyparobius crustaceus* (Fuck.) Rehm Ascom. N. 52 et Disc. p. 1103. Heimerl n. Ascoboleen p. 26. Sacc. Syll. p. 509. Mit folgender Art vermischt.
1322. *Rhyparobius pachyascus* (Zukal.) Rehm Disc. p. 1105. Sacc. Syll. p. 540. Heimerl n. Ascoboleen p. 27. Auf Hasenmist im Winter. Diese Art kommt sehr oft mit nur einen Ascus vor.

Gatt. *Zukalina* O. Kunze.

1323. *Zukalina neglecta* (Zukal) O. Kunze Rev. gen. p. 875. Rehm Disc. p. 1108. = *Gymnodiscus neglectus* Zukal Verh. zool. bot. Ges. Wien 1887. p. 44. T. I. fig. 1. Sacc. Syll. p. 545. Auf unter Glasglocke feucht gehaltenen Ziegenmist im Winter. Schläuche 80—100 μ . 20—24 μ . Sp. 10—13 μ . 3—4 μ , sehr zahlreich im oberen Theil des Schlauches. Dieses zierliche Pilzchen erscheint dem freien Auge als glänzendes Punktchen und ist sicher nicht selten, jedoch nur der Kleinheit halber übersehen worden; ich fand denselben schon vor Jahren, sprach auch Dr. Sabransky gegenüber meine Meinung dahin aus, dass dies eine neue Gattung sei.

Fam. *Dermateae* Fries.

Gatt. *Dermatea* Fries.

1324. *Dermatea Cerasi* (Pers.) de Notaris Disc. p. 18. Sacc. Syll. p. 550. Rehm Disc. p. 246. Tulasne Sel. Fun. Carp. III. p. 156. T. 19. fig. 13—16. Auf dürren Aesten von *Prunus avium* in Gärten; wurde schon von Endlicher Fl. Pos. N. 183 beobachtet. Conidien Stadium = *Micropera*

Drupacearum Lev. sehr schön im Garten der Frau von Michaelis.

Gatt. *Cenangium* Fries.

1325. *Cenangium Abietis* (Pers.) Rehm Disc. p. 227. Sacc. Syll. p. 560. Häufig auf durren Aesten von *Pinus silvestris* Kramer. Gernsberg, Gebirgspark und Calvarienberg. Schläuche 70—80 u. 10—12 μ , selten 90 u. 14 μ . Sporen 10—17 u. 6 μ .
1326. *Cenangium Maydis* Rehm in lit. de dat. 30. VII. 1889. Apothecia gregaria, primitus immersa, dein emergentia, globosa, apice aperientia et urceolata, sessilia, 2—3 Mm. diam. parenchymatice fusco-rubre contexta, scabra, sicca fusca, disco subfusco, hypothecio fuscidulo, crasso. Ascii cylindricei, 8 spori, 120 u. 10 μ . Sporidia oblonga, obtusa, 1 cellularia, haud nucleata, hyalina, 1 sticha, 10—12 u. 6—8 μ . Paraphyses filiformes, versus apicem irregulariter — 3 μ cr. et fuscidulum, epithecium dormantes. Jod. — Auf alten Stroh von Mais im Habern, Sommer 1883. Als ich seinerzeit den Pilz fand, sendete selbe an Herrn Medicinalrath Dr. H. Rehm, der denselben für Neu erklärte und die Freundlichkeit hatte, mir obige Diagnose zu schreiben, hiefür fühle mich verpflichtet hiemit nochmals meinen verbindlichsten Dank auszusprechen.
1327. *Cenangium tiliaceum* Fr. Karsten Rev. mon. p. 145. Sacc. Syll. p. 566. Rehm Disc. p. 222. Bresadola Fung. Trid. p. 93. Tab. 105. Auf abgestorbenen Linden-Aesten. Calvarienberg. — Schläuche 100—130 u. 7—8 μ . Sporen 12—16 u. 3 selten 4 μ hy. etwas gebogen, an den Enden abgerundet. Paraphysen 2 μ dick. Diesen seltenen Pilz fand ich unter Umständen, die denselben als Parasiten erscheinen lassen; als ich denselben entdeckte, waren es nur die Spitzen einiger Aeste, auf welchen die Fruchtkörper sich befanden, im nächsten Jahre waren selbe schon auch auf dem stärkeren Theile derselben Aeste vorhanden, so dass ich deren Vorrücken von den Spitzen der Aeste gegen den Stamm behaupten kann; im dritten Jahre ward leider der Baum umgehauen, mit dem auch

der Pilz verschwunden und seither nicht wieder gefunden.

1328. *Cenangium Ulmi* Tul. Sel. Fung. Carp. III. p. 170. Tab. 19. fig. 18—22. Forma: Quercus. Apothecien gesellig gleich der Normalart die Oberhaut lappig durchreissend, erst geschlossen, dann ausgebreitet Schüsselförmig, ungleich buchtig gelappt, selten regelmässig rund. Asci u. Sporen vollkommen der Form nach mit Tulasne's. Abbildung stimmend; Asci 60—80 u. 7—10 μ 8 sporig. Sporen 10—13 u. $2\frac{1}{2}$ — $3\frac{1}{2}$ μ hy. oder blassgrünlich, schwach gebogen, selten fand ich eine Spore mit getheilten Plasma Fuckel Sym. myc. II. Nacht. p. 56 giebt die Schläuche von *Cen. Ulmi* mit 108—110 u. 10—11 μ an. Saccardo Syll. p. 566, sowie Rehm Disc. p. 221 führen kleine Schlauch Masse an; ich fand bei dem Schmitzer Pilz die Schläuche, wie bei dieser Neuen Form.*) — Auf faulenden Aestchen von Quercus im Kramerwalde bei der rothen Brücke. V. Auf denselben Aestchen findet sich sehr reichlich auch *Colpoma quercinum* vor.

Gatt. *Cenangella* Saccardo.

1329. *Cenangella pithya* (Fr.) Sacc. Syll. p. 588. Rehm Disc. p. 273. = *Tympanis pithya* (Fr.) Karsten. Auf durren Aesten von *Pinus silvestris*, Calvarienberg, X. Schläuche 70—80 u. 8—9 μ . Sporen 11—14 u. 3—4 μ hy. sehr selten in der Mitte mit einem Septum.

Gatt. *Scleroderris* Fries.

1330. *Scleroderris fuliginosa* (Fr.) Karsten Myc. fen. I. p. 216. Sacc. Syll. p. 595. Rehm Disc. p. 210. Auf durren Aesten von *Salix* in der Au.
1331. *Scleroderris ribesia* (Pers.) Karsten Myc. fen. I. p. 215. Sacc. Syll. p. 594. Rehm Disc. p. 209. Endlicher Fl. Pos. N. 182. Auf *Ribes*-Aesten, ich fand den Pilz noch nicht.

*) Bäumler: Fungi Schemnitziensis III. in Verh. der zool. bot. Ges. Wien. 1891. p. 670.

Gatt. *Tympanis* Tode.

1332. *Tympanis conspersa* Fries. Sys. myc. II. p. 175. Sacc. Syll. p. 578. Rehm Disc. p. 264. Auf der Rinde von *Pirus Malus* in Gärten.
1333. *Tympanis pinastri* Tulasne Sel. Fung. Carp. III. p. 151. T. 19. fig. 10—12. Rehm Disc. p. 272. Sacc. Syll. p. 583. Endlicher Fl. Pos. N. 181. Auf dürren Aesten von *Pinus silvestris*. Gebirg.

Gatt. *Crumenula* de Not.

1334. *Crumenula sororia* Karsten Myc. fen. I. p. 211. Sacc. Syll. p. 600. Rehm Disc. p. 236. Auf dürren Aesten von *Pinus silvestris*, Calvarienberg. Schläuche 80—100 u. 10—12 μ . Sporen 12—18 u. 3—4 μ gerade oder etwas gebogen.

Fam. *Bulgarieae* Fries.

Gatt. *Ombrophila* Fries.

1335. *Ombrophila Baeumleri* Rehm Ascom. N. 806*) et Hedwigia 1885. p. 228. Sacc. Syll. p. 618. Rehm Disc. p. 483. Auf faulenden Erlenzapfen in der Au bei dem Röhricht von mir gefunden. Oktober—November. Schläuche 50—70 u. 6—8 μ . Sporen 6—9 u. 4 μ , zuweilen finden sich auch Schläuche die bis 90 μ lang sind.

Gatt. *Stammaria* Fuckel.

1336. *Stammaria Equiseti* (Hoffm.) Sacc. Syll. p. 620. Rehm Disc. p. 466. Gonnermann et Rabenhoist Myc. eur. IV. T, 5. fig. 5. Auf *Equisetum ramosissimum* ober dem Aadorfe, der Pilz bildete Sommer 1886 eine wahre Epidemie, an der betreffenden Stelle war kein gesunder Halm von *Equisetum* zu finden. Schläuche 120—160 u. 12—16 μ . Sporen 16—22 u. 6—8 μ . In Gesellschaft des Schlauchpilzes findet sich auch *Hymenula Equiseti* Lib. Exs.

*) Die Pilze dieser Nummer sind von mir in der Au gesammelt.

N. 236. Sacc. Syll. IV. p. 718. = *Fusarium Equiseti* (Corda) Sacc. Syll. IV. p. 706 mit 30—38 μ langen, 3—3 $\frac{1}{2}$ μ dicken hyalinen Conidien.

Gatt. *Orbilia* Fries.

1337. *Orbilia coccinella* (Sommerf.) Karsten Myc. fen. I. p. 98. Sacc. Syll. p. 628. Rehm Disc. p. 453. Sacc. Fungi it. del. N. 1249. * Auf morschen Holz von Robinia. Gebirgspark auf morschen Weidenholze bei dem Schurwalde und Pulverthurme; Prof. Szép aus dem Modereiner Walde. Schläuche 32—36 u. 3 μ . Sporen 3—4 u. 2—2 $\frac{1}{2}$ μ ; durch die oben köpfchenförmig verdickten Paraphysen überaus zierliche Pilze unter dem Mikroskope.
1338. *Orbilia chrysocoma* (Bull.) Sacc. Syll. p. 624. Rehm Disc. p. 457. Auf faulenden Aesten im Gebirgspark X. Schläuche 30—45 u. 5—6 μ . Sporen 12—15 u. 1 μ hy. Schröter Schl. Pilze II p. 121 giebt die Sporen 4 $\frac{1}{2}$ —5 u. 1 μ an, offenbar ein Druckfehler!
1339. *Orbilia luteo-rubella* (Nyl.) Karsten Myc. fen. I. p. 101. Sacc. Syll. p. 624 et Fungi it. del. N. 1291. Rehm Disc. p. 455 Auf alten Pinus Strunke, Gernsberg, auf Alnus Strunke und morschen Holz im Kramer. Herbst. Schläuche 30—35 u. 3—4 μ . Sporen 6—10 u. 1 $\frac{1}{2}$ μ .
1340. *Orbilia vinosa* (Alb. et Schw.) Karsten Myc. fen. I. p. 101. Sacc. Syll. p. 622. Rehm Disc. p. 457. An abgefallenen Aesten und alten Strünken von Quercus im Gebirg. Schläuche 45—55 u. 4—5 μ . Sporen 10—15 und 1 $\frac{1}{2}$ —2 μ .
1341. *Orbilia xanthostigma* Fries Sum. veg. p. 357. Sacc. Syll. p. 628. Rehm Disc. p. 455. Schläuche 30 u. 3—3 $\frac{1}{2}$ μ . Sporen 3—4 u. 1 μ , zuweilen etwas gebogen. Auf sehr feuchten Holze bildete Gloeocapsa botryoides Kütz. (Cooke Britisch Fresh-water Algae p. 8. Tab. III. fig. 3.) Einen grünen Überzug und auf diesen Lager bildete der Pilz seine zierlichen roth-goldgelben Becherchen; Gernsberg, ges. von Dr. Sabransky.

Gatt. *Bulgaria* Fries.

1342. *Bulgaria polymorpha* (Flor. dan.) Wettstein. Verh. d. zool. bot. Ges. 1866. p. 595. Rehm Disc. p. 495. Sacc. Syll. p. 636. Tul. Sel. F. Carp. III. T. 17. fig. 9—10. Nicht selten durch das Gebiet auf Stämmen und Holz der Eiche.

Gatt. *Calloria* Fries.

1343. *Calloria fusarioides* (Berk) Fr. Sum. veg. Scand. p. 359. Sacc. Syll. p. 639. Rehm Disc. p. 463. Auf dürren Stengeln von *Urtira dioica*, im Conidien Stadium = *Cylindrocolla Urticae* Bon. sehr häufig, der Schlauchpilz sehr selten.

Gatt. *Coryne* Tulasne.

1344. *Coryne sarcoides* (Jacq.) Tul. Sel. Fung. Carp. III. p. 190. T. 17. fig. 1—10. Sacc. Syll. p. 642. Rehm Disc. p. 489. Auf dem Schnitte alter Baumstämme meist an der Grenzzone zwischen Rinde und Holz hervorbrechend durch das ganze Gebief, sowohl die Schlauchform, als auch der Conidienpilz = *Tremella sarcoides* Fries. Var. *urnalis* (Nyl.) An alten Weiden? In der Au.

Fam. *Stictaeae* Fries.

Gatt. *Propolis* Fries.

1345. *Propolis faginea* (Schrad.) Karsten Myc. fen. I. p. 244. Sacc. Syll. p. 648. Rehm Disc. p. 149. Tul. Sel. F. Carp. III. p. 125. T. 16. fig. 4—8. Auf der Rinde und auf Holz von *Prunus*, *Salix*, *Quercus* und *Betula* in Gebirg und Au, Winter; meist milchweiss = *Forma nivea* Saccardo Fungi it. del. N. 1406.

Gatt. *Naevia* Fries.

1346. *Naevia minutissima* (Auersw.) Rehm. Disc. p. 138. Sacc. Syll. p. 712 et Fungi it. del. N. 1392. Nicht selten

auf alten Eichenblättern in den Gebirgswäldern. Schläuche 35—45 u. 7—9 μ . Sporen 7—8 u. 3—4 μ .

Gatt. *Ocellaria* Tulasne.

1347. *Ocellaria aurea* Tul. Sel. Fung. Carp. III p. 129. Sacc. Syll. p. 654 et Fungi it. del. 1407. Rehm Disc. p. 134. An durren Aesten von *Salix* in der Pötschen IV—V. Ein durch die grossen Sporen (25—35 u. 10—15 μ) ausgezeichnete Pilz.

Gatt. *Xylographa* Fries.

1348. *Xylographa paralella* (Ach.) Fries. Syst. myc. II. p. 197. Sacc. Syll. p. 664. Rehm. Disc. p. 153. Auf alten Holz im Gebirge, der Beschreibung Rehm's l. c. vollkommen entsprechend.

Gatt. *Phragmonaevia* Rehm.

1349. *Phragmonaevia Peltigerae* (Nyll.) Rehm Disc. p. 166 = Sacc. Syll. p. 667. Auf der Oberseite des lebenden Thallus von *Peltigera canina*, auf grauen braungesäumten Flecken, Gamsenberg, häufiger Calvarienberg, Winter. Asci 60—75 u. 15 μ , Sporen 14—20 u. 6—7 μ , erst zweidann vierzellig, im Alter etwas bräunlich. Der im Alter schön 4zellige Sporen nach gehört diese Art vollkommen richtig zu Rehm's *Phragmonaevia*; *Diplonaevia* Saccardo hat 1-mal septirte Sporen, Sacc. Syll. p. 666.

Gatt. *Stictis* Persoon.

1350. *Stictis radiata* (L.) Pers. — Sacc. Syll. p. 682. Rehm Disc. p. 682. Gesammelt von Bolla bei St. Georgen.

Gatt. *Naemacyclus* Fuckel.

1351. *Naemacyclus niveus* (Pers.) Sacc. Syll. p. 701. Rehm Disc. p. 173. Auf abgefallen (doch auch an noch am Baume hängenden, schon vollkommend entwickelt) Nadeln von *Pinus silvestris*. Gebirgspark und Kramer. Herbst. Schläuche 100—120 u. 12—13 μ , Sporen 60—80 u. 3—4 μ .

Fam. *Phacidieae* Fries.

Gatt. *Phacidium* Fries.

1352. *Phacidium lacerum* Fries. Obser. myc II. p. 313. Sacc. Syll. p. 713. Rehm Disc. p. 66. Auf faulenden Kiefernadeln, Gebirgspark und Gamsenberg.
1353. *Phacidium repandum* (Alb. et Schw.) Fries. Rehm Disc. p. 70, Sacc. Syll. p. 727. = *Pseudopeziza repanda* (Fr.) Karsten. Auf *Galium pedemontanum*, Calvarienberg; übereinstimmend mit den Exemplaren aus N. Oesterreich; vergl. Bäumler in Verh. d. zool.-bot. Gesellschaft, Wien 1893, p. 284.

Gatt. *Pseudopeziza* Fuckel.

1354. *Pseudopeziza cerastiorum* (Wallr.) Fuck. Sym. myc. p. 201. Sacc. Syll. p. 725. Rehm. Disc. p. 600 = *Fabraea cerastiorum* (Wallr.) Rehm. Auf lebenden Blättern von *Cerestium triviale*, an der Weidritz im Mühlthal. Sommer; obwohl Parasit, dürfte der Pilz wohl wenig Schaden verursachen!
1355. *Pseudopeziza Medicaginis* (Lib.) Sacc. Syll. p. 724. Rehm Disc. p. 598, als Form bei folgender Art. Auf lebenden Blättern von *Medicago sativa*.
1356. *Pseudopeziza Trifolii* (Bernh.) Fuckel Sym. myc. p. 290. Sacc. Syll. p. 723. Rehm Disc. p. 597. Sehr häufig auf den cultivirten Klee-Arten, leider durch das ganze Gebiet verbreitet.

Gatt. *Trochila* Fries.

1357. *Trochila craterium* (D. C.) Fr. Sum. veg. Sc. p. 367. Sacc. Syll. p. 728. Rehm Disc. p. 128. Auf dürren Blättern von *Hedera Helix* sehr verbreitet sowohl in Gärten als auch im Freien. Die Schlauchform im Winter, im Conidien-Stadium = *Gloeosporium paradoxum* (D. Not.) Fuck.*) Eine wahre Plage für Gartenbesitzer u. in den

*) In dieser Aufzählung unter Nr. 159 angeführt.

Friedhöfen, da der Parasit den hier so sehr zu Mauer-
verkleidung u. Grabeinfassung beliebten Epheu stellen-
weise vollkommen verdirbt.

Gatt. *Stegia* Fries.

1358. *Stegia Ilicis* Fr. Obs. myc. II. p. 312. Sacc. Syll. p. 733.
Rehm Disc. p. 129. Auf abgefallenen Blättern von *Ilex*
Aquifolium in dem Garten der Frau von Michaelis, VI.
Spore reife Exemplare wurden bisher nicht gefunden!

Gatt. *Fabrea* Saccardo.

1359. *Fabrea Ranunculi* (Fr.) Karsten. Rev. mon. p. 161.
Rehm Disc. p. 601. Sacc. Syll. p. 735 et Fungi it. del.
Nr. 1322. Auf lebenden Blättern von *Ranunculus acris*
bei St. Georgen. Dr. Zahlbruckner, IX. Der sehr schön
entwickelte Pilz stimmt vollkommen mit der Abbildung
Saccardo's, Schläuche 60—80 u. 12—15 μ , Sporen 12—16
u. 5—7 μ .

Gatt. *Coccomyces* De Not.

1360. *Coccomyces coronatus* (Schum.) De Not. — Sacc. Syll.
p. 744. Rehm Disc. p. 76. Sacc. Fungi it. del. Nr. 1296.
In schönster Entwicklung in dem Gcmsenberger Wald
auf abgefallenen, verwesenden Blättern von Eichen und
Buchen, im Kramer und Mühlthal. V—VIII. Schläuche
meist 140 bis 150 u. 10—14 μ , Sporen 40—60 u. 3 μ .
1361. *Coccomyces dentatus* (Kunze et Sch.) Saccardo Mich. I.
p. 59. Syll. p. 745. Rehm Disc. p. 78. Viel seltener als
vorige Art auf alten Eichen-Blättern. Kramer, V. Auf
alten modernden Blätter der Edel-Kastanie fand
ich selben im Gebirgspark mit Schläuche 100—120 u.
8—10 μ , Sporen 40—45 u. 1—2 μ , in der Mitte einmal
septirt.
1362. *Coccomyces Pini* (Alb. et Schw.) Karsten Myc. fen. I.
p. 254. Sacc. Syll. p. 748. et Fungi it. del. Nr. 1299.
Rehm Disc. p. 98. Auf durren abgefallenen Aesten von
Pinus silvestris im Kramerwalde.

Gatt. *Rhytisma* Fries.

1363. *Rhytisma acerinum* (Pers.) Fries. Sys. Myc. II. 569. Sacc. Syll. p. 753. Rehm Disc. p. 82. Tulasne Sel. Fung. Carp. III. p. 116. T. 15, Fig. 9—12. Trotz der enormen Verbreitung des Spermogonien Pilzes = *Melasmia acerina* (vide Nr. 142) auf den Blättern unserer Ahorn-Arten, ist die Schlauchform sehr schwer zu finden; auf den fast verfaulten Ahorn Blättern bei dem Gebirgspark.
1364. *Rhytisma salicinum* (Pers.) Fries. Sys. Myc. II. p. 568. Sacc. Syll. p. 753. Rehm Disc. p. 84. Tul. Set. Fung. Carp. III. p. 119. T. 15, Fig. 13—22. Sehr häufig auf *Salix Caprea* im Schurwalde; auf *Salix*-Blättern im Gebirgspark und bei der rothen Brücke.

Fam. *Patellarieae* Fries.

Gatt. *Durella* Tul.

1365. *Durella melanochlora* (Som.) Rehm Ascom. Alp. Nr. 27. Sacc. Syll. p. 792 sowie Karsten Myc. fen. I. p. 233 sub *Patellaria melanochlora* (Som.) Auf altem Holze von *Quercus* fand ich diesen kleinen Pilz vollkommen mit der Beschreibung Karsten's übereinstimmend.

Gatt. *Karschia* Körber.

1366. *Karschia lignyota* (Fr.) Sacc. Syll. p. 799. Rehm Disc. p. 346. Auf trockenfaulendem Holze im Gebirgspark V. Schläuche 35—40 u. 10—12 μ , Sporen 10—12 u. 4 μ . l. sept.

Gatt. *Lecanidion* Rabenhorst.

1367. *Lecanidion atratum* (Hedw.) Rabenh. Cryptfl. v. D. L. p. 342. Sacc. Syll. p. 795. Rehm Disc. p. 334. *Patellaria atrata* Fr. Schon von Endlicher Fl. Pos. N. 185 angegeben, häufig auf morschen Holz, alten Strünken etc. durch's Gebiet. Wenn auch die kleinen schwarzen Apothecien den Pilz mit Flechten verwechseln lassen, so ge-

nügt ein Blick ins Mikroskop, um den Pilz an den schönen Sporen sofort zu erkennen; vergl. Saccardo Fungi it. del. N. 1372.

Fam. Calicieae Fries.

1368. *Roesleria pallida* (Pers.) Sacc. Mich. II. p. 299. Sacc. Syll. p. 826. = *Coniocybe nivea* (Hoffm.) Rehm Disc. p. 396. Dr. Zahlbruckner Ffl. d. Pr. Com. p. 61. Auf Wurzeln eines Kirschenbaumes sowie auf Wurzeln des Weinstockes erhielt ich den Pilz von Frau von Michaelis in sehr schönen Exemplaren, ich fand selben auf alten Reben in Karig's Garten.
1369. *Coniocybe furfuracea* Ach. *) Sacc. Syll. p. 829. Zahlbruckner Ffl. d. Pr. Com. p. 61. * In hohlen Weiden, an Eichenwurzeln, an Erlenstrunken im Gebirg, die schönsten Exemplare erhielt ich von Dr. Sabransky auf Wurzeln ober dem ev. Friedhofe.
1370. *Calicium pusillum* Fl. Dr. Zahlbruckner zur Flechtenflora d. Pr. Com. p. 60. Sacc. Syll. p. 835. Rehm Disc. p. 406. An trockenfaulendem Holze von *Quercus* im Gebirgspark.
1371. *Calicium trabinellum* Ach. Körber Sys. pag. 313. Sacc. Syll. p. 839, Rehm Disc. p. 410. Auf entrindetem Holze („Frostspalten“) von *Quercus* im Gebirgspark.
1372. *Calicium parietinum* Ach. Rehm Disc. p. 405 et 1260. Sacc. Syll. p. 835. Auf Eichenstrunke im Gebirgspark.
1373. *Leciographa inspersa* Tul. Rehm Disc. p. 374. Auf dem Thallus einer Krustenflechte, an Eichen in dem Kramerwalde.

*) Nur anhangweise hier der Standorte wegen erwähnt, da die Flechten von Dr. A. Zahlbruckner in überaus gründlicher Weise in diesen Verhandlungen (1894 B. VIII.) unter dem Titel „Zur Flechtenflora des Pressburger Comitates“ bearbeitet wurden; es wäre nur sehr zu wünschen, dass unsere reiche Alpenflora bald auch solch einen auf der Höhe der Wissenschaft stehenden Bearbeiter finden möchte. — Wenn auch *Coniocybe furfuracea* nicht zu den echten Pilzen gerechnet wird, *Roesleria pallida* ist sicher unter den Pilzen am richtigen Platz. Thümen „Die Pilze des Weinstockes p. 210, Tab. 4, F. 9“ sowie einige französische Autoren rechnen selben unter die, den Weinstock schädigenden (Parasiten) Pilze.

Tuberoideae Vittad.

1374. *Elaphomyces granulatus* Fries. Sys myc. III. p. 58. Sacc. Syll. VIII. p. 868. An sandigen Orten im Kramer und Gemenberger Wald öfters gefunden.
1375. *Tuber aestivum* Vittadini Mon. Tub. p. 38. Sacc. Syll. VIII. p. 891. Wird von Lumnitzer Fl. Pos. N. 1280 als *Lycoperdon Tuber* L. ebenso von Endlicher Fl. Pos. N. 164 als häufig in der Insel Schütt vorkommend angegeben.
1376. *Choeromyces maeandriiformis* Vitt. Mon. Tub. p. 51. Sacc. Syll. VIII. p. 900. An Garbenrande in der Mühlau X.

NACHTRAG.

Basidiomycetes.

Fam. Agaricineae Fries.

1377. *Tricholoma acerbum* Bull. Cham. Tab. 571. fig. 2. Sacc. Syll. V. p. 129. Winter-Pilze I. p. 811. Cooke Ill. Pl. 67. Im Walde ober dem Schienweg häufig; Sommer.
1378. *Tricholoma humile* (Fr.) Quel. Sacc. Syll. V. p. 136. Winter-Pilze I. p. 808. Cooke Ill. Pl. 121. 122. Auf guter Wiesenerde, Mühlthal. Herbst.
1379. *Clytocybe splendens* (Pers.) Fr. Epicr. p. 70. Hym. eur. p. 96 et Icones Tab. 55. fig. 1. Sacc. Syll. V. p. 172. Winter Pilze I. p. 793. Cooke Ill. Pl. 158. Im Föhrenwalde ober dem Mühlthale. Herbst, gesammelt von Dr Sabransky.
1380. *Lactarius plumbeus* (Bull.) Fries Epicr. p. 339. Sacc. Syll. p. 435. Winter-Pilze I. p. 549. An selben Standort wie vorige Nummer. Dr. Sabransky.
1381. *Cantharellus cinereus* (Pers.) Fries Sys. myc. I. p. 320. Sacc. Syll. V. p. 490. Winter-Pilze I. p. 521. Krombholz-Schwämme Tab. 46. fig. 2. Nach Schröter Schl. Pilze p. 509, hat *Cantharellus Hydrolips* Bull. die Priorität! Im Kramerwalde Dr. Sabransky und *.
1382. *Hygrophorus obrusseus* Fries. Epicr. p. 331. Sacc. Syll. V. p. 417. Winter-Pilze I. p. 559. Im Steuergrund. Dr.

- Sabransky. Bas. 24 u. 10 μ . Sterig. 5—6 u. 1 μ . Sporen 8—10 u. 4—5 μ .
1383. *Marasmius languidus* (Lasch) Fries. Epicr. 379. Sacc. Syll. V. 527. Winter-Pilze I. p. 507. Im Garten der Frau von Michaelis. Sommer.
1384. *Cortinarius sanguineus* (Wulf.) Fries Epicr. p. 288. Sacc. Syll. V. p. 949 Winter Pilze I. p. — Krombholz-Schwämme Tab. 2. fig. 28—30. Im Kramer unter Kiefern ges. von Dr. Sabransky.
1385. *Agaricus silvaticus* Schäff. Sacc. Syll. V. 1000. Winter-Pilze I p. 558. Krombholz-Schwämme Tab. 24. fig. 9—10. Von Dr. Sabransky im Bodinggraben in sehr schönen Exemplaren und reichlich gesammelt. Herbst.
1386. *Deconia coprophila* Bull. Sacc. Syll. V. 1058. Winter-Pilze I. p. 647. Cooke Ill. Pl. 600. Britzelmayer Melanosp. p. 173. fig. 17. 34. 119. 120. Sporen 16—18 u. 10 μ , citronengelb. Auf gedüngten Wiesenboden, Mühlthal. Sommer.

Fam. Tremellineae Fries.

1387. *Ulocolla saccharina* (Fr.) Brefeld bot. Unters. VII. p. 95. Tab. 6. fig. 1. 3—8. Sacc. Syll. VI. 777. Winter-Pilze I. p. 285. Auf morschen Aesten von *Pinus silvestris*. Gebirgspark.
1388. *Tremella fimbriata* Pers. Obs. II. p. 97. Sacc. Syll. VI. p. 780. Winter-Pilze I. p. 288. An abgefallenen Aesten von *Betula* im Gebirg. Sporen 14—16 u. 6 μ hy. gekrümmt.
1389. *Exidia repanda* Fries Sys. myc. II. p. 225. Sacc. Syll. VI. p. 774. Winter-Pilze I. p. 285. Auf faulenden Birkenästen, Gebirgspark.

Fam. Polyporeae Fries.

1390. *Trametes Kalchbrenneri* Fries in Rabenh. Fungi eur. N. 1411. Sacc. Syll. VI. p. 344. Winter-Pilze I. p. 404.

An alten Baumstrünken in den St.-Georgner Gebirgswäldern, sehr schön und häufig gefunden in Gesellschaft der Herrn Doktoren A. Zahlbruckner und Sabransky.

1391. *Merulius tremellosus* Schrad. Sacc. Syll. VI. p. 411. Winter-Pilze I. p. 307. An Strünken im Gebirg, ges. von Dr. Sabransky.

Fam. Uredineae Brongn.

1392. *Uromyces praeminens* (Duby.) Lév. Disp. p. 371. Sacc. Syll. VII. p. 553. Winter-Pilze I. p. 145 = *Ur. tuberculatus* Fuck. Auf Euphorbia Cyp. bei dem Gebirgspark. VII.
1393. *Uromyces Schröteri* de Toni in Sacc. Syll. VII. p. 551. Winter-Pilze I. p. 148 = *Ur. verruculosus* Schröt. Auf *Melandrium album* häufig im Nachtigallenthal.
1394. *Melampsora farinosa* (Pers.) Schröt. Pilze Schl. p. 360. Sacc. Syll. VII. p. 587. Winter-Pilze I. p. 239. Sehr häufig auf *Salix aurita*, Weg nach Marienthal.
1395. *Melampsora Sorbi* (Oudem.) Winter-Pilze I. p. 241. Sacc. Syll. VII. p. 593 = *Mel. Ariae* Fuck. Auf *Sorbus aucubaria*, Nachtigallenthal.
1396. *Puccinia Gentianae* (Strauss) Link Sp. II. p. 73. Sacc. Syll. VII. p. 604. Winter-Pilze I. p. 205. Auf *Gentiana cruciata* sehr reichlich in den St.-Georgner Wäldern, ges. von Dr. Zahlbruckner.
1397. *Puccinia Helianthi* Schweinitz Syn. p. 73. Sacc. Syll. VII. p. 603. Schröter Pilze Schles. p. 315. Massenhaft auf *Helianthus annuus*, in der alten Au unter dem Försterhause.
1398. *Puccinia obtusa* Schröter Abh. d. Schles. Ges. 1869. p. 13. Sacc. Syll. VII. p. 604. Winter-Pilze I. p. 203. Auf *Salvia verticillata*, Thebner Kogel und bei dem Dampfschiff-Landungsplatz bei Theben.
1399. *Puccinia Stipae* (Opiz) Hora in Sydov Uredineen = *Puccinia Graminis* c. *foliorum*, β *Stipae* Opiz in Seznam. rost. 1852. Auf *Stipa capillata* im Gebirgspark in der

Nähe des Eisenpavillon. Nach brieflicher Mittheilung von Prof. W. Trantschl in St. Petersburg, stimmt der Pressburger Pilz vollkommen mit den Originalexemplaren überein

1400. *Puccinia Thlaspeos* Schubert Fl. Dresd. II. p. 254. Sacc. Syll. VII. p. 688. Winter-Pilze I. p. 170. Auf *Arabis hirsuta* bei dem Försterhause in dem Elysium; die von dem Parasiten befallenen Pflanzen werden meist sehr stark deformirt, Blüten werden selten hervorgebracht, dagegen werden die Blätter breiter und dicker, bleiben aber meist kurz.

Fam. Peronosporaceae de By.

1401. *Cystopus Portulacae* (D. C.) Lév. Ann. etc. Sacc. Syll. VII. p. 235. Fischer Phycom.*) X. p. 420. Auf *Portulaca oleracea* an Weingärten im Gebirge, ges. von Frau von Michaelis
1402. *Plasmopara viticola* (Berk. et Curt.) Berlese et de Toni in Sacc. Syll. VII. p. 435. Fischer Phycom. p. 435. Von den dem Weinbau gefährdenden Feinden, nebst der alles vernichtenden Reblaus, ist dieser unter den Namen „Peronospora“ bekannte Parasit der gefürchtetste, da die befallenen Stöcke vollkommen der assimilierenden Blätter beraubt werden. Das erstemal wurden mir Blätter des Weinstockes aus dem Steuergrund im Jahre 1882 mit dem Parasiten gebracht, selbst sah ich erst 1890, durch Dr. Zahlbruckner aufmerksam gemacht, den Parasiten bei St.-Georgen. in einem Weingarten in der Nähe des Bahnhofes. 1891 war im ganzen Pressburger Weingebirge die Verwüstung durch den Parasiten eine geradezu traurige, da die Weinstöcke im August-September fast vollkommen entblättert waren; seither wird durch die vernünftige Verordnung der Behörde und den Fleiss

*) Dr. Fischer Phycomycetes in Rabenhorst Kryptogamenflora von Deutschland. I. B. 4. Abth.

unserer Weingärtner, durch zeitgemässes Bespritzen der Weinstöcke mit Kupfervitriol der Parasit mit besten Erfolg bekämpft.

1403. *Peronospora Chlorae* de Bary in Rabenh. F. eur. N. 1590. Sacc. Syll. VII. p. 247. Fischer Phycom. p. 451. Auf *Chlora perfoliata* ober dem Audorfe, VIII.
-

Fam. Myxomyceteae Wallr.

1404. *Amaurochaeta atra* (Alb. et Schw.) Rost. Mon. p. 210. Sacc. Syll. VII. p. 401. Cook Myx. p. 52. fig. 67. Schröter. Pilze Schl. p. 115. Auf der Rinde von *Pinus*, Gensensberger Wald.
1405. *Badhamia hyalina* (Pers.) Berk in Linn. Trans. Sacc. Syll. VII. p. 332. Cooke Myx. p. 25. fig. 113. Schröter Schl. Pilze 131. Auf der Rinde der Eichen, im Oktober 1894 sehr reichlich in dem Gebirksparke.
1406. *Cribraria aurantiaca* Schrad. Nov. Pl. Gen. p. 5. Sacc. Syll. VII. p. 413. Cooke Myx. p. 58. fig. 21. Schröter Schl. Pilze p. 105. Auf morschen Kiefern-Strunke ober der rothen Brücke, Mai.
-

Imperfecti Fuckel.

Fam. Sphaerioideae Saccardo.

1407. *Phyllosticta Hederae*. Sacc. et Roum Mich. II. p. 620. Sacc. Syll. III. p. 20. Auf lebenden Blättern von *Hedera Helix*, bei dem Schienweg-Försterhause, VIII. Unterscheidet sich von *Phyll. hederaecola* durch die kleineren Sporen.
1408. *Phyllosticta stomacola*. Bäumler in Oesterr. bot. Zeitschrift 1889, p. 289. Sacc. Syll. X. p. 137. Auf Blättern von *Arrhenaterum elatius* in dem Garten von F. v. Michaelis und bei der Hammerschmiede, V.

1409. *Phoma pinicola* (Zopf.) Sacc. Syll. III. p. 100. An Kiefern-Nadeln, Calvarienberg, V.
1410. *Phoma ramealis* Desm. Sacc. Syll. III. p. 71. Auf dürren Aestchen von *Evonymus eur.*, in der Au, IV. Sporen 8—10 u. 2—3 μ hy.
1411. *Phoma samararum* Desm. Crypt. Fr. ed II. N. 148. Sacc. Syll. III. p. 153. An den Fruchtflügeln von *Fraxinus excel.* im Gebirgspark.
1412. *Rabenhorstia Tiliae* Fr. Sum. veg. p. 410. Sacc. Syll. III. p. 243. An dürren Linden-Aesten, Calvarienberg, III. Pycnidienstadium von *Hercospora Tiliae* (vide N. 385).
1413. *Placosphaeria Sedi*. Sacc. Mich. II. p. 115. Syll. III. p. 245. Sehr häufig auf *Sedum Telephium*. Gebirg.
1414. *Fusicoccum pithyum* Sacc. et Penz. Mich. II. p. 625. Syll. III. p. 248. Auf abgestorbenen Aesten von *Pinus silvestris*, Kramer III.
1415. *Fusicoccum quercinum* Sacc. Mich. II. p. 345. Syll. III. p. 248. Auf dürren Aesten von *Quercus* im Gebirge, II.
1416. *Dothiorella Berengeriana* Sacc. Mich. II. p. 271. Syll. III. p. 238. Auf dürren Aesten von *Rhamnus Frangula* in der Au bei dem Jägerhause, III.
1417. *Cytospora ceratophora* Sacc. Mich. I. p. 519. Syll. III. p. 263. Auf dürren Aesten von *Pirus com.* im Gebirgspark.
1418. *Cytospora translucens* Sacc. Mich. II. p. 264. Syll. III. p. 261. Auf dürren Aesten von *Salix babylonica* im ev. Friedhofe.
1419. *Sphaeropsis caespitosum* (Sacc.) Mich. I. p. 206. Syll. III. p. 311. Auf abgestorbenen Aesten von *Tamarix gallica*, sehr reichlich; ev. Friedhof, III. Von Prof. Saccardo wurde der Pilz zu „*Coniothyrium*“ gestellt, dies erscheint mir des dickparenchymatischen Gewebes der Perithezien — 6—8 Zellschichten — wegen, nicht vollkommen richtig, denn es ist auf diesen Pilz das von Prof. Saccardo Syll. III. p. 291 in der Gattungsdiagnose von *Sphaeropsis* gesagte, vollkommen zutreffend. „*Est meo sensu, Diplodia sporulis continuis fuligineis instructa.*“ Sehr richtig wäre es, den Unterschied von *Sphaeropsis* und *Coniothyrium* dahin zu präzisieren, dass alle Arten

mit dick-parenchymatischen, mehrschichtigen Geweben bei Sphaeropsis, dagegen alle mit häutig-parenchymatischen Perithechien, bei Coniothyrium eingefügt würden, da die Sporengrösse bei den Arten beider Gattungen sehr schwankt, also durchaus nicht als Unterscheidungsmerkmal dienen kann, die Basidien aber von den Autoren bisher viel zu wenig berücksichtigt wurden, so wäre der Perithechienbau das richtigste Merkmal.

1420. *Diplodia atrata* (Desm.) Sacc. Syll. III. p. 331. Auf dürren Aestchen von *Acer Negundo* im Kramer. IV.
1421. *Diplodia Beckii*. Bäumler in Oesterr. bot. Zeitsch. 1889. p. 172. Sacc. Syll. X. p. 291. Auf dürren Blattscheiden von *Phragmites communis* in der Au; Winter 1888.
1422. *Diplodia Frangulae* Fuck. Sym. myc. p. 174. Sacc. Syll. III. p. 334. Auf dürren Aesten von *Rhamnus cathartica* in der Au, V. Stimmt mit dem auf Rh. *Frangula* von Fuckel beschriebenen Pilze vollkommen.
1423. *Diplodia Lonicerae* Fuck. Sym. myc. p. 349. Sacc. Syll. III. p. 345. Auf Zweigen von *Lonicera Xylost.* Calvarienberg. II. Sporen 22—26 u. 8—10 μ , dunkelbraun 1 sept.
1424. *Diplodia spiraeina* Sacc. Syll. III. p. 342. Auf dürren Aestchen von *Spiraea ulmifolia* in Karig's Garten. V. Sporen 16—20 u. 7—9 μ ful. 1 sept. Basidis 10 u. 4 μ hy.
1425. *Ascochyta densiuscula* Sacc. et Malbr. Mich. II. p. 621. Syll. III., 395. Auf Aestchen von *Sarothamnus scoparius*, am Graben bei dem Gebirgspark. Stimmt bezüglich der Maasse, doch wäre die Farbe mit „hy. chlorinis“ zu bezeichnen.
1426. *Ascochyta phyllachoroides* Sacc. et Malbr. Mich. II. p. 621. Syll. III. p. 406. Auf lebenden Blättern von *Poa*. Calvarienberg, VI. Gehört sicher in den Entwicklungskreis von *Phyllachora Graminis* (Pers.) Fuck.
1427. *Hendersonia arudinacea* (Desm.) Sacc. Mich. I. p. 211. Syll. III. p. 437. Auf dürren Blattscheiden von *Phragmites com.* bei der Hammerschmiede, V. Perithechien häutig; Sporen 24—36 u. 3 $\frac{1}{2}$ —4 $\frac{1}{2}$ μ , meist 3-mal — selten 4—5-mal — septiert, gerade oder etwas gebogen. gelb.

1428. *Stagonospora aquatica* Sacc. Mich. II. p. 112. Syll. III. p. 452. Auf Halmen von *Juncus effusus*, im Kramer, VIII. Sporen 22—27 u. 5—6 μ 3 mal sept. hy. fast sitzend, in ca. 100 μ grossen eingesenkten braunen Perithechien.
1429. *Septoria caricinella* Sacc. et Roum. Rel. Lib. IV. p. 152. Sacc. Syll. III. p. 566. Auf *Carex pilosa* sehr häufig im Kramer bei der rothen Brücke.
1430. *Septoria Carthusianorum* West. Bull. Sacc. Syll. III. p. 516. Auf Blättern von *Dianthus* im Garten der Frau von Michaelis, Sommer.
1431. *Septoria dimersa* Sacc. Mich. II. p. 102. Syll. III. p. 517. Auf Blättern von *Silene nutans*. Gebirgspark, VI.
1432. *Septoria Kalchbrenneri* Sacc. Syll. III. p. 515. Auf *Euphorbia amygdaloides*. Gernsberg, V. Sporen 25—34 u. 1 $\frac{1}{2}$ μ hy. ohne Septum!
1433. *Septoria Antirrhini* Desm. XXI. Not. Pl. Crypt. p. 3. Sacc. Syll. III. p. 535. Sporen 12—18 u. 1 $\frac{1}{2}$ —2 μ hy. ohne Septum. Auf lebenden Blättern von *Antirrhinum majus*, in dem Garten der Frau von Michaelis, Sommer.
1434. *Septoria Ornithogalae* Oudemans Aanw. Fl. myc. Nederl. VI. p. 6. Sacc. Syll. III. p. 571. Auf Blättern von *Ornithogalum nutans* im Falb'schen Garten V. Sporen 40—80 u. 2 $\frac{1}{2}$ μ hy. gerade oder etwas gekrümmt mit oder ohne Septum; Perithechien meist am Blattrande, blässere später vertrocknende Stellen verursachend. Der Unterschied von *Septoria Ornithogalae* Oud. u. *Septoria Ornithogali* Pass. ist so gering, dass wohl obiger Name, der die Priorität besitzt, allein benützt werden sollte.
1435. *Septoria Pantocsekii* n. sp. Perithechien der Blattsubstanz eingesenkt, häutig, parenchymatisch, braun, 100—120 μ gross, mit erhabenen verdickten Ostiolum; Sporen 24—32 u. 2 μ hy. gerade oder gekrümmt, mit kleinen Oeltropfen, seltener mit einem Septum in der Mitte, gegen die Enden verdünnt, am Ende meist zugespitzt. Auf Blättern von *Polycnemum arvense* bei der rothen Brücke VII. 1892. Die kleinen Perithechien bilden auf den vertrocknenden, bleichen, nadelförmigen Blättern erhabene schwarze Pustelchen, die unter der Loupe sehr

leicht kenntlich sind; der Pilz ist mit keinem, der auf Chenopodiaceen, noch Amarantaceen vorkommenden zu verwechseln. Benannt nach meinem sehr geehrten Freunde, Landes-Sanitätsrath Dr. Jos. von Pantocsek, dem dieser Verein seine beste bot. Arbeit verdankt ¹⁾ und der heute Ungarns berühmtester Diatomaceen-Forscher ist.

1436. *Septoria Xanthii* Desm. Sacc. Syll. III. p. 554. Auf Blättern von *Xanthium strumarium* an dem Bahndamme bei Engerau, X. Vollkommen mit dem von mir über den Schemnitzer Pilze (Bäumler Fungi Schemnitzensis in Verh. d. zool. bot. Gesellsch. Wien, 1888 p. 712) gesagten übereinstimmend.
1437. *Phleospora Aceris* (Lib.) Sacc. Syll. III. p. 577. Auf lebenden Blättern von *Acer Platanoides*, Gemenberg. Bezüglich der Sporen weicht der Pressburger Pilz von der Beschreibung ab, es messen selbe 40—50 u. 2—3 μ sind 3-mal sept. hy. nicht keulenförmig, gekrümmt. Rabenhorst Fung. eur. N. 2157. leg. Passerini bei Parma auf *Acer camp.* hat Sporen 24—28 u. 4 μ . 3 sept. Rab. Fung. N. 3480. leg. Seymour Madison Nord-America auf *Acer dasycarpa.* sind die Sporen auch 24—26 u. 4—5 μ . 3 sept. Perithechien u. Blattflecken wie bei Saccardo l. c.
1438. *Rhabdospora Clinopodii* n. sp. Perithechien dünn aus parenchymatischen braunen Zellen, unter der Epidermis eingesenkt, dieselbe wölbend und mit dem warzenförmigen Stoma durchbrechend, 200—300 μ breit, 50—120 μ hoch, Stoma 15—30 μ gross; Sporulae fadenförmig gerade oder gebogen, zuweilen geschlängelt 20—35 u. 1 μ hy., dieselben werden wie bei allen diesen Pilzen, angefeuchtet in Ranken ausgestossen. Auf dürren Stengeln von *Clinopodium vulgare* in dem Gebirgsparke, Winter.
1439. *Micropera Drupacearum* Lev. Ann. Sc. nat. III. p. 283. Sacc. Syll. III. p. 605. Auf dürren Aesten von *Prunus Cerasus*, im Garten der Frau von Michaelis.

¹⁾ Beiträge zur Flora und Fauna der Herzegovina, Crnagora und Dalmatiens von Jos. Pantocsek in Verhandlungen des Vereines für Natur- und Heilkunde zu Pressburg. Jahrgang 1871—1872. p. 143.

1441. *Leptostroma herbarum* (Fr.) Link Handb. III. p. 345. Sacc. Syll. III. p. 645. Auf durren Stengeln von Euphorbia Gerardia in der Au.
1442. *Leptostromella hysteroioides* (Fr.) Sacc. Syll. III. p. 659. Auf durren Zweigen von Hedera Helix. Frau v. Michaelis im Gebirg.

Fam. **Excipulaceae** Sacc.

1443. *Excipula Galii* Lasch. in Klo. Herb. myc. N. 678. Sacc. Syll. III. p. 669. Auf durren Stengeln von Galium, Pöllnweg. XI. Sporen 6—10 u. $1\frac{1}{2}$ — 2μ hy., gerade, beidendig abgerundet.
1444. *Dothichiza ferruginosa* Sacc Syll. III. p. 672. Auf durren Aesten von Larix eur. Gebirgspark, III.
1445. *Sporonema Platani*. Bäumler in Oesterr. bot. Zeitsch. 1890, p. 17. Sacc. Syll. X. p. 435. Auf durren Blättern von Platanus occidentalis in dem Auparke, I.
1446. *Sporonema strobilina* Desm. Sacc. Syll. III. p. 678. Auf abgefallenen Fichtenzapfen. Gernsenberg, X.

Fam. **Melanconieae** Berk.

1447. *Gloeosporium arvense*. Sacc. et Penz. Mich. II. p. 633. Sacc. Syll. III. p. 710. Auf welkenden Blättern von Veronica hederaefolia. Calvarienberg. IV.
1448. *Gloeosporium nervisequium* (Fuck.) Sacc. Mich. II. II. p. 381. Syll. III. p. 711. Auf lebenden Blättern von Platanus occidentalis, im Auparke, VIII.
1449. *Gloeosporium Louisiae* n. sp. Die sich unter der Epidermis entwickelnden Fruchthäufchen werden bis $\frac{1}{4}$ Mm. gross, wölben allmählig die Epidermis, bis selbe in Lappen zerreisst; die hyalinen Conidien sind 10—13 μ lang, 6—8 μ dick, eiförmig, zuweilen auf dem untern Ende etwas dünner auslaufend, oben stets abgerundet, mit körnigen Plasma erfüllt, Conidienhaut sehr dünn. Auf Buxusblättern im Garten von Frau Generalstabsarzt-Wittwe Louise von Michaelis entdeckt und mir zur Bestimmung übergeben. Möge die sich so eifrig mit Wissen-

schaft und Kunst befassende edle Dame die Benennung dieses Pilzes als Zeichen meiner Hochachtung betrachten. Auf Buxusblättern kommt auch *Gloeosporium pachybasium* vor, doch kann obiger Pilz sowohl der Conidien als auch der mangelnden Basidiën (conf Sacc Fungi ital. del. N. 1058) wegen damit nicht vereint werden. Ob der Pilz in den Entwicklungskreis von *Trochila Buxi* Capron, in Cooke Handbook brit. fung. p. 768 gehört, kann ich nicht entscheiden, da ich selben stets in dem oben beschriebenen Stadium fand.

1450. *Gloeosporium pachybasium*. Sacc. Syll. III. p. 710 fungi it. del. N. 1040. Auf Buxusblättern in dem Falbschen Garten V., sehr selten; nur unter dem Mikroskope vom Vorhergehenden zu unterscheiden.
1451. *Blennoria Buxi* Ft. Sys. myc. 1. p. 336. Sacc. Syll. III. p. 730. Auf welkenden Blättern von Buxus im ev. Friedhofs u. in Gärten
1452. *Coryneum Kunzei* Corda Ic. Fung. IV. p. 46. Sacc. Syll. III. p. 778. Auf dürren Aesten von *Quercus*, in Gebirgswäldern.
1453. *Coryneum microstictum* Berk et Br. Sacc. Syll. III. p. 775. Auf dürren Rosen-Aesten im Gebirge, XII.
1454. *Steganosporium piriforme* (Hoffm) Corda Ic. Fung. III. p. 23. Sacc. Syll. III. p. 203. Auf dürren Aesten von *Acer*, in dem Auparke II.

Fam. Hyphomyceteae Martius.

a) *Mucedineae* Link.

1455. *Sporotrichum grisellum* Sacc. Mich. II. p. 359. Syll. N. p. 111. Auf faulenden Buchenholze, Kramerwald.
1456. *Botrytis Bassiana* Bals. Vey. par. p. 560. Sacc. Syll. N. p. 119. In dem Herbar des Rittmeister Schneller fand ich diesen Pilz auf der Raupe von Sphinx??
1457. *Botrytis elegans* Link Obs. I. p. 13. Sacc. Syll. N. p. 123. Auf faulenden Kräuterstengeln.

1458. *Dactylium dendroides* (Bull.) Fr. Sys. myc. III. p. 413. Sacc. Syll. IV. 189. Nicht selten auf faulenden Agaricineen.

b) *Dematieae* Fr.

1459. *Coniosporium socium* Sacc. et Roum. Mich. II. p. 360. Sacc. Syll. IV. p. 242 et Fungi it. del. N. 375. Auf lebenden Blättern von *Quercus* im Schurwalde bei St.-Georgen, VIII. Die sehr kleinen rundlichen Fruchthäufchen sind auf den Blättern sehr zahlreich, unter der Loupe sind selbe mit Erysiphe zu verwechseln.
1460. *Stachy botrys alternans* Bonorden Handb. p. 117. fig. 185. Sacc. Syll. N. p. 269. Auf feuchtgelegenen Papier kleine braune Häufchen bildend.
1461. *Hadrotrichum Phragmitis* Fuck. Sym. myc. p. 221. Sacc. Syll. N. p. 301. et Fungi it. del. N. 796 Auf durren Blättern von *Phragmites* com. in der Au, X.
1462. *Polydesmus exitiosus* Kühn Krankh. der Kulturgew. p. 200. Sacc. Syll. N. p. 402. Frank. Pflanzenk. p. 585. Auf Kartoffelpflanzen die Blattkräuselkrankheit verursachend, in manchen Jahren sehr häufig.
1463. *Helminthosporium velutinum* Link. Obs. I. p. 8. Sacc. Syll. IV. p. 403. Auf faulenden Aesten in der Au, XI.
1464. *Cercospora beticola* Sacc. Syll. IV. p. 456. Auf lebenden Blättern von *Beta vulgaris* häufig.
1465. *Cercospora Resedae* Fneckel Sym. myc. p. 353. Sacc. Syll. IV. p. 435. Häufig auf den Blättern von *Reseda odorata* in Töpfen und im Freien.
1466. *Heterosporium echinulatum* (Berk.) Cooke Grev. V. p. 123. Sacc. Syll. IV. p. 481. Auf Stengeln und Blättern von *Dianthus Carthusianorum* im Gebirgspark, V.
1467. *Heterosporium Ornithogali* Herb. myc. I. N. 69. Sacc. Syll. IV. p. 481. Auf *Ornithogalum nutans* in dem Falbschen Garten V. In einer Form mit etwas kleineren Conidien, als selbe von mir auf *Gegea stenopetala* aus dem Herbar Dr. G. von Beck beschrieben wurde.¹⁾ Fertile

¹⁾ Bäumler zur Pilzflora von Niederösterreich in Verh. d. zool.-bot. Gesell. Wien 1893. p. 292

Hyphen stark knorrig, unseptiert braun, gegen die Spitze blässer. $50-80 \mu$ l. 10μ d. Conidin 20 bis höchstens 30μ l. $8-10 \mu$ d. 1-3 Mal sep.

1468. *Napicladium arundinaceum* (Corda) Sacc. Syll. IV. p. 482. Auf lebenden Blättern von Phragmites com. in der Au.

1469. *Mystrosporium polytrichum* Cooke ex Rav. Sacc. Syll. IV. p. 541. Hyphen büschelig, braun, gegen die Spitze lichter, septiert $30-50$ u. 4μ . Conidien $40-60$ u. $10-18 \mu$. längs und quer septiert, zuweilen mit stielförmigen Anhang von $30-35 \mu$ Länge. Auf vertrockneten Blüten von Hibiscus syriacus in dem Aupark. IX.

Fam. Tubercularieae Ehrenb.

1470. *Aegirita torulosa* (Bon.) Sacc. Syll. IV. 662. Auf morschen Aesten im Kramerwalde, X. Stimmt vollkommen mit der Abbildung von Bonorden Handb. p. 79 fig. 90 überein.

1471. *Volutella gilva* (Pers.) Sacc. Mich. II. p. 298. Syll. IV. 636. Fungi it. del. N. 728. Auf dürren Kräuterstengeln häufig im Gebirg und Au.

1472. *Fusarium heterosporium* Nees. Sacc. Syll. IV. p. 707. In den Aehren von Lolium perenne, Au, VI.

1473. *Fusarium minimum* Fuckel Sym. myc. p. 370. T. I. fig. 39. Sacc. Syll. IV. p. 707. Auf welkenden Grasblättern auf Feldern, besonders häufig nach dem schneereichen Winter 1887/8. Conidien $14-18$ u. 3μ hy. stets septiert, wie selbe von Fuckel abgebildet werden.

1474. *Fusarium sarcochrom* (Desm.) Sacc. Mich. II. p. 487. Syll. IV. p. 694. Fungi it. del. N. 1214. An faulenden Aestchen von Ribes Grossularia, Gebirg, III.

1475. *Epicoccum purpurascens* Ehrenb. Silv. p. 12. Sacc. Syll. IV. p. 736. Auf abgestorbenen Stengeln von Gladiolus in Gärten, an dürren Stengeln von Spiraea in der Mühlau, Winter.

1476. *Chaetostroma atrum* Sacc. Mich. II. p. 174. Syll. IV. p. 749. Fungi it. del. N. 752. Auf Blättern von *Luzula pilosa*. Calvarienberg, V.
1477. *Myrothecium inundatum* Tode Fung. Meckl. p. 25. Sacc. Syll. IV. p. 751. Auf vertrockneten *Cantharellus cornucopioides* Gemsenberg, IX.
1478. *Myrothecium roridum* Tode Fung. Meckl. p. 25. Sacc. Syll. IV. p. 750. Fungi it. del. N. 858. Auf faulenden Halmen von *Phragmites com.* im Gebirg.

Druckfehlerberichtigung.

In der Anmerkung auf Seite 90 soll es heissen statt „Alpenflora“ „Algenflora“.

R e g i s t e r.

In Folgenden werden alle Gattungen alphabetisch angeführt, welche in meiner Aufzählung der Pressburger Pilze enthalten sind. Da sich die Arbeit auf 3 Jahrgänge (I. 1887, II. 1891) dieser Verhandlungen vertheilt, auch im Separatabdrucke erschien, so halte ich es für am einfachsten, jede Gattung und deren Arten, unter der, resp. den Nummern anzuführen, welche denselben in der Aufzählung vorgesetzt ist; so zeigt z. B. Sphaerella 362—373 und 1128—32 das von der Gattung Sphaerella in dem ersten Theil unter der Nummer 362—373 12 Arten, in dem dritten Theile unter Nummer 1128—32 5 Arten, im Ganzen also 17 Arten der Gattung Sphaerella gefunden wurden.

	Nr.		Nr.
Acetabula	1232	Arcyria	467—71
Achlya	523	Arrhenia	985
Acrospermum	1211	Ascobolus	1313—15
Actinonema	78	Ascochyta 76—77 u	1425—26
Aecidium	659—67	Ascophanus	1319
Aegirida	271 u. 1470	Aspergillus	182—85
Agaricus	1052—54 u. 1385	Asterosporium	180
Aglaospora	409	Auricularia	674
Aleuria	1235	Badhamia	1406
Alternaria	256	Bertia	1135
Amanita	856—63	Bispora	231
Amphisphaeria	391	Blennoria	1451
Amaurochaeta	1405	Bolbitius	1062
Anixa	318	Boletus	774—88
Annularia	1017	Botryodiplodia	75
Anthosthoma	1120—21	Botrydis 191—93 u.	1456—57
Armillaria	879—80	Bovista	1095—96

	Nr.		Nr.
Bremia	507	Coremyum	259 u. 1452—53
Bulgaria	1342	Cortinarius	1044—49 u. 1384
Caeoma	670—73	Coryneum	1452—53
Caldesiella	761	Corticium	731—41
Calicium	1370—72	Coryne	1344
Calloria	1343	Craterium	451—52
Calocera	687—88	Craterellus	716—17
Calosphaeria	321	Crepidotus	1041—43
Camarosporium	90—95	Cribraria	1407
Cantharellus	981—84 u. 1381	Cronartium	589—90
Capnodium	1111	Crummenula	1334
Cenangium	1325—28	Cryptoderis	420 u. 1155
Cenangiella	1329	Cryptosphaeria	330
Cephalothecium	199	Cryptospora	441
Ceratium	442	Cryptosporella	360—61
Cercospora	241—49 u. 1464—65	Cryptosporium	161—64
Cercosporella	221	Cucurbitaria	431—34
Chaetomium	337	Cudonia	1231
Chaetocladium	493	Cyathus	1085—86
Chaetostroma	1476	Cyathicula	1277
Chlorosplenium	1283	Cylindrium	187
Choeromyces	1376	Cylindrocolla	273
Chondrioderma	453	Cyphella	748—51
Ciboria	1278—82	Cystopus	498—501 u. 1401
Cienkovskia	443	Cystospora	42—49 u. 1418—19
Cladosporium	236—38	Dacryomyces	683—86
Claudopus	1025—26	Daedalea	846—47
Claviceps	1174—75	Dactylium	1458
Clavaria	689—708	Daldinia	1125
Clitocipe	888—903 u. 1379	Darlca	79—80
Clitopilus	1021	Dasyscypha	1306 1311
Coccomyces	1360—62	Deconia	1386
Coleosporium	652—56	Dematium	229
Collybia	904—16	Dendrophoma	33—34
Colpoma	1212	Dendryphium	253
Comatricha	458—59	Dermatea	1324
Coniocybe	1369	Desmazierella	1299
Coniophora	745	Diachea	456
Coniosporium	221 u. 1459	Diaporthe	386—89
Coniothecium	253	Diatrype	331—33
Coniothyrium	50	Diatrypella	334—36
Coprinus	1063—73	Dichaena	1201—1202
Coprolepa	344	Dichomera	96
Cordyceps	1176	Dictydium	464

	Nr.		Nr.
Didymaria	200	Fusidium	183
Didymella . . . 375 u.	1233—34	Galera	1037—38
Didymosphaeria	1136—37	Geaster	1089—94
Didymosporium	174	Geoglossum	1227—28
Didymium	454—55	Geopyxis	1233—34
Dinaemasporium	150—51	Gloeosporium 153-160 u.	1447—50
Diplodia 51—73 u.	1420—24	Glonium	1199
Diplodiella	74	Gnomonia	376—79
Discina	1244	Guomoniella	355—57
Discosia	144—46	Gomphidius	1081—82
Ditopella	359	Graphium	262
Dothidea	1187	Gymnodiscus	1318
Dothiorelle	1417	Gymnosporangium	442—44
Durella	1365	Gyroceras	226
Dothichiza	1444	Hadrotrichum	1461
Dothidella	1188—89	Hebeloma	1035—36
Eientheuromyces	1156	Helicotrichum	230
Elaphomyces	1374	Helminthosporium 239—40 u.	1463
Empusa	495	Helotium	1258—64
Endophyllum	658	Helvella	1219—23
Entomophthora	496—97	Hemiarcyria	477—79
Entomosporium	147	Hendersonia . . . 81—86 u.	1427
Entoloma	1019	Hercospora	386
Entyloma	544—47	Heteropatella	149
Epichloe	1177	Heterosporium . . . 250 u.	1466—67
Epicoccum 282 u.	1475	Hirneola	675
Erysiphe	308—15	Homostegia	1192
Eurotium	316—17	Hormiscium	225
Euryachora	1190—91	Humaria	1246—49
Eutypa	326—28	Hydnum	752—60
Eutypella	329	Hygrophorus . . . 953—57 u.	1381
Excipula 148 u.	1443	Hymenochaete	730
Exidia 676—79 u.	1389	Hymenopsis	283
Exoascus . . . 285—90 u.	1106—08	Hypholoma	1056—57
Exosporium	284	Hypochnus	746—47
Fabrea	1359	Hypocrea	1171
Fenestella 435 u.	1154	Hypocopra . . . 342—43 u.	1115
Fistulina	791	Hypoderma	1205
Fomes	814—24	Hypomyces	1160—62
Fuligo	450	Hypospila	412
Fumago	257	Hypoxylon . . . 350—54 u.	1124
Fusarium . . . 277—81 u.	1472—74	Hysterium	1199—1200
Fusicladium	232—33	Hysterographium	1203—4
Fusicoccum	1415—16	Illosporium	269—70

	Nr.		Nr.
Inocybe	1032—34	Melanospora	1159
Irpex	764—68	Melanomma	405
Isaria	260—261	Melanopsamma	380
Isariopsis	264	Melasmia	142
Ityphallus	1083	Melogramma	410
Karschia	1366	Merulius	848—52 u. 1391
Karstenula	422	Microglossum	1224
Kulhemia	1178	Micropera	1440
Lachnea	1253—56	Microsphaera	300—07
Lachnella	1300—02	Microstroma	182
Lactarius	958—68 u. 1380	Mitrula	1224—26
Laestadia	358 u. 1127	Mollisia	1285—88
Lamprocistis	481	Monilia	184—86
Lasiobolus	1320	Morchella	1213—18
Lasiosphaeria	413—14	Mucor	489—90
Lecanidion	1367	Myrothecium	1477—78
Leciographa	1373	Mycona	917—37
Lentinus	1001—06	Mystrosporium	1469
Lenzites	1012—14	Naemacyclus	1351
Leotia	1230	Naemaspora	168—99
Lepiota	864—78	Naevia	1346
Leptonia	1022	Napicladium	1468
Leptosphaeria 394-404 u.	1141-48	Nectria	1163—70
Leptospora	415—16	Nidularia	1084
Leptothyrium	139—40	Nolanea	1023—24
Leptostroma	1441	Nummularia	2126
Leptostromella	1442	Ocellaria	1347
Libertella	165—66	Odontia	772—73
Licea	462	Oidium	179—81
Lophidium	1197	Ombrophila	1335
Lophiostoma	1196	Omphalia	938—42
Lophiotrema	1193—95	Ophiobolus	436—39
Lophium	1210	Orbilina	1337—41
Lophoderminum	1206—09	Otidea	1241—43
Lycogala	472	Ovularia	194—95
Lycoperdon	1097—1101	Paneolus	1074—75
Macropodia	1250—51	Panus	1007—11
Macrosporium	254—55	Patelina	275
Marsonia	175—77	Paxillus	1050—51
Marasmius	986—1000 u. 1383	Penicillium	185—86
Massaria	392—93	Peniophora	742—44
Massariella	380	Perichaena	468
Melanconium	170—173	Periconia	227
Melampsora 579—88 u.	1394—95	Periola	276

	Nr.		Nr.
Perisporium	319—20	Prosthemium	87
Peronospora	508—20 u. 1403	Protomyces	524
Peziza	1236—40	Psathyra	1060—61
Pezicula	1284	Psathyrella	1076—80
Phacidium	1352—53	Pseudohelotium	1276
Phlebia	770—71	Pseudopeziza	1354—56
Phialea	1265—75	Psilocybe	1058
Phloeospora	135—36 u. 1438	Puccinia 591—641 u. 1396—1400	
Phoma	14—32 u. 1410—12	Pyronema	1145
Pholiota	1027—31	Pyrenopeziza	1289—91
Phragmidium	645—51	Pyrenophora	428—29
Phragmonaevia	1349	Quaternaria	322 u. 1112
Phyllachora	1179—83	Rabenhorstia	1413
Phyllactinia	296	Radulum	769
Phyllosticta	1—13 u. 1408—9	Ramularia	201—19
Physarum	444—52	Reticularia	465
Phytophthora	502	Rhabdospora	137 u. 1438
Piggotia	141	Rhizopogon	1105
Pilaira	488	Rhizopus	492
Pilobolus	486—87	Rhyparobius	1321—22
Piptocephalus	494	Rhytisma	1363—64
Pirostoma	143	Roesleria	1368
Pistillaria	713—15	Rosellinia 345—46 u. 1117—19	
Placosphaera	41 u. 1414	Russula	969—80
Plasmopara	503—6 u. 1402	Saccobolus	1316—18
Plasmodiophora	480	Saprolegnia	521—22
Pleomassaria	421	Sarcoscypha	1252
Pleonectria	1172—73	Scirrhia	1184
Pleospora 423—27 u. 1150—53		Scleroderma	1102—04
Pleosporopsis	152	Scleroderris	1330—31
Pleurotus	943—52	Sclerotina	1257
Plowrightia	1185—86	Schizonella	548
Pluteus	1018	Schizophyllum	1015
Podosphaera	291—93	Schröteria	549
Polydesmus	1462	Scolecotrichum	234
Polyporus	792—813	Scutula	1302
Polystictus	825—830	Sepedonium	196
Polystigma	1157—58	Septoria 97—134 u. 1429—37	
Polystigmina	138	Sillia	440
Polythrincium	235	Sistotrema	762—63
Poria	831—39	Solenia	854—55
Poronia	1122	Sorosporium	550
Porothelium	853	Sordaria	338—41
Propolis	1345	Spathularia	1229

	Nr.		Nr
Sphacelia	272	Trametes	840—45 n. 1390
Sphaerella 362—73 u. 1128—32		Trematosphaeria	1149
Sphaeropsis	1420	Tremella	681—82 u. 1388
Sphaeridium	274	Trichia	473—76
Sphaerobolus	1087	Tricholoma 881—87 u. 1377—78	
Sphaeronema	35—36	Trichopeziza	1302—05
Sphaerotheca	295—95 u. 1110	Trichosporium	228
Sphaerulina	411	Trichothecium	198
Sporonema	1445—46	Trochila	1357
Sporormia	406—08	Tuber	1375
Sporodina	491	Tubaria	1039—40
Sporoschisma	251	Tubercularia	265—67
Sporotrichum	187—190 u. 1455	Tuberculina	268
Spumaria	457	Tubulina	463
Stachybotrys	1459	Tulostoma	1088
Stagonospora	88—89 u. 1428	Tympanis	1332--33
Stammaria	1336	Typhula	709—12
Stegonosporium	181 u. 1454	Ulocolla	680 u. 1387
Stegia	1358	Uncinula	297—99
Stemonitis	460—61	Uredo	668--69
Stereum	723—29	Uromyces 554—78 u. 1392—93	
Stictis	1350	Urocystis	551—53
Stigmatea	374	Ustilago	525—40
Stilbum	259	Ustulina	1123
Stilbospora	178—79	Valsa	323—25 u. 1113—15
Strobilomyces	789—90	Valsaria	1139—40
Stropharia	1055	Venturia	381—84
Stysanus	263	Vermicularia	37—40
Synchytrium	482—84	Verticillum	197
Systotrema	762—63	Volutella	1471
Tapesia	1292—98	Volvaria	1016
Taphrina	1109	Woroninia	485
Teichospora	430	Xylographa	1348
Thecospora	657	Xylaria	347—49
Thelephora	718—22	Zignoella	417—19
Tilletia	541—43	Zukalina	1323
Torula	222—24		

De blennorrhoea infantum.

A pozsonyi orvos-természettudományi egyesület orvosi szakosztályának 1896. november hó 18-án tartott ülésén előadta *Dr. Dobrovits Mátyas*, orsz. kórházi elsőorvos.

Az utolsó időben egymásután több kisebb-nagyobb gyermek jött kezelésem alá, ki gonorrhoeában szenvedett. Mint-hogy a kórelőzményi adatok kiderítették, hogy a baj többnyire már huzamosbb ideig tartott, sőt előzőleg orvosilag kezelve is volt, de mivel, a szülők bemondása szerint, az orvos könnyű bajnak vette és alig foglalkozott a gyermek bajával, a kezelés azután ismét félbe maradt, ez a körülmény arra birt engem, hogy az igen tisztelt kartárs urak figyelmét ezen betegségre fordítsam és egyes kórtörténetek, valamint a ma már biztos alapon nyugvó *Gonococcus* elmélet alapján e betegség kezelésének komoly szükségét bizonyítsam.

A mint az urak előtt ismeretes e század közepén különösen pedig azóta, hogy a blennorrhoeat mint venerikus bajt sikerült a syphilistől elválasztani, a klinikusok egy lépéssel tovább mentek és az addig az orvosi elméletben elismert blennorrhoea metastasisokat is tagadásba vették és a kankót csak is helyi bajnak ismerték el, mely legfeljebb a nyákhártya epithelialis rétegét érheti és ezen a felületen tovább is terjedhet de, általános, vagy az infectio helyével összefüggésben nem levő szervekre semmikép sem gyakorolhat kórokozó hatást. — Ez volt nézete az u. n. új bécsi iskolának, ezt vallották Rokitansky, Skoda, Sigmund és az iskola többi herosai. A görcsői kutatás mind nagyobb kifejlődése a gonorrhoea ismeretében is új világot terjesztett és ma Neisser, Bum, Finger, Wertheim és sok más ép oly érdemes mint alapos buvár kutatásai és kísérletci a kankóra nézve úgy

annak kórokozó coccusát, mint annak pathologiai és anatómiai magatartását meghatározván, következő sarkalatos elvekre jöttek:

1. A gonorrhoeának (kankó, blennorrhoea) kórokozó baktériuma a Neisserféle gonococcus;

2. A gonococcus oly nyákhártyán, mely lapos sejtekkel (Platten-Epithel) bir, csak a felületen marad, de hengeralakú sejtekkel ellátott felhámon (Cylinder-Epithel) gyorsan hatol át a felhám alatti kötőszövetbe és itt képes valóságos elgennyedést létrehozni, szintűgy képes a nyirk és véredényekbe hatolni és a vér keringése által a legkülönbélebb izületi, izületkörüli és perichondritikus lerakódásokat (Metastasis) okozni; valamint per continuitatem a hashártyához érve hashártyalobot és a vérpályán haladva endocarditist okozni.

Ezen sarkalatos elveket szem előtt tartva bátorkodom az igen tisztelt kartárs urak figyelmét a következő esetekre felhívni:

1. B. Miklós 4 éves fiu 1896. szeptember 1-én jött kezelésembe következő látletettel: A gyermek fitymája dagadt, piros, nyilásából genny tolul ki. A vizelés igen nehéz, fájdalmas. A genny vizsgálata gonococcust mutat. Másodnap a jobb here gyuladt, a gyermek láza reggel 39·5, délben 39, este 39·4. Harmadnap a gennyes kifolyás kevesebb, a láz 39, 38·5, 39, IV-n. 38·2, 37, 37·5, V-n. 36·8, 37, 36·8 a gennyedés ismét nagyobb, a here most is nagyobb, fájdalmas a gyermek étvágytalan álmatlan, VI-n. ugyanaz, VII. u. a., — XII. nap: ekkor a here nem érzékeny, lelohadt, de a gyermek bal térdizületének fájdalmairól panaszkozik, bal alsó végtagját \perp alatt hajlítva tartja, minden érintésnél jajgat, láza 38·5, 38, 37, XIII. n. 39·5, 39·3, 39·2, a térdizület forró, roppant érzékeny, a nyelv száraz, a gyermek delirál. XIV. n. 39·2, 38·7, 39, XVI. n. 36·5, 36·7. 37, e naptól fogva nincs láz, a gyermek térdjét még mereven \perp alatt tartja, de nem fájditja, a térd külseje normális. A XX. napon egy langyos fürdő után kinyujtja térdjét. Pár nap mulva le is száll az ágyról, játszik. Az egész idő alatt a hugycső váladékában és a vizelet cafataiban gonococcus található. Mai vizeletét

és belőle vett górcsói praeparatumokat ezennel bátorkodom bemutatni.

Diagnosis: Gonorrhoea urethralis, epididymitis dextra, gonitis gonorrhoeica sinistra.

Ha a fertőzés módját kutatjuk, akkor csak az deríthető ki, hogy a családban levő szolgáló hetek óta fehér folyásban szenved, de inkább elhagyta a helyet, mintsem magát e célból megvizsgálni hagyta volna.

2. E. Rózsa 2 $\frac{1}{2}$ éves miután napok óta gennyes hüvely folyásban szenvedett, egy séta után nagyfokú lázzal és heves alhasi fájdalmakkal betegedett meg. A gyermek arca kigyuladt. fejfájásról, hányásiingerről panaszkodik, nem képes vizelni, hőmérzéke: 39·4°, hasfalai igen érzékenyek, a hüvely részről gennyes váladék nem constatálható, habár az ingen, melyet már több nap óta hord, még terjedelmes gennyfoltok észlelhetők. Langyos Priesnitz után a vizelet megered, erősen savi, kihülve nagy mennyiségű sedimentum latericiumot mutat, gonococcusokat nem találni benne, glycerin kupocskára székel. II. n. 39·2, 39·5, 39·6. A hasfalak a méltájon érintésnél igen fájdalmasok, úgy hogy a borogatást a gyermek nem tűri, a gyermek csuklik, hány. III. n. 37·, 37·2, 36·5 a gyermek jól alszik. IV. n. reggel egészen jól érzi magát, magától székel a hüvelyből ismét nagy mennyiségű genny tolul ki, mely ezen naptól fogva gonococcusokat mutat. A kifolyás 8 hét múlva Ichthiol majd Zinc. sulfocarboicum befeeskendezésre eltűnik és azóta a nyákos váladékban gonococcus nem található.

A fertőzés az által történt, hogy a családban lakó kankóban szenvedő fiatal ember szennyes ruháival a gyermeket kitörülték.

Diagnosis. Gonorrhoea vulvae et vaginae, endometritis gonorrhoeica.

III. R. Schm. A. 6 éves lányka hetek óta gennyes kifolyásban szenved, mely azonban nem kezeltetett, mert valaki a szülőknek azt mondta, hogy ez gyakran fordul elő kis lánykáknál és az oxyuris vermicularis vándorlásai okozzák, a folyás csekély viszketés és intertrigon kívül a gyermeknek nem okozott bajt. Több napi hurutos köhögés

után a kis lány jobb lágyék mirigyei megdagadnak és ugyanakkor a jobb boka ízület is igen fájdalmas lesz, a gyermek lázas fájdalmaiban bömböl, mire miután anyja hideg borogatást hasztalan alkalmazott kocsira ül vele és több órai távolságból párnákba jól bepakkolva Pozsonyba hozza. A jobb boka ízületének gyuladását és ugyanazon oldali lágyék mirigy lobot konstatáltam, mire igen heves polyarthritésre voltam elkészülve. Estefelé a láz 40. a szivesúcs felett egy systolicus fuvó zörej hallható. Ezen tünetmények 3 napig tartottak, a mely időben Natr. salicyl, hideg borogatás, jégzacskó a szívtájon rendeltetett. IV. n, a láz eltűnt, a boka ízület még dagadt, a szivesúcs feletti zörej még hallható, a lágyék mirigy kevésbé piros, nem érzékeny, a kezelés Natr. salicyl. és Priesnitz borogatásnál marad míg a X. napon már a gyermek egészen jól érzi magát, a mirigy vissza fejlődött a boka ízület szabad, a szívzöreje még hallható. Ekkor az anyja hálálkodva mondja el, hogy mily szerencsés ezen gyors változás miatt, de hogy a lánykának egy régi baja ismét előtűnt t. i. fehérfolyása. Mire a hüvely rést megvizsgálva, azt gennyves váladékkal ellepve találtam, ennek górcsói vizsgálata nagy számban gonococcust mutatott.

Diagnosis: Vulvo vaginitis gonorrhoeica, adenitis inguinalis. arthritis et endocarditis gonorrhoeica.

Ezen betegnél a fertőzés forrása nem tudódott ki.

Helyi kezelés rövid 3 hónap alatt gyógyulásra vezetett. A IV. esetet az irodalomból vettem és ezt Hock mint arthritis gonorrhoeica metastaticat ismerteti.

1893. octóber 8-án a bécsi szülészeti klinikán született fiú octóber 20-án a szemészeti osztályra vétetett fel mindkét szemén ophthalmo blennorrhoeával. A gyermek relativ egészséges octóber 24-éig, midőn bal boka ízületén fájdalmas duzzadás mutatkozik, Hasonló daganat octóber 26-án a jobb és bal kéztő ízületen. A szemek váladékában górcsóileg és tenyésztve gonococcus mutatkozik és midőn octóber 28-án a bal boka ízület daganata is oly nagy volt, hogy bacteriologicus megvizsgálása céljából az ízület pungálása javasolt volt, ekkor steril Pravatz fecskendővel a punctio

megejtetett. A kiszívott kis mennyiségű seropurulens folyadék úgy górcsói mint tenyésztési módszerrel gonococcust mutatott. Ezen gyermek november 28-án, mintán még mindkét oldali könyök és vállizülete kigyuladt volna, meghalt a boncolás után úgy a térdizület és egy a IV. borda porcán levő perichondriticus tályog gennyében gonococcusok kimutathatók voltak (Finger, Ghon, Schlangenhasser). V. Ugyanezen lelet volt egy 3 hetes fiúnál ki két szemén opthalmoblennorrhoeában szenvedett és kinek lobos térdizületének pungalása mikroskopikus és bakteriologikus vizsgálatnál a gonococcust mutatta.

Emlitem még, hogy Leyden Blenn. mucosae oris és Bordoni Uffreduzzi Blenn. oculi esetében a pleura serosa izzadmányában gonococcust talált.

Igen tisztelt uraim! Ha ezen eseteket, melyekhez az irodalomból még többet képes volnék fűzni, megbíráljuk akkor látjuk, hogy a gyermek üde és fogékony szervezete ép úgy mint más fertőző betegségeknél úgy a kankónál is a betegség tiszta képet mutatja és a kórokozó csirának hatását az emberi szervekre kísérletszerű tisztaságban tünteti elénk. Legyen a gonococcus invasiójának helye a szem, a száj vagy a nemzőrészek nyákhártyája, legyen az a köldök maradéka a gonococcus a gyermek életét nagy veszélybe hozza és nincs elég szóm Önöket, igen tisztelt uraim, ezen veszélynek komolyságára figyelmeztetnem, mert határozottan el kell ismernünk, hogy az eddigi elv, hogy a gonorrhoea csak helyi baj nem igaz, hanem az igaz, hogy a gonococcus legtöbb esetben csak helyi bajt okoz. de hogy képes ezen helyi hatását áttörni, képes a nyákhártya felületéről a mélyebb szövetekbe hatolni, ezekből a nyirk és vérdények útján az általános vérkeringésbe hatolva a legtávolabb fekvő-helyeken metastasisokat előhozni, hogy ép úgy képes mint a genny streptococci a test akár mely szervében gennyedési folyamatokat előidézni. Ezért kötelességünk a kankót komoly bajnak elismerni és a galante betegségek nyegle nimbusától megfosztani és ezen bajt mely már a csecsemő gyermeknél vándorlásai által képes epididymitis, salpingitis és oophoritis által ezen még ki sem fejlett szerveket egész életükre meddökké tenni, a legnagyobb erélylyel és kitartással kezelni.

Ezen kezelés mindenek előtt prophylaktikus és miután a gyermekek kankója csak is a felnőttekről ragad rájuk a prophylaxis első dolga a felnőtteket a kankótól megóvni. Mindenek előtt szükséges, hogy a bújaságból élő személyek a legnagyobb ellenőrzés és orvosi felügyelet alatt álljanak, hogy nem csak bizonyos napokon de váratlanul akár mikor történjék ellenőrzésük, hogy nem csak ők maguk de vendégeik is megvizsgáltassanak*), továbbá hogy a szabadon lakó prostitúció tejesen eltiltassék és hogy oly egyén ki betegségét tudva mást fertőzött rendőrileg megbírságotassék. Nagy lépés volna előre, ha a cseléd törvény szigorúan elrendelné és ezen rendelet szigorúan keresztül vitetnék, hogy női cseléd, ha 3 nap alatt új helyet nem foglal el, illetőségi helyére küldetnék vissza mert épen a facér cselédék a kankó legélénkebb terjesztői. Továbbá, hogy kankó esetében, ott a hol bonneok, gyermeklányok vagy gouvernantek voltak a fertőzés okozói, az orvos a discretio kötelessége alól feloldassék.

A mi a kankó orvosi kezelését illeti itt sajnos dacára annak, hogy majdnem mindenik nap hoz új és csalhatatlan külső és belső gyógyszereket a gonorrhoeának specificuma még nincs feltalálva sőt mondhatom, hogy ma is eltekintve a gonorrhoea által okozott sebészi betegségektől, még mindig ugyan azon fokon állunk, mint azt Önök előtt, évek előtt kimutattam. Minden orvos igyekszik egynéhány újabb és régibb recipével úgy belsőleg mint külsőleg ezen baj ellen küzdeni, de a legtöbb esetnek vége az, hogy hosszú kezelés után a beteg gyógyulva hagyja el az egyik orvost, hogy vagy azonnal vagy hosszabb-rövidebb idő után egy más orvossal keressen segítyt, míg végül megunva ezen folytonos kezelést goutte militairejának tudatában addig nem törődik vele míg a gonococcus egy újabb rajzása őt ismét orvosi segítyre készíti. Felnőtteknél csak úgy lehetne következetes és céltudatos kezeléssel gyógyulást elérni, ha a kankós betegeket ép úgy mint én ezt a syphilis betegekkal évek óta teszem egy

*) Ez igen könnyen történhetik ha a bordély tulajdonosa keskeny 30 ctm. magas és 5 ctm. átmérőjű üveg hengerekben a vendég vizeletét átlatásóságára, benne esetleg úszó cafatokra megvizsgálná.

úgy nevezett betegségi lappal látnók el mert ekkor a második és harmadik orvos a gyógykezelés szellemében biztosan járhatna el.

A gyermekek gonorrhoeájánál szerencsésebbek vagyunk. Az üde és gyors új képzéssel áradó ifju organismus erélyesen védekezik a noxa ellen és ha még kellő életmóddal és jól választott gyógyszerekkel segédkezet nyújtunk neki, akkor többnyire három hónap alatt sikerül úgy vulvovaginitis, mint az urethritis és conjunctivitis gonorrhoeicanak véget vetni. Példát vehetünk a szemorvosnak következetes eljárásáról, ki addig kezeli gonorrhoeás gyermekét, míg a váladéknak vizsgálata a gonococcust már nem mutatja vagy míg hosszú évi tapasztalatából merített éleslátása a betegséget gyógyultnak nem ismeri el. Legyünk mi ép úgy áthatva azon veszélytől, melylyel a gonococcus az egyént és környezetét veszélyezteti és sikerülni fog ezen nemzedékeket irtó betegséggel sikeresen megküzdenünk. A gonorrhoeát csak lankadatlan következetesség gyógyíthatja.

A pozsonyi Ferencz József gyermekkórházban 1894.
évi okt. 2-ától a mai napig kezelt
diphteriában szenvedett betegekről.

Dr. Mergl Ödöntől, a Ferencz József gyermekkórház osztályos orvosa.

Midőn nagyérdemű elnök urunk felszólítására városunkban a diphtheria elleni gyógysavó alkalmazása óta a Ferencz József gyermekkórházban ápolt roncsoló toroklobban szenvedő betegeimről beszámolni készülök, előre is arra kérem a tisztelt egyesületet, ne kívánjanak tőlem klinikailag kimerítő jelentést; az ehhez szükséges orvosi személyzet és vizsgálati eszközök hiányában, csak arról számolhatok be, mit magam, legjobb belátásommal észlelhettem, a mit pár nap alatt összeállíthattam.

1894. évi október hó 2-ától a mai napig 107 roncsoló toroklobban szenvedő beteg vétetett fel kórházunkba; ezek közül 87 esetről alkalmaztuk a gyógysavót, 20 esetben, részint serum hiánya, részint pedig az esetek könnyűsége miatt, de oly esetekben is, hol a beteget haldokolva bozták, serumot nem használtam, nem akarván ily esetek befecsken-
dezése által a kóresetek lefolyására irányuló megfigyeléseimet zavartatni.

Előre bocsátom, hogy az esetek túlnyomó része csak klinikailag, kevesebb bacteriologicce és kórisméztetett; így tehát tiszta diphteriát és kevert infectión alapuló eseteket szét nem választok.

Nem szerint kezeltetett:

	59	fiú	48	lány,	összesen	107
ezen közül gyógyult	40	"	28	"	"	68
meghalt	19	"	20	"	"	39.

Mint nem antitoxinnal kezelt beteg további kimutatásomból elmarad:

gyógyult	8	fiú	3	lány,	összesen	11
meghalt	5	"	4	"	"	9

úgy hogy következő táblázatos korszerinti kimutatásomban már csak 87, azaz 46 fiú és 41 lányról referálok, kik majd mind kizárólag gyógsavóval kezeltettek. kevésnél ungt. hidrarg. cin. bedörzsölések és néha belső szerek is alkalmaztattak.

1 évesig volt	6	fiú	2	lány,	összesen	8
1—5 évig	31	"	28	"	"	59
6—11 "	9	"	11	"	"	20

összesen 46 fiú 41 lány, összesen 87 Ezek közül:

gyógyult 1 évesig	3	fiú	1	lány,	összesen	4	50%
1—5 "	21	"	15	"	"	36	61%
6—11 "	8	"	9	"	"	17	93%
összesen:	32	fiú	25	lány,	összesen	57	65½%

meghalt 1 évesig	3	fiú	1	lány,	összesen	4	50%
1—5 "	10	"	13	"	"	23	39%
6—11 "	1	"	2	"	"	3	7%

összesen: 14 fiú 16 lány, összesen 30 34½%

A kór lokalizációját illetőleg 40 esetben gégediphtheria, 6 esetben rhinités s 41 esetben a mandolák és környezetének lobja volt a tulnyomó, ezekből 12 septikus jellegű.

A betegek kezelésére elhasználtam 29 III sz.; 15 II sz. 16 I sz. Behring-féle és 38 adag Roux-féle gyógsavót utolsó időben már 24 adag honi serumot is; összesen tehát 122 adagot.

A befecskendezéseket rendszeren a hasfalak bőralatti kötőszövetébe eszközöltem, aether és 5°/_o carbololdattal történt pontos lemosás után, közönséges 10 cm. ürtartalmu asbest fecskendővel, a beszúrás helyét salicylos sparadrappal későbbi fertőzéstől megóvtam.

Minden beteg felvétele alkalmával kapta az injectiót, ha 24 óra mulva láza nem csökkent, ismételtetett s így 1 esetben a beteget 4-szer, 5 esetben 3-szor, 22 esetben 2-szer s 59 esetben 1-szer injiciáltam.

87 serummal kezelt betegem ápolási napjainak összege 891, így tehát egy betegre körülbelül 10 ápolási nap esik, volt azonban sok, ki 20 napnál tovább, egy pláne, ki 36 napig ápolatott.

Betegségük első és második napján kórházba került 46 gyermek; közülük elhalt 10, 22°/_o míg a később felvételre került 41 gyermek közül 20-at 50°/_o kellett elvesztenem.

Az injectiók után a beteg közérzete rendszeren javult és hőmérséke leszállt, habár volt több eset, mikor Roux-féle de honi serum alkalmazása után is 1—2 óráig tartó hőemelkedést észlelhettem összesen 6 esetben, fehérvét a vizetben, de mindannyiszor vér nélkül, 27 esetben, míg az injectió helyének közvetlen környékére szorítkozó kiütéseket nem láttam, innen kiinduló, csalánküteghhez és különösen a törzsre kiterjedő, vörhenyhez hasonló exanthemat 18 esetben megfigyelhettem, előbbit a második napon, utóbbit 4—6. napon.

Izületi bántalmakat Cyanosist, hányást, avagy a székletétel rendellenességeit, hűdéseket végtagokon és szemem nem észleltem; míg szívbénulás se gyakrabban, se ritkábban nem fordult elő, mint más gyógymód alkalmazásával.

A mi a serum helyi hatását illeti, rám szinte azt a benyomást tette, hogy az injectiók után torokdiphtheriánál a mandolákon a lepedék hamarabb demarkálódik mint bármely más kezelésnél s hamarabb is leválik, habár néha az álhártya terjedését is észlelhettem; a gége diphtheriát illetőleg pedig rám azt a benyomást tette, hogy az injectiók által ugyan a műtéti beavatkozás nem kerülhető el de ezen esetek, értem az intubáltakat, az antitoxin alkalmazása óta sokkal jobb prognosist engednek mint azelőtt.

Mielőtt tovább mennénk, még kell, hogy számszerint kimutassam a műtett eseteket és az ezeknél elért eredményeket.

Fenti 87 betegnél 33 esetben kellett intubatiót végezni még pediglen :

	1 évesig	2	fiú,	2	lány,	összesen	4	
	5	"	9	"	14	"	"	23
	11	"	4	"	2	"	"	6
	összesen	15	fiú,	18	leány,	összesen	33	
ezek közül	1 évesig	1	fiú,	2	leány,	összesen	3	75%
gyógyult	5	"	6	"	6	"	"	12 52%
	11	"	2	"	1	"	"	3 50%
	összesen :	9	fiú,	9	leány,	összesen	18	55%
meghalt pedig	1 évesig	1	fiú,	0	leány	összesen	1	25%
	5	"	3	"	8	"	"	11 48%
	11	"	2	"	1	"	"	3 50%
	összesen :	6	fiú,	9	leány,	összesen	15	45%

Engedjék meg tisztelt uraim, hogy erre vonatkozólag pár kórtörténetet röviden előadhassak. Bartos Irma 1 éves, felvétetett 1894. deczember hó 27. angina et laryngitis diphtheritica diagnosissal délelőtti 10 órakor, betegsége 2. napján. Mindkét mandolán és uvulán vastag álhártyák, a nyakmirigyek duzzadtak, nehéz légzés, juguláris és epigastrikus behúzóadások mellett a gyermek cyanotikus, bágyadt, délelőtti $\frac{1}{2}$ 11 órakor láttam a beteget temperaturája 33.7 volt, rögtön intubáltam s I. sz. Behring féle serummal injiciáltam, légzés utána szabad. hőmérséke estig 40.5-re szállt, éjjel 12 órakor a tubus elé fekvő álhártya az extubatiót szükségessé tette.

28/XII. d. e. $\frac{1}{2}$ 10 órakor 38.9. temp. mellett reintubatio és ismét I. sz. Behring féle serummal injectió. — Délután a mandolán és lágyszájpadláson az álhártyák demarkálódtak hőmérsék 40.6. Extubatio délutáni 5 órakor.

29/XII. d. e. $\frac{1}{2}$ 10 órakor újra intubatio, temperatura 37.7, d. u. $\frac{1}{2}$ 5 órakor extubatio, temperatura 39.

30/XII. d. e. hőmérséke 37.2. d. u. 4 órakor 39.1 hőmérséknél újra kellett intubálnom $\frac{1}{2}$ 6 órakor azonban a

beteg a tubust kiköhögte terjedelmes állhártyával párosulva, hőmérséke emelkedett 40·5, ezen időtől fogva légzése szabad, a mirigyek daganata megszűnt, a torka tiszta, a tüdőben azonban bronchitis tünetei észlelhetők; a beteg hőmérséke ezentúl reggel majdnem rendes míg este felé a láz napról napra alább szállt január hó 11-én gyógyultan hagyta el a kórházunkat. Inf Senegae és általános bepakkolások voltak a további kezelés. A gyermeket az egész idő alatt anyja szoptatta.

Reisl Anna 8 éves. betegsége 8. napján vétetett fel, 1895. deczember hó 31-én műtét végett. d. u. $\frac{1}{2}$ 1 órakor diagnosis: laryngitis et angina diphth. septica. Intubatio a fulladozó betegen, légzése erre szabadabb, 1 adag Roux-féle serum, hőmérséke 40·1 érverése 140, belsőleg natr. salicyl és bepakkolások 2 óránként. 1896. január 1-én d. e. 11 órakor; kiköhögte a tubust, hőmérséke 38·9. érlökése 160. Délután 5 órakor reintubatio 7 órakor második injectio. temp. 39·2. január 2-án d. e. 10 óra: harmadik injectio 38·7. hőmérséknél; a mandolákon az állhártyák részben leváltak, délután 4 órakor nehéz légzés miatt extubatio, mire a beteg egy 14 centiméternyi állhártyát kiköhögött, mely a bifurcatioig terjedő légsőnek mását képezte, hőmérséke 40·2. érverése 160, a beteg ezentúl bágyadt légzése ugyan szabadabb: január hó 3. d. előtt 10 órakor kimerülésben elhalt.

Maresek Aloisia 2 éves, felvétetett 1896. márczins 8 án laryngitis diphth. diagnosissal, betegsége 3 napján. A mandolákon kevés lepedék, légzése nehéz, mirigyei nem dagadtak, dél előtt 10 órakor Roux féle serum 37·7 temp.-nál, délután 10 órakor nagyfokú cyanosis miatt intubatio, hőmérséke 40·1.

9/III. d. e. 38·7 este $\frac{1}{2}$ 8 óra 40°, 2. injectio.

10/III. reggel $\frac{1}{2}$ 3 extubatio 36·4.; reg. 6 óra intubatio, utána hőemelkedés 38·4-ig este 39.

11/III. reg. 7. extubatio. 38·4 foknál; 10 órakor intubatio és 2. injectio; ezen időtől fogva hőmérséke esökkent.

12/III. reg. 7. extub. d. e. 10 órakor intub. d. u. 3 órakor kiköhögte a tubust, 6 órakor reintubatio. Márczius 19-ig 5-ször megkísérlettem az extubatiót, de mind hiába, e napon

d. utáni $\frac{1}{2}$ 5 órakor 231 $\frac{1}{2}$ órai intubatio után, az extubálás lehetetlen volta miatt, a reggel óta újra lázas betegen, decubitus elkerülése végett, nagy nehezen tracheotomiát végeztem.

20/III. Délelőtt lázas. délután láztalan, mint előbb a tubust, most a canulét nem lehetett eltávolítanom, esténként néha 38·5 ig emelkedő temperaturáknál a beteg mindinkább elgyengült s aprilis 14. éjjel 11 órakor canülével meghalt.

A műtét ejtette seb szépen gyógyult, lepedék rajta sohsem mutatkozott.

Mikóczy Irén 1 $\frac{1}{2}$ éves 96. október 1. felvétetett laryngitis és angina diphtheritica diagnosissal, délutáni $\frac{1}{2}$ 3 órakor betegsége 2. napján. Felvétele után azonnal intubatio és injectio honi serummal, hőmérséke 38·1 volt, éjjeli $\frac{1}{2}$ 12 órakor extubatióra volt szükség, október 2-án reggel $\frac{1}{2}$ 3 óra kor sikertelen intubatio közben alélt; — minek utána azonban a szivműködése meg nem szünt s mesterséges légzés s hideg mosások eredménytelenek voltak, egy magam két metczés-sel tracheotomiát végeztem, mire $\frac{1}{2}$ órai mesterséges légzésre a gyermek magához tért, ezentúl rendes lefolyás, október 7, a canület bedugaszoltam, október 8-án pedig eltávolíthattam. Október 12-én sebe begyógyult s egészségesen elbocsátatott.

Fenti 33. intubált esetnél összesen 86-szor végeztem intubatiót még pediglen:

1 esetben	11-szer
1 „	7-szer
1 „	6-szor
5 „	4-szer
3 „	3-szor
11 „	2-szer
11 „	1 szer

legrövidebb ideig $\frac{1}{2}$ órán át, legtovább 231 óráig feküdt a tubus, betegenként átlag 45 óráig, műtétenként pedig 17 $\frac{1}{2}$ óráig. (Bókai kimutatása szerint előbb 79 óráig, ma meg 61 óráig.) 4 esetnél utólag tracheotomiát végeztem, ezek közül csak az előbb említett Mikóczy Irénke felgyógyult. Kellemetlen eseményként a műtétnél két esetben szívbénulást észleltem, egyszer intubatio közben, egyszer meg közvetlenül a megejtett tracheotomia után.

Áttekintés végett felemlitem, hogy a 20 nem injiciált esetben 8 betegen végeztem intubatiót, még pedig

	5 fiu, 3 leány, összesen 8		
közülök gyógyult	1	1	2 25%
meghalt	4	2	6 75%

1 esetben folytatólag tracheotomiára került a nélkül hogy ezáltal elhalálozását kikerülhettem volna.

Ezen esetek közül tekintettel az intubatio kérdésére tán nem érdektelen.

Dombos Lajos 8 éves kórtörténete, ki 1894. deczem ber hó 4-én angina et laryngitis dipht. diagnosissal felvétellett műtét végett. Savónk nem volt, így tehát Kali chloricum és ungt. hydrarg. cin. bekenésekkel kezeltetett. 4/XII. d. e. 10 intubatio d. u. 4 óra 38·5. este 38·7.

5/XII. d. e. 39·7. bőr alatti emphysema, a gyomor tája fölött. d. u. 38·5. 6/XII. d. e. 11. extubatio. 39·2, d. u. 38·5. 7/XII. d. e. 37·8, d. u. 38·3. 8/XII. d. e. beteg fájditja mellét t 38·2, reintubatio; sternum fölött tojásnyi daganat. d. u. 38·4. 9/XII. a daganat nagyobb, pépes tapintatú, 10/XII. d. e. 10 extubatio a daganat fölött a bőr lobosodott. 11/XII. a daganat helyén fluctuatio (mediastinitis suppurativa), 12/XII. tompulat a mell közepén s bal oldalán a daganat fluctuál, crepitatio érezhető 13/XII. pericarditikus és pleuritikus dözszőrejek, 14/XII. d. e. $\frac{1}{2}$ 10 exitus, állandóan 39° körüli hőmérséknél. A bonczolásnál a mellesont fölött egy körülbelül tyúktojásnyi, a bőr alatti kötőszövetben elterjedő, tiszta genyvel telt tályog taláztatott, melynek alját a mellesont szabadon fekvő, egymástól elvált részei képezték; pericarditis és pleuritis acután kívül a légcső és gége nyakhártyája kissé felazult, rendes vérbőségű és rajta csak egy krajezárnyi területen, rostonyás lepedék taláztatott.

Decubitus a gége és légcsőben nem volt, alkalmasint tehát, csak csekély sérülése a gége nyakhártyájának volt kapuja a gyomor táján észlelt bőr alatti levegőnek és genyvedést okozó bakteriáknak.

Így tehát az általános és specialis megfigyeléseim közül a legfontosabbakat tán felemlítve a diptheria elleni gyógy-

savú hatására vonatkozólag első sorban, a gyógyeredmény százra való viszonyát kell, hogy közel-bb vizsgáljuk.

Az összes 87 beteg közül gyógyult 57 mi %-ekben kifejezve csak $65\frac{1}{2}\%$ megfelelne a halálozások $34\frac{1}{2}\%$ százalékaival szemben, ha azonban meggondoljuk, hogy kórházba túlnyomólag csak nehezebb esetek kerülnek s hogy, mintegy ennek bizonyítékául, a felvett betegeknel 33 esetben, mi 38 százaléknak megfelel, műtetre volt szükség, ezen aránylag nagy halálozási százalék egészen más színben tűnik fel, különösen, ha következő statisztikai adatokkal összehasonlítjuk, melyeket városi tiszti főorvos urunk volt oly szives átengedni.

1881—1890 tehát 10 év alatt volt Pozsonyban 803. beteg, közülök meghalt $432 = 54\%$

1891-ben 87 beteg 44 halottal 51%

92 „ 274 „ 110 „ 40%

93 „ 188 „ 92 „ 49%

94 „ november hó 1-ig, levonva a kórházban gyógyosavóval kezelt 10 gyermeket, 211 beteg 93 halottal 44% .

Ezzel szemben, megint csak különös tekintettel a műtett esetekre — hisz kórházunkon kívül az országos kórházba került pár eseteket kivéve, alig hiszem, hogy műtét végeztetnék, — az elért $34\frac{1}{2}\%$ halálozási százalék már eredménynek nevezhető; így aztán érthető az is, hogy 1894-ben az összes halálozások diphteria folytán, (habár csak okt. hava óta serum került alkalmazásba) Pozsonyban a megbetegedések 27% -át, 1895 ben 25% -át, s 96-ban mai napig szinte csak 26 százalékát tették ki — a diphteria elleni gyógyosavó hatása itt is, ott is szembe-tűnő. A gyógyosavó használatának megkezdéseig kórházunkban előfordult betegek adataival nem igen szolgálhatok, mert 1892-ig alig 4—5 beteg került évenként gyógykezelés alá; 93-ban csak, a mikor a roncsoló toroklob elleni óvintézkedések a miniszteri rendelet alapján városunkban is foganosítottak, vétettek fel tömegesen ily betegek, úgy, hogy az évben 60 beteg ápolásba kerül; meghalt közülök 29, 50% 1894-ben 116, 47 halottal, mi ha a 17 serummal kezelt esetet 5 halálo-

zással, levonjuk 42^0_0 -nak megfelelne; a mai $34\frac{1}{2}^0_0$ -kal szembe állítva, szinte látjuk a serum jó hatását.

Igaz ugyan, hogy nálunk is, úgy mint egész közép-európában 1892-ben ronesoló toroklobban a megbetegedések száma tetemesen növekedett, mert míg az előző években városunkban a kóresetek száma 50 és 100 között ingadozott, 890-ben 36, 91-ben 87, 92-ben 274; 93-han 188, 94-ben 295 számokat elért; már 95-ben 104-re, 96-ban december 1-ig 58-ra csökkent, úgy hogy nem alaptalannak mondható azon felfogás: mintha az utolsó években középeurópában uralkodó pandemia szünő félben volna; az epidemiologia tanúsága szerint pedig minden járvány vége felé az esetek enyhébb lefolyásúak. Gottstein, Soerensen, Healy, hazánkban Purjesz a járvány ezen szünésében látják a halálozási arányszámok csökkenésének nyitját; no már engedjék meg, hogy ezt, tekintettel az esetek klinikai lefolyására, itt Pozsonyban kétségbe vonhassam; nálunk utolsó időben nem csak, hogy az esetek nem voltak enyhébbek, sőt ellenkezőleg, én súlyosaknak találtam az esetek legnagyobb részét.

Azt állítják, hogy 12 éve már csökken a ronesoló toroklob intensitása, csak az utolsó években szökkent fel egy kissé; s mind annak daczára 10 évvel ezelőtt is, ép úgy mint 94-ig a halálozási arányszám 50 körül ingadozott, 94 óta tapasztalt csökkenése így aztán nem a serum következménye, hanem a szünő epidemiának tudassék be?

Azt is állítják, hogy azelőtt az esetek be nem lettek jelentve s így köztudomásra nem jutottak, másutt megengedem, de nálunk Pozsonyban azelőtt is be lettek jelentve még pediglen pontosan, sőt ellenkezőleg, ha, mondom: ha, elhallgattaknak esetek, ép csak 93 óta találhatnánk rá okot — a bejelentés a felekre nem épen kellemes következményeinek elhárításában. Ha tehát megengedném, hogy nálunk is esetek eltitkoltattak, ez csak a serum therapia mellett szólna!

A serum therapia ellenségei, majdnem mind, mégis csak megengedik, hogy az antitoxinnak van hatása; mert kimutatásaikból eddigelé még nem vehettem ki azt, hogy, míg ők betegeiket serummal kezelték, több halt volna meg mint más gyógymódnál, csak egynehány, mint Wachsmuth, Tordens,

említi fel, hogy saját therapiájával jobb eredményeket ért el, de ezek adatait eddig még nem erősítette senki; ha tehát több halálesetük nem volt s orvosi szempontból nem nihilisták, megengedik, hogy a serum a kór lefolyását befolyásolja! S most már, ha a gyógsavóval nem is érnénk el jobb eredményt, mint régibb szereinkkel, nem-e óriási jótétemény betegeinkre, azok környezetére és ránk is; mikor kis betegeinket nem kínozzuk ecsetelésekkel s ezek ennek következtében szívesebben látják orvosukat?

Hagyjuk további ellenvetésüket, nem akarok szóllani Purjesz azon állításáról, hogy a helyi kezelés nem alkalmazása oka a jobb eredménynek, arról sem, hogy állítólag halált okozott volna a gyógsavó; hogy a hüdéseket szaporítja, a veséket túlságosan irritálja, (Monti szerint concentrált savó alkalmazása mellett még a kis fokú albuminuria is elkerülhető) s mind arról, mit helyenkint alapos megfigyelések, de néha teljesen ok nélkül a gyógsavó ellen felhoznak; — magam arra a meggyőződésre jutottam s hiszem, hogy tisztelt kartársaimmal egyetérték, ha azt mondom hogy:

a serum a diphtheria kórlefoiyását befolyásolja, még pediglen kedvezőbben mint eddigi szereink! ha meg is engedem hogy azon esetekben, hol septikus tünetekkel lép fel, tán más szer által, vagy más szerrel kombinálva (Streptococcusserum) jobb eredményt érhetnénk el.

Kellemetlen mellékhatásai eltűnőek kedvező tulajdonságai mellett — s remélhető, hogy az antitoxin készítési módjának javítása által teljesen elkerülhetőek lesznek.

Különösen azonban kiseretném még emelni a serum tagadhatatlan jó hatását az O Dwyer-féle intubationál; míg azelőtt intubationál legjobb esetben 20—25% gyógyeredményt értek el ma majdnem háromszor akkora, s csak ma tudjuk teljesen méltányolni ezen csekély beavatkozás nagyszerűségét; a már, már haldokló gyermekeket minden véres beavatkozás nélkül fentartjuk addigra, míg a géget és légsőt elzáró álhártyák leválnak s így a légzési utak újra szabaddá váltak; míg azelőtt gége diphtheriában szenvedő betegeknél, legyünk csak őszinték!

inkább csak, ut aliquid fieri videatur hánytatót adtunk, s a mellett, részint assistencia hiányában, részint, emlékezve a tracheotomiának diphtheriánál tapasztalt szomorú eredményeire — hány sebészünk volt ki diphtheriánál egyáltalában nem operált — a legiszonyatosabb légszomjban vergődő kis betegeinkre „non possumus“ önbiztatással keresztet vetettünk; a sebészet haladása és geniális orvosi szakférfiak oda vitték, hogy ma már ily betegeink 60 százalékát a kegyetlen halál karjaiból kirántva megtarthatjuk az emberiségnek, s ezt O Dwyer és Behring Rouxnak köszönhetjük.

Pozsony 1896. deczember hó 2-án.

Az állítólagos meteorpapirosról

előadta a pozsonyi orvos-természett. egyesület természettudományi szakosztályának 1896. december hó 14-én tartott ülésen Dr. *Pantocsek József* az orsz. kórház igazgatója.

Felette ritkán sikerül azon feltűnő megfigyelés, hogy rétek, vagy tavak, állóvizek mentén, nagyobb területek egy a chinai selyempapirhoz igen hasonló avval megegyeztethetőnek mondható rostos alkotmányú selyem fényű anyaggal bevonvák. — Ily ritka anyagot az ugynevezett meteorpapirost sikerült nekem is 1894. évi május 15-én Nyitramegyében Duchonka erdei laktól egyik nyugatra fekvő, Zelezniczanevű völgyben két kilometer hosszú útban megfigyelhetni s belőle nagyobb mennyiséget is megőrzés és tanulmányozás végett szedni. Ezen leletből való a bemutatott anyag és ebből készült mikroszkopiai praeparatumok.

Kiemelem, hogy ezen chinai selyempapirhoz hasonló anyag, mely mint a gorcsövi tanulmányozás biztosítja úgy szólván egyedül bacillariak által épül, felnemcserélhető a felette gyakran észlelhető a nép által igen jól ismert és attól *tiszapamuknak* elnevezett, nemezszerű gyakran újjnyivastagú anyaggal, mely valóban csakis fonálalakú moszatokból keletkezik oly módon, hogy azok síkvízben felettes módon elszaporodván a vizelillanásával mint kiszáradott nagyobb területre elterülő vattaszerű anyag megfigyelhető.

A meteorpapirosról szóló feljegyzések az irodalomban feltűnően ritkán fordulnak elő. — Így *Ehrenberg* kinek halhatatlan érdemei a mikrokosmos körül világszerte ismeretesek. daczára hogy munkálkodása egész 1872-ig terjed, csakis 3 ilyenemű kritikus anyagról tesz említést, úgy 1838-ban a

Berlini tudományos akademia phys. math. osztályának kiadványaiban: *Über das im Jahre 1686 in Curland vom Himmel gefallene Meteorpapier und dessen Zusammensetzung aus Conferven und Infusorien* cím alatt; nemkülönben 1854 *Mikrogeologie* című nevezetes munkájában, hol annak 34 XII. tábláján a Raudeni meteorpapiros és a Freiburger réti-papiros és a megállapított góresövi szervezetek ábrázoltatnak.

Ehrenberg azonban azon szerencsés helyzetbe nem jött, hogy ő ezen felette érdekes természeti tüneményt maga észlelte volna, azt csak idegenek által eszközölt felgyűjtésekből ismerhette meg.

Krüger György Königsbergben volt az első, ki az 1687. évi königsbergi naptárban leírja, hogy 1686-ban Rauden falunál Poroszországban ápril hó 1-én egy tómentében az ott tartózkodó munkások, kik abból délelőtt vizet merítettek, munkájukhoz visszatértüknél az ebédután egy hatalmas hófergeteg közepette a tó egész felületét egy szénfekete lemezes vagy papiralaku anyaggal borítva találtak és egy szomszéd azt mesélte, hogy ezen csodás anyagot, a hóval együtt a levegőből látta hullani. — Sok ember csődült a helyszínére, hogy a csodás tüneményt bámulja és ott valóban a fekete papirszerű anyagból ujjnyi vastagságú és lepedő nagyságú darabokat szettek fel. — Az anyag nedves, büzös, rothadó tengeri moszatra emlékeztető — szárítva szagtalan, tépésre rostás ittatós papirhoz hasonló. — Krüger az anyagot csakugyan papirnak tartja, mely a Finn-öbölben zátonyra került hajóból származhatik, mely papir csomagolva hosszabb időn át tengeri moszatok között rothadott, és az akkorán uralkodó hatalmas aequinoctialis viharoktól levegőbe sodortatván meszetájakra széjelvitetett.

Ezen tüneményt 2 évre rá Dr. P. J. Hartmann orvos-tanár Königsbergben az „Academia Leopoldina Ephemerides naturae curiosorum“ című 1688-ra szóló évkönyvében annak 19-ik lapján: „Exercitatio de generatione mineralium, vegetabilium et animalium in aere“ alatt nem csak leírja, hanem a papirosnak egy rajzát is adja.

1725-ben ugyan ezen tüneményről a bresloui Sammlun-

gen für Natur und Medicin című kiadványokban tesz említést Dr. J. G. Weygand orvos Goldingenben. Zedler's Universal Lexiconban 1740-ben ugyanezen lelet „Papierschnee“ című cikkben tárgyalatik.

Ezen tűneményről tesz jelentést maga Chladni 1819-ben megjelent „Über die Feuermeteore“ című munkájában ennek 368 lapján, ezen anyagot a puha meteorokhoz sorolván.

Th. Grothhuss chemicus Chladni munkáját olvasván, emlékezett, hogy termény gyűjteményében egy kis csomag fekete papirossal is létezik, mely apjától reá maradt, mely: „Papier so 1685 im Raudischen vom Himmel gefallen“ felirattal el volt látva. A papircsomagocska két $1\frac{1}{2}$ hüvelyk nagyságu és területű lemezt tartalmazott, melyek megégetett tömör állományu papirossal összehasonlíthatók. Grothhuss e papirnak apró részét vegyelemezvén, abban kovaföldet, vasat, calciumot, carbont, timsót, azonkívül chrom, nikel és kénymegismert s miután a 3 elem akkor meteorok főalkatrésznek tartatott, nem is habozott, hogy a raudeni papirszerű anyagot mint cosmicus származásut meteorpapirosnak elnevezze.

1820-ban Grothhuss anyagát Berzelius híres vegyész is elemezte és véleményét oda nyilvánította, hogy a raudeni meteorpapir nikelt nem tartalmaz.

1825-ben Nees von Esenbeck „Über Meteororganismen“ (R. Brown's botanische Schriften I. p. 644) című dolgozatában a raudeni meteorpapirost az aërophytakhoz sorolja és a rajta észlelhető meander alakú rajzokat a Lichtenberg-féle ábrákkal hasonlítja össze.

Ehrenberg azon kellemes helyzetbe jutott, hogy a berlini minerologiai muzeumban megőrzött feketeszínű papirost, mely Chladni gyűjteményéből származik, nemkülömben Grothhuss birtokában levő két üveglemez között conservált egy darabját megvizsgálhatta. — O a papirszerű fekete anyagot confervacrispatából felépültnek találta, mely moszat közé, egyes Bacillariák, Desmidiák és egy Daphnia Pulex temetvék.

Kersten tanár Freibergben egy bőrszerű növényi anyagot vizsgált vegyileg, mely az Erczhegységben Schwarzenberg mellett egy réten Lindner úrtól sze-

detett. Az elégetett anyag hátramaradott hamujában kovaföld, magan és vasoxyd találtatott.

Ehrenberg ezen kesztyűbőrszerű selyemfényű nemezt göröcsövileg megvizsgálván úgy találta, hogy azt főkép *conferva capillaris* és *punctalis* nevű, közönséges moszatok alják, s ezeken kívül 15 *Bacillaria*, 2 *Desmidia* és egy egy *Diffugia Enchelys* és *Anguillula fluviatilis* constatált.

Simon Pauli a növénytan tanára Rostokban (*Quadripartitum botanicum Classis IV. Art. Ricinus*) 1640-ben említi, hogy Norvegiából fehérszínű, vászonszerű anyagot kapott, mely ott 1639-ben néhány holdni területet borított el, de ezen felette érdekes anyagból, mely vizsgálva nem lett mireánk semmi sem maradott hátra, úgy hogy az jelenleg megvizsgálható nem volt, de kétséget nem szenved, hogy ez is csak meteorpapirszerű anyag lehetett.

A természettudomány közlöny XI. k. október havi füzetében 1879-ből pg 404 lapon levélszekrényrovatban (34) Renner Adolf-tól következőket olvashatunk: „Z. R. A. tagtársunk K. Z.-ből egy jókora darab u. n. „Tisza pamuk“-ot küldött társulatunkhoz, melyet Dorozsmán nagyobb mennyiségben találtak és a mely a mint írja alkalmazást is talált a mennyiben lószőr helyett butorokba, sőt pamuk helyett téli kabátok bélésébe is használják amiből arra lehet következtetni, hogy egyesek már régebben is ismerték, de nagyobb mennyiségben csak az idei árviz visszavonulása után találtatott.“ A beküldött darab vattatáblához hasonlít, csakhogy nem olyan lágy, inkább törékeny, porló, legnagyobb részt zöldes-sárga, néhol zöld; szövete lazabb mint a vattáé, — már szabad szemmel is látható rajta, hogy növényeredetű, sőt azt is ki lehet venni, hogy olyan forma moszatok szövedéke, mint a millyenek álló vizeink színén usznak és közönségesen „békanyál“-nak neveztetnek. A mikroskoppal való vizsgálat még a moszat fajtát is kiderítette, melynek fonalaiból a „tiszapamuk“ vagy vizi pamuk áll. E moszat neve: *Cladophora fracta* Delliv. forma *normalis* Rabh. — A fonala között több faj kovamoszat is található.

A moszat álló vizek felületét mint zöld lepedő vonja be. Ha a viz gyorsabban elpárolog, akkor a moszat a fenékre

jut, hol a nap heve által megszáritva — lesz belőle a tiszta pamuk. (Meteorpapier, Wiesentuch, Wiesenleder). — Olyan czélokra mint a pamut merevsége és törékenysége miatt, nyers állapotban nem alkalmas. De ha forró vízbe téve néhány perczig főzzük és azután megszáritjuk, sokkal hajlékonyabb lesz és kevésbbé törékeny. Ilyen módon kezelve használatra alkalmasabbnak látszik.

A harminczas években Strasznitz mellett Morvaországban a Morva folyó partján a Clodophora viadrina Ktz. puha és nem törékeny fonalakból álló nagy kiterjedésű rétegeket alkotott és állítólag papiros és pamutkészítésre használtatott.

A dorozsmai moszatunksejtfala sokkal vastagabbmint a morvaországié, azért szintén lehetne vele kísérletet tenni, vajjon nem alkalmas-e papirkészítésre, ha ugyan olyan menynyiségben fordul elő, mely a fáradságot megérdemelné.

Mint Renner 1879-ben a dorozsmai tiszapamukra nézve, úgy Ehrenberg jelzett értekezésében még 1838-ban azon ismerethez jutott, hogy az oly bőven tárgyalt raudeni meteorpapier nem a levegőben keletkezett, hanem az egy posványos területnek a terménye és csak az képezhet kétely tárgyat vajjon a raudeni anyag ugyan ott képződött, vagy valjon az más messzefekvő vidékről szélvihar által a levegőbe sodorva lett, honnan Raudennál hóval együtt lehullott.

A mi a közszemlére kitett Zeleznica völgyi anyagot illeti ez a felsorolt és irodalmilag feldolgozott hason anyagoktól teljesen elütő, maga nemében még teljesen ismeretlen. Már csak azért is, hogy a substratumot nem fonalas algák képezik, melyeknek egyes fonalai közé egyes bacillaria héjak is temetvék, hanem igenis, ezen anyag csupán bacillariákból és itt is főleg a *Ceratoneis arcus* Kg. keletkezett.

Hogy miképen lehetséges miszerint 1894. május 15-én a Zeleznica völgyben elterülő réteken a patak mentében néhány kilométerni területre volt észrevehető ezen tünetny, mely a földszinét kisebb nagyobb területekre mint fehér, a napfényben fényesen fénylő selyemszerű, a chinai selyempapirhoz felette hasonló papirszerű anyag bevonta, úgy megmagyarázható, hogy a kiáradott patak vizében, mely a réten hosszabb időn át visszamaradott a *Ceratoneis Arcus* Kg.

oly megfelelő kellékekre talált, melyek a bacillariát felettes szaporodásra serkentvén, ez oly annyira elszaporodott, hogy rövid idő alatt az általam bemutatott papírszerű anyagot teremthette.

A bacillariák szaporodása ugyanis kétféleképpen történik, ugyanis osztlás vagy Auxosporák által. Ez esetben csakis az osztlás általi szaporodás jön tekintetbe, melynek kezdetén a 2 héjból és két összekötő övből alkotott dobozszerű páncél kiszélesedik, a sejttartalom növekedik és ez által a két páncél egymástól mindig jobban eltávolodik, az endochromlapok az övi oldalról a héjoldalhoz húzódnak, úgy, hogy az övi oldalon annak hossz tengelye irányában egy széles világos szintelen szalag keletkezik. Ezután az endochromlapok kiszélesednek széleik szaggatottakká lesznek s midőn széleik majdnem érintkeznek kezdődik a sejtosztlás. Most a plasmatömeg jobban a páncélhoz húzódik, tehát középső része keskenyedik. Ekkor megkezdődik a plasmaréteg elválasztása, mely mint határolt fekete vonal halad a sejt közepe felé. az új választó falat képezvén, mely új kovasavas sejtfallá fejlődik és így egy új egész sejtet a leánysejtet képezi. Mi természetesebb, mint hogy a páncél hossza dobozszerű voltánál fogva az osztlás alkalmával mindig kisebbedik, mert a sejtfallak alsó héjja kisebb lévén az őt fedő felső páncélhéjnal — az osztlás pediglen végletekig tartva, a fajnak pánczélos héjja pygmealisként alakká elkorcsosodnék, — úgy hogy a nagy kezdő A páncél, a végződő parányi μ -ában felismerhető nem volna. De az ily elsatnyasodást a természet az által kerüli ki, hogy az esetben a sejtnek regenerációja auxospora képzés által történik. Ez alkalomkor két sejt az öv oldallal egymáshoz simulván a sejtlapok övoldalán történő kiszélesedésével plasma anyagukat kibocsájtván azt egymással vegyítve, belőle egy óriási új regenerált sejt keletkezik, mely a fajnak karakterét továbbra is biztosítja.

Papírszerű anyagunk keletkezésénél csakis a sejt osztlás általi szaporodás jön tekintetbe és ez valóban oly kedvező körülmények között minők a viznek kellő hőfoka és kovasav tartalma mehetett végbe, hogy a bemutatott anyag a legrövidebb idő alatt keletkezhett. — Ily módon keletkezhettek

az annyira nevezetes Kieselguhr telepek és bacillariaföldrétegek, melyek némelykor mérföldekre is terjedő hegylánczolatokat vagy a nagy kiterjedésű diatomatelepeket alkotják.

A bacillariák e mesés szaporaságának illusztrálására számításokat tett Ehrenberg, melyeknek eredményei bámulatra ragadják a bűvárt. Minthogy egy bacillaria egy óra alatt megoszlik, tehát egy sejtből kettő, közbe eső egy óra múlva ismét oszlik, tehát három óra alatt egy egyénből 4; 5 óra alatt 8; 7 óra alatt egyből 16 lesz — lehetséges, hogy 24 óra alatt 4096 egyből, 48 óra alatt pedig 8 millió s négy nap alatt 140 billió. — A bilini csiszoló palában körülbelül 41,000 millió Gallionella tesz egy köbhüvelyk, tehát 70 billió egy köbláb (1728 köbhüvelyk = 1 köbláb) követ. E szerint lehetséges volna, hogy egyetlen egy bacillaria csupán önoszlással 4 nap alatt 2 köbláb követ képezzen. A bacillariáknak az önoszlás útján történő szaporodás oly megmaradást és elterjedést biztosít, mely az egyén elpusztulásának minden lehetséges arányat ellensúlyozza, miért is nem csudálatos, hogy harmadkori sőt krétakori rétegekben észlelt ritkaságbamenő remek rajzu *Surirella Baldjickii* Norm. és *Stictodiscus Eulensteinii* Grun. még mai nap élőállapotban, első az Adria-tenger a másik a japáni-tenger fenekéből tengermélységi kutatások alkalmával a buvár nagytója alá kerültek.

De térjünk vissza az eredeti themára melyet állítólagos meteorpapirosról cím alatt magam elé szabtam, s melynek fejtegetésével azon meggyőződésre jutottunk, hogy ezen anyagok, valamint a nagy hullámokat vert véres hó, színes porhullások, melyek már az ókorban prodigiák név alatt Livius tanúsága szerint feljegyeztettek, semmi szín alatt kosmikus képződményeknek nem mondhatók, hanem igenis elvitathatlanul itt a földön keletkezett képletek, melyeknek gyűjtése és azok alkalmával eszközölt észlelések, azonban még az oly annyira művelt 19-dik század végén is, a megfigyelésre, feljegyzésre s tanulmányozásra méltók.

Pozsonyban 1896. évi deczember hó 13-án.

Wiedermann Károly (1829—1895) emlékezete.

Irta és felolvasta *Dr. Wagner Lajos*, 1895. június hó 17-én.

Tisztelt Uraim!

Elhunyt tagtársaink emlékezete egyesületünkben nem tűnik el azonnal, a mint azokat igaz részvétünkkel a temetőbe elkisértük s nekik a végső tiszteletet megadtuk.

A tudományos köröknek és testületeknek dicséretes szokása, hogy elhunyt tagtársaikról, vezetőikről, haláluk után is megemlékeznek, ecsetelvén életöket, munkásságukat s annak hatását közművelődésünkre.

Ezt tesszük mi is ma, midőn egyesületünk elhunyt veterán tagtársáról, sok éven át könyvtárnokáról, végre pedig érdemes alelnökéről, *Wiedermann Károly* ról, kir. tanácsos s pozsony-tankerületi kir. főigazgatóról, ez órában kegyelettel megemlékezzünk.

Az egyesület t. intézői engem bíztak meg érzelmeik tolmácsolásával s én készségesen fogadtam el e megbízást, ám-bátor szaktárgyaim sem az egyesület céljával, sem a boldogultnak szaktárgyaival nem congruálnak, — a nyelvészet és philosophia ugyanis e társulat körén kívül esik; — de készséggel azért, mert a boldogult két évtizeden át főnököm, előljáróm, irányadó vezetőm volt, s így saját megfigyelésemből mondhatok egyet-mást, a mi általános érdekű is. A mi pedig a szaktárgyak divergálását illeti, itt megnyugtató azon körülmény, hogy a philosophia oly tudomány, melyet sem az orvos, sem a természettudós nem nélkülözhet, nem ignorálhat, mert az minden tudomány felett magasan székel, — neki hódolunk mindnyájan: orvosok, természetbúvárok, jogászok, nyelvészek stb.; — ő szolgáltatta nekünk a helyes

gondolkodás szabályait, ő adja nekünk a kutatás módszerét s a tudományos ismeretek rendszerét.

Méltóztassanak tehát avval a gondolattal megbarátkozni, hogy nem szakember szól az elhúnytak érdemeiről.

* * *

Wiedermann Károlylyal a hazai tauügy jeles veteránjainak egyik derék alakja távozott körünkből. Negyven évnél tovább dolgozott, fáradozott — serényen, kitarással a hazai közművelődés terén s annak felvirágzásán.

Működésének köre a középiskola volt, az a tanító intézet, a mely a kultur-állam ama életében igen fontos tényező; — mert bátran állíthatjuk, hogy az államot a maga egészében, főleg a középiskola teszi azzá, a mi.

A középiskola az általános műveltség iskolája, a művelt osztály nevelő-intézete.

A főiskolai tanuló itt nyeri tanulmányainak az alapját s erkölcsi képzettségének fundámentomát.

Az életbe kilépő középiskolai abituriens itt kapja a megfelelő minősítvényt, mely szerint a társadalom hasznos tagjává válhatik.

Az ifjú itt tölti életének legszebb idejét, a 10—20 közötti éveit.

A szellemi ember itt fejlődik hatalmasan.

A lélek saját belső birtokához és eszméletehen itt emelkedik.

Az emlékező tehetség és a phantasia itt élesedik és élénkül.

Az ember itt készül életének azon forduló pontjára, a hol az érzékileg szellemi élet egyensúlyának az időszaka kezdődik.

Életkorunk haladtával legszivesebben emlékezünk vissza azon időre, a melyet a középiskola padjain töltöttünk.

Nem csoda tehát, ha az állam és a társadalom a középiskolát különös figyelemre méltatja.

Az állam, a hitfelekezetek, a községek versenyeztek és versenyeznek a középiskolák alapításában és fentartásában. Ezt világosan látjuk itt Pozsonyban.

S mégis alig hihető, hogy hazánkban a középiskolai ügy csak tizenkét évvel ezelőtt szabályoztatott törvényileg.

* * *

Mi idősebb tanárok, a kik középiskolai tanulmányainkat az ötvenes években megkezdettük, tudjuk, mily változásokon ment keresztül hazánk középfokú iskolai ügye a szabadságharcz lezajlása óta.

Mi láttuk a szakrendszer fejlődését és a reális irány meghonosodását.

Mi láttuk a nemzeti szellem elfojtását s annak nagy lelkesedés közepette történt ébredését, terjedését és izmosodását.

Végig mentünk a sok régi, új meg új, javított és nem javított tanítási tervek korszakán.

A ki ma 25 év óta tanít, az már sokat tud beszélni és írni a hazai tanügy reformjáról. És a ki, mint az elhunyt jelesünk, negyven évvel ezelőtt lépett a katedrára, az már valóságos paedagógiai encyclopaedia.

De ez utóbbi tanférfiak sorai ritkulnak.

A tanári pálya idő előtt emészti meg a szellemi és a testi erőt.

Igazolt volt tehát azon eljárás, mely szerint a pozsonyi középiskolai tanárok örömmel megragadták az alkalmat, hogy W i e d e r m a n n K á r o l y n a k 25, 30 és 40 éves tanári, illetőleg szolgálati jubileumát házias egyszerűségében, de valódi családi melegséggel megünnepeljék.

Negyven éves tanári, illetőleg szolgálati jubileumát ezelőtt másfélévvel tartottuk. Akkor óhajításaink ebben a két szóban találtak kifejezést, hogy „éljen sokáig.“ — És ime, az isteni gondviselés másképen intézkedett. — Ma már csak szelleme van közöttünk, teste az árnyékvilágban pihen. Ma ő történeti személy ránk nézve, s így illő, hogy élete történetéből néhány pontot kiemeljünk.

Wiedermann Károly született 1829-ben Rozsnyón. — A gymnasiumi, philosophiai és jogi tanfolyamot Kassán végezte kitünő sikerrel.

Szakbeli tanulmányait — a matematikát, ábrázoló mér-

tant és a physikát a selmeczi bányászakadémián és a bécsi polytechnicumon s tudomány-egyetemen végezte.

A bécsi tanárvizsgáló bizottságtól képesítést nyervén, 1353—1861. mint gymnasiumi tanár működött Kassán.

1861—1865 a lőcsei gymnasium igazgatója volt, s 1865-ben saját kérelmére a pozsonyi kir. kath. gymnasiumhoz helyeztetett át mint igazgató.

Midőn Barton József apát s pozsony-tankerületi kir. főigazgató halála után a pozsonyi tankerületet ketté osztották: a pozsonyira és a besztercebányaira, Wiedermann Károly 1876. aug. 1-én kelt miniszteri rendelettel ideiglenesen megbízott a pozsonyi tankerület főigazgatóságával, Besztercebányára pedig Dr. Klamarik János neveztetett ki.

Az 1883-ki középiskolai törvény életbe léptetésével király ő Felsege 1884. évi április 26-ikán kelt legfelsőbb elhatározásával Wiedermann Károlyt a pozsony-tankerületi kir. főigazgatói állomásán megerősítette és neki ugyanazon évi június hó 24-ikén a tanügy terén kifejtett kitünő működése elismeréseül a királyi tanácsosi címet adományozta.

A ki harmincz évig ült a katedrán s két évtizeden át kormányozta a tankerületet, s mindkét hivatalának kitünően megfelelt, az nyugodtan s megelégedéssel pillanthatott vissza multjára. annak élete utolsó napjai derültek s szép visszaemlékezésekben gazdagok valának.

Wiedermann Károly csupa átmeneti időszakban működött.

A hatvanas évek elején a Bach korszakbeli német középiskolát magyarrá kellett tenni.

A hatvanas évektől kezdve máig a sok tantervet, többféle rendtartást, számos átmeneti intézkedést, — 1883-ban pedig a középiskolai törvényt kellett végrehajtani.

Mindez oly munka volt, a melynek végzésére kiváló intelligencia, kiváló energia és munkaerő, különösen a tapintattal párosult alapos paedagógiai képzettség is gazdag tapasztalat, valamint administráló ügyesség kívántatott.

S mindez nagy mérvben megvolt Wiedermann főigazgatóban, úgy, hogy ő nemcsak szolgálati éveit tekintve a legöregebb főigazgató volt hazánkban, hanem tapasztalataira nézve is valamennyinek méltán Nestora.

Már mint kassai tanár szerzője lett egy a hazai középiskolák reformjára vonatkozó elaborátumnak, a melyet az akkori m. kir. helytartó-tanácsnál benyújtott.

A lőcsei és pozsonyi gymnasiumot a legnehezebb átmeneti években igazgatta, s mindkét intézet virágzásának alapját megvetette. A két iskolának muzeumai és segítő egyesületei első sorban neki köszönik fejlődésüket s megizmosodásukat.

A ki hazánk politikai, társadalmi, közművelődési és tanügyi állapotát a hatvanas években saját tapasztalásából ismeri, az tudja, mit tettek akkor a lelkes tanárok a tanuló ifjuság magyarosítása dolgában. A magyar nyelv tanítása akkoriban itt, a felvidéken még Ahn és Ollendorf módszere szerint ment sok intézetben. Képzeltető mily nehézséggel kellett akár a nyelv, akár más tantárgy tanárának küzdenie, hogy a tanuló a magyar nyelvet elsajátítsa s a magyar irodalom szellemét magába szívja. Azon férfiak, a kik abban a korban s későbbben oktatták a ma már nyilvánosan szereplő magyar intelligentiát, joggal számíthatnak a közelismerésre; s ha valaki, úgy bizonyára az elhunyt jelesünk az, a kinek egyszerű, szerény alakja nem kereste ugyan, de méltán megérdemli ezt a közelismerést.

Wiedermann Károly azon férfiak sorába tartozott, a kiket tudás, munkaszeretet s a szigorú kötelességérzet a tuczat emberek mai sokasága felé magasan emel.

Widermann Károly valóságos polyhistor volt, az általános műveltség igazi képviselője. Szaktárgyain kívül kitűnő jártassággal birt a magyar, latin, német és francia nyelvészetben és irodalomban; s a földrajzi és történelmi tudományokban ritka jártassága volt.

Szabad óráiban a zene műzsájának hódolt nagy passióval. A zongorát és különféle vonós hangszereket mesterileg kezelte. A pozsonyi székesegyházi zeneegyesületnek kiváló működő tagja volt, — s alaposan értette a zene aesthetikáját is.

Alattvalói, a középiskolai igazgatók, tanárok és tanulók szerették, tisztelték s megjegyzéseit s irányadó utasításait készséggel fogantatosították.

Didaktikai nézete és eljárása igen helyes és egészséges volt, az t. i., hogy a mit a tanuló tanul, azt alaposan tanulja

meg s az elsajátított ismeretek felett biztosan és teljesen uralkodjék. Az emlékezetbe túlságosan sokat nem kell bevésni, — de amit rá bízunk, az maradandó legyen.

Módszeres utasításai között vannak olyanok, melyeket minden tanár szívére vehet. Nem elég csupán a lecke-tartás a betanítandó tárgynak száraz elmondása vagy modoros elszavalása a tanórában, hanem a tanár a maga érett ismereteit ültesse át a tanítvány elméjébe. — Nem elég továbbá az, ha a középiskolai tanár csupán csak oktató, legyen nevelő is, a szó legteljesebb értelmében. Tekintse a tantárgyat nevelési eszköznek, melyből nemcsak az ész, hanem a szív is nyerjen gyarapodást s necsak tudási vágyat ébresszen, hanem szívet nyerjen és nemesítsen. Párhuzamosan fejlődjék a szellem és a jellem.

Igazat kell adnunk a helyes nézetnek, hogy nem a tananyagra, hanem a tanulóra fektetendő a középiskolában a fősúly.

Bármilyen szaktudós legyen is a középiskolai tanár, — csak úgy tölti be helyét ha paedagógiai és didaktikai tapasztalatokkal bír és ha tapintatossággal tud eljárni.

A középiskolai tanár eleget tesz kötelességének, ha előbbre viszi tanítványait az ismeretekben és jó erkölcsökben. Ha az iskolán kívül még a tudományt is előbbre viszi: ez külön érdem, de ezen külön érdem ne kerestessék az iskolai kötelességek mulasztásával.

Wiedermann Károly reális ember volt. Reális célokért lelkesült, működött, küzdött szóval, tettel, hiven, ernyedetlenül, tovább mint négy évtizeden át, a magyar nevelés és oktatás ügye javára.

Áldott legyen emlékezete közöttünk!

III. TÁRSULATI ÜGYEK

A POZSONYI

ORVOS-TERMÉSZETTUDOMÁNYI EGYESÜLET

ÜLÉSEINEK JEGYZÖKÖNYVEI

1894—1896-ig.

I. Az orvosi szakosztály ülése 1894. évi január 31-én.

Elnök: *Dr. Tauscher Béla.*

Jegyző: *Dr. Barts József.*

Tárgysorozat:

Betegek bemutatása.

Elnök megnyitván az ülést, felolvastatja az 1893. évi november 22-én tartott szakülés jegyzőkönyvét, mire az, miután észrevétel nem történt, hitelesítve lett azon ohajtás kapcsán, hogy dr. Schmid Hugó az autoreferatot a titkárság rendelkezésére bocsátani sziveskedjék.

Napirend előtt megemlékezik az elnök meleg szavakban dr. Böhmer Nándor elhunyt tagtársról, ki buzgó részese volt az egyesületnek.

Helyeslőleg tudomásul szolgál.

Továbbá előterjeszti az elnök, hogy a Rómában tartandó orvosi kongressusson való megjelenésre meghívást kapott az egyesület.

A meghívást tudomásul veszi a szakülés s megbízza az elnököt, hogy képviseltetésének ügyét intézze el — s a legközelebbi ülés tárgyául tűzze ki.

Napirend.

1. Dr. *Dobrovits Mátyás* értesíti a szakülést, hogy osztályára sugárgomba bántalom egy esete került orvoslás alá. A beteget ugyan ma nem mutathatja be, mert kissé lázas — ámde a kórházban szivesen látja azon urakat, kik érdeklődnek. Rendelkezésre állnak a nagyitói készítmények is.

Tudomásul szolgál.

2. Dr. *Kanka Károly* bemutat továbbá egy nőt, ki f. évi január 8-án véttetett fel a szembajos osztályára. Kórhatáro-

zás: hólyagféreg (echinococcus) okozta szemkidülledés (exophthalmus dexter). A beteg beszéli, hogy a múlt nyár derekán a jobb szem látása homályosodott. Őszkor nagy fejfájással összekötve meggyuladt a szem, és november havában dagadni kezdett; a látás napról-napra fogyott végre teljesen elveszett; a szemrés bezárodott, s a két dagadt pilla körül húshoz hasonló daganat nőtt ki.

Status praesens: A jobb szem két pillája mozdithatatlan, feszesen szorul a felfelé és előre kitolult szemgolyóhoz; a szemrésben duzzadt kötőbártya részlet látható. Maga a szemgolyó és a kornea annyira felfelé van tolva, hogy utóbbinak csupán alsó kis része volt kivehető. A szemgolyó előre dülledése legalább is két centiméternyi mozdulatlan; felszine, a mennyire az a pillákon át kitapintható volt, egyenletes, sima. Az alsó pillát tapogatva némi hullámzást lehetett kivenni. Fényérzés teljesen hiányzik.

A kórhatározásra nézve kétségben voltam, hogy a szemdülledésnek mi az okozója.

Lehetett gondolni tályogra, mely a szemüreg alsó hátsó részében fészkel, továbbá növedékre, vagy valami tömlős daganatra. Eldöntésül Pravaz-féle fecskendővel próba szurást ejtettem a chemotikus kötőbártyára; kiderült erre, hogy a daganat foglalmánya savós folyadék. Hozzá fogtam tehát dr. Schmid Hugó főorvos úr szíves segédkezésével a daganat óvatos kifejtéséhez. Minthogy azonban a daganat falazata helyenkint össze volt forva a kötőbártyával, bemetszettük azt több helyen, a mire tetemes mennyiségű savó ürült ki s kiderült, hogy echinococustömlővel van dolgunk. A tömlő hátsó része csak lazán függvén össze a kötőbártyával, tompán fejtettük ki.

Az echinococcus tömlőt ezennel bemutatom.

A mint a daganatot eltávolítottuk, elernyedtek a pillák, a kornea szemünk ügyébe került, s egészen tisztának mutatkozott. A pupilla kissé tág, szintén tiszta, de változatlan, sem nem tágul, sem szorul, — fényérzés teljesen hiányzik, sőt a szemgolyó összes mozgása is nehézkes.

A gyógyulás zavartalanul folyt le kivéve, hogy a harmadik napon hasfájdalmak támadtak 39 fokú láz kíséretében,

mi azon gyanut ébresztette fel bennünk, hogy a hasüregben is vannak echinococcus fészkek — s hogy hashártya gyuladás fejlődik. Azonban ez csalodás volt.

A seb meggyógyulása után szemtükörrel vizsgáltuk meg a szembelsejét. A látóideg sorvadásnak indult a hosszantartó nyomás következtében. Valószínű, hogy a szem is idővel atrofizálodni fog.

Dr. *Kanka Károly* bemutat azután néhány trachomás beteget, kiknél a hó elseje óta a Feuer Náthán dr. féle eljárást alkalmazza.

Felemliti, hogy az utolsó években a szemészek meggyőződvn, hogy a pokolkő oldattal és rézgáliccal a trachoma gyógyításában nem lehet beérni, a szemcsék elvesztése céljából különféle *sebészi* és *mechanikai* beavatkozáshoz folyamodtak. Így támadt az átmeneti redő kiirtása, a kötőhártya ledörzsölése, lekefelése, masszolása (*Ottava szerint*) a szemcsék körömmel, külön csiptetővel való kinyomása (*Knapp*) s. a. t. Ezen eljárásoknak némelyike igen fájdalmas és sérelmes. Dr. Feuer Budapesten már hosszab idő óta akként orvosolja a trachomát, hogy a kifordított szemhéjjak kötőhártját 0 1% szublimatoldatba mártott vattatamponnal bedörzsöli, különös gondot fordítván arra, hogy az átmeneti redő is alá legyen vetve ezen eljárásnak, mely kevésbé fájdalmas mint a pokolkővel vagy kékkővel való edzés. Azonban oly esetekben, hol bő elválasztás mutatkozik, a lapisoldatot (2 pet) nélkülözni nem lehet. Előadó két hó óta követi ezen eljárást, s igen meg van elégedve az eredménnyel. Ugy látszik, hogy ezen elbánáskor a szublimatoldat mélyebben hatól a kötőhártyas szövetébe, és a szemcsék pusztulását hathatósabb módon végzi. Oly esetekben, hol a szemcsék igen sűrűn és vastagon vannak kifejlődve, előadó igen czélszerűnek találta, ha a ledörzsölés előtt vékony skarifikáló késsel felszinek levakarást ejt, s azután hajtja végre a tamponnal való ledörzsölést. Ez tetemesen gyorsítja a szemcsék vesztését, a nélkül, hogy hegjegyek képződésére adna módot. Dr. Feuer még említést tesz a *borsavnak por alakban való behintéséről*. Előadó ezt is alkalmazta s mondhatja, hogy bizonyos esetekben határozottan bevált, különösen ott, hol nagyon érzékeny és lymphaticus

egyénekkel van dolgunk, hol a porezhártya sűrű pannusza, beszűrődése vagy fekélye van jelen trachoma mellett. Egyáltalán előadó azon nézetben van, hogy a trachoma nem oly betegség, mely sablonszerűleg egy, két orvosi szerrel vagy eljárással gyógyítható; sokféle alakjai és szövvényei azt kívánják, hogy individualizáljunk s változtassuk az eljárást a felmerülő jelenségek szerint. Így megesik, hogy pl. *trachoma mellett*, szemrekesz gyuladás tünetényei is jelentkeznek, ilyenkor atropint nélkülözni nem lehet.

4. Dr. *Wollner kórházi másodorvos* bemutat egyént, ki 1893. évi december 4-én jelentkezett az ambulancián, mivel-hogy szodavizesüveg szétrobbanása által balszeme sérülést szenvedett. Az alsó pilla ketté szakadt, a felsőn 3 eentimetryi hosszú seb van, a mellülső kamra vérrel telt, a szklerán $2\frac{1}{2}$ eentimetryi repedés látható. Az orvoslásra az újji vastag chemotikus daganat harmadnapra lelohadt, s ötödnapra a vérömlöt is eltünt a mellülső esarnokból. Azonban e szem látása jelentékenyen megfogyott. Tükörvizsgálatkor kiderült, hogy a lencsében küllőszerű homályosodások vannak, meg hogy az üvegtestben homályos ezafatok uszkálnak, mi hyalitisre, üvegtest gyuladásra vall.

A további teendő lesz, hogy a lenese teljes elhomályosodásakor a hályogot eltávolítsuk, ha az egyén annak idején aláveti magát a műtételnek.

5. Dr. *Pápai* a bábaképző intézet tanársegéde csodaszülöttet mutat be: *Acardiaeus monopus*.

Ezzel az ülés véget ér.

II. A természettudományi szakosztály ülése 1894. febr. 21 én.

Elnök: *Schmidhauer K.*

Jegyző: *Szép Rezső.*

1. Elnök megnyitván az ülést üdvözli a jelenlevőket, jegyző pedig a múlt ülés jegyzőkönyvét olvassa fel.

Eszrevétel nem történt. Elnök felkérésére ezen jegyzőkönyvet *Lichtenegger Győző* és *Kiss Gábor* hitelesítik.

2. Elnök bemutatja Samarjay Mihály a természettudományi szakosztály elnökének levelét, melyben betegeskedése miatt lemond az elnökségről.

Minthogy lemondása annyira határozott alakban történt s okai nyomósak, hogy a továbbmaradásra birni lehetetlen, a gyűlés sajnálattal bár kénytelen a lemondást elfogadni s volt elnökének buzgó tevékenysége, valamint eddigi kitartásáért hálás köszönetét tolmácsolja a mai ülés jegyzőkönyvében.

3. Felszólítja a gyűlést, hogy a megüresült elnöki székre új elnököt válasszon.

A gyűlés egyhangulag Antolik Károly főreáliskolai igazgatót választja meg a természettudományi szakosztály elnökének.

4. Felkéri Antolik Károlyt, hogy a mai napra kitűzött előadását egy új fizikai találmányról tartsa meg.

A gyűlés feszült figyelemmel hallgatja az érdekes előadást, mely a hanglejtő kijavítására vonatkozik, — s befejezése után lelkes éljenzéssel üdvözli előadót, elnök pedig a gyűlés nevében köszönetét fejezi ki.

Egyéb tárgy nem lévén a gyűlés bezáratott.

III. Az orvosi szakosztály ülése 1894. évi márczius hó 14-én.

Elnök: Dr. *Tauscher Béla.*

Jegyző: Dr. *Barts József.*

Tárgy:

1. F o l y ó ü g y e k.
2. B e t e g b e m u t a t á s.

1. Az elnök megnyitván az ülést, felolvastatja a múlt ülés jegyzőkönyvét, melynek egy pontja helyesbitést nyert, a mennyiben nem a budapesti demographiai kongressusról, hanem Romában tartandó kongressusról volt szó, mint a hová az egyesület meghívást kapott.

Erre a jegyzőkönyv hitelesítettik.

a) Napi rend előtt jelenti az elnök, hogy az épen említett kongressuson dr. Steinmayer József ker. orvos és dr. Valerian cs. és kir. ezredorvos szándékoznak részt venni, ennél fogva javasolja, hogy e két tagtárs volna megbizandó az egyesület képviselőjével.

A szakülés helyeslőleg veszi azt tudomásul s megbizza az elnököt az ügy további elintézésével.

b) Az elnök felolvastatja erre az e jegyzőkönyvhez csatolt átiratot, melyet a biharmegyei orvos-gyógyszerészi és természettudományi egyesület intézett egyesületünkhöz.

Tudomásul szolgál.

Napirend.

B e t e g b e m u t a t á s.

1. Dr. *Schmid Hugó*, a pozsonyi országos kórház főorvosa a jelenleg bemutatandó eset kapcsán megemlékezik elüljáróban egy másik idevágó esetről, mely 1892-ben került osztályára. A kórrajz a következő:

Kálmán Mária 20-éves alsó-jányoki pozsonymegyei illetőségű hajadon 1892-ben július 7-én vétetett fel a pozsonyi országos kórház sebészi osztályára. Bal válla izülete teriméjében megnagyobbodott, körülbelül kis gyermekfej nagyságú; a bőr felette rendes színű, hullámozás határozott, a karmozgatásnál élénk fájdalmakról panaszkodik a beteg, egyúttal recsegés kiérezhető az izületben. A beteg azt állítja, hogy válla körülbelül 3 hó előtt dagadni kezdett, két hó óta csak nagy nehezen bírja mozgatni. Orvosolva volt vállizület gyuladásáról.

Kördöntésiünk a karfej csontüszkére szólván elhatároztuk, hogy a csonkolást végezzük. A műtétel végrehajtatott július 11-én és következőleg folyt le:

Altatás után megejtven a legélénkebb hullámozás terén a kar feje felett a beszúrást, melyet tágitottam, sok hig és alvadt vér ömlött ki. Megvizsgálva most ujjal a kóros helyet, kitünt, hogy a kar-feje teljesen elroncsolt; egyes üszkös csontdarabok könnyen eltávolíthatók. Minthogy a vérzés igen

nagyfokú volt, kitömtem az ürt — s a beteget ágyába vitettem.

Délután a kötés átázván a vértől, tehát megujtattott. Minthogy pedig immár kétségtelen volt, hogy verő érdaganattal van dolgunk (aneurysma spontaneum arterii axillaris?) egyuttal tudtára adtam a betegnek, hogy a vállperce alatti verőeret lekell kötni, — mibe az nem egyezett bele. Hőfok 39·5°. Julius 9-én kötésváltás. A tamponok eltávolítván újra támad heves vérzés, mi új tamponálást (jódoformos gazéval) tett szükségessé. A beteg arca duzzadt, piros, hőfok 38·2°. Este a kötés vértől átázott.

Julius 11-én beleegyezik a beteg a subclavia alákötésébe, melyet annak rendje és módja szerint végrehajtván, megnyitottam a kar-fej feletti sebet kivette a támponokat. Vérzés csekély.

A lefolyásra nézve kiemelendő, hogy a kérdéses kar megfenésedett s a beteg szeptember 2-án meghalt. A bonczolásba nem egyeztek bele a szülék, tehát az elmaradt.

Ennek előrebocsátása után áttérek a mai esetünkre.

Pauer András 32-éves nápszámos f. é. január 24-én került felvételre szúrt sebekkel a bal vállán, a nyak bal oldalán, a Mohrenheim féle árok felett a lapoczka gerincének acromialis vége táján. Összesen öt szúrt sebet olvastunk meg. Január 30-án valamennyi seb behegedt, csupán a Mohrenheim féle árokbeli genyed. Minthogy ebből kiindulólág a következő napokban ludtojasnyi sülyedéses tályog fejlődött a bal vállperecz alatti táján — az február 7-én megnyitattott. Drainage.

Február 22-én e seb is meggyógyult — de feltűnő volt, hogy a beteg vállát nagyon fájditja. A bal válltáj néhány nap mulva duzzadni kezdett, a daganat napról-napra terjedt, úgy hogy márczius 10-én az egész vállperecz alatt alatti táj, a hónalja s hátul a lapoczka tája egy összefolyó gyermekfej nagyságu daganattá vált, mely mélyében hullámzást árult el. E daganatban fuvó zöreg és surranás hallható. Kórdöntés: aneurysma spurium arteriae axillaris.

Szándékom ennélfogva ez esetben is a subclaviá lekötni. Az eredményről annak idején bátor leszek beszámolni.

A szakülés tagjai megvizsgálván a beteget, a kór mivoltára és a végzendő műtétre nézve teljesen osztoszkodnak az előadó véleményében.

Ezzel az ülés véget ér.

IV. Az orvosi szakosztály ülése 1894. évi október 31-én.

Elnök: Dr. *Tauscher Béla*.

Jegyző: Dr. *Barts József*.

Tárgysorozat:

I. Betegek bemutatása.

II. Dr. Hauer Ernő: Előadás a vérsavóval való orvoslásról.

III. Dr. Tauscher és Dr. Mergl: A Löffler féle difteria bacillusai tenyészetének bemutatása.

Az elnök megnyitván az ülést, üdvözlí az igen szép számban megjelent tagokat. Megjegyzí tovább, hogy a jegyző nincs jelen, a múlt ülés jegyzőkönyve tehát nem olvasható fel és nem hitelesítő. Felkéri egyuttal Dr. Vámosy István kartársat, hogy a jegyzőt megérkeztéig helyettesíteni sziveskedjék.

Dr. Vámosy Istán elfoglalja a jegyzői széket.

Napirend.

I. Betegbemutatás.

1. Dr. *Schmid Hugó* kórházi főorvos bemutat egy 53-éves férfit, a kinek esete annyiban érdekes, hogy műtét utján két súlyos bajától szabadult meg; és pedig 6 évvel ezelőtt féloldali arczsába miatt a szemgödörfölötti és szemgödör alatti ideget resecálta; az alsó szemgödör alatti ideg kimetszése czéljából a szemgödör alatti lik előtt félivalakú metszést ejtett, az ideget felkereste, és hogy 3 centimetryi darabot kimetszhessen, függőirányos segédmetszésből a esatornát felvéste. A szemgödör fölötti idegből 1 cm. hosszú darabot távolított el. Az egyén örömmel említi, hogy türihetetlen és

kinzó fájdalmaitól azóta megszabadult, és csak nagy ritkán egy-két óráig tartó fájdalmas villogás juttatja eszébe, hogy valamikor mennyit szenvedett.

Ugyancsak ezen egyénnek nyelvsúcsán levő mogyorónyi nagyságú rákos fekélyét ék alakú metszéssel irtotta ki, mire gyors összeforrás jött létre. Hogy ezen fekély — daczára annak, hogy mirigyei beszűrődve nem voltak — rosszindulatú volt, bizonyítja azon körülmény, hogy 2 hónap múlva kiújulás következett be. Ujra kiirtás és egyesítés; összeforradás azonban csak részben jött létre, úgy hogy most a nyelv csúcsalakú végződés helyett egy, homorulatával mellfelé néző ivalakot mutat. Működés egészen rendes. Ezen eset annyiban érdekes, hogy a műtét négy évvel ezelőtt végeztetett s kiújulás nem jött létre, a mi épen ezen a helyen ritkaság.

2. Bemutat másodszor egy 38 éves egyént, a ki f. é. szeptember 14-én jött a kórházba bélkizáródási tünetekkel. A bélsárhányás által kimerült beteg azt adja elő, hogy öt év óta van sérve; sérvkötőt visel; felvételi előtti napon jobboldali, tojásnyi sérvét visszatolta. Az incarcerationatio tünetei olyan hevesek voltak, hogy rögtön műtétre határozta el magát, annál is inkább, mert a kórelőzmény arra utalt, hogy minden valószínűség szerint „reductio en bloc“ történt. A szeptember 15-én délelőtt végrehajtott műtét alkalmával a jobboldali lágyékcsatorna fölött egy 6 centiméternyi metszést ejtett és miután azt üresen találta a metszést a hasfalakon keresztül, fölfelé meghosszabította és így laparotomiát végzett. A vizsgálatnál csakhamar kiderült, hogy itt nem „en bloc“ visszahelyezés történt, hanem a lob képzékeny szakában, lévő és kiszorulva volt belek úgy a hasfalhoz mint egymás között, nem különben a medence hátsó falához voltak tapadva. Ezen összenövéseket kezének gyöngéd, simogató mozgatásával megoldotta, azután lépcsőzetes satgutvarattal a hasfal sebét egyesíté. Műtét után a bélpassage azonnal szabaddá vált, a mit azonban a műtét utáni 5-ik napon colica-fájdalmak zavartak meg. Azon aggodalma, hogy talán ujjalag létrejött összenövések által feltételezett kizáródás kezdetét vesszi, — két liternyi víz magas beöntése által előidézett székelés által — eloszlott. A beteg november 1-én

gyógyulva hagyta el a kórházat. Ezen esetét azért mutatja be, mert sérvmetszései közül egyik legérdekesebbnek tartja.

3. Harmadszor bemutat egy 16-éves fiút, a ki f. évi márczius 14-én egy vándorlegénynyel találkozáskor, vele csevegésbe elegyedett, és az általa nyújtott pálinkából egy kortyot ivott. Rögtön eszméletlenül rogyott össze és miután egy negyedóra múlva összeszedte magát, a legközelebbi faluba orvoshoz ment, ki márczius 16-án az országos kórházba küldte. A kórház belgyógyászati osztályán belső kezelésben részesült, és azután április 2-án átjárhatlan bárzsing-szűkülettel a sebészi osztályra tétetett át. Naponkint kísérletek a szűkület tágitása céljából, a melyek azonban sikerre nem vezetnek. Az egyén se ételt se italt nyelni nem bír; a végbélben át tápláltatott eddig abban a reményben, hogy talán mégis sikerülend a gyomorba hatolni, de a cardia fölött fekvő szűkületen, daczára a beteg türelmének és már lefokozott érzékenységének, semmi áron sem sikerült. A beteg csontvázá fogyott; teljes elerőtlenedésben tovább várni nem lehetett, és életmentés céljából május 3-án a gyomornyitás műtétét hajtotta végre. A metszés a szabad bordaív alatt 5 centimetryni hosszúságban ejtetett meg. A hasüreg megnyitása után, a műtét szempontjából figyelemre méltónak tartja azt, hogy a májnak bal lebenye egészen az ejtett seb alapjára tolult. Utal továbbá arra a feltünőségre, hogy az említett szerv, nemkülönben a máj bal lebenyének széle mellett tapintható gyomor milyen erősen visszahuzódott, úgy hogy a hasfal és a megnyitandó gyomor közti távolságot 5—6 cm.-re becsüli. A hashártyát kivarván a bőrhöz előhuzta a gyomrot és rögzítette. Ez eljárás Max Müller módja szerint történt. Három nap múlva, tehát május 6-án lett a gyomor megnyitva és pedig azért, mert a tápláló és izgató csőrök felszivódására utaló jelenségek a várakozásra javaslatot nyújtottak, és nem voltak oly imminens tünetények, melyek az „egyidejű“ megnyitásra ösztönözték volna.

Ezen eset kapcsán figyelmeztet arra, hogy az egyénnek éhhalálhoz közel volta miatt a gyomron nagyobb; 3 cent.-nyi sebet ejtett abból a célból, hogy tömörebb ételeket is bekebelezhessen. Az egyén kis adagokkal sokszor tápláltatott,

a gyomorba tolt és rögzített, hüvelyknyi ürterü drainsövön át. Jelenleg jó színben állítja elé a beteget, kinek sipolya, bár összehúzódott már, de még nem gyógyult be tökéletesen. A szükületnek tágitása gyomor felül, a műtét után már 10-ik napra, sikerült annyira, hogy egy 12-es számú angol pöcsesapra átjárható volt. A mint az megtörtént, a tágitás szájfelül nagyobb kerületü eszközökkel vétetett folyamatba. Most egy jóltáplált fiatalembert mutat be, ki négy hónappal ezelőtt a kialvó élet lépcsőjén volt. Kérdés e bemutatásnál az, vajjon be-e fog gyógyulni fennálló gyomorsipolya. A haladó összehúzódás azt a reménységet kelti, hogy az természet-szerűleg pokolkővel való égetések alkalmazása által be fog következni. Ha ez nem történnék meg, művi elzárás fogantositása volna szükséges, a mit végre fogna hajtani.

2. Dr. *Dobrovits Mátyás* kórházi főorvos: *Az anya és csecsemőjének egy időben való bújakóros fertőzése, ugynevezett extragenitalis uton a betegek bemutatásával: Z. M.* 26-éves napszámosnő, mindkét emlő bimbóján láthatni félhold alakú, a felszínén zsírfényű, kemény tapintatú, szegélyein finom felhámréttel bontott Hunter-féle fekélyt. A hónalja mirigyei kitapinthatók, kemények. Hasoulók a vállperecz feletti árok és a nyak mirigyei. A kis szeméremajkakon találunk két lencsenagyságú plaques muqueusest. E nő 10 hónapos csecsemője nyelvén van egy lencsenagyságú kemény heg. Fekély volt, mely két hónappal azelőtt támadt, akkor, mikor az anya emlőin fájdalmas repedés keletkezett. Azonkívül észlelhetünk a csecsemő herezacskója jobb oldalán, és ennek megfelelően a czomb belszinén egy egy $\frac{1}{2}$ cmtr. átmérőjű szürke váladékkal ellepett, 1 millimetryire a felszin felé emelkedő másodlagos plaquest. Hasonló két plaques mutatkozik ezzel egy időben a két szájjúgban.

E fertőzés következőleg eredett. Betegiünk sógornéja, kit a mult hónapban bőrbújakor miatt az osztályomon orvosoltam, s kinek gyermeke 3 hónapos korában öröklött bújakórban halt meg. Z. M. távollétében szoptatta annak csecsemőjét, részint azon csuczlival nyugtatta meg, melyet saját gyermeke használt. Világos tehát hogy a csecsemőt D. nevű

asszony megfertőzte, s ugyanakkor megfertőződött az anya is, ki hazatérve gyermekét szoptatta.

Az érdekes bemutatást köszönettel fogadják.

II. Dr. *Hauer Ernő* jelentést tesz a Ferencz József-gyermekkorházban véghez vitt difteria ellenes oltásokról. Ezen jelentés a következőleg hangzik:

Azon feszült érdeklődés, a melylyel jelenleg az egész orvosi, joggal mondhatnám az egész művelt világ és így városunk művelt közönsége is, a legujabb diphtheria ellenes gyógykezelés minden mozzanatát kíséri, arra bátorít fel, hogy mielőtt még a Behring féle diphtheria-ellenes gyógysavó-therapia felett a végleges ítélet mondatott volna, már ma lépjek a tisztelt orvos-egyesület, mint a legilletékesebb forum elé, hogy a pozsonyi Ferencz-József gyermekkorház diphtheria-osztályán a Behring-féle gyógysavóval eddig elért eredményekről beszámoljak.

Szaksztályunk nagy érdemű elnökének, dr. Tauscher Béla városi tiszti főorvos urnak, ki az első serum küldemény költségeit sajátjából fedezte, valamint a drága gyógysavó beszerzésére megindított nyilvános adakozásnak köszönhető, hogy a pozsonyi gyermek-korházban már f. hó 2-án kezdhettük a kísérletést a Behring-féle gyógysavóval. Az injectiókat és esetleg szükséges intubatiókat dr. Vámosy kartárs urral végeztük együttesen és pedig október 2-ától 22-ig, tehát három hét alatt, összezen 10 esetben. Dr. Tauscher és dr. Mergl kartárs urak naponta figyelemmel követték a kísérleteket és több esetben bacteriologicis is megállapították a diagnosist a Löffler-féle bacillus diphtheriae glycerin-agaron való tenyésztése által.

Észleléseinket elég jóakarattal és buzgó-ággal, de sok mindenféle segédeszköz hiányában végeztük, úgy hogy jelen beszámolómm korántsem tarthat igényt egy klinikai értelemben vett kimerítő jelentés elnevezésére; éppen csak azon tapasztalatokat és benyomásokat akarom felsorolni, melyeket a beoltott eseteknél a diphtheria lefolyását figyelemmel kísérő észlelők nyertek.

Eddig összesen 10 esetben használtuk a höchsti gyár-

ban Behring és Ehrlich ellenőrzése alatt készült gyógyszer és pedig mindig a hármasszámú savót, mely 1500 antitoxin-egység erejével bír, miután éppen csak ez állott rendelkezésünkre. A serum-injectió után minden más eddig kórházunkban alkalmazásban levő therapia mellőztetett; lett legyen az eset egyszerű, nem complicált torok-diphtheritis vagy orrvagy gége-diphtheriával (laryngitis crouposa) szövődményes.

Tiszta, nem complicált torok-diphtheria volt négy, orrdiphtheriával complicált eset volt három, gége-diphtheria volt három.

Korra nézve volt: egy 14 hónapos, két 2 éves, egy 3 éves, három 4 éves, egy 6 éves, egy 7 éves s egy 8 éves betegünk.

Első adagnak mindig egy üvegecskének egész tartalma, tehát 1500 egység injiciálható, még pedig kellő desiniciálás után a hasfal könnyen redőbe szedhető bőre alá. A befecskendés, eltekintve a tűszúrástól, fájdalmat nem okozott soha; utólag helyben a legkisebb reactiót sem vettük észre, sőt a más észlelők, úgy Bókai tnr. ur által is említett csalánszerű küteg, a mi eseteink egyikében sem lépett fel. A befecskendezett folyadék minden egyes esetben elég gyorsan szívódott fel és mint már említém, semmiféle helyi reactiót nem idézett elő.

Az injiciált antitoxin-egységek összege az egyes esetekben a következő volt:

1 esetben	750
6 „	1500
1—1 „	2250, 2500 és 3000.

Prophylacticus injectiókat nem volt alkalmunk adni és így az általuk állítólag elért immunitásról nem győződhetünk meg.

A gyógyszerrel kezelt 10 eset közül meggyógyult hét, meghalt három.

Meggyógyult valamennyi nem complicált súlyos és középsúlyosságú torok-diphtheria; továbbá két orrdiphtheriával complicált eset, köztük egy igen súlyos septiform eset egy 14 hónapos rosszul táplált vézna gyermeknél és egy súlyos gége-diphtheria intubált esete.

Meghalt három és pedig orrdiphtheriával szövődményes

torok-diphtheria egy esete reconvalescentiában szívhűdés következtében és két gége-diphtheria intubált esete: egy két éves gyermek ki 10 órával az intubatio és injectio után és egy másik szinte két éves gyermek, ki 17 órával az injectio és intubatio után tracheitis és bronchitis fibrinosa következtében halt meg.

Engedjék meg, hogy a 10 kis beteg kórtörténetet csak röviden vázoljam, és pedig azon sorrendben, a melyben a serum-injectiónak alávetettek:

1. F. K., 6 éves. felvétetett október 2 án. Betegség tartama 2 nap. Mindkét tonsilla be van vonva egy vékony, szürkés fehér csapadékkal, mely a lágyszájpadlason végig vonul és az uvula hátsó felületét is bevonja; nyaki mirigyek duzzadtak, fájdalmassak. Vizelet fehérjes-mentes. Láztalan.

Serum-injectio 1500 egység. Láztalan lefolyás, a torok gyorsan tisztul, gyors felüdülés 6 nap múlva meggyógyult. Glycerin-agar kémcsövecskére ejtett oltás tiszta bacillus-culturát adott.

2. W. D., 4 éves j. k. sz. 193. Felvétetett 39¹⁰ lázzal októb. 2 án a betegség második napján. Torok tiszta, a garat hátfalán egy félkrajczárnyi nagyságú kocsonyás diphtheriás plaque. Miután másnap a láz megszűnt, a közérzet elég jó volt és a garaton a processus nem terjedt tovább, a költséget serumot, melyből csak néhány üvegecske állott rendelkezésünkre, súlyosabb esetekre akarván rezerválni, injectiót egyelőre nem csináltunk, hanem a diphtheriás plaqueot Löffler tanár által ecsetelésre ajánlott uj szerrel három óránként ecseteltük.

Ez uj szer, melyet Löffler tanár Budapesten az idei hygienikus congressuson tett közzé, 36 rész toluol, 60 rész alkohol és 4 rész liq. ferri sesquichl.-ból álló keverék, melylyel a diphtheriás góczokat három óránként kell 10 perczen keresztül érinteni. Betegünknel azonban harmad napon a láz hirtelen felszökött 39¹⁰-ra; egy nyugtalan éjszaka után a tonsillákat és a lágyszájpadlást diphtheriás álhártyákkal találtuk bevonva, az orrlégzés nehezített és genyes váladék ürül ki az orrjáratokból. Serum-injectio 1500 egység október 4-én; a láz folyton emelkedve d. u. 5 órakor 39⁸⁰ ért el,

azután csökkent, másnap láztalan. Október 6-án, miután demarcatio még nem mutatkozott, második serum-injectió 750 egység. Október 7-én demarcatio. Láztalan lefolyás mellett az álhártyák leválnak, a torok tisztul és a váladék kiürülése az orrból teljesen megszűnt. A gyermek közérzete napról napra javul, ágyában ülve a táplálékot nem utasítja vissza. Öt napra a második injectió után csillapíthatlan hányás lép fel, a gyermek hirtelen collabál, végtagjai jéghidegek, pulsusa nem tapintható és rövid idő múlva meghal szivhűdés tünetei alatt.

Ez eset annyiból érdekes, mivel mutatja, hogy daczára az igen erős serum-befecskendésnek (összesen 2250 egység) lett injiciálva), a szivizom elfajulása meg nem akadályoztatott.

3. Sch. C., 2 éves, felvétetett október 4-én. Nagyfoku gégestenosis, jugularis és epigastrialis buborodás, cyanosis, hőmérsék 35.3. A tonsillákon a diphtheriás csapadék apró foszlányaik vehetők észre. Intubatio és serum-injectió (1500 egység; a légzés felszabadul és a cyanosis szűnik. Két óra múlva kiköhögi a tubust; reintubatio, a tubus 12 óráig fekszik, fuladás veszélye miatt extubatio, mire a gyermek egy hosszú cső alakú álhártyát, a légső teljes lenyomatát, üríti ki. Daczára ennek meghalt, 17 órával az injectio után.

4. G. I., 4 éves, felvétetett szeptember 29-én, meg a serum-injectiók megkezdése előtt. Garat- és orr-diphtheria; a tonsillák tiszták, láztalan. Ecsetelés liqu. ferri-glycerin 5%-os keverékével. Miután ezen gyógykezelés mellett október 5-éig javulás nem állott be, hármas számú serum injiciáltott, fél üveggel (750 egység).

Ezentul folytonos normalis hőmérsék mellett a garat lassan tisztul és a kis beteg két heti gyógykezelés után, gyógyultan hagyja el a kórházat.

5. R. R., 14 hónapos, felvétetett október 7-én 37.3 lázzal. Sulyos septiform orr- és garat-diphtheria, áll alatti mirigyduzzanatok, infiltrált környezettel. Savós-genyés orrváladék. Első serum-injectio (1500), folytonos magas láz, másnap második serum-injectio (1000). — Ezentul a láz lassan szűnik, a mirigyek lassan visszafejlődnek, az orrvála-

dék szinte szünik és a kis beteg, kinek felgyógyulásához alig fűztünk reményt, lassan kezd üdülni. Október 23-án 16 napi gyógykezelés után gyógyultan hagyja el a kórházat.

6. Sch. K., 7 éves, felvétetett október 11-én, diphtheriás álhártyával a jobb tonsillán. Serum hiányában ecsetelés a Löffler-féle szerrel. Miután két napon át az enyhe lefolyásnak látszó esetről, daczára a gondos ecsetelésnek, javulás nem állott be, sőt a lágy szájpadráson is mutatkozott egy beágyazott álhártya, az áll alatti mirigyek is megduzzadtak, október 13-án serum-injectió (1500) végeztetett. Láztalan lefolyás mellett 48 óra múlva az injectió után demarcatió mutatkozik és az álhártyák lassan leválnak. Gyógyult október 20-án.

7. G. F., 7 éves, felvétetett október 16-án. Súlyos gége-diphtheria, nagyfokú gége szűkület, erős scrobicularis behuzódás. A jobb tonsillán insularis diphtheria.

Déli 1 órakor intubatio és serum injectió (1500.) Folyton emelkedő láz; ejjel fél 11 órakor extubatio, a tubus álhártya által való eldngulása végett. A gyermek nagy álhártyát köp ki, mind annak daczára 10 órával az injectió után meghalt.

8. K. F., 4 éves, felvétetett október 17-én. Mérsékelt tracheo-stenosis, torok egészen tiszta. A torokban a diphtheriás megbetegedés 8 nappal a kórházba való felvétel előtt a szülői házban folyt le. Hőmérsék 38°. Október 17-én este serum-injectió (1500), október 18-án reggel láztalan, a gégeszűkület fokozódott, erős behuzódás; ez okból intubatio és második serum-injectió (1500). Légzés felszabadul. Extubatio 48 óra múlva; reintubatio még az nap, miután újból nehéz légzés és behuzódás lépett fel. Extubatio 40 óra múlva. Intubatio tartama összesen 88 óra. Légzés azóta szabad; álhártyát nem köpött ki. Eltekintve a csekély gastricismus okozta hőemelkedéstől, ezentul zavartalan lefolyás. Október 29-én gyógyultan bocsáttatik el. Jelen esetben összesen 3000 antitoxin egység injiciáltatott.

9. P. J., 3 éves, felvétetett október 19-én torok-diphtheriával. Vaskos szürkésfehér álhártya mindkét tonsillán; láztalan. Serum-injectió (1500). 48 óra múlva demarcatio,

a láztalan lefolyás alatt az álhártyák lassan leválnak és a torok tisztul.

Gyógyult október 28-án, 9 nappal a felvételt után, glycerin-agarra való oltás a Löffler-féle bacillus tiszta tenyészetét adta.

10. Sch. E., 8 éves, felvétetett október 22-én igen súlyos, torok-diphtheriával. Mindkét mandolán vastag szürkés csapadék, erős szájbűz. A gyermek elesve, bágyadt, arczsine ólomszürke, az áll alatti mirigyek mindkét felől duzzadtak, fájdalmasak. Hőmérséke 38.4. Serum-injectió (1500), azóta láztalan; 48 óra múlva demarcatio; az álhártyák üszkös czafatokban leválnak, a duzzadt mirigyek visszafejlődnek, a torok lassan tisztul, szépen granuláló kis fekélyes helyeket mutatva fel; közérzet teljesen jó. Jelenleg még megfigyelés alatt áll.

A torokból a Löffler-féle bacillus ki volt tenyészthető.

Tapasztalatainkat a következő pontokba foglalhatjuk össze:

1. A befecskendett gyógyosavó fájdalmat nem okoz, gyorsan felszívódik és rendesen helyi reactiót nem idéz elő.

2. Az injectió következtében hőemelkedés nem áll be, hanem ellenkezőleg, láz jelenlétében az lassan, nem rohamosan csökken.

3. Ha a láz nem szűnik és a processus tovább terjed, egy második és esetleg harmadik injectió is szükséges.

4. Habár többnyire sok antitoxin-egységet egy esetben, 3000-et injiciáltunk káros hatást nem észleltünk soha.

5. Az injectió után legkésőbb 48 óra múlva demarcatio mutatkozik, az álhártyák foszlani kezdenek és leválnak, a duzzadt mirigyek visszafejlődnek.

6. Könnyebb esetekben már 24, súlyos esetekben 48 óra múlva az injectió után a közérzet javul, az azelőtt bágyadt és elesett gyermekek felvidulnak, élénkebb arczsint nyernek, környezetük iránt érdeklődnek és az előbb visszautasított táplálékot szívesen vesznek újból.

7. Hüdéseket, az egy szivhüdésten kívül nem volt alkalmunk észlelni, így tehát az iránt, vajjon a serumkezelés,

mennyiben befolyásolja a diphtheriás hüdések gyakoriságát, nincsen tapasztalatunk.

8. Két súlyos gége-diphtheria esetében, hol intubatio is végeztetett, nemsokára az injectio után nagy csőalaku álhártyák köpettek ki, jeléül annak, hogy a gyógsavó behatása folytán az álhártyák leválása siettetik. Ennek folytán az O'Dwyer-féle intubatio a közel jövőben még nagyobb szerepe van hivatva mint eddig, miután ezen ingeniosus beavatkozás segélyével képesek leszünk a fuladás veszélyét addig is elhárítani, míg a gyógsavó behatása folytán az álhártyák a gégében és légsőben és leválnak kiürítettnek.

Nagyon is jól tudom, hogy 10 észlelt esetből még nem lehet statisztikát alkotni, nem is akarom jelen szerény jelentésben, az általunk eddig elért 70% gyógyulást nagy sikernek nevezni, habár a mostani 30% mortalitás az eddigi 60 és 70% közt ingadozó diphtheria-mortalitáshoz hasonlítva, jelentékeny javulást tüntett fel. Mindazonáltal reményelem, hogy a mi a diphtheria gyógyíthatóságát illeti, tényleg egy szebb jövő küszöbén állunk és erős a hitem, hogy ez alkalommal nem leszünk oly sajnós csalódásnak az áldozatai, mint annak idején a Koch-féle tuberculin égbe emelésénél és bukásánál.

Az előadás kapcsán bemutatásra kerülnek a felsorolt diphtheriaesetekből tenyésztett Löffler-féle bacillus kulturái mire elnök az ülést berekeszti.

V. A természettudományi szakosztály ülése 1894. nov. 5-én.

Elnök: *Schmidhauer Antal.*

Jegyző: *Polikeit Károly.*

Elnök megnyitja az ülést, üdvözli a jelenlevőket és felszólítja a jegyzőt, hogy a mult ülés jegyzőkönyvét olvassa fel.

Megjegyzés nem lévén, az elnök felszólítja Antolik Károlyt és Polikeit Károlyt a jegyzőkönyv hitelesítésére.

2. Elnök felkéri Antolik Károlyt, hogy előadását: a polychord bemutatását, tartsa meg.

A gyűlés nagy figyelemmel hallgatja az előadást, a melyben, miután az előadó az általa felállított uj

hanglejtőnek a keletkezését és a mostanáig használt lejtők törvényét röviden ismertette, a két e célra külön készített polychord segítségével az új hanglejtőnek a gyakorlati használatát bemutatja. A gyűlés éljenzéssel üdvözli az előadót, az elnök pedig a gyűlés nevében köszönetet mond.

Más tárgy nem lévén, az elnök a gyűlést bezárja.

VI. Az orvosi szakosztály ülése 1894. novemb. hó 14-én.

Elnök: Dr. *Tauscher Béla.*

Jegyző: Dr. *Barts József.*

Tárgy:

1. Beteg bemutatás.

2. Dr. Barda József mint vendég bemutatja elektromos fürdő kádját.

Az elnök megnyitván az ülést, felolvastatja a múlt ülés jegyzőkönyvét, mire az, miután ellenvetés nincs, hitelesítettik.

Következik napirend:

1. Dr. Schmid Hugó kórházi mütő főorvos bemutat egy beteget, melyen koponyalékelés hajtott végre és kapcsolattal ez esettel felelniti, hogy e napokban még egy koponyatörés került osztályára, melynek érdekes lefolyásáról referál.

2. Dr. Dobrovits Mátyás főorvos egy nőt mutat be karikás sömörrel (herpes iris).

3. Dr. Barda József mint vendég bemutatja saját találmányu elektromos fürdő kádját.

4. Végül Dr. Mergl Ödön lépfene-kulturát mutat be mely a fertőztelenítő kamara gőzének ki lévén téve, meg nem fogamzott. Az érdekes praeparatumok köztetszést arattak.

Elnök az ülést berekeszti.

VII. Az orvos szakosztály ülése 1894. nov. 28-án.

Elnök: Dr. *Tauscher Béla*.

Jegyző: Dr. *Barts József*.

1. Elnök megnyitja az ülést és a mult ülés jegyzőkönyvét olvastatja fel.

2. Dr. Fischer Jakab megtartja előadást ezen a czimen: „Elmebeteg-e vagy épelméjű.“ Ezen előadás egy törvényszéki esetre vonatkozik, amelyben előadó véleményét kérték ki, vajjon a magát gyilkossággal vádoló egyén, akire azonban a gyilkosságot rábizonyítani nem lehetett elmebeteg vagy épelméjű-e.

Az előadó által adott vélemény élénk érdeklődést keltett, amnyival is inkább minthogy az vádlottat épelméjűnek vallja. Elnök előadónak a tanuságos véleményért köszönetét fejezi ki.

Más tárgy híján elnök az ülést berekeszti.

VIII. A természettudományi szakosztály ülése 1894. decz. 3-án.

Elnök: *Schmidhauer Antal*.

Jegyző: *Szép Rezső*.

Elnök az ülést megnyitván *Bittera Károly* muzeumőrt szólítja fel, hogy az az időközben a muzeumnak ajándékozott tárgyakat mutatná be.

Bittera Károly bemutatja *Csattogányi Jánosné* urnő ő nagysága által a museumnak ajándékozott 350 darab lepkéből, 1807 darab bogárból és 408 darab száritott növényből álló gyűjteményt. A szakülés élénk éljenzéssel fogadta az ajándékot, figyelemmel hallgatta a muzeumőrnek a gyűjteményre vonatkozó szakavatott fejtegetéseit és végül elhatározta, hogy a nemes lelkű adományozónőnek jegyzőkönyvileg szavaz köszönetet.

Polikeit Károly előadást tart a nap és holdfotografiákról. A rendkívül sikerült fényképfelvételeket skioptikon

segítségével a falhoz vetítvén előadásával élénk élvezetet nyújtott a hallgatóságnak, mely az előadás végeztével előadót lelkesen megéljenezte.

Elnök az ülést bèrekeszti.

IX. A természettudományi szakosztály ülése 1894. decz. hó 17-én.

Elnök: *Antolik Károly.*

Jegyző: *Polikeit Károly.*

1. Elnök megnyitja az ülést, melynek egyedüli tárgya a tisztujítás. Midőn az alapszabályok értelmében a maga és tisztársainevében lemond, és az eddig benne helyezett bizalmat megköszöni a választásra nézve ajánlatot akar tenni. Wodianer Imre azt az indítványt teszi, hogy az eddigi tisztviselőket egyhangulag újból válaszszaak meg.

Dr. Fischer elfogadná Wodianer indítványát, de egy levélről emlékezik meg, melyben Liebleitner János a választmánynak hosszú időn át volt buzgó tagja korára való tekintettel arra kéri a szakosztályt, hogy őt a candidálásból hagyják ki. Minthogy őt szándékaról lebeszélni nem lehetett ajánlja, hogy helyébe Ránk Rezső min. főmérnök választassék meg.

Bäumler András is arra kéri a szakosztály tagjait, hogy tekintettel túlságos elfoglaltságára hagyják őt ki a listából, ő amenyire teheti úgy is mindent megtesz az egyesület érdekében, de ezuttal sajnos semminemű kötelezettséget nem vállalhat. Bäumler felszólalása sajnálattal tudomásul vétetik, mire Dr. Kanka Károly kir. tan. az előbbi szónok érdemeit kiemelve helyébe Zorkóczy Samu lyceumi igazgatót ajánlja egyhangu megválasztásra.

Wodianer Imre ezek után a következő tisztviselőknek egyhangu megválasztását ajánlja:

Elnököknek: *Antolik Károlyt*, az állami főreáliskola igazgatóját.

Egyhangulag acclamaltatik.

Alenököknek: *Schmidhauer Antal*, min. főmérnököt.

Egyhangulag megválasztatik.

Jegyzőknek: *Polikeit Károly*, gymn. tanárt és *Szép Rezső*, lyceumi tanárt.

Egyhangulag megválasztattak.

Választmányi tagoknak: *Könyöki József*, áll. reálisk. tanárt, *Rank Rezső*, min. főmérnököt és *Zorkóczy Samu*, lyceumi igazgatót.

Egyhangulag megválasztattak.

Erre Antolik Károly elnök megköszöni a saját valamint a tisztársai nevében az irányukban nyilvánuló bizalmat és igéri, hogy azon lesz, hogy az egyesület felvirágzását minden tőle telhető módon elősegítse.

Más tárgy nem lévén elnök az ülést berekeszti.

X. Az orvosi szakosztályi ülése 1894. deczember 19-én.

Elnök: Dr. *Tauscher Béla*.

Jegyző: Dr. *Velits Dezső*.

Az ülés tárgya:

Tisztújítás.

1. Elnök az ülést megnyitja és a mult ülést jegyzőkönyvét olvastatja fel, mely ellen észrevétel fenn nem forog.

2. Elnök áttér a mai ülés tárgyára, melyre vonatkozólag Dr. Fischer Jakab azt indítványozza, hogy az eddigi tisztviselőket egyhangulag újból válasszuk meg

Ezen indítvány egyhangulag elfogadtatván elnök a saját valamint tisztársai nevében a beléjük helyezett bizalmat megköszöni és más tárgy hiányában az ülést berekeszti.

XI. A pozsonyi orvos-természettudományi egyesület közgyűlése 1895. január hó 29-én.

Elnök: Dr. *Kanka Károly* kir. tan.

Jegyző: Dr. *Fischer Jakab* titkár.

1. Elnök az ülést következő beszéddel nyitja meg:

Mélyen tisztelt közgyűlés!

Ha egyesületünknek a múlt évben történt életnyilvánításait tekintjük, kétféle tényekre akadunk: örvendetesre és kevésbé örvendetesre. Az örvendetes tények közé tartozik, hogy ez évben végre sikerült egyesületi közleményeink egy füzetét világra bocsátani, mi nem csak azon szempontból már igen kívánatos volt, hogy egyszer életjelét adjuk tudományos működésünknek, hanem azért is, mert könyvtárunk gyarapodása egyenesen attól függ, hogy a csereviszonyt fenntarthatjuk, mely köztünk s más tudományos társulatok közt létezik.

Örvendetes ténynek tovább mondhatom azt, hogy a lefolyt évben végre sikerült könyvtárunkat rendbe szedni s annak katalógusát előkészíteni, mely nélkül annak használhatósága lehetetlen. Az első ténynek megvalósulását köszönhetjük buzgó titkárunknak, Dr. *Fischer Jakab* urnak, kinek nem csekély fáradságába került ezen évkönyvünk szerkesztése és kiadása. Az eredeti cikkek, melyek abban közöltetnek s melyeket az illető szerzők mint társulatunk tagjai oly szívesek voltak nekünk átengedni, bizonyosan figyelmet fognak kelteni a tudományos világban. Könyvtárunk rendezését *Knüppel Gyula* tanár ur oly szíves volt elvállalni s a katalógust előkészíteni. Azt hiszem, hogy nagy köszönettel tartozunk ezen két tagtársunknak eredményes munkálkodásukért. Az örvendetes tények közé számíthatjuk továbbá, hogy muzeumunk a lefolyt nyáron is úgy mint az előbbeni években élénk látogatottságnak örvendett, s egyesületünk azon céljának is, hogy a természettudományok a népben való terjesztését mozdítsa elő, megfelelt; ugyan ezt mondhatjuk a népszerű előadásokról is, melyeknek mindig számos hallgatójuk volt. A lefolyt évben Carnuntumba történt kirándulásunkat is sikerültnek mondhatjuk. Ezek voltak az örvendetes események, kevésbé örvendetesnek meg kell vallani azon tényt, hogy rendes szakgyűléseink csak gyéren voltak látogatva s hogy az ezekben tartandó előadásokra csak nehezen akadt vállalkozó. Tisztelt uraim! Három éve annak, hogy társulatunk úgy szólván a halottakból feltámadt s új alakban a tevékenység terere szállt. Azt lehetett hinni, hogy tul

vagyunk a gyermekbetegségeken, melyek oly veszélyesek a zsege alkotásu szervezetnek. Attól tartok, hogy még nem vagyunk túl a veszélyen; oly roncsoló, oly veszedelmes betegségnek jelei mutatkoznak, melyek egyenesen társulati életünk fenntartását érintik s veszélybe döntik. Ezen roncsoló betegség, mely mint a difteritis, társulatunk gyökereit támadja meg, ez a részvétlenség, a közönyösség. Ha ez elharapózik, akkor semmiféle serumnak a beöntése nem használ s tönkre megy a szervezet. Tisztelt uraim! Ne engedjük meg, hogy lábra kapjon ezen veszély s válvetve iparkodjunk azt elhárítani!

Midőn alapszabályaink értelmében három évi működés után az összes tisztí karral együtt hivatalomat a tisztelt közgyűlés kezébe vissza szolgáltatom, magam személyére nézve különösen felkérem a t. tagokat, hogy tekintve agg koromat, sziveskedjenek helyembe egy új fiatalabb erőt választani, mely jobban s nagyobb erővel és erélylyel tudja képviselni az egyesületet, s előmozdítani érdekeit és ezéljait.

Engedjék még meg, hogy néhány szóval üdvözöljen az ujjonnan társulatunkba belépett katona-orvos urakat.

Hochgeehrte Herren! Ich erlaube mir die hochgeehrten Herven Militär-Aerzte und Collegen, welche unsern Verein beigetreten sind, aufs Herzlichste zu begrüßen, sie zu versichern, dass wir ihnen mit aufrichtiger Collegialität entgegen kommen und sie ersuchen, durch Mittheilung ihrer Erfahrungen zur Belebung unserer Vereinsverhandlungen beizutragen!

(Élénk éljenzés.)

2. Titkár a következő jelentését olvassa fel:

Tisztelt közgyűlés!

Midőn az elmúlt egyesületi évről számot adok mindenekelőtt sajnálatomat kell kifejeznem, hogy rövid leszek. A titkári jelentés, amennyiben az elmúlt évben kifejtett tevékenységnek tükrét képezi. annál kimerítőbb és hosszabb minél több ós buzgóbb működésről ad számot. De az elmúlt esztendőben mint azt már sajnálattal kiemeltem bizonyos lankadás állott be és csakis a választmány tartotta meg

előírt pontossággal minden hónapban üléseit, míg az egyes szakosztályok azonban, ami a szaküléseket illeti, tavaly nagyon visszamaradtak.

Míg a tavalyi jelentésben az orvosi szakosztály 9 szaküléssel szerepel az idén csak hat szakülést tartottunk és míg a természettudományi szakosztályban az előző esztendőben 6 ülés tartatott az idén már csak 4 ülésről adhatok számot.

A szakosztályi ülések különben eléggé látogatottak voltak és sorrend szerint ekkép következtek.

A z o r v o s i s z a k o s z t á l y ü l é s e i n :

január 31-én: dr. *Dobrovits Mátyás*, dr. *Kanka Károly* és dr. *Pápay Károly* tagtársak mutattak be betegeket;

márczius 14-én: dr. *Schmid Hugó* két operált betegéről tartott előadást;

október 31-én: dr. *Hauer Ernő*: A diphtheria elleni vérsavóval való orvoslásról értekezett és dr. *Tauscher Béla* a diphtheria bacillusait mutatta be;

november 14-én: dr. *Barda* mint vendég saját találmányu electromos fürdőjét mutatta be, dr. *Schmid Hugó*, dr. *Dobrovits Mátyás* betegeket mutattak be végül dr. *Mergl* a fertőztelenítő kamarában elhelyezett lépfene kulturákat mutattott be, amely kulturák csirmentesekké váltak;

november 23-án: dr. *Fischer Jakab* egy orvos törvényeséki véleményét olvasta fel; végül

december 19-én tisztújító szakülés volt, amelyen a régi tisztikar újból egyhangulag megválasztatott.

A t e r m é s z e t t u d o m á n y i s z a k o s z t á l y ü l é s e i n :

február 21-én: *Antolik Károly* egy új physikai találmányról érkezett;

november 5-én: ugyancsak *Antolik Károly* a polychordot mutatta be és arról előadást tartott;

december 3-án: *Bittera Károly* bemutatta a muzeumnak ajándékozott tárgyakat és *Polikeit Károly* előadást tartott a hold és napfotografiákról; végül

december 17-én: tisztújító szakülés volt, amelyben mint a választmánynak új tagjai *Rank Rezső* min. főmérnök és

Zorkóczy Sámuel lyceumi igazgató választattak meg. *Liebleitner János* és *Bäumler András* tagtársak helyett, akik sokoldalú elfoglaltságuk miatt választmányi taggá való jelölésüket el nem fogadták.

Ami a népszerű estélyeket illeti úgy az idén négy ilyen estélyről adhatok számot.

Február hó 15-én *Schick Emil* kir. mérnök ur a fotografálásról értekezett és előadását számos kísérlettel tette élvezetessé;

márczius hó 13-án: dr. *Dobrovits Mátyás* a bőr alkatáról tartott előadást;

aprilis hó 4-én: *Schwicker Alfred* a víz elemeiről tartott előadást érdekes kísérletekkel; végül

novemberhó 21-én: dr. *Pávay-Vájna Gábor* a diphtheritistről és a vérsavó gyógy mód alkalmazásáról tartott előadást.

Minden egyes közreműködő tagnak köszönetünket kell kifejeznünk, amiért nekünk annyi igazán élvezetes órát szereztek. A népszerű előadások valóban a szó szoros értelmében népszerűek, a városháza nagy terme zsufolva szokott lenni és a sajtó is elismeréssel adózik egyesületünknek azok rendezéseért. Mint minden évben úgy ezuttal is hálás köszönetünket fejezzük ki Pozsony városa közönségének amiért a városháza nagy termét az idén is egyesületünket teljesen díjtalanul engedte át.

Egy fontos mozzanatról kell még megemlékeznem és ez az egyesületi évkönyvnek megjelenése. Egyesületünk csak morális kötelességet teljesített, midőn tagjainak és annak a számos tudós egyesületnek melylyel csereviszonyban áll, recompensatióul ezt az évkönyvet nyújtotta.

Végül fel kell említenem, hogy ami a tagok számát illeti némi csökkenés mutatkozik. Míg az elmúlt esztendőben 187 rendes és 7 tiszteletbeli tagunk volt úgy most a tagok száma 179 rendes és 8 tiszteletbeli tag. Három tagnak a halála jutott tudomásunkra, akik közül első helyen kell említenem *Guoth Gyula* révkapitányt, aki egyesületünk körül buzgó tevékenységet fejtett ki, továbbá *Feigler Ignátz* építész és *Klausz Nándor* nyngalmazott intendánst, kik a legrégebb tagjaink közé tartoztak. Áldás borítsa hamvaikat!

Tisztelt közgyűlés! Midőn a fentiekben az elmúlt egyesületi év történetéről számot adtam, önkénytelenül eszembe jutott az a szerény bécsi polgár, aki minap elhunyván végrendeletileg közel egy millió forintot hagyott a bécsi akadémiának. És nem azért jutott ez eszembe és nem azért hozom ezt itt elő, mintha példálódzni akarnék és egyesületünknek ily — olcsó — uton való gazdagodására és virágzására óhajtánám a közfigyelmet felhívni, távolról sem! Az eszme lánczolat ugyanis önkénytelenül ezen végrendelet és természet-tudományok iránti szeretet közötti összefüggés keresésére vezetett. És a természettudományok iránti szeretet az, amelynek tulajdonképen egyesületünk is létét köszönheti, midőn egyesek nem ugyan vagy legalább nem kizárólag anyagi, hanem inkább szellemi hozzájárulással igyekeztek egyesületünket nagygyá és virágzóvá tenni. A természet számlálhatatlan jelentésnek kutatán tisztelt közgyűlés, mindig bő anyagot szolgáltatott az emberi elme műveléséhez és mióta az emberiség él és gondolkodik a természet titkainak buvárlása jelentékeny szellemi erőt absorbeált. Az ember — aki tulajdonképen szintén a természetnek egy parányi alkotása — mind untalan visszatér a természethez, mint gyermek a szülő anyjához. A természet törvényeiben tanulta meg az ember megismerni az alapigazságokat, amelyek már csak abban is különböznek a földi, a gyarló emberi igazságtól, hogy a természet törvényei semmiféle kivételt nem tesznek, és örökkön örökké tartanak. Ilyen törvénye a természetnek az is, hogy minden nyugvás látszólagos csak, hogy a világon tulajdonképen az örök mozgás és rezgés az uralkodó genius. Engedjék meg t. tagtársaim, hogy a természetnek ebből a törvényéből meritsem én is azt a reménye, hogy az elmúlt egyesületi év nyugvása is csak látszólagos és a következő években a mozgás a fokozott és buzgó tevékenység aerája következik be, amely aerában, ha egyesületünknek minden egyes tagja közreműködik, úgy a siker bizonyára el nem maradhat.

A titkár jelentése helyesléssel tudomásul vétetik.

3. A muzeumőr felolvassa a következő jelentését:

Mélyen tisztelt közgyűlés!

Muzeumnunk mostoha elhelyezési viszonyai, melyek nagyon is rövidre redukálják a dolgozásra fordítható időt egyrészt, másrészt sokoldalú elfoglaltságom miatt ismét az igen tisztelt közgyűlés szives elnézését kell kikérem, amiért hogy rendszeres inventálásról még ezuttal sem számolhatok be. hanem csak a régi, többé kevésbé megbízható inventariummokra hivatkozva van szerencsém jelenteni, hogy gyűjteményünkben el van helyezve összesen 14.718 db. tárgy, mely szám a múlt évi jelentésemben kimutatott 12,063 dbhoz képest 2655 dbnyi örvendetes gyarapodás mutat.

Ezt a szép gyarapodást egyedül *Csattogányiné* urnő ö Nsgának köszönhetjük, aki a lefolyt évben gyűjteményünket egy kettős szekrényben elhelyezett 350 db lepkevel, 1807 db bogárral és 408 db szárított növényvel volt szives megajándékozni. — Ezt a szép ajándékot részben már volt alkalmam a szakülésnek bemutatnom s azt hiszem az igen t. közgyűlés helyeslésével találkozom amikor egyesületünk nevében erről a helyről is meleg köszönetet mondok a nemes adakozónak, amint azt annak idején a választmány megbizásából előszóval megtennem szerencsém volt.

Ami a muzeum látogatottságát illeti, örömmel jelenthettem, hogy helyiségének barátságatlan volt'adaczára az idej látogatók száma a tavalyihoz képest örvendetes gyarapodást mutat, ami talán egyrészt a választmány tavalyi felhívásának és a látogatók legnagyobb contingensét szolgáltató középiskolai tanulók általánosan észlelhető számbeli növekedésének. másrészt annak is tudható be, hogy a múlt évi szeptember hó 24-én és 25-én a kerületi tornaverseny alkalmából a muzeumot 2 napon át nyitva tartottam. — Bár a városunkban ezen alkalommal nagyszámmal összegyűlt vidéki ifjúság — nem lévén a dolog a hivatalos programmban fölvéve — alig szerezhett róla tudomást, tulajdonképeni ezéljáról a kedvezőtlen idő által eltérítettvén, elég sűrűen látogatta gyűjteményünket. — Május 6 tól október 14-ig 25 napon át volt nyitva muzeumunk a nagy közönség számára s ez alatt az idő alatt, daczára a sok borus napnak 5995 en, átlag

napjában 24)-en látogatták, mely számok a tavalyiakhoz képest (5465, illetőleg 237) mint jeleztem, örvendetes gyarapodást mutatnak.

A gyűjtemény állapota — hogy az ilyen, az organikus bajban szenvedők állapotának jelzésénél dívó, nagyon is tág értelmű kifejezéssel éljek, a körülmények, a nagyon is mostoha elhelyezési körülményekhez képest, csodálatosan jó, de ha ezeket, a tudományos szempontból olyan becses tárgyakat megóvni, tulajdonképeni rendeltetésüknek még továbbra is megmenteni akarjuk — pedig azt hiszem, minden áron akarjuk! — napról napra égetőbben mutatkozik egy új, világosabb, szárazabb helyiségnek a szükségége.

Annak a szép munkaprogramnak, melyet az elmúlt egyesületi évre magaméle tűztem minden egyes pontját — őszintén bevallom — másnemű elfoglaltságom s egyéb itt bővebben ki nem fejthető gátló körülmények miatt, sajnos, nem tarthattam be s annak a rövid időnek is, — melyet custosi hivatásomnak szentelhettem, nagyrészt a kedvezőtlen elhelyezésből származott konzerváló munkák vették igénybe. Ezekből az aprólékos, de amellet mégis időt rabló munkáktól eltekintve a determinálástól a tisztogatásig munkát végeztem 161 db palaeontologiai tárgyon, 464 ásványon, 2957 db különböző száraz praeparatumon, 123 spiritus praeparatumon, 8 kitömött állaton, 8 fali táblán, összesen mintegy 3721 tárgyon.

Ennyiben vagyok bátor muzeumunk életének elmúlt évéről szóló jelentésemet szives tudomás vétel végett az igen tisztelt közgyűlés elé terjeszteni.

A jelentés helyesléssel tudomásul vétetik.

4. A könyvtáros a következő jelentését olvassa fel:

Tisztelt közgyűlés!

Midőn egy évvel ezelőtt a könyvtár másod-örévé megválasztani méltóztattak, czélomul tűztem ki — kitüntető bizalmukat kiérdemelni az által, hogy a tudomány minden ágának kincseiben bővelkedő, de már évek óta ziláit állapotnab tespedő könyvtárunkat rendbe hozzam.

Ez irányban kifejtett szerény munkálkodásom eredménye képen van szerencsém a t. közgyűlés tudomására hozni, hogy a könyvtár rendezését jó formán már befejeztem; a mennyiben az összes folyóiratokat és könyveket összeirtam és az összeírás alapján a katalogust is elkészítettem, melynek még ez év folyamán eszközzendő kinyomatását egyesületünk t. bizottsága az e hóban tartott ülésében elhatározta. A folyóiratokat már el is helyeztem a katalogus alapján, a könyveket azonban már értem nem rá elhelyezni; ezt a munkát már a nemsokára bekövetkező hosszabb és melegebb napokra kellett hagynom. Végül kell még megjegyeznem, hogy több könyvet, melyek majd egészen el voltak rothadva, nem vettem föl a jegyzékbe, valamint hogy a folyó iratoknál itt-ott egész évfolyamok vagy egyes füzetek hiányoznak. E hiányokat külön összeirtam, hogy azokat az illető társulatokból alkalmilag kérni lehessen.

A katalogusból, melyet ezennel van szerencsém bemutatni, kitűnik, hogy a könyvtár folyóiratokat tartalmazó részében van körülbelől 340 féle folyóirat és több száz egyes füzet; a könyveket tartalmazó részben pedig van 830 természettud. és vegyes tartalmu mű 1730 kötet — illetőleg füzetben és 455 orvosi munka 1004 kötet — illetőleg füzetben.

A lefolyt 1894. év folyamán érkezett füzetek czimen szerint szétszétva az olvasó terem állványán vannak elhelyezve. Beérkezett pedig mint csereküldemény természet-tudom. és orvos-természettudományi évkönyv folyóirat 125 féle. Ezek közül megjelent Magyarországon 18 és a többi külföldön.

A beküldők között vannak: a budapesti, amsterdami, berlini, brüsszeli, göttingeni, lipcsei, milánói, modenai, müncheni, philadelphiai, szt. lousi, szt. pétervári, stockholmi és a bécsi tudományos akadémiák; a többi küldemények részint természet-tudományi, részint orvos-természettudományi egyesületek által küldettek.

A jelentés helyesléssel tudomásul vétetik.

5. A pénztáros felolvassa a következő jelentést:

Tisztelt közgyűlés!

Az elmúlt 1894 ik évben, a melyet 287 frt 88 kr.-ral nyitottunk meg, befolyt tagsági díjakból 548 frt és pedig fizettek egész évi tagdíjat százhuszonhatan, fél évit egy tag és negyedévit tizenketten, diplomákból befolyt 16 frt, kamatokból 31 frt 21 kr., összesen 565 frt 21 kr.

Hátralékban van tizenhat tag.

Az 1894. évi előirányzat volt:	Tényleg kiadatott:
Fűtés 50 frt	17 frt 11 kr.
Világítás 50 „	6 „ 78 „
Nyomda 30 „	33 „ 50 „
Iroda 50 „	54 „ 81 „
Litograf 30 „	30 „ — „
Szolga 180 „	190 „ — „
Muzeum 40 „	50 „ 42 „
Különféle 20 „	67 „ 46 „
<hr/> 450 frt.	<hr/> 450 frt 08 kr.

Az előirányzatnál tehát csak nyolcz krral adatott ki több és csak az egyes tételeknél van változás. Levonva a 450 frt 8 kr. kiadást a fenti 853 frt 9 krról, marad folyó évi január elsején 403 frt 1 kr., ehhez 500 frt Rainer alapítvány, és egy nyári kirándulás után marad 50 frt. Van azonban tisztelt közgyűlés még az elmúlt évről fizetendő diplomákért 65 frt és a kiadott évkönyv nyomtatásáért 470 frt, ezenkívül a könyvtárnok tiszteletdíja 50 frt a mi majd a fenti maradvány és az idén befolyó tagdíjakból lesz majd fedezendő.

Ezek után van szerencsém a folyó évre szóló előirányzatot előterjeszteni.

Bevétel 160 tag után 640 frt.

Kiadás :

Fűtés	50	frt
Világítás	30	„
Nyomda	40	„
Iroda	60	„
Litograf	30	„
Szolga	180	„
Muzeum	50	„
Különféle	60	„
		500	frt.

ezen előirányzat a múlt évi kiadásoknak megfelelőleg van összeállítva, eltekintve az egyes tételektől. Végösszegben 50 frt magasabb a tavalinál, de azért még mindig marad fölösleg.

A jelentés tudomásul vétetik és a pénztároknak a felmentvény megadatik.

6 Végül háznagy jelentése következik, mely így szól:

Tisztelt közgyűlés!

Tavalyi jelentésemben sajnálatomnak adtam kifejezést, hogy egyesületünk helyiségeit az üléseken kívüül csak nagyon kevesen látogatják, jóllehet intézkedtünk, hogy a legujabban érkezett természettudományi munkák a látogatók kényelmére az asztalra tétessenek és az olvasó szobában Aner féle lámpákat is szereztünk be. Sajnos, de nincs okom, hogy az idén szaporább látogatásról tehessek jelentést, valamint nem sok jót mondhatok a társas vacsorákról sem, melyet a közrészvétlenség folytán majdnem egészen elmaradtak.

Csak egy örvendetes eseményről adhatok számot és ez a carmuntumi kirándulás volt, amelyen Pozsony városának színe java vett részt, jeléül annak, hogy egyesületünk által rendezett kirándulások az intelligens közönségre még mindig nagy vonzerőt gyakorolnak.

Abban a reményben fejezem be jelentésemet, hogy az idén sikerülni fog a társas életet közöttünk ismét felfrissíteni és egyesületünket e tekintben is kifogástalanná tenni.

A háznagy jelentése tudomásul szolgál.

7. Elnök ezután a mai ülés legfontosabb tárgyaul a tisztujjitást tűzi ki és a közgyűlésnek a maga és tisztársai nevében az eddigi bizalmat megköszönve a maga részéről arra kéri a közgyűlést, hogy az egyesület élére egy nálánál fiatalabb és tetterősebb egyént szemeljenek ki. (Élénk ellentmondások).

Az elnöknek ezen kijelentése után, mindenekelőtt *Unghvári Vilmos* kir. főmérnök szólal fel és a lelépő tisztviselőknak az eddig kifejtett buzgalmukért köszönetet indítványoz. Ezen indítványt egyhangulag elfogadták, mire *Wodianer Imre* azt indítványozza, hogy a tisztikarnak a bizalmunkat legjobban úgy fejezzük ki, ha ismételten egyhangulag megválasztjuk. Erre nagy lelkesedéssel egyhangulag megválasztják:

Elnöknek: *Dr. Kanka Károly* kir. tanácsost.

Alelnöknek: *Wiedermann Károly* kir. tanácsost.

Titkároknak: *Dr. Fischer Jakab* orsz. kórh. főorvost és *Schwicker Alfred* áll. reálisk. tanárt.

Muzeumőrnek: *Bittera Károly* áll. reálisk. tanárt.

Könyvtárokknak: *Dr. Hauer Ernő* államv. orvost és *Knüppel Gyula* áll. reálisk. tanárt.

Pénztárosnak: *Érdy István* gyógyszerészt és

Háznagynak: *Dr. Kovács György* tiszti főorvost.

Elnök köszönetét fejezi ki a közgyűlésnek a maga úgy mint tisztársai nevében az irányukban nyilvánuló bizalomért és igéri, hogy igyekezni fog minden tőle telhető módon feladatának megfelelni és az egyesület felvirágzását elősegíteni. Erre a közgyűlést bezárja.

XII. A természettudományi szakosztály ülése 1895. május hó 10-én.

Elnök: *Antolik Károly*.

Jegyző: *Polikeit Károly*.

1. Elnök megnyitja az ülést és felhívja *Wagner Lajos* tanár urat, *Wiedermann Károly* király tanácsos urról, egyesületünk elhunyt alelnökéről szóló emlékbeszédének megtartására.

2. *Wagner Lajos* tanár megtartja a jelen füzetben le-nyomatott emlékbeszédet, mely a hallgatókra mély benyomást tett.

3. *Szép Rezső* tanár megtartja előadását „*A Pozsony környékén található puhányokról*“, amely előadás ugyancsak jelen füzetben egész terjedelmében megtalálható.

4. Elnök az előadóknak köszönetet szavazva az ülést bezárja.

XIII. Az orvosi szakosztály ülése 1895. október hó 9-én.

Elnök: Dr. *Tauscher Béla*.

Jegyző: Dr. *Barts József*.

Tárgysorozat:

1. Betegbemutató s.

2. A kis-hont-gömör vármegyei orvos-egyesület két átirata.

1. Az elnök megnyitván az ülést, üdvözli az igen számosan megjelent tagokat, kérve őket, hogy ezen új munka évadban is buzgósággal működjenek közre az egyesület feladataiban.

Erre felolvastatja a múlt ülés jegyzőkönyvét, mely miután észrevétel nem volt, hitelesítették.

2. Elnök felszólítja az egyesület tagjait, sziveskednének a jelen évben is, az egyesület olvasóterme részére szakkönyveket használat végett átengedni.

Betegbemutató s.

4. Dr. *Kanka Károly* királyi tanácsos bemutat egy sérült szemű beteget, a kinek kórrajza a következő:

M. E. 13-éves reáliskolai tanuló f. évi márczius hó 15-én utánozni akarván egy kísérletet, állítólag vizet forralt fel kis üvegsöben, mely szét robbanván, szilánkjai szemét megsértették. Egy órával rá hozzám hozták a fiut, mikor is a következő kórképet találtam. A bal szem pilláin és annak környékén számtalan vörös pontszerű szúrások láthatók, melyekből atyja az üvegszemcséket már nagyrészt kiszede-

gette. A kötő hártya belövelt, számos vörös pontszerű szúrás-sal borított; a korneának alsó részén kölesnyi fehéres folt; a pupilla össze szorult; a szemrekesz alsó részén kis fekete színű nyílás látható. A könnyezés erős. A fiu szűrő, égető fájdalomokról panaszkodik. Látása csupán fényérzésre szorítkozik.

Minthogy nagyon valószínű volt, hogy kis üveg szálka tört át a szemrekeszen, és az üvegtestbe hatolt, figyelmeztettem az atyját, hogy a szem látóképessége alig lesz helyre állítható, sőt megeshetik, hogy az ép szem megtartása érdekében, a sérült szemet el kell majd távolítani. Orvosi elbánás: Atropin becsöppentés, teljes nyugalom, és hideg borogatás.

Másnap a kitágult pupillán át előtünt a homályos lencse, azonban idegen testet nem fedezhettem fel benne. A szemlob mérsékelten folyt le; — nyolcz nap mulva a lencse teljesen homályos duzzadt. Tizennegyedik napon a sérülés után, vonalás metszést ejtettem a corneán, s kieresztettem a puha állományu lencse egy részét. A hátramaradt részletek mérsékelt reactió tünneményei között július hó végeig felszivódtak. A pupilla jelenleg teljesen tiszta, kerek; ezenkívül van a szemrekesz alsó részén a rendes pupilla alatt kis nyílás, mely szintén tiszta fekete; a kornea alsó részén finom vonalszerű homály. Ezen szem látó képessége olyan, a milyen a szürke hályogtól operáltaké szokott lenni, convex üveggel tetemesen javítható.

A jobb szem kissé myopikus. Jelenleg a fiu folytatja tanulmányait, a „diplopia monocularis“ megszűnt, a mi arra vall, hogy sérült szemét használaton kívül helyezi, s csupán az ép szemét működteti.

Ezen eset több szempontból érdekes. Feltűnő mindennek előtt, hogy a szem nagy sérülései dacára relative megmenthető volt.

Eldönthetlen továbbá az, hogy miként támadt a lencse gyors elhomályosodása, mi okozta a lencsetok szétrepedését és a szemrekesz sebét? Az elhomályosodott lencse részletekben hiába kerestem üvegdarabokat.

Az pedig még sem igen valószínű, hogy üvegszilánkok egészen a szem hátsó részébe, az üvegtestbe hatoltak volna,

mert akkor ezek most is benn foglaltatnának, s folytonos izgalom kifejtői volnának, a minek pedig nyoma sincsen.

4. Az elnök felolvastatja a Kis-Hont-Gömör vármegyei orvos-gyógyyszerész egyesület átiratát, a melyben ez felkéri a pozsonyi orvos-természettudományi egyesületet, hogy csatlakozzék azon felterjesztéséhez, melyben a tisztiorvosi vizsgálatok jelenleg érvényben levő rendjének megváltoztatását kérelmezi.

Dr. *Glaser Károly*, dr. *Zsigárdy Aladár* és dr. *Dobrovits Mátyás* hozzá szólásai után elfogadják az egyesület tagjai dr. *Barts József* indítványát, mely szerint a szóban forgó felterjesztés szűkebb bizottságnak volna kiadandó, hogy egyesületünk véleményét ezen ügyben kellő alakban formulázza.

Dr. *Fischer Jakab* véleménye az, hogy az egyesület ezen kérvényezés ötletéből venné tárgyalás alá hazánk egészségügyének tárgyi és személyi kérdéseit, szerkesztessen róluk nagyszabásu memorandumot, s terjessze fel azt a legfelsőbb egészségügyi hatóságnak. — Habár az egyesület elismeri az eszme életre való voltát, mindamelllett időszerűtlennek tartja az indítványt, mert határozatlan időre elodázná a szóban forgó ügy elintézését, másrészt mert az ilyen memorandum megszerkesztése sok munkára, sok megfontolásra és sok időre tart számot, hogy figyelemre méltó mű legyen.

Dr. *Fischer Jakab* indítványát tehát mellőzve megválasztják tagokul a jelzett bizottságba dr. *Zsigárdy Aladár*, dr. *Vámosy István* és dr. *Glaser Károly* urakat azon felhívással, hogy a legközelebbi ülésen jelentést tenni sziveskedjenek.

5. Elnök felolvastatja a Kis-Hont-Gömör vármegyei orvos-gyógyyszerész egyesület átiratát, melyben felhívja egyesületünket, hogy járuljon hozzá azon felterjesztéséhez, melyet az ugynevezett „Norma pauperum“, és az idevágó orvosi rendelés tárgyában intézett a nagym. m. k. belügyministeriumhoz. Rövid eszmecsere után határozatba ment, hogy ámbár elvitázhatatlan dolog, hogy a jelenleg érvényben levő „Norma pauperum“ semmi tekintetben sem felel meg a gyakorlati élet követelményeinek, tehát új feldolgozása felette kívánatos, mint a mellett az egyesület csupán tudomásul veszi a társ-

egyesület ide vágó felterjesztését, mert ez ügyben a competens forum a közegészségügyi tanács.

Hasonlóképen egyszerűen tudomásul veszi a felterjesztés azon részét, mely a rendelésre vonatkozik, mert ha a közalapokra való orvosi rendelés teljesen szabaddá válnék, ki kerülhetetlen volna a vissza élés a közönség részéről. — A hivatalos orvos tájékozhatja magát arra nézve, hogy kit illet meg a díjtalan orvosság kiszolgáltatás, esetleg megbizhatja ügytársát, hogy e téren helyettesitse, ha távol van székhelyétől, vagy akkép intézkedhetik, hogy a község előljáróságával igazoltatja az ilyen rendelvevények dispensációjának megokolt voltát.

Több tárgy nem lévén, az elnök berekeszti az ülést.

XIV. A természettudományi szakosztály ülése 1895. okt. 14-én.

Elnök: *Antolik Károly.*

Jegyző: *Polikeit Károly.*

1. Az elnök megnyitja a gyűlést és felkéri dr. *Fischer Jakab* titkárt, hogy a báró *Mednyanszky Dénes* által beküldött értekezését: „A legujabb Krupp ágyuk mint erőhatási műszerek“ olvassa fel.

Dr. *Fischer* felolvassa az említett magyar és német nyelven irt értekezést, melyben br. *Mednyanszky Krupp* által legujabb időben készített két oriási ágyu hatásáról referál. A gyűlés e referatumot nagy érdeklődéssel hallgatja.

2. *Antolik Károly* igazgató előadását tartja: „A mesterséges jégkészítésről.“

A gyűlés feszült figyelemmel hallgatja az előadást, melyben előadó a mesterséges jégkészítés alapelvet érdekes kísérletekkel megmagyarázza.

3. Elnök az ülést bezárja.

XV. Az orvosi szakosztály ülése 1895. október hó 23-án.

Elnök: Dr. *Tauscher Béla*.

Jegyző: Dr. *Velits Dezső*.

Napirend:

1. Betegbemutatók.

A múlt ülés jegyzőkönyve észrevétel nélkül hitelesített.

Napirend előtt Dr. *Zsigárdy Aladár* jelenti, hogy a Gömör-Hont megyei orvosegylet memorandumára a kiküldött albizottság a jövő szakülésen terjeszti be észrevételét.

Dr. *Kanka Károly* nőbeteget mutat be, kinek balszemén a cornea külső zugában, részben a selera- és conjunctiváról is kiinduló babnagyságu veleszületettnek látszó tumor ül. E mellett a pupilla jól reagál látás alig zavart. A tumor mellső részének lemetszése után fogja a diagnózist megtenni.

Dr. *Fischer Jakab* egy elmebetegről emlékszik meg, kinél czombcsonttörés jött létre, látszólag spontán módon, minden nagyobb küllerőszak nyoma nélkül. A kórokra nézve csak a későbbi észlelés adott felvilágosítást, a mikor is egy osteosarcoma gyors fejlődése és növekvése lépett előtérbe. A stereoscopikus photographiát bemutatja.

Dr. *Fürst, Schmid* főorvos osztályán észlelt hügykő esetét adja elő, a mely nőbetegnél a hügyholyagba tört hajtű körül képződött és hügyhüvely sipoly képződésére vezetett. Az eset a következő:

M. Teréz, 20 éves hajadon napszámosnő f. évi szeptember hó 24-én vétetett fel az orsz. kórház belbetegek osztályára, incontinentia urinae miatt. Felvételnél a beteg halovány, gyenge, rosszul táplált és fejlett. Panaszkodik, hogy vizeletek egy év óta folyton csepeg, a minek okát azonban nem tudja megnevezni. Beteg intra vaginalis vizsgálásánál következőket lehetett észlelni. A kutató ujj körülbelül 1 cmnyire való behatolás után egy igen hegyes, részint sima, részint érdes felületű tárgyat tapint, mely kevéssé mozgatható, és a hügycső és hüvely falát rezontosan átfúrta. A diagnosis hegyes, túalaku hügykőre állítatott, a mely alakja és rá gyakorolt nyomásnál fogva az előbb említett átfurást okozta. Műtét végett a beteg a sebészeti osztályra lett áttéve, a hol

október 1-én Schmid főorvos ur a következő műtétet végezte. A hüvely szorgos desinfectálása után cocainnal eszközölt anaesthesia mellett a műtő makkfogóval hatolt be, hogy a kő hegyét megfogja. Erre azonban a kő hegye laza, porosus consistenciája miatt törmelékekre szakadt és a fogó egy hegyes fémtárgyat fogott meg, a mi közelebbi vizsgálatnál egy tű hegyének derült ki. Most a tű hegye fixáltatott, mögötte pedig részint lithotriptorral, részint fogóval zúzatott össze a huykő, melyről most tisztán derült ki, hogy egy hajtű körül képződött volt. A hajtű kihuzatása akadályokba ütközött, mert a másik vége el volt hajlítva és a vaginának jobbik falába volt beékelve; ezen végét ujjal kellett elhajlítani és azután kihuzni. Ezután még apró kötörmelék mosattak ki a hüvelyből.

A műtét után vallotta be a leány, hogy egy évvel ezelőtt a tűt hüvelyébe vezette be azon célból, hogy elmaradt tisztulását újra idézze elő. A fistula elzárása miatt újabb műtét lesz szükséges.

Ez eset kapcsán Dr. Lövy egy virgó esetét hozza fel, kinél két egy-egy kis alma dionyi huykővet távolított el a hüvelyből, melyek a hólyag fal átkoptatása után kiképződött sipolyon át jutottak oda.

Dr. Velits a huykőveknek nőknél való felette ritka előfordulását emeli ki.

Több tárgy nem lévén elnök az ülést bezárja.

XVI. A természettudományi szakosztály ülése 1895. október hó 28-án.

Elnök: *Antolik Károly.*

Jegyző: *Polikeit Károly.*

Az elnök megnyitja a gyűlést és felkéri *Rank Rezsőt* „A repülő gépekről“ szoló előadását megtartani.

A jelenlevők feszült figyelemmel hallgatják az előadót, ki a madár repüléséből kiindulva a repülő gépek szerkesztését és ez uton Wellner, Hörnes és mások

által máig tett kísérleteket előadja, különös tekintettel Dr. Martin által készített repülőgépre, melynek elméletét modellel demonstrálja. A gyűlés az érdekes előadást élénk éljenzéssel megköszönte.

Más tárgy nem lévén, az elnök a gyűlést bezárja.

XVII. Az orvosi szakosztályának ülése 1895. november hó 14-én tartott.

Elnök: Dr. *Tauscher Béla*.

Jegyző: Dr. *Barts József*.

Tárgy:

1. Betegbemutatók.

2. A gömör-hontmegyei egyesület átirata tárgyában kiküldött albizottság jelentése.

Elnök megnyitvan a gyűlést, felolvastatja a mult ülés jegyzőkönyvét, mely azután hitelesítettik.

Napirend:

I. Betegbemutatója.

1. *Kanka Károly* dr. kir. tanácsos értesíti a szakosztályt, hogy a mult ülésben bemutatott esetben dermoid cystáról van szó, melyet részben eltávolított. Teljes kiirtásáról tartózkodott, mert könnyen bejutott volna a szem belsejébe, mi esetleg az üvegtest kiömlését, vagy a szemrekesz kiszorulását idézte volna elő.

Tudomásul szolgál.

2. *Lövy József* dr. bemutat 11 éves fiut, kinek kórrajza röviden a következő:

A fiu egy évvel azelőtt játék közben hasával csizmahuzó élére esett. Huszonnégy óra mulva hányás, roppant fájdalom s 40° láz, kórhatározás szétterjedt sérüléssel heveny hashártyalob. Szokásos kezelés; 16 nap alatt kedvező lefolyás; hőmérsék rendes; étvágy jó; szék rendes; a 21-ik napon el-

bocsáttatott. Az ötödik hét elején visszaesés ismeretlen okból. Kórhatározás: *vakbélmenti gyuladás*; a vakbél táj fájdalmas; hányás, magas láz. A hét leteltével a vakbél táján vakbélmenti tályog fejlődik.

Mint hogy a szülők műtői beavatkozást el nem fogadnak tiz napig jódkenőcsöt és meleg borrogatásokat alkalmaztattam, mire a tályog a végbélen keresztül kitört. A belmosásoknak daczára betapadt a bélnyílás és a tályog most ujból kezdett képződni, mig végre a tizedik hét elején már a medenczecsont fölött mutatkozott a hullamzás. Kijelentésemre, hogy a beteg tönkremegy, ha a genyt el nem távolítjuk, a fiu szülei beleegyeztek műtői beavatkozásba. Erre az álbordák alatt tályognyitást végeztem; mire fél liternyi geny ürült ki. Drainkötés; 8 nap alatt gyógyulás. A fiu azóta minden tekintetben egészséges.

Ezen eset kapcsán megemlékszik az előadó még más három idevágó esetről. S pediglen :

a) 64 éves asszony megbetegszik 1892. év február havában vakbélmenti gyuladásban. Márczius 1-ig gyógyulás a rendes kezelés után. Aprilis elején a vakbél táján kemény, élesen határolt, egyenetlen felületü daganat mutatkozik, mely napról napra nő. E mellett a beteg estéli hőemelkedésben s étvágytalanságban szenved, de széke rendes, hányása nincs, hanem sárgulni és senyvedni kezd. Miután aprilis végéig a daganat zsemlye nagyságúvá nőtt, orvosi tanácskozást indítványoztam, melyre két kartárst kértem fel. Tekintve a beteg korát, senyves színét, a daganat minőségét; a kórhatározás rákra szolt. A műtétet mellőztük, mert jó eredménye kilátás nem volt. Mint hogy azonban a beteget orvoslás nélkül hagyni nem lehetett, solatii causa forró borrogatásokat rendeltem és valóban — azon ösztönszerű várakozásomra, hogy geny is lehetne a daganatban — harmadnapra megfelelt a vakbélmenti tályog áttörése és távozása e végbélen keresztül. A genyből próbát küldtem a bécsi kórtani intézetbe, mely azt válaszolta: *pus bonum et laudabile*; ráksejtnek vagy gümő bacillusnak nyoma nincs. Örömiink azonban korai volt, mert itt is elzáródott a bélben levő nyílás és május végéig a

csipő-vakbéltej rendkívül megduzzadt, és hasfal vizenyő támadt. Erre Schmid Hugó dr. főorvos volt szives a tályognyitást végezni, miközben gyenge szisszenéssel bűzös levegő illant ki a hasüregből. Azonkívül szertelen bűzös geny ürült, mely emésztettel volt vegyülve. Az asszony a szokásos sebkezelés mellett junius végéig annyira helyreállt, hogy két fennmaradt sipolynyilása daczára Badenbe utazhatott. Betegünk f. évi aprilis 15 ig — leszámítva a még mindig meglevő két sipolyt igen jól érezte magát, de aznap egyszerre nagymennyiségű folyékony béltartalom ömlött ki a nyílásokból, mi három napig tartott. Aprilis 18-án orvosi tanácskozás Schmid Hugo dr. főorvos urral. Minthogy a beteg korra miatt gyökeres műtéttől siker nem volt várható, conservativ állásponton maradtunk. Egy nap mulva a vakbéllel szemben levő sipolynyilásban idegen test mutatkozott, melyet magfogóval távolítottam el és mely 15 gm. súlyú, 7 és $\frac{1}{2}$ ctmnyi hosszú, galambtojás-nagyságú bélkőnek bizonyult be. (Bemutattatik.) Az asszony azóta jól érzi magát, csakhogy néha-néha főzelék részeket talál a sipolynyilásban.

b) 36 éves asszony Budapesten, kit betegsége harmadik hetében láttam. Vakbélmenti tályog, mely már a csipő peremén felül áll. Stiller tanár pár nappal előbb szinte látta a beteget és műtétet tanácsolt, melyre a rendkívül megfogyott beteg nem akart ráállani. Dr. Pollák háziorvossal közöltem az említett két esetet és elhatároztuk, hogy forró borogatásokat alkalmazunk. Harmadnapra sürgöny érkezett, hogy nagy mennyiségű geny távozik a beteg bélürülékével. Teljes gyógyulás további három hét alatt.

c) 32 éves férfi, helyben megbetegedett Kolika tüneteivel, négy órával később hányás, láz, erős fájdalom, mely a féregnyulmány táján két ujjnyi széles, kis helyre szorítkozik. A fájdalmat miatt mozdulatlanul fekszik a beteg és ez oknál fogva nem is engedi a tüzetes vizsgálatot. Jégzacskó, opium, de mivel székrekedés volt jelen, másnapon kimélettel bélmosásokat kezdtem végezni langyos vízzel és meglehetősen mennyiségű olajjal. Harmadnapra a beteg nagyon összeesett; orvosi tanácskozás Schmid Hugo dr. főorvossal. Kórhatározás: inflammatio processus vermicularis. Az előbbi

kezelést folytattam, mire az 5. naptól kezdve a klistér vizével számos emésztetlen lencse és sok hámja elment. Ez tartott tíz napig. Betegünk tetemesen javult és a második hét végén teljesen meggyógyult.

* * *

A bélbetegségeknek ezen csoportja, melyre jelenleg joggal számot tart, a sebész épen úgy, mint az internista orvos a 13. internista orvosi congressuson történt indítvány szerint *appendicitis* és *peri appendicitis* néven nevezendő. Sahli (Bern) több mint 7000 efféle esetben (466 orvos összeállítása szerint) 91·4% természetes, illetve műtét nélküli gyógyulást és 8·8% veszteséget mutat ki. Feladatunk tehát ezen utóbbi százalék csökkentése. Előadó minden *appendicitist* gennyes természetűnek tart; bizonyos százalékában az eseteknek előfordul a teljes felszivódás a többiben nem is kívánja, hogy korán ne operáljanak, de követeli a 3 ik és 8-dik nap között a sebészi készenlétet. Helferich (Greifswald) és Sonnenburg (Berlin) külömbségnek tesznek az *appendicitis* alakjaiban. Van egyszerű (*appendicitis simplex*), melyel gennyedés nem jár; van azonkívül *appendicitis perforativa* és *suppurativa*. Az *app. simplex* vagy *catarrhalis* a *processusba* hatolt gyümölcsmag, ételmaradvány, epekő, bélkő, vagy esetleg bacteriumok által idézhető elő; ezek a hurutos lob megszűntével ismét eltávozhatnak (IV. számú esetünk). De mivel a gyuladt féregnyulvány egyfelül a vakbéllel, másfelül környezetével összetapad, annak következménye, hogy vagy zsugorodik vagy tulteng és megmerevedik; mi recidivára u. n. *colica appendicularisra* szolgáltat okot. Ez hosszan tartós baj. Csak ha a megrekedés a féregnyulványban teljes, akkor támad gennyedés (II. számú eset), mely a bélben keresztül tör vagy az odanövések ellenállásától kényszerítve mint tályog fölfelé vagy más irányban iparkodik terjeszkedni. *Conclusio*: hogy ők nem barátjai a korai műtétnek, mely nézetel szemben Sahli 76 halált mutat ki, mely közül 56% az első héten, 31% a második és csak 4% a 3. és 4. héten esett meg, mi a várakozó orvoslás ellen és a korai cselekvés mellett szól.

A leirt esetekből és a congressuson tartott vitából következő kórjavaslatok volnának elfogadhatók appendicitis és periappendicitis eseteiben:

1. Appendicitis catarrhalis acuta: Pióczák, jégzacskó, opium (közép adag) és elővigyázattal bélmosások irrigateurrel. A táplálkozás a szájon át tilos; igen kiméletes legyen a vizsgáló tapogatás és kopogtatás. Harmadik nap, ha az állapot nem járul, ajánlatos egy vagy két tapasztalt kartársnak de okvetlenül sebésznek meghívására tanácskozásra. Mulhatatlan kötelességünk, hogy a családot teljesen megismertettük a baj komolyságával, mivelhogy volt eset rá, hogy az áttörés előbb történt, mintsem, hogy veszélyről szó lett volna. Naponta legalább háromszori irrigálás. A vizsgálat a végbélben és esetleg a hüvelyen keresztül is történjék, mert így korán lehet felfedezni a fejlődő tályogot.

3. Mindennemű hashajtó szer mellőzendő!

4. Tályog esetében, megelőző — jelenleg már veszélytelen — proba punctio után, (mindig klinikán illetőleg jól felszerelt kórházban) megokulta a hasnyitás, és ha féregnyulvány lényegesen elváltozott, annak lemetszése.

5. Az idült, vagy recidiváló appendicitis esetében javolt a féregnyulvány lemetszése, ha a kolika gyakran lép meg a beteget és e rohamok súlyosbodnak.

Miután az előadáshoz senki nem emelt szót, az elnök köszönetét fejezi ki az érdekes előadásért

II. *Zsigárdy Aladár* dr. tagtárs jelentést tesz a kiküldött albizottság megállapodásáról azon felterjesztésre nézve, mely a nagyméltóságú belügyminiszteriumhoz intézendő volna vonatkozással a Gömör-Kis-Hont vármegyei társesület felhívására.

Előadó felolvassa a szövegezést.

Több tagtárs felszólalása után határozotba ment, hogy a felterjesztés — különösen annak bevezető része — más alakba öltendő. Előadó urat felkérlik, hogy az indítványozó Barts József dr. jegyzővel eziránt értekezék és a szöveget a legközelebbi szakülésen mutassa be.

XVIII. A természettudományi szakosztály ülése 1896. nov.
23-án.

Elnök: *Antolik Károly.*

Jegyző: *Polikeit Károly.*

Jelen van: gróf *Pálffy János* tiszteletbeli tag.

1. Elnök megnyitja az ülést és felkéri *Könyöky József* tagtársat, hogy a praehistorikus sirokról szóló előadását tartsa meg.

2. *Könyöky József* a Pozsony környékén talált állítólagos quád sirokról akarván megemlékezni mindenekelőtt a praehistorikus sirok különböző alakjairól értekezik. Felsorolja Rügen szigettől kezdve Európa éjszaknyugati államaiban, Afrika éjszaki részén és Ázsiában lévő tehát az összes ismert praehistorikus kő- és siremlékeket, rajzok által illusztrálva azok alakjait és szerkezeti módját, megismertette, hogy a roppant nagy és sulyos köveket miként helyeztek hengerekre, hogy aztán kötelek segítségével rendeltésük helyére szállítsák. Előadta annak módját, miként pattogtatták le az 10,000 kg.-ra rugó kőoszlopokat a szikla tömegről, felsorolta a különféle népeknél szokásos halott eltakarítási módozatát a föld alatt, kiemelte a sirokban talált kő, bronz, vaseszközök és edények különböző alakjait, azokat egyéb leletekkel összehasonlítva.

Rajzokkal illusztrálva bemutatta a különféle sirnemeket és kőemlékeket és arra utalt, hogy mind ezen praehistorikus siremlékeknél, a kövek alakjai és azok elhelyezése bizonyos határozott rendszer szerint, az az sorban, körben vagy kerülék alakban történt.

Az ős emberektől részint fennmaradt emlékek mindenhol bizonyos rendszert tüntetnek fel; ellenbenben a pozsonyi határban levő, siroknak tartott — kőtömegek minden rendszer nélkül vannak össze vissza elhelyezve.

Dr. Böck allitása szerint is, ily kőtömegek igen gyakran fordulnak elő a Kárpátokban, és nem emberikéz által hanem földünk természetes alakulása folytán képződteknek tartja. Dr. Böck ezen nézetét előadó is osztja, mit az előadásában fejtegetett érvekkel támogat. Ha netalán ásatások folytán

kiderülne, hogy e helyeken még is praehistorikus sírok vannak akkor egészen új eddig nem ismert praehistorikus temetkezési móddal ismerkednénk meg.

Az előadás iránt élénk érdeklődés nyilvánult és annak befejeztével előadót zajosan megéljeneztek.

3. Elnök előadónak köszönetét nyilvánítva az ülést bezárja.

XIX. Az orvosi szakosztály ülése 1895. december hó 4-én.

Elnök: Dr. *Tyroch József*.

Jegyzőhelyettes: Dr. *Fischer Jakab*.

1. Elnök az ülést megnyitja s üdvözli a jelenlevő tagokat.
2. Jegyző felolvassa a múlt ülés jegyzőkönyvét, mely ellen észrevétel nem hangzott.

3. Jegyző bemutatja annak a felfejlesztésnek a szövegét, amelyet egyesületünk a gömörmezei orvosegylet átirata kapcsán a magas belügyi kormányhoz intézni fog. Az eredeti szöveget Dr. Zsigárdy adta át Dr. Bartsnak, akinek módosításaival a szöveg így hangzik :

Nagyméltóságú magy. kir. Belügyminiszter Ur!

A Gömör-Kis-Hont vármegyei orvos-gyógyyszerész egyesület 1895. évi május hó 27-én tartott közgyűlésének határozatára oly kérelemmel fordult az orvostudományi egyesülethez, pártolná azon felterjesztését, melyet az orvosi tisztvi vizsgálatok megváltoztatása tárgyában a fenti közgyűlés megbízása alapján a nagyméltóságú m. kir. belügyminiszter urhoz intézett, s indítana hason szellemű reprezentációt a belügyi kormányhoz.

Egyesületük szakosztálya több ülésen megvitattván a kérdést, megbizta Tauscher Béla dr. elnökét, és Velits Dezső dr. jegyzőjét, hogy az orvosi szakosztály nevében következő alázatos felterjesztéssel járuljon a nagyméltóságú m. kir. belügyminiszter színe elé.

A pozsonyi orvos természettudományi egyesület szakosztálya lényegében osztozkodik, a gömör-kis hont vármegyei társsegyesület feljajdulásában, nevezetesen vallja, hogy napról napra nagyobb felelőség és teher hárul nemcsak a tisztvi,

hanem gyakorló orvosokra is annélkül, hogy bárki is törődne e rend megélhetésével. Hová tovább nagyobb követelményeket támaszt a kormány és a társadalom az orvossal szemben, ki majdnem védtelenül áll a humanizmus szolgálatában, melynek cége alatt ezernyi bajtársnak munkája, ideje, tudománya kizsákmányoltatik.

Ennek tudatában kérjük mi is nagyméltóságodat:

1. Terjessze ki gondviselését a közegészségügy nap-szamosaira az összes orvosi rend viszonyaira is.

2. Intézkedjék kegyelmesen, hogy a mennyiben a mostani tiszti orvosi vizsgálatok rendje, akár tárgyilag, akár végrehajtásában sérelmesnek, czélnélkül zaklatónak bizonyul be, hogy e rend üdvesebb és gyakorlati élet követelményének megfelelőbb változtatást nyerjen.

3. Méltóztatnak kegyelmességed gondoskodni, hogy az összes hatósági tiszti-, a községi és körorvosok fizetés kérdése akár államosítással, akár pedig más módon méltányos döntésre kerüljön, mert a mai szégyenletes állapot, fictiosussá teszi az egészségügyi szolgálatot.

4. Rendezendő volna a gyakorló orvosok viszonya a közönséggel és az állammal szemben megszabva a lehetőségig, hogy mindkettő mit követelhet tőle dijtalanul, s hogy a gyakorló orvos jogos követelését, mely módon érvényesítheti rövid uton, annélkül, hogy állásának erkölcsi prestigéje csorbát szenvedjen.

E kérelmünket kegyelmességed jó akaró figyelmébe ajánlva maradunk stb.

Az egyesület a felolvasott szöveget elfogadja.

4. Dr. *Schmid Hugó* a következő eseteket adja elő:

a) Anus praeternaturalis operált és gyógyult esetét;

b) egy inoperabilis sarcoma esetét és

c) egy kőmetszés útján eltávolított követ, melynek magvát rongydarab képezi.

A kőmetszés esetéhez hozzá szól:

Dr. *Tyroch József* megemlítve, hogy ő a sectio alta hive, amely szerinte minden esetben czélszerűbb mint az oldalsó kőmetszés, melynél az ember csak sötétben tapogatózik. Ez eset is mutatja, hogy a sectio alta itt

ezélszerűbb lett volna, mert előadó maga is állítja, hogy a rongydarabra csak véletlenül jött rá, míg a sectio altanál az egész hólyagot látjuk, és így ott nem igen történhetik meg, hogy idegen test még a hólyagban marad.

Dr. *Schmid Hugó* megjegyzi, hogy ő nem vitatja azt, hogy a sectio altanak meg vannak a maga jó oldalai is, ámde ő 29 esetben végzett oldalsó kömetszést és minden esetben sikerült. Egy sectio altát is végzett, amelynek halálos kimenetelét azonban nem lehet tekintetbe venni, mivel az egy öreg végelgyengülésben szenvedett egyénél történt, akin már az operáció előtt a sepsis tünetei is mutatkoztak. Ő különösen azért híve a sectio laterálisnak, mivel a vizelet könnyebben ürül ki és így bomlási termékek nem igen képződhetnek, ami a gyógyulást lényegesen befolyásolja.

Dr. *Tyroch* ismételten a sectio alta mellett tör lándzsát, ő maga 6 esetben végezte sikerrel, szerinte a vizeletbomlástól félni nem kell; különben ő is beismeri, hogy olyan esetekben, midőn az operateuról a megkeményedett trabeculákat köveknek tartották és hólyagmetszeit végeztek a fennálló cystitis határozott javulását lehetett észlelni. Külömben ismétli, hogy a jelen eset is tanúsítja, hogy a sectio alta előnyösebb.

Dr. *Schmid* viszonzválaszában kiemeli, hogy a sectio altanak ő is barátja, de ő már megszokásból is eddig sectio lateralist végzett, melynek különben még soha az árnyoldalát nem tapasztalta. A jelen esetben is a rongydarabot nem oly véletlenül találta meg, mert kutattott utána és bizonyára nem is hagyta volna benn, akármilyen kicsiny is lett volna is. — Szerinte különben a sectio alta tulajdonképen talán könnyebb operatio is mint a lateralis, de ez utóbbit tanítja a pesti iskola és ő mint ennek a tanítványa, még nem érezte magát készítettve, az általa megszokott operációjától eltérni.

Elnök az előrehaladott időre való tekintettel az ülést bezárja.

XX. Az orvosi szakosztály ülése 1895. évi december hó 18-án.

Elnök: Dr. *Tauscher Béla*.

Jegyzőhelyettes: Dr. *Celler Nándor*.

1. Elnök megnyitja a gyűlést és üdvözli a jelenlevő tagokat.

2. Jegyzőkönyv felolvastatik, mely ellen észrevétel nem volt.

3. Dr. *Lauffer Nándor* előadásának tárgya: Periostitis mandibulae. Előadja ennek okait és gyógykezelését módját. Egyéb tárgy nem lévén, elnök a gyűlést bezárja.

XXI. A természettudományi szakosztály ülése 1895. december hó 23-án.

Elnök: *Antolik Károly*.

Jegyző: *Szép Rezső*.

1. Elnök megnyitja az ülést.

2. *Polikeit Károly* a csillaghalmasok és napfoltok photographiáit mutatja be, mely érdekes fényképek a hozzájuk fűzött érdekfeszítő magyarázatokkal a hallgatóság figyelmét mind végig lekötötték. Előadót, midőn előadását befejezte, zajosan megéljenezték és elnök a szakosztály köszönetét fejezte ki.

3. Elnök az ülés bezárja.

XXII. A pozsonyi orvos-természettudományi egyesület ünnepélyes közgyűlése 1896. február hó 12-én.

Elnök: Dr. *Kanka Károly* kir. tan.

Jegyző: Dr. *Fischer Jakab*.

1. Elnök a következő szavakkal nyitja meg az ülést:

Mélyen tisztelt közgyűlés!

Igen tisztelt hölgyeim és uraim!

Midőn társulatunk ezen évi közgyűlését megnyitom, egyszersmind ki kell emelnem, hogy ez egyesületünk 40 éves

fennállásának ünnepélye is! Negyven év! Ez oly időszak, mely elegendő az egyén életében, hogy kifejtthesse minden tehetségeit elegendő egy tudományos egyesület életében is arra, hogy kimutathassa, mit birt véghez vinni czéljának elérésében. Működésünk megbíralásában minden esetre némi kiméltre van szükségünk; erőnk gyenge, ugy szellemi, mint anyagi tekintetben, s így működésünk eredménye is nem lehet valami világra szóló!

De ha csak azt hozom fel, hogy egyesületünk egy természettudományi muzeumot létre hozott, melyben több mint 12,000 tárgy a természet mind a három országából létezik, s ez a köz- és ingyenes szemlére a nyári hónapokban ki van téve, — hogy egy könyvtárt alapított, melyben több mint 100 tudományos akadémiának és egyesületnek dolgozatai a világ minden részéből össze vannak halmozva, hogy nyilvános népszerű előadásokat rendez a természettudományok köréből, hogy szaküléseiben minden, a természettudományok s az orvostan terén felmerülő fontos vivmányokat tárgyalja, akkor azt hisszem, nem megvetendő tevékenységet fejtett ki. Célunk magasatos. Ez pedig abban áll, hogy a természettudományokat terjesszük azoknál is, a kik nem közvetlen foglalkoznak velük, hogy édes hazánk terményeit kutassuk, hogy az összes természetbúvárlat eredményeivel megismerkedjünk s azokat minél tágabb körökben terjesszük. Hogy ehhez az orvosi tudomány is csatlakozott, igen természetes, mert ez nem egyéb mint a természettudománynak az emberi egészségre való alkalmazása. Tisztelt hallgatóim! Minden korszaknak vannak saját, vezérlő, jellemző eszméi! A mi korszakunk egyik vezérlő, irányadó eszméje az, hogy a természeti erők nyilvánulásait mentül pontosabban kutassuk, azoknak törvényeit megismerjük, s a gyakorlati életre alkalmazzuk. Ez tette korszakunkat a *haladás* korszakává; ez okozza azt, hogy az összes emberiség lassankint alakuljon *egy családdá a tökélyesedés ösvényén*. Tudom, hogy vannak emberek, kik azt állítják, hogy a természettudományok mivelése materialismusra vezet, de én azt hiszem, hogy ez nem áll, s hogy azon régi bölcsnek van igaza, a ki azt mondotta: hogy a természet felületes felfogása az Istentől elvezet, de

annak alapos tanulmányozása az Istenhez ismét vissza vezet.

Kötelességemnek tartom, hogy még köszönetünket fejezzem ki mind azon jótevőnknek, kik czéljainkat hathatósan mozdították elő, különösen Pozsony sz. kir. város igen tisztelt hatóságának azért, hogy muzeumunknak helyet ad, s a népszerű előadásokra a város nagy termét átengedi, továbbá gróf *Pálffy János* ő nagyméltóságának azért, hogy hajlékot ad egyesületünknek és könyvtárunknak.

Midőn ezennel gyűlésünket megnyitottnak nyilvánítom felkérem tisztelt tagtársunkat Dr. *Ortvay* tanár urat, hogy előadását „a rézkorról Magyarországon“ tartani sziveskedjék.

2. Dr. *Ortvay Tivadar* előadást tart e czímen: „a rézkor Magyarországon“. Előadása iránt mindvégig feszült érdeklődés nyilvánult és midőn előadását befejezte a hallgatóság élénk tetszésének adott kifejezést.

3. Titkár az egyesület 40 éves vázlatos történetét adta elő, mely előadás a füzet élére van kinyomtatva. Ezek után áttér az elmúlt egyesületi év beszámolójára és azt így folytatja:

„Mindenekelőtt szomorú kötelességet kell teljesítenem, midőn azon érzékeny veszteségről kell számot adnom, mely egyesületünket négy kiváló tagtársunk halálával érte. Első sorban Lanfranconi Enea műszaki tanácsost, egyesületünknek eme kiváló buzgó tagját és pártfogóját ragadta el a — sajnos — önkénytesen választott halál. Majd Wiedermann Károlyt kir. tanácsost egyesületünknek alelnökét vesztettük el, akinek érdemeit Wagner Lajos tagtársunk külön ülésben méltatta. Feigler Ignác építész nem érhetette már meg egyesületünknek melynek ő kezdettől fogva tagja volt, 40 éves jubileumát. A halál őt is kiragadta körünkből. Végre Wodianer Imrének vezértitkár halálát is gyászoljuk aki szintén buzgó tagja volt egyesületünknek; nem volt olyan szakülés, amelyről ő elmaradt volna. Felkérem Önöket, hogy az elhunytak iránti tiszteletük és gyászjelül üléseinkről felemelkedjünk. (Megtörténik.)

Egyesületünk tagjainak számát azonban nemcsak a halál apasztotta. Számosan, kik Pozsonyból más lakhelyre távoz-

tak kiléptek, másokat megint kénytelenek voltunk a tagok lajstromából törölni, mivel fizetési kötelezettségeiknek eleget nem tettek. Ezekkel szemben azonban sok új taggal szaporodtunk, akik közül nem egy Pozsony városa intelligentiájában számottevő tényező. Meg kell emlékezmem különösen a helyben állomásozó katoniorvosokról kik élükön dr Tyroch József főtörzsorvos, egészség főnökkel majdnem valamennyien egyesületünk tagjává iratkoztak. A tagok száma ma 165.

Ami már most a tudományos működést illeti, úgy egyesületünk természett. szakosztálya 5, orvosi szakosztálya 8 ülést tartott. Az előbbiben Dr. Antolik Károly, a mesterséges jégkészítésről, Polikeit Károly a napfoltokról, Szép Rezső a puhányokról, Rank Rezső a repülő-gépről, Dr. Wagner Lajos Wiedermann emlékezetéről és Könyöky József a régi sírókról tartottak érdekes előadásokat; az orvosi szakosztályon Dr. Dobrovits Mátyás, Dr. Schmid Hugó, Dr. Fischer Jakab, Dr. Kanka Károly, Dr. Löwy József és Dr. Mergl Ödön mutattak be érdekesebb kóreseteket, melyek körül élénk vita fejlődött. A népszerű előadásokban Dr. Dobrovits Mátyás két előadásban a bőrről és a bőr ápolásáról értekezett mindvégig lekötve a hallgatóság figyelmét.

Meg kell még emlékezmem Payer Gyulának a hírneves éjszaksarki utazónak, egyesületünk tiszleletbeli tagjának felolvasásáról, mely fényes anyagi eredménnyel is járt.

Tudományos kirándulást egyesületünk az idén csakis a Pozsony környékén előforduló állítólagos quad sírhalmokhoz tett, amely kirándulás elég látogatott volt.

Egyesületünk az idén is fenntartotta a csereviszonyt a többi tudományos egyesülettel sőt a régiiekhez, az uppsalai egyetem is csatlakozott, melylyel az elmúlt évben csereviszonyba léptünk.

Vajha egyesületünknek, a tagoknak fokozott tevékenysége és anyagi helyzetünk emelkedése által lehetővé tétetnék mindazoknak a várakozásoknak megfelelni, amelylyel irányában nemcsak a csereviszonyt folytató tudományos testületek, de a természettudományok haladását szíven viselő egyes természettudósok és természetbarátok is viseltetnek.

A közgyűlés a titkár jelentését helyesléssel fogadta.

4. Titkár jelenti, hogy a mai ünnepélyes közgyűlésre az egyesület tiszteletbeli tagjai külön meghivatván, a meghívóba az ülés kezdetéig a következő levelek érkeztek:

Dr. Kornhuber Andrástól a következő levél érkezett:

Wien 5/1. Kettenbrückengasse 3. den 11. Februar 1896.

An den sehr verehrlichen Verein für Heil- und
Naturkunde zu Pressburg.

Indem ich für die freundliche Einladung zur Theilnahme an der ordentlichen Jahresversammlung des Vereins am 12. Febr. und der gleichzeitig hiebei stattfindenden Feier des vierzigjährigen Bestehens der sehr verehrlichen Gesellschaft meinen verbindlichsten Dank hiemit ausspreche, bedaure ich, durch Krankheit verhindert, an der Versammlung leider nicht theilnehmen zu können.

Mit den Gefühlen aufrichtigster Freude über die erfolgreiche Wirksamkeit des löblichen Vereines durch bereits vier Jahrzehnte beseelt mich der innige Wunsch, dass die verehrte Gesellschaft als ein wichtiger Mittelpunkt im westlichen Ungarn für geistiges Leben und für gemeinsame wissenschaftliche Arbeit immer schöner sich entfalten, durch eifrige Erforschung der Natur noch manchen verborgenen Schatz des prächtigen Landes heben und durch steten Schriftenaustausch mit anderen Vereinen in immer weiteren Kreisen anregend und fördernd wirken und so fortan kräftig wachsen, herrlich blühen und aufs glücklichste gedeihen möge.

In diesem Sinne bringt seine herzlichsten und aufrichtigsten Glückwünsche dar zu dem feierlichen Gedächtnisstage hochachtungsvoll

Ihr treu ergebenstes Mitglied

Dr. Andreas Kornhuber

k. k. Hofrath, emer. o. ö. Professor der Wiener
k. k. technischen Hochschule.

Dr. Holub Emil levele így szól:

Euer Hochwohlgeboren Herr Präsident!

Im Empfange der, mich zur Theilnahme an dem schönen Feste des Vereines für Heil- und Naturkunde entbietenden Einladung, erlaube ich mir für diese mir gütigst erwiesene Ehre meinen tiefsten Dank zu erstatten.

Ich würde bitten, -- hochgeehrtester Herr Präsident zu dieser seltenen Feier meinen herzlichsten Glückwunsch, sowie für die Zukunft meine innigsten Wünsche entgegennehmen zu wollen. In der Verfolgung seiner edelsten Zwecke möge auch für fernerhin unser hochansehnliche Verein der Hort wissenschaftlicher Bestrebungen für das westliche Ungarn werden, der leidenden Menschheit zum Wohle und in der Pflege der Naturwissenschaften Aufklärung und Belehrung den Wissbegierigen bieten.

Anf's tiefste es bedauernd, dass ich mich nicht zum morgigen schönen Feste einfinden kann, verbleibe ich im Gefühle innigster Glückwünsche und einer vorzüglichsten Hochachtung Eurer Hochwohlgeboren und dem hoehlöblichen Vereine für Heil- und Naturkunde in Pressburg.

Wien den 11. februar 1896.

ergebenster *Dr. Emil Holub.*

Plener Ignatz valós. belső titkos tanácsostól a következő sürgöny érkezett:

Herrn Kanka, Präses des Vereines für Heil- und Naturkunde in Pressburg.

Ich bitte meinen wärmsten Dank für die freundliche Einladung und meine besten Wünsche für das Gedeihen des Vereines gütig entgegenzunehmen. An der Jahresfeier Theil zu nehmen, bin ich leider verhindert.

Plener.

Wilczek János gróf, valós. belső titk. tanácsos úr levéltárosa a következő levelet küldte egyesületünk elnökének:

Euer Wohlgeboren!

Ich bitte das *Fernbleiben* des Ehrenmitgliedes Ihres hochgeschätzten Vereins, des Grafen Hans Wilczek senior von der Jubiläumsfeier am 12. Februar gütigst durch Unwohlsein des genannten Grafen entschuldigt zu halten. Ich bin von S. E. dem Herrn Grafen beauftragt, Ihrem hochgeehrten Vereine die innigsten Wünsche für das Gedeihen und Blühen des Vereins und zugleich sein inniges Bedauern zu melden, nicht persönlich an dieser erhabenen Feier theilnehmen gekonnt zu haben.

In ausgezeichnete Verehrung Euer Wohlgeboren
ergebenster

Dr. Schrauf.

Wien, 12. Februar 1896.

Végül üdvözetüket küldték még *Pálffy János gróf* ő nagyméltósága és báró *Mednyánszky Dénes* cs. és kir. kamarás, utóbbi következő levélben:

A természettudományi- és orvosi-egylet
tiszelt Elnökségének, Pozsony.

Az egylet negyvenedik évi közgyűlésén, közbejött külföldi távollétem miatt személyesen meg nem jelenhetvén — az ezen közgyűlés alkalmából hozzám intézett felette megtisztelő távirat oly kitüntetés, hogy utólag sem hagyhatom megható köszönetem viszonzása nélkül. Hozzáfűzöm szerencsét kívánó azon őszinte óhajtásom kifejezését: hogy ezen egylet — melynek hajdan megalakulásában résztvehettem, utóbb midőn hazai közéletünk ujuló ébredésekor a magy. orvosok és természetvizsgálók pozsonyi nagygyűlésén irodalmi és természetrajzi gyűjteményei figyelmet keltő kiállításával magát az ország tudományos színe előtt bemutatá — képviselésével megbizatva eljárhattam: — ezen

túl a felszaporodó évtizedek ösvényén továbbra is anyagi s szellemi erejében növekedve fussa be a hara és a tudomány szolgálatában kiváló díszes pályáját.

Kiváló tisztelettel

Br. Mednyánszky Dénes.

Bécsben, 1896. febr. 18.

5. A múzeunőr a következő jelentését olvassa fel:

M é l y e n t i s z t e l t K ö z g y ű l é s !

Egyesületünk ezen mai jubiláuis közgyűlésén méltóztasék megengedni, hogy gyűjteményeink gyarapodásáról ezuttal retrospectiv jelentést tehessek.

A zászlónkra irt jelszavak között nem a legutolsó a természettudományi miveltség terjesztése a közönség szélesebb köreiben, a természettudományok popularizálása s azok iránt az általános érdeklődés fölkelte, ébrentartása. Ezen fontos czélok elérésében nem kicsinylendő az a szerep, amelyet gazdag muzeumunknak ingyenes megtekinthetése játszik; azé a muzeumé, mely a benne fölhalmozott összezsúfolt anyag tudományos értéke, tanulságos volta s a tárgyak gazdagságával ilyes intézményekben különben sem szűkölködő városunkban is, mint fontos culturális tényező szerepel. Ez a szép és gazdag gyűjtemény, — mint évkönyveinkből kivehető — egyes szerényebb vételektől eltekintve, majdnem az ügyiránt lelkesülő tagok ajándékozásának köszönhető. A lezajlott 4 évtized alatt mindig akadtak lelkes férfiak, kik értékes gyűjteményeiket — hogy a nagyközönség számára hozzáférhetőbbé tegyék — muzeumunknak ajánlották föl gondozás, megőrzés céljából, de hozzájárultak gyarapításához százan meg százan szerényen egy-egy tárgy ajándékozásával is. Adott ki mit és mennyit adhatott, adta szívesen abban az erős hitben, hogy ajándéka s vele neve hosszú időközön át fönn fog maradni a természettudomány e szent csarnokában. Ebben a tekintetben abban a szerencsés helyzetben vagyok, hogy a t. adományozókat megnyugtathatom, amennyiben — köszönet érte a muzeum régebbi kusztozainak — daczára

a mindent megrongáló időnek s a tárgyak mostoha elhelyezésének, gyűjteményeink értékesebb tárgyainak elpusztulása eddig nem következett be.

Legsűrűbben folytak be az adományok abban az időben, mikor a muzeum még a megtekinthetésre alkalmasabb helyiségben volt elhelyezve, de ha nem csurgott is, cseppent mostani helyiségeinkben is. Páratlanul áll egyesületünk 40 éves történetében a mult 1895. év, melynek folyamán egyetlen egy ajándékot sem kaptunk. Ennek a szomorú jelenségnek a magyarázatát talán nem tévedek, ha egyrészt abban a körülményben keresem, hogy a nagyközönség birtokában lévő természeti tárgyakat első sorban az újabb időben anynyira fölvirult iskolai muzemok foglalják le, melyek a szaktanár és tanuló révén sokkal szorosabb összeköttetésben vannak az ily tárgyak tulajdonosaival, mint az ilyen, csak nyáron át nyitott s akkor is nagyon elrejtett gyűjtemény, — másrészt muzeumunk mostoha elhelyezési viszonyaiban. Talán nem csalódom ugyanis, ha azt állitom, hogy az ajándékozási kedv azért csappant meg enynyire, mert a tulajdonosa jobbnak tartja gyűjteményét otthon megőrizni, semhogy muzeumunkban helyezné el, ahol talán csak a custosnak a mostoha viszonyokkal vívott ernyedetlen ádáz harcza által óvható meg ideig-óráig az elpusztulástól s ha megóvható is, a szűk, setét helyiségben alig helyezhető el, alig tehető ki közszemlére. Ne méltóztassék azért tőlem rossz néven venni, ha custosi minőségemben mai jubiláris közgyűlésünkön ismét csak azt az évi jelentéseimben tengeri kigyóként végighúzódoó kérést vagyok bátor egyesületünk befolyásos tagjaihoz intézni: hogy muzeumunk kedvezőbb elhelyezésére illetékes helyen befolyásukat érvényesíteni kegyeskedjenek.

Van tehát gyűjteményeinkben, a tavalyi jelentésemben foglalt kimutatás értelmében 14718 tárgy.

A természettudományok iránt fölébredt s egyre élénkülő érdeklődésnek tudható talán be az a jelentésemben egyedüli örvendetes tény, mely szerint muzeumunk látogatása, daczára a fönnt jelzett kedvezőtlen viszonyoknak, ismét élénkebb volt mint tavaly. Május 5.-től október 13-ig 24 félnapon át állott nyitva muzeumunk a nagyközönség szá-

mára s ez alatt az idő alatt 6175-en, átlag egy-egy esetben 257-en látogatták meg, mely számok a tavalyiakhoz képest — 5995 és 240 — örvendetes gyarapodást mutattak.

A múlt évben — melynek folyamán tulajdonképeni hivatásomon kívül álló elfoglaltságom különösen bénítólag hatott működésemmre — véghezvitt sáfárkodással röviden végezhetek. Az állandó, aprólékos munkán kívül különösen foglalkoztam 28 spiritus- és 463 szárazpraeparatummal.

Kérem ezt a jelentésemet szives tudomásul venni.

A muzeumőr jelentése helyesléssel fogadtatik.

6. A pénztáros a következő előterjesztést olvassa fel:

Tisztelt közgyűlés!

Az elmúlt 1895. évet 953 frt 01 kr pénztári maradvánnyal nyitottuk meg, a melyből 500 frt Rainer alapítvány 453 frt 01 kr. pedig egyleti vagyon volt. Az év folyamán bejött tagdíjakból 554 frt, kamatokból 15 frt, összesen tehát 1022 frt 01 kr.

Kiadatott tényleg az elmúlt évben:

Új évi ajándékkép	25 frt	
Litografiára	25 „	70 kr.
Irodai kiadások	87 „	94 „
Egyleti szolga fizetése	180 „	
Fa és szén	10 „	31 kr.
Könyvtárnok úr tiszteletdíja	50 „	
Muzeumi szolga fizetése	36 „	
„ kiadások	15 „	85 kr.
Világításért	9 „	16 „
Éder számlája diplomákért	65 „	
Angermayer számlája évkönyvért	537 „	
Különféle	73 „	75 kr.

Összesen: 1115 frt 71 kr.

levonva e kiadást a fenti bevételből 93 frt 70 kr. hiány mutatkozik, a mely egyelőre a Rainer alapítványból véte-
tett, de ismét pótolva lett, e szerint tehát az alapítvány,
a mely az egyesület muzeumának tulajdona érintetlenül megvan.

A fenti 93 frt 70 kr. hiányt az 1894. évben beszerzett
egyleti diplomák, de még inkább a kiadott évkönyv okozta.
A folyó évben kiadandó évkönyv, költségeinek fedezéséről a
tisztelt közgyűlés, illetőleg a választmánynak lesz feladata
majd gondoskodni.

Áttérve most a folyó évi költségelőirányzatra, azt a
következőkben van szerencsém a tisztelt közgyűlésnek bete-
jeszteni, megjegyezvén, hogy alapul az előző évek tényleges
kiadásai vétettek; elő lett irányozva:

Újévi ajándékokra	27 frt.
Irodai kiadások	80 „
Egyleti szolga fizetése	180 „
Fa és szén	15 „
Muzeumi szolga fizetése	36 „
„ kiadások	15 „
Nyomdai „	50 „
Világítás	10 „
Különféle kiadások	80 „

Összesen: 493 frt.

ezzel szemben a folyó évi bevételt 150 egyleti tag után 600
forinttal vettük fel, levonva tehát a bevételből a kiadást,
maradna 107 frt felesleg.

Végül még van szerencsém jelenteni, hogy az elmúlt
évben 142-en fizettek tagdíjat, és pedig egész évit 135-en,
fél évit 7-en.

A pénztáros jelentése tudomásul szolgál, a köz-
gyűlés a felmentvényt neki megadja.

7. *Dr. Ortvay Tivadar* egyhangulag az egyesület al-
elnökévé választatik meg.

8. Elnök az ülést bezárja.

XXIII. Az orvosi szakosztály ülése 1896. évi január hó 22-én.

Elnök: Dr. *Tauscher Béla*.

Jegyzőhelyettes: Dr. *Jáczy István*.

1. Elnök jelenti, — miután az ülést megnyitja, — hogy egyesületünk f. é. február 13-dikán tölti be fennállásának 40-ik évét és ezt ünnepélyes közgyűléssel és utána következő vacsorával szándékozik az egylet megünnepelni; mi felől még minden tag külön-külön lesz értesítve. Minthogy pedig ezen ünnepély több kiadással fog járni, felhívja a tagokat, adakozzanak e célra és e végből mindjárt aláírási ívet köröztet.

2. *Dr. Dobrovits* kórházi főorvos a thyreoideával való gyógykezelésre vonatkozó adatokat sorolja röviden elő; azután pedig bemutat egy psoriasis universalisban szenvedő férfi beteget, kinek állapota egy hónap óta pajzsmirigy tabletták orvosolása után, — eleinte 2, most 4 tablettát kapott naponként, lényegesen javult, és a pikkely képződés megszűnt. Említést tesz szinte 1 betegéről; — ki myxoedámában szenved, — kinek baja ezen gyógykezelésre szinte javulást mutat.

A bemutatáshoz nem szólt hozzá egy tag sem; csak *Dr. Zsigárdy* kérte az előadót, hogy psoriasisban szenvedő betegét egy idő múlva újra mutassa be.

3. *Dr. Schmid H.* kórházi főorvos, ki egy fiúnak késsel való megszúrás után támadt, galambtojásnyi, a jobb kéztő hüvelyki oldalán levő elhelyezett aneurysma traumaticum arteriae radialist mutat be. Mely aneurysma ritkaságánál fogva érdekes.

4. *Dr. Mergl* a Röntgen-féle fényről értekezik és vele saját felvételei után készített sikerült fényképeket mutat be; így egy emberi kéz fényképét, hol a csontok különösen az ujjperczek jól láthatók a lágyrészek rajtok pedig csak fátyolszerű körvonalakban láthatók. Bemutatja még egy dobozba elrejtett mellű, körző és más tárgyak fényképeit.

Dr. Schmid hozzászól és figyelmébe ajánlja az előadónak, hogy kísértse meg az emberi kezét vértelenített állapotban lefényképezni.

Más tárgy nem lévén elnök az ülést bezárja.

XXIV. Az orvosi szakosztályának ülése 1896. február hó 5-én.

Elnök: *Dr. Tyroch József.*

Jegyző: *Dr. Velits Dezső.*

Tárgy:

B e t e g b e m u t a t á s.

1. Elnök az ülést megnyitja.

2. A megelőző szakülés jegyzőkönyvének felolvasása és némi módosítás után történt hitelesítését követi a napirend.

3. *Dr. Zsigárdy Aladár.* Röntgen szerint felvett fényképet mutat be, melyen a balkéz 4-ik ujjának középcsontja táján egy 5^m/_m-es revolver-golyó árnyéka jól megkülönböztethető.

Az eset egy férfira vonatkozik, kinek bal kezén a 3 hét előtt történt lövés után a bennlevő golyót tapintással megtalálni nem sikerül.

S így ez esetben a Röntgen-féle felvételnek diagnostikai értéke kétségen kivüli.

4. Több tárgy nem lévén, elnök az ülést bezárja.

XXV. Az orvosi szakosztály ülése 1896. febr. hó 26-án.

Elnök: *Dr. Tyroch,* cs. és kir. főtörzsorvos.

Jegyző: *Dr. Barts József.*

Tárgy:

Dr. Schlesinger Miksa fürdőorvos előadása a szénsavas fürdőkről.

1. Elnök megnyitván az ülést, felolvastatja a mult ülés jegyzőkönyvét, mely minden észrevétel nélkül hitelesítettik.

2. Erre megtartja *dr. Schlesinger Miksa* fürdőorvos előadását a szénsavas fürdőkről mely következőleg szólt:

A szénsavas fürdők a legrégebb természetes gyógyfürdők közé tartoznak, mert kiváló hatásukat a legkülönbözőbb betegségekben bebizonyították (u. m. a vérszegénységnél, az idegrendszer betegégeinél, szív-, máj-, vese-, gyomor- és bélbajoknál.) Ezért van Franzensbad, Marienbad, Neuheim, Kissingen, Oeynhausén, Pymont fürdőknek oly régi hírnevük. A balneotherapiában mulólagos jelenség volt csupán, midőn a szénsavas vizek hatását felismerve, belsőleg, t. i. ivásra kezdték használni. Csak később látták be, hogy tulajdonkép csak fürdők alakjában alkalmazva van igazi jótékony hatásuk. A szénsavas vizek hatását felismerve már régebben mesterseges uton próbálták előállítani, még pedig gazdaságossági szempontból, mert a betegeknek csupán igen kis része keresheti fel a távoli drága fürdőhelyeket. A kezdetleges kísérletek abban állottak, hogy sósav segítségével hyperszénsavas natron átöntésével szénsavat fejlesztettek és ezt a fürdővel vegyítették.

Ezek u. n. pezsgő fürdők voltak, a melyekbe konyhasót és vaskészítvényeket is vegyitettek. Ennél jobb módszert alkalmazott Lippert, az u. n. saturálást, mely hasonló a szódavizgyártáshoz, anélkül azonban, hogy a szénsav teljes oldását el tudta volna érni. Majd azután oly készülékeket is találtak fel, a melyeknek segítségével sokkal több szénsavat lehetett a vízbe juttatni, mint a mennyivel a természetes szénsavas vizek bírnak. Mindezen módszerek azonban abban a hibában szenvedtek, hogy a szénsav vagy azonnal kifejlett, vagy pedig annyira kötött állapotban maradt, hogy a fürdés ideje alatt vagy egyáltalában nem, vagy pedig nagyon fogyatékosan fejlődött ki. Természetes tehát, hogy az ily módon előállított szénsavas fürdők nem voltak orvosló hatásuk.

Nem volna itt helyénvaló a szénsavas fürdők élettani hatását bővebben tárgyalni, annyit azonban még is ki kell emelni, hogy használatánál a fürdőmedium hőmérséklete mellett csakis a vízben oldott, szabad szénsav az, a mely a fürdőzőnek bőrdegeire és finom bőredényeire vegyileg bizonyos hatást gyakorol, s így élettani hatást idéz elő, a mi a

gyógyulást kezdeményezi. Az előbbi módszerek még azért sem váltak be, mert nem lehetett megállapítani a víznek szénsav perczent tartalmát. Orvosszer alkalmazásánál a fődolog a helyes adag megállapítása és az egyéniségekhez való alkalmazása, vagyis, hogy az orvos adandó alkalommal a beteg bajának természete szerint és táplálkozási viszonyaihoz képest állapithassa meg a szénsav bizonyos perczent arányát a hőmérsékletet és a fürdés időtartamát. Ha ez a három feltétel teljesedik, akkor az orvosnak valódi gyógyítószer áll rendelkezésére, melyet az egyes egyéniségekhez alkalmazhat és az esetben a mesterséges szénsavas fürdők a természetesekkel egyenlő hatásuak. Keller Frigyes balneotechnikusnak sikerült is oly készüléket feltalálni, mely minden orvosi feltételeknek megfelel s így a mesterséges szénsavas fürdők kérdése meg van oldva.

Ennek a készüléknek kitűnősége abban áll, hogy segítségével minden vegyszer alkalmazása nélkül bármikor bármily hőmérsékletű szénsavas fürdőt lehet előállítani, a mely nagymennyiségű, a vízben oldott állapotban levő szénsavat tartalmaz, a mely a fürdőzés alatt illan el és a mely mennyiség előre könnyen és meglehetősen pontossággal állapitható meg.

A Keller-féle készülékkel előállított szénsavas fürdőknek a hatása szakférfiak állítása szerint ugyan az, mint a természeteseké.

A „Pozsony“ hidegvízgyógyító intézet az első hazánkban, a mely a Keller-féle készüléket megszerezte s így egy újabb modern segédeszközzel gyarapította gyógyító segédszereit, a mely különösen a külföldön a legnagyobb elismerést aratta és mind inkább elterjedt.

Erre bemutatja az előadó az idevágó berendezést és megmagyarázta a szerkezetet.

3. Az elnök az ülés nevében köszönetét fejezi ki *dr. Schlesinger Miksa* úrnak az érdekes előadásért.

Több tárgy nem lévén, az ülés véget ért.

XXVI. Az orvosi szakosztály ülése 1896. márczius 18-án.

Elnök: *Dr. Tauscher Béla.*

Jegyző: *Dr. Velits Dezső.*

Tárgy:

Betegbemutató.

1. Elnök az ülést megnyitja.
2. A mult ülés jegyzőkönyvének felolvasása és hitelesítése után.
3. *Dr. Dobrovits Mátyás* bujakóros férfi beteget mutat be, a kinél a bujakórellenes kezelés közben attól függetlenül a felnőtt egyéneknél igen ritkán előforduló *urticaria pigmentosa chronica* lépett fel.
A betegség igen makacs, a kinzó viszketés ellen a carbol oldattal eszközölt lemosások kitünő szolgálatot tesznek.
4. *Dr. Schmid Hugó.* Struma congenita esetéről tesz említést, a mit két napi észlelés után már kisebbedni látott.
Dr. Kropil János hasonló esetet látott évekkal ezelőtt Bécsben.
5. Több tárgy nem lévén, elnök az ülés bezárja.

XXVII. Az orvosi szakosztály ülése 1896. évi április hó 22-én.

Elnök: *Dr. Tauscher Béla.*

Jegyző: *Dr. Fischer Jakab.*

1. Elnök az ülést megnyitván meleg szavakban emlékezik meg *Dr. Barts József* haláláról, aki egyesületünknek nemcsak buzgó jegyzője, kiváló tagja volt, de műveltsége, szívjósága, humanus érzelmei és collegialis modora által orvosi karunknak is egyik dísze volt. Indítványozza, hogy az elhunyt emlékét jegyzőkönyvben örökítsük meg és az elhalt tiszteletének felállás által is adózzunk.

Az indítvány határozattá emeltetik a tagok helyükről felemelkednek.

2. Elnök indítványozza, hogy miután *Dr. Bartsnak* halála által megüresedett jegyzői állása ma lévén betöltendő,

tekintettel arra, hogy időközben *Dr. Velits Dezső* is túlelfoglaltságát hozván fel okul — a jegyzői tisztségről lemondott mindkét megürült álast már ma töltjük be. Indítványozza, hogy a jegyzői tisztségekre *Dr. Jáczy István* kerületi orvost és *Dr. Kovács Jónás* m. k. honvédezedorvost válasszunk meg.

A szakülés erre közfelkiáltással *Dr. Jáczy Istvánt* és *Dr. Kovács Jónást* jegyzőkül megválasztja.

3. Elnök más tárgy hiányában az ülést bezárja.

XXVIII. Az orvosi szakosztály ülése 1896. okt. 7-én.

Elnök: *Dr. Tauscher Béla.*

Jegyző: *Dr. Kovács Jónás.*

1. Elnök rövid lelkes szavakkal üdvözli a szünidő után először egybegyült tagokat s azoknak szorgalmas közreműködését kéri.

2. Felolvastatik az 1897. augusztus 7—14-ig tartó, moszkvai XII. nemzetközi orvosi congressusra szóló meghívó.

4. *Dr. Schmid Hugó* referal egy 26 éves kőmivesről, ki házépítésnél (földomlás) járt szerencsétlenül s *térdficzamat szenvedett mellfelé* a repositio könnyen sikerült s organtin kötés alkalmaztatott. Beteg azonban lázas lett s nedves üszök lépett fel, mely csak hetek múlva határolódott el az alszár középső harmadán. Bőrmetszésnél a mm. gastrocnemii is elváltozottaknak, törékenyeknek tüntek fel, a nagy edények thrombotisáltak, miért is czombesonkítás lett végezve s prima intentiora nem számíthatván a gyógyulás másodlagos sarjadzásra lett bizva. A térd megnyitásánál: az oldalszalagok épek, a ligamenta cruciata tapadási helyükről, a bütököről le vannak szakítva.

Referal: *egy sarcona mammae*-ről, és végre bemutat: *epitheliomat* a kézháton egy 70 éves nőnél.

XXIX. Az orvosi szakosztály ülése 1896. október hó
28-án.

Elnök: Dr. *Tauscher Béla*.

Jegyző: Dr. *Jáczy István*.

1. Elnök az ülést megnyitja.

2. A mult ülés jegyzőkönyve felolvastatván, hitelesítetik.

3. Elnök jelenti, hogy *Dr. Dobrovits Mátyásnak* a mai ülésre kitűzött előadása, nevezett tagnak hirtelen beállott rosszulléte miatt nem tartható meg; egyuttal felolvastatja az elnökhöz intézett levelét, melyben az előadást a következő ülés tárgyául kitűzetni kéri.

Kérelmének hely adatik.

4. Felolvastatott továbbá *Dr. Kvapil Károlynak* az elnökhöz intézett levele, melyben az egyesület tagjainak sorából való kilépését jelenti.

Tudomásul vétetik.

5. Más tárgy nem lévén, elnök az ülést berekeszti.

XXX. Az orvosi szakosztály ülése 1896. november
hó 18-án.

Elnök: Dr. *Tauscher Béla*.

Jegyző: Dr. *Kovács Jónás*.

1. Elnök megnyitva az ülést, üdvözli a jelenvolt vendéget: *Dr. Raisz Gedeon* egészségügyi felügyelőt.

2. *Dr. Dobrovits Mátyás* közkórházi főorvos egy kis leánykát mutat be, kit anyja hozott hozzá a hüvelyből való bő váladék s a testén levő kiütés miatt, s azon gyanújának adott kifejezést, hogy gyermeke stupráltatott volna. Bemutató a tárgyilagos vizsgálat alkalmával herpest talált, a kiütést pedig nem specificusnak jelezte. A bántalom a betegnél a bemutatás napján — 5 nap múlva — lényegesen javult.

2. *Dr. Dobrovits Mátyás*. De blenorhoea infantum czímen előadást tart, mely előadás jelen évkönyvben egész terjedelmében megtalálható.

3. *Dr. Zsigárdy* felszólal, hogy a gyógyszerész tagok is igyekezzenek az üléseken tárgyilagosan részt venni s az

ujabb gyógyszerekről előadásokat tartani; mire az elnök kijelenti, hogy ez irányban felszólítást fog közzé tenni.

4. *Dr. Schmid Hugó* főorvos egy hasszúrást szenvedett egyénről számol be, kit néhány nap előtt hoztak az országos kórház sebészeti osztályára. A beteget este 7 órakor látta, mikor is nála egy körülbelül 20 cm. hosszú, sötétkék, majdnem fekete színű bélrészlet volt előesve. A has-seb tágitása ezen bélrészletben kedvezőbb keringési viszonyokat hozott létre s így azokat reponálta. A hasüregvizsgálatánál véres savó ömlött elő, a mely folyton tartott, de végre is megszűnt. Ezután a has-sebet elzárta, prophylacticus szempontból azonban a seb alsó zugába draint helyezett el. A szurási csatorna irányából — jobbról balra s felfelé s minthogy 15 cmnyi bélrészlet volt véres, lépsértés gyanújára következtetett.

Az egyén 3 nap után peritoniticus tünetek közt elhalt.

A rendőri bonczolat eredménye a máj bal lebenyének sértését mutatta ki.

XXXI. A természettudományi szakosztály ülése 1896. november hó 23-án.

Elnök: *Schmidhauer Antal*.

Jegyző: *Szép Rezső*.

Az ülés az állami főreáliskola physikai tantermében tartatott.

1. Elnök üdvözli a szép számmal egybegyült tagokat és felkéri *Antolik Károly* igazgatót, hogy mára kitűzött előadását tartsa meg.

2. *Antolik Károly* a villamosság sebeségének meghatározásáról értekezik még pedig szabad előadásban. Előadását a hallgatóságnak számos kísérletekkel teszi élvezetessé. Előadása befejeztekor zajosan megéljenezik.

3. Elnök megköszönve ezen kiváló érdekességü előadást, az ülést berekeszti.

XXXII. A természettudományi szakosztály ülése 1896. december hó 14-én.

Elnök: Dr. *Antolik Károly*.

Jegyző: Dr. *Szép Rezső*.

1. Elnök megnyitja az ülést és üdvözölve a szép számmal egybegyűlt tagokat; felkéri *Dr. Pantocsek József* urat, hogy a mára kitűzött előadását tartsa meg.

2. *Dr. Pantocsek József* megtartja előadását az „állítólagos meteorpapirokról“, mely előadás jelen évkönyvben egész terjedelmében megtalálható.

3. Elnök megköszöni az élvezetes előadást, mely a hallgatók figyelmét mindvégig lekötötte, az ülést bezárja.

XXXIII. Az orvosi szakosztály ülése 1896. december hó 2-án.

Elnök: Dr. *Tauscher Béla*.

Jegyző: Dr. *Jáczy István*.

1. Elnök megnyitja az ülést.

2. *Dr. Dobrovits Mátyás* hajkosz (favus) esetét mutatja be. Ismerteti az esetet, a kór aetiológiáját és prognózisát sorolja el és górcsői készítményt mutat be.

3. *Dr. Merzl Ödön*, a jótékony nőegyleti gyermek-kórházának diphtheria osztályán az 1894. év október havától mai napig sérummal kezelt diphtheritis esetekről értekezik. Az előadás ez évkönyvben egész terjedelmében megtalálható.

Az előadáshoz hozzászól *Dr. Tauscher Béla* a város területén az 1881. évtől 1896. évig bejelentett diphtheria eseteket közölve, megfigyelései szerint a diphtheriában való halálozás a serum alkalmazása óta csökkent volt, tehát ő is a serum alkalmazásának híve.

Dr. Dobrovits Mátyás, felszólal hogy praeventiv oltá-

sokról is szeretett volna valamit hallani; mire *Dr. Pantocsek József* felhozta, hogy a praeventiv oltások immunisáló hatását nem látta, legfeljebb azt tapasztalta, hogy az ily czélból beoltottak ha diphtheriát acquiráltak, úgy az valamivel enyhébb lefolyású volt.

Még *Dr. Mergl* reflektál *Dr. Dobrovits* felszólalására.

Végül *Dr. Zsigárdy* kérdi valjon a betegeknél a vizelet lett-e vizsgálva, mit az előadó megerősít.

4. Más tárgy nem lévén, elnök az ülést bezárja.

Jegyzéke

azon tudós társulatoknak, melyekkel a pozsonyi orvos-ter-
mészettudományi egyesület csereviszonyban áll.

Verzeichniss

jener gelehrten Gesellschaften, mit welchen der Verein für
Heil- und Naturkunde in Pressburg den Schriftentausch
unterhält.

<i>Altenburg</i>
(Nemtorország.)	Naturforscher-Gesellschaft des Osterlands.
<i>Amsterdam.</i>	Kön. Akademie von Wettenschappen.
<i>Annaberg</i>
(Nemtor-szög).	Verein für Naturkunde zu Annaberg-Buch-
holz.
<i>Augsburg.</i>	Naturhistorischer Verein für Schwaben und
Neuburg.
<i>Aussig a. d. Elbe.</i>	Naturwissenschaftlicher Verein.
<i>Bamberg.</i>	Naturhistorischer Verein.
<i>Basel.</i>	Schweizerische naturforschende Gesellschaft.
<i>Batavia.</i>	Kön. naturkund. Vereeniging in neder-
landsch. Indie.
<i>Bécs.</i>	Annalen des k. k. naturhistorischen Hof-
museums.
K. k. Academie der Wissenschaften.
K. k. Centralanstalt für Meteorologie und
Erdmagnetismus.
K. k. geologische Reichsanstalt.
K. k. geographische Gesellschaft.
K. k. niederösterreichischer Gewerbeverein.
K. k. landwirthschaftliche Gesellschaft.
Redaction der entomologischen Monatschrift.
Verein zur Verbreitung naturhist. Kenntnisse.
Academische Lesehalle.
Leseverein der Hörer der technischen Hoch-
schule.
<i>Berlin.</i>	Oesterreichischer Touristen-Club.
Kön. preussische Academie der Wissen-
schaften.

- Berlin.* Deutsche geologische Gesellschaft.
Redaction der Zeitschrift f. d. ges. Wissenschaften.
Redaction der Fortschritte der Physik.
- Bern.* Botanischer Verein der Provinz Brandenburg.
Naturforscher-Gesellschaft.
Allgemeine schweizerische Gesellschaft für die gesammten Naturwissenschaften.
Direction der Gewerbeschule.
- Besztercze*
(*Erdély*).
- Bologna.* Accademia della scienze.
- Bonn.* Niederrheinische Gesellschaft für Natur- und Heilkunde.
- Bordeaux.* Société d. sciences physiques et naturelles.
- Boston.* Society of natur. History.
- Bremen.* Naturwiss. Verein.
- Breslau.* Schlesische Gesellschaft für vaterländ. Cultur.
Zeitschrift für Entomologie.
- Brünn.* K. k. mährisch-schlesische Gesellschaft zur Beförderung des Ackerbaues etc.
Naturforscher-Verein.
- Bruxelles.* Académie royale des sciences etc.
Académie royale de Médecine.
Société entomologique de Belgique.
- Budapest.* Magyar nemzeti Múzeum.
Magyar tudományos Akademia.
M. kir. természettudományi társulat.
M. kir. földtani intézet.
M. földtani társulat.
Orsz. közegészségügyi egyesület.
- Caën.* Société Linné.
- Cairo.* Société Khediviale de géographie.
- Cambridge.* Museum of comparative Zoology at Harvard
(*Éjszak-Amerika*).
College.
- Cassel.* Verein für Naturkunde.
- Chemnitz.* Naturwissenschaftliche Gesellschaft.
- Cherbourg.* Société des sciences naturelles.
- Christiania.* Kön. norwegische Universität.
- Chur.* Naturforscher-Gesellschaft für Graubünden.
- Cordoba*
(*Delamer., (Rep. Argent.)*).
- Czernowitz.* Verein für Landescultur.
- Danzig.* Naturforschende Gesellschaft.
- Darmstadt.* Verein für Erdkunde und der grossherzogl. geologischen Landesanstalt.
- Dessau.* Naturwissenschaftlicher Verein.

<i>Dijon.</i>	Académie de sciences.
<i>Dorpat.</i>	Naturforscher-Gesellschaft.
<i>Dresden.</i>	Naturwissenschaftliche Gesellschaft Isis. Gesellschaft für Botanik und Gartenbau.
<i>Dublin.</i>	Society of Natural history. Royal geological Society.
<i>Ekathérinebourg.</i>	Société Ouralienne de médecine.
<i>Elberfeld.</i>	Naturwissenschaftlicher Verein.
<i>Emden,</i>	Naturforscher-Gesellschaft.
<i>Erfurt.</i>	Kön. Academie gemeinnütziger Wissen- schaften.
<i>Fiume.</i>	Naturwissenschaftlicher Klub.
<i>St. Francisco.</i> <i>(California).</i>	Academy of sciences.
<i>Frankfurt a. M.</i>	Physicalischer Verein. Senckenbergerische Naturforscher - Gesell- schaft. Zoologische Gesellschaft.
<i>Frankfurt a. O.</i>	Naturwissenschaftlicher Verein für den Re- gierungsbezirk Frankfurt a. O.
<i>Freiburg im B.</i>	Gesellschaft zur Beförderung der Natur- wissenschaft.
<i>Fulda.</i>	Verein für Naturkunde.
<i>Gent.</i>	Naturwissenschaftliche Gesellsch. „Natura“.
<i>Genua.</i>	R. accademia medica.
<i>Gera.</i>	Gesellsch. von Freunden d. Naturwissensch.
<i>Giessen.</i>	Oberhessische Gesellschaft für Natur- und Heilkunde.
<i>Görlitz.</i>	Naturforschende Gesellschaft.
<i>Göttingen.</i>	Kön. Gesellschaft der Wissenschaften.
<i>Graz.</i>	Naturhistorischer Verein für Steiermark. Verein der Aerzte. K. k. Landwlrthschafts-Gesellschaft.
<i>Halle a. d. S.</i>	Kaiserl. Leopoldinisch-Carolinische deutsche Academie der Naturforscher. Naturforschende Gesellschaft.
<i>Hamburg.</i>	Naturhistorischer Verein.
<i>Hanau.</i>	Wetterauer Gesellschaft f. d. ges. Naturkunde.
<i>Hannover.</i>	Naturhistorische Gesellschaft.
<i>Heidelberg.</i>	Naturhistorisch-medicinischer Verein.
<i>Helsingfors.</i>	Finska Vetenskaps Societeten. L'observatoire magnetique et meteorologique.
<i>Igló.</i>	Magyarországi Kárpát-egyesület.
<i>Innsbruck.</i>	Ferdinandeam für Tirol und Vorarlberg.
<i>Kansas.</i> <i>(Ejszak-Amerika)</i>	The University.

- Kiel.* Naturwissenschaftlicher Verein für Schleswig-Holstein.
- Klagenfurt.* Naturhistor. Landesmuseum v. Kärnthen.
- Kolozsvár:* Erdélyi Muzeumegylet.
- Königsberg.* Kön. physic. öconom. Gesellschaft.
- Kopenhagen.* Kongelige Danske Videnskabernes Selskab. Naturhistorischer Verein.
- Krakau.* K. Academie der Wissenschaften. Naturhistorischer Verein.
- Lausanne.* Société vaudoise des sciences naturelles.
- Leipzig.* Fürstlich Jablonowskische Gesellschaft. Kön. sächs. Gesellschaft der Wissenschaften. Museum Francisco-Carolinum.
- Linz.* Museum Francisco-Carolinum.
- Liverpool.* Literary and philosophical society.
- London.* Royal society.
- Lucca.* Accademia Lucchese di scienze, lettere ed arti.
- Lüneburg.* Naturwissenschaftlicher Verein.
- Luxenburg.* Verein Luxenburger Naturfreunde „Fauna“.
- Manchester.* Literary and philosophical society.
- Mannheim.* Verein für Naturkunde.
- Marburg.* Verein zur Beförderung der ges. Naturw.
- Mecklenburg.* Verein der Freunde der Naturgeschichte.
- Milano.* Reale Istituto Lombardo di scienze, lettere et arti. Societá geologica. Societá italiana di scienze Naturali.
- Modena.* Real Accademia di scienze, lettere ed arti.
- Moscou.* Societé imperiale des Naturalistes.
- München.* Kön. bayerische Academie der Wissenschaften. Aertzlicher Verein.
- Münster.* Jahresbericht des westfälischen Provinzial-Vereins für Wissenschaft und Kunst.
- New-York.* American museum of Natural History.
- Nagyszeben.* Siebenbürgischer Verein für Naturwissensch.
- Nagyvárad.* Biharmegyei orvos-gyógyszerész-természettudományi egyesület.
- Nancy.* Société des sciences.
- Neustadt a. d. Haardt.* Polichia, naturwissenschaftlicher Verein der Rheinpfalz.
- Nürnberg.* Naturhistorische Gesellschaft.
- Offenbach.* Verein für Naturkunde.
- Palermo.* Accademia di scienze lettere, e belle arti.
- Passau.* Naturhistorischer Verein.
- Philadelphia.* Academy of natural sciences.
- Pisa.* Soc. tosc. di scien. nat.

<i>Prag.</i>	Kön. böhm. Gesellsch. der Wissenschaften. Verein böhmischer Landwirthe. Naturhistorischer Verein Lotos.
<i>Regensburg.</i>	Naturwissenschaftlicher Verein. Botanische Gesellschaft.
<i>Reichenberg.</i>	Verein der Naturfreunde.
<i>Riga.</i>	Naturforscher-Verein.
<i>Río de Janeiro.</i>	Archivos do museo nacional,
<i>Salzburg.</i>	K. k. landwirthschaftliche Gesellschaft
<i>Stettin.</i>	Entomologischer Verein.
<i>St. Gallen.</i>	Naturwissenschaftliche Gesellschaft.
<i>St. Louis.</i>	Academy of sciences.
<i>Stockholm.</i>	K. svenska-vetenskaps-Akademie. Entomologisk Tidskrift.
<i>St. Petersburg.</i>	Academie imperiale des sciences.
<i>Stuttgart.</i>	Verein für vaterländische Naturkunde in Württemberg.
<i>Temesvár.</i>	Délmagyarországi orvos-természettudományi egyesület.
<i>Trencsén.</i>	Természettudományi egyesület.
<i>Trier.</i>	Gesellschaft für nützliche Forschungen.
<i>Udine.</i>	Assoziatione agraria Friulana.
<i>Upsala.</i>	Regia societas scientiarum. Orvosi egyesület.
<i>Utrecht.</i>	Kon. Nederlandsch meteorologisch Institut.
<i>Venezia.</i>	R. Instituto Veneto di scienze, lettere ed arti.
<i>Washington.</i>	Smithsonian Institution. U. S. Departement of Agriculture.
<i>Wernigerode.</i>	Naturwissenschaftlicher Verein des Harzes.
<i>Wiesbaden.</i>	Nassauischer Verein für Naturkunde.
<i>Würzburg.</i>	Physicalisch-medicinische Gesellschaft. Polytechnischer Central-Verein.
<i>Zágráb.</i>	Kir. egyetem. Nemzeti Muzeum.
<i>Zürich.</i>	Naturforschende Gesellschaft.
<i>Zweibrücken.</i>	Naturhistorischer Verein.
<i>Zwickau.</i>	Verein für Naturkunde.

A pozsonyi orvos-természettudományi egyesület
tagjainak névjegyzéke

1897. évi július hó 1-én.

Namensverzeichniss der Mitglieder des Vereines für
Heil- und Naturkunde zu Pressburg.

am 1. Juli 1897.

I. Az egyesület tisztviselői.

Elnök: Dr. *Kanka Károly*, kir. tan., a m. kir. orsz. kórház nyug. igazgatója és osztályos főorvosa.

Másodelnök: Dr. *Ortvay Tivadar*, k. jogakadémiai tanár

Titkárok: Dr. *Fischer Jakab*, a m. kir. orsz. kórház főorvosa és *Schwicker Alfréd*, a m. kir. állami főreáliskola tanára.

Könyvtárosok: Dr. *Hauer Ernő*, műtőorvos, a gyermek-kórház rendelő orvosa és *Knüppel Gyula*, a m. kir. állami főreáliskola tanára.

Pénztáros: *Érdy István*, gyógyszerész.

Gyűjteménytár őre: *Bittera Károly*, a m. kir. állami főreáliskola tanára.

Háznagy: Dr. *Kováts György*, Pozsony szab. kir. város tiszti főorvosa.

a) Orvosi szakosztály.

Elnök: Dr. *Tauscher Béla*, Pozsony szab. kir. város tiszti főorvosa.

Másodelnök: Dr. *Tyroch József*, cs. és kir. I. oszt. főtörzsorvos, egészségügyi főnök.

Jegyzők: Dr. *Jác Izván*, ker. orvos és Dr. *Kovács Jónás*, m. kir. honvédeztörzsorvos.

Választmányi tagok: Dr. *Celler Nándor* és dr. *Dobrovits Mátyás*, a m. kir. orsz. kórház főorvosa.

b) *Természettudományi szakosztály.*

Elnök: *Antolik Károly*, a m. kir. állami főreáliskola igazgatója.

Másodelnök: *Schmidhauer Antal*, min. főmérnök, a m. kir. folyammérnökségi hivatal főnöke.

Jegyzők: *Polikeit Károly*, a kir. kath. főgymnasium igazgatója és *Szép Rezső*, az ev. lyceum tanára.

Választmányi tagok: *Könyöki József*, a m. kir. állami főreáliskola ny. tanára és *Zorkóczy Samu*, lyceumi igazgató.

II. Tiszteletbeli tagok.

	Dr. <i>Holub Emil</i> , afrikautazó	Bécs
	Dr. <i>Kepes Gyula</i> , m. kir. honvéd-főtörzsorvos	Zágráb
	<i>Konkoly-Thege Miklós</i> , kir. tan., a meteorologiai intézet igazgatója	Budapest
	<i>Kornhuber András</i> , a cs. kir. műegyetem ny. r. tanára -	Bécs
5	<i>Pálffy János</i> , gróf, valós. b. t. t.	Pozsony
	<i>Payer Gyula</i> , lovag	Bécs
	<i>Plener Ignác</i> , valós. belső titkos tanácsos	Bécs
	<i>Wilcsek János</i> , gróf, valós. belső titkos tanácsos	Bécs

III. Rendes tagok.

	Dr. <i>Adler Rezső</i> , gyógyszerész	Pozsony
	Dr. <i>Adler Lipót</i> , az orsz. kórház másodorvosa	„
	<i>Angermayer Károly</i> , könyvnyomdász ..	„
	<i>Antolik Károly</i> , a m. kir. főreálisk igazgatója	„
5	Dr. <i>Asbóth Sándor</i> , a kereskedelmi akadémia tanára	„
	<i>Ámon Gyula</i> , gyógyszerész	„
	<i>Bacsák Pál</i> , kir. tan., a Pálffy hercegi uradalom igazgatója	„
	<i>Bäumler János András</i> , hentes, iparkamarai tag	„
	Dr. <i>Bárány Henrik</i> , az orsz. kórház másodorvosa	„
10	<i>Bartal György</i> , közjegyző	„
	<i>Bettelheim II. F.</i> , takarékpénztári igazgató	„
	<i>Biermann Gusztáv</i> , házbirtokos	„
	<i>Bittera Károly</i> , a m. kir. állami főreáliskola tanára	„
	<i>Bogsch János</i> , a m. kir. állami főreáliskola tanára	„

15	Dr. <i>Buchsbaum József</i> , orvos	Pozsony
	Dr. <i>Celler Nándor</i> , orvos	"
	<i>Czollner Vincze</i> , gyógyszerész	"
	<i>Cseppan Rezső</i> , tanár	"
	Dr. <i>Dávid Gyula</i> , rabbi	"
20	Dr. <i>Deutsch Lipót</i> , cs. és kir. ezredorvos	"
	Dr. <i>Dobrovits Mátyás</i> , a m. kir. orsz. kórház főorvosa	"
	<i>Dröxler Gusztáv</i> , kir. tan., polgármester	"
	<i>Dusinszky Frigyes</i> , kereskedő	"
	Dr. <i>Engel Gusztáv</i> , tb. m. főorvos	Nezsider
25	<i>Érdy István</i> , gyógyszerész	Pozsony
	<i>Feigler Ferencz</i> , néptanító	"
	<i>Felicides Emil</i> , takarékpénztári igazgató	"
	Dr. <i>Fischer Jakab</i> , kórházi főorvos	"
	Dr. <i>Fischer Samu</i> , orvos	"
30	<i>Fischer Zsigmond</i> , kereskedő	"
	Dr. <i>Förster Lajos</i> , orvos	"
	Dr. <i>Friedler Ernő</i> , az orsz. kórház másod-orvosa	"
	Dr. <i>Fülöp Jónás</i> , ügyvéd	"
	Dr. <i>Fürst Lajos</i> , orvos	Radegund
35	Dr. <i>Gëiringer Henrik</i> , az orsz. kórház másod-orvosa	Pozsony
	Dr. <i>Gervay Nándor</i> , kir. tan., takarékpénztári igazgató	"
	Dr. <i>Glaser Károly</i> , orvos	"
	<i>Glaser Keresztély</i> , fogorvos	"
	<i>Göllner Károly</i> , tanár	"
40	<i>Gracsányi Gyula</i> , állategészségügyi felügyelő	"
	Dr. <i>Gutmann Lipót</i> , fogorvos	"
	Dr. <i>Hardtmuth Károly</i> , az orsz. kórh. másod-orvosa	"
	Dr. <i>Hauer Ernő</i> , műtőorvos	"
	<i>Havlicsek Vincze</i> , plebános	"
45	Dr. <i>Hecht Dávid</i> , az orsz. kórh. másod-orvosa	"
	Dr. <i>Hefty Frigyes</i> , keresk. akad. tanár	"
	Dr. <i>Heim Ede</i> , orvos	Stomfa
	<i>Heim Vendel</i> , gyógyszerész	Pozsony
	Dr. <i>Hirschler Vilmos</i> , fogorvos	"
50	Dr. <i>Hollerung Edvin</i> , cs. és kir. törzsorvos	"
	<i>Hollerung Károly</i> , evang. lelkész	Modor
	Dr. <i>Jácz István</i> , ker. orvos	"
	Dr. <i>Jäggle Ferencz</i> , cs. és kir. törzsorvos	"
	<i>Jelentsik Vincze</i> , cs. és kir. altábornagy	Pozsony
55	<i>Just Ármin</i> , kir. főmérnök	"

	Dr. <i>Kanka Károly</i> , kir. tan., a m. kir. orsz. kórház ny. igazgatója	Pozsony
	<i>Kánya Rikárd</i> , városi tb. főjegyző	"
	<i>Kapeller Teréz</i> , tanítónő	"
	<i>Klatt Virgil</i> , a m. kir. főreáliskola tanára	"
60	<i>Klein Simon</i> , m. kir. honvédezredorvos	"
	<i>Knüppel Gyula</i> , a m. kir. állami főreáliskola tanára	"
	Dr. <i>Kovács Jónás</i> , m. kir. honvédezredorvos	"
	<i>Könyöki József</i> , a m. kir. főreáliskola tanára	"
	<i>Kostenszky Kálmán</i> , gyógyszerész	"
65	Dr. <i>Kovács György</i> , I. főorvos	"
	Dr. <i>Kraicz József</i> , cs. és kir. ezredorvos	"
	Dr. <i>Kropil János</i> , orvos	"
	<i>Kuchynka Tódor</i> , fogorvos	"
	Dr. <i>Kugler Károly</i> , orvos	"
70	<i>Katsera István</i> , városkapitány	"
	<i>Lanfranchi Luigi</i> , vállalkozó	"
	<i>Lászlóffy Gábor</i> , kir. erdőfelügyelő	"
	Dr. <i>Lendvay Benő</i> , m. főorvos	"
	Dr. <i>Lévay Ede</i> , gymn. tanár	"
75	<i>Lichtenegger Győző</i> , a m. kir. állami főreáliskola tanára	"
	<i>Liebleitner János</i> , népiskolai ny. igazgató	"
	Dr. <i>Löwy József</i> , orvos	"
	<i>Ludwig János</i> , nagykereskedő	"
	Báró <i>Mednyánszky Dénes</i> , kamarás gróf	Bécs
80	<i>Meissl Ferencz</i> , gyógyszerész	Bazin
	<i>Merényi Ödön</i> , gyógyszerész	Pozsony
	Dr. <i>Mergl Ödön</i> , kerületi orvos	"
	<i>Mérő Lipót</i> , a Dunaszabályozási vállalat tisztviselője	"
	<i>Michaelis Béla</i> , vegyész	"
85	<i>Miklosovich István</i> , lisztkereskedő	"
	<i>Munker Sándor</i> , magánzó	"
	<i>Neiszidler Károly</i> , országgyűlési képviselő	"
	<i>Neogrády Kálmán</i> , kir. alerdőfelügyelő	"
	<i>Nirschy István</i> , birtokos	"
90	Dr. <i>Nuss József</i> , m. kir. honvéd főtörzsorvos	"
	Dr. <i>Oeller György</i> , orvos	Oroszvár
	Dr. <i>Ormos Vilmos</i> , ügyvéd	Pozsony
	Dr. <i>Ortvay Tivadar</i> , jogakad. tanár	"
	<i>Palugyay József</i> , bor-nagykereskedő	"
95	Dr. <i>Pantocsek József</i> , az orsz. kórház igazgatója	"
	<i>Parcsetics Imre</i> , magánzó	"

	Dr. <i>Pávay-Vajna Gábor</i> , a m. kir. orsz. kórház főorvosa	Pozsony
	Dr. <i>Penczel Antal</i> , orvos	"
	<i>Péterffy Zoltán</i> , magánzó	"
100	<i>Pirchala Imre</i> , tanter. főigazgató	"
	<i>Pleskot Rezső</i> , m. kir. alhadbíró	"
	<i>Polikeit Károly</i> , a kir. kath. főgymnasium tanára	"
	Dr. <i>Rigele Ágoston</i> , orvos	"
	Ifj. <i>Rigele Ágoston</i> , takarékpénztári tisztviselő	"
105	Dr. <i>Rossival József</i> , az orsz. kórház másod-orvosa	"
	Dr. <i>Rotter Lajos</i> , cs. és kir. főtörzsorvos ...	"
	<i>Roszulegh Etelka</i> , tanintézeti igazgatónő ...	"
	Báró <i>Rüdt Mária de Collenberg</i> , alapítv. hölgy	"
	Dr. <i>Samarjay Emil</i> , ügyvéd	"
110	<i>Samarjay Károly</i> , kir. alügyész	Kassa
	<i>Samarjay Mihály</i> , a m. kir. főreáliskola ny. igazgatója	Pozsony
	<i>Scherz Ernő</i> , gyáros	"
	<i>Schik Emil</i> , kir. mérnök	"
	Dr. <i>Schlesinger Miksa</i> , fürdőigazgató	"
115	Dr. <i>Schlesinger Otto</i> , az orsz. kórház másod-orvosa	"
	<i>Schmidhauer Antal</i> , min. főmérnök	"
	Dr. <i>Schmidt Hugó</i> , a m. kir. orsz. kórh. főorvosa	"
	<i>Schmid Gyula</i> , bor-nagykereskedő	"
	Dr. <i>Schmid Márton</i> , gymn. tanár	"
120	<i>Schneider Károly</i> , vízműigazgató	"
	<i>Schönwitzky Bertalan</i> , a kir. kath. főgymn. tanára	"
	<i>Schwegele József</i> , osztálymérnök	"
	Dr. <i>Schwarz József</i> , cs. és kir. ezredorvos	"
	<i>Schwicker Alfréd</i> , a m. kir. főreálisk. tanára	"
125	<i>Schwimmer József</i> , a „Gresham“ életbiztosító-társulat titkára	"
	<i>Simonyi Iván</i> , laptulajdonos	"
	<i>Sólcz Rezső</i> , gyógyszerész	"
	Dr. <i>Solowij Ádám</i> , nőorvos	"
	<i>Spitzer Mór</i> , földbirtokos	Széleskút
130	<i>Stampfel Károly</i> , könyvkereskedő	Pozsony
	Dr. <i>Stein Lipót</i> , tb. m. járásorvos	"
	Dr. <i>Steinmeyer József</i> , ker. orvos	"
	Dr. <i>Stromszky Ármin</i> , orvos	"
	<i>Stromszky Emil</i> , könyvnyomdász	"

135	<i>Szép Rezső</i> , lyceumi tanár	Pozsony
	Dr. <i>Szigány Mihály</i> , irgalmasrendi főorvos	"
	<i>Szlubek Gusztáv</i> , gyáros	"
	<i>Szlubek Gyula</i> , gyáros	"
	<i>Taller Pál</i> , kir. tan., polgármester-helyettes	"
140	Dr. <i>Taubinger Viktor</i> , orvos	"
	Dr. <i>Tauscher Béla</i> , városi főorvos	"
	Dr. <i>Tordon Mihály</i> , az orsz. kórház másod- orvosa	"
	<i>Tschida Emil</i> , kir. mérnök	"
	Dr. <i>Tyroch József</i> , cs. és kir. főtörzsorvos	"
145	<i>Unghváry Vilmos</i> , kir. főmérnök	"
	<i>Urbauer Malvina</i> , tanintézeti igazgatónő ...	"
	Dr. <i>Vámosy István</i> , ker. orvos	"
	Dr. <i>Velits Dezső</i> , a m. kir. bábaképezde igazgató-tanára	"
	<i>Voit Nándor</i> , városi tisztviselő	"
150	Dr. <i>Wagner Lajos</i> , a m. kir. főreálisk. tanára	"
	<i>Wehli Károly</i> , kir. mérnök	Győr
	<i>Weinert Győző</i> , hivatalnok	Pozsony
	Dr. <i>Weiss Miksa</i> , orvos	"
	<i>Wellisch Paulina</i> , vendéglős neje	"
155	<i>Wentz Oszkár</i> , vasuti mérnök	"
	<i>Wollmann Emma</i> , a felső leányisk. igazgató- nője	"
	Dr. <i>Wollner Miksa</i> , orvos	Zurány
	<i>Zorkóczy Samu</i> , ev. lyceumi igazgató ...	Pozsony
	Dr. <i>Zsigárdy Aladár</i> , megyei tb. főorvos ...	"
160	Dr. <i>Zuckermann Jakab</i> , cs. és kir. törzsorvos	"

III.

A POZSONYI

ORVOS-TERMÉSZETTUDOMÁNYI EGYESÜLET

KÖNYVTÁRÁNAK JEGYZÉKE.

I. Orvosi könyvek.

1. *Abicht W.* Dr. Ueber die Verschleimungen. Nordhausen, 1894. 1 k.
2. *Ackermann J. F.* Darstellung der Lebenskräfte organ. Körper. Frankfurt a. M., 1798. 2 k.
3. *Alexander William.* Medicin. Versuche und Erfahrungen, Leipzig, 1773. 1 k.
4. *Allen J.* Synopsis univ. medicinae practicae. Francofurti et Lipsiae, 1753. 1 k.
5. *Altschul Dr.* Homöop. Taschenwörterbuch. Sondershausen, 1857. 1. k.
6. *Ambro János Dr.* Szülészeti tankönyv. Pozsony, 1874. (2 p.) 1 k.
7. *Amynsicht Hadrianus.* Thesaurus armamentarium medicochymicum. Lugduni, 1664. 1 k.
8. *Anaral M. G.* Cours de pathologie interné. Bruxelles, 1837. 1 k.
9. *Andral, Bègin, Blandin, Bouillan S., Bouvier . . .* Dictionnaire de médecine et de chirurgie pratique. Paris, 1829—1836. 15 k.
10. *Anton Carl Christ.* Dr. Taschenbuch der Heilformeln nach den Krankheiten geordnet. Leipzig, 1846. 1 k.
11. — Taschenbuch der Heilformeln für innere, äussere und Frauen- und Kinderkrankheiten. Leipzig, 1852. 3 k.
12. *Arzeney-Taxe* zur österreich. Pharmakopöe vom Jahre 1855. Wien, 1855. 1 f.
13. *Aureliani Caелиi* de morbis acutis et chronicis libris Amstelaedami, 1855. 1 k.
14. *Autenrieth J. H. F.* Versuche für die prakt. Heilkunde. Tübingen, 1806. 2 f.
15. *Aerztl. Bericht* aus dem k. k. allgemein. Krankenhause zu Wien vom Jahre 1857 und 1858. 2 k.
16. *Bacher Philipp. Alex.* Wassersuchten und ihre Heilart. Berlin-Stettin, 1781. 1 k.

17. *Bacchii Georgii* opera omnia medio practica et anatomica. Antverpiae, 1715. 1 k.
18. *Baczynski Anton.* De venae portarum inflammatione. Turici, 1838. 1 f.
19. *Baer Carl Ernst* Dr. Ueber Leben und Schriften des Herrn Geheimrathes Dr. K. E. von Baer. St. Petersburg, 1865. 1 k.
20. *Ballexserd Jaques.* Quelles font les causes principales de la mort d'un aussi grand nombre d'Enfans? Geneve, 1775. 1 k.
21. *Ballonii Guilielmi* opera omnia medica. Venetiis, 1735. 1 k.
22. *Bang Frid. Ludovicus.* Praxis medica. Hafniae, 1789. 1 k.
23. — *Selecta diarii nosocomii regii Fridericiani Hafniensis.* Hafniae, 1789. 1 k.
24. *Barras J. P. T.* Traité sur les gastralgies. Bruxelles, 1837. 1 k.
25. *Barthez P. J.* Abhandlung über die Gichtkrankheiten. Wien, 1807. 2 k.
26. *Batizfalvy Samu* Dr. A budapesti sebészi magán-gyógyintézet működésének eredménye 1860-ban. Pest 1860. 1 f.
27. *Becheri Joannis* Parnasus illustratus. Ulm, 1662. 1 k.
28. *Beck J. N.* De petechiis. Dissert inang. Viennae, 1816 1 f.
29. *Becker Alfr. Ferd.* Dr. Die Krankheiten des Herzens. Nach dem Französischen des Dr. J. Bouillaud. Leipzig, 1836/7. 2 k.
30. *Bednar Alois.* die Kraukheiten der Säuglinge. Wien 1850. 1 k.
31. *Beer G. Josef.* Von den Augenkrankheiten. Wien, 1813/17. 2 k.
32. — Einige Worte an meine Zuhörer etc. Wien, 1812 1 k.
33. *Beer Leopold* Dr. Rückblick anf die Brechrubr Epidemie in Brünn im Jahre 1855. Brünn, 1856 (2 g.) 1 f.
34. *Bohrend Fried.* Dr. Dr. W. Stockes Vorlesnngen über die Heilung der inneren Krankheiten. Leipzig 1835. 1 f.
35. — Magendie-Vorlesungen über organ. Physik. Leipzig, 1836. 2 f.
36. — Dr. P. M. Latham Vorlesungen über die Diagnostik durch das Gehör. Leipzig, 1837. 1 f.
37. *Berendt Nathanael.* Abhandlngen von den Versetzungen der Milch bei Kinderbetterinnen. Leipzig, 1784. 1 k.
38. *Berendt C. A. W.* Vorlesungen über die prakt. Arzneiwissenschaft. Herausgegeben von Carl Sendelin. Berlin, 1828 29. 8 k.
39. *Bericht* der k. k. Krankenanstalt Rudolf-Stiftung in Wien vom Jahre 1875. Wien, 1876. 1 k.

40. *Bernt Josef*. Programma, quo nova pulmonum docimasia hydrostatica proponitur. Viennae, 1821. 1 f.
41. — *Visa reperta und gerichtlich medic. Gutachten*. Wien, 1827. 1 k.
42. *Bernard Franz Jos.* Warnungen gegen den Gebrauch des Quecksilbers in venerischen Krankheiten. München, 1811. 1 f.
43. *Biatzoorsky Joann. Nep.* De Metrorrhagia. Dissert. inaug. Vindobonae, 1830. 1 f.
44. *Bichat Xavier*. Allgemeine Anatomie, angewandt auf die Physiologie u die Arzneywissenschaft. Leipzig, 1802. 2 k.
45. *Billroth Theodor*, Dr. Die allg chirurg. Pathologie und Therapie. Berlin, 1875. 1 k.
46. *Birk Fried. Joh.*, Dr. Ueber die Entbehrlichkeit der China- rinde. Pressburg, 1816. 1 f.
47. *Bley L. F.*, Dr. Bericht über den deutschen Apotheker- Congress zu Leipzig 1848. Hannover, 1848. (2 p.) 1 f.
48. *Bluff Methias*, Dr. Die Leistungen der Medicin in Deutsch- land im Jahre 1834. Berlin, 1835. 2 f.
49. *Bock Carl Ernst*, Dr. Lehrbuch der Diagnostik mit Rück- sicht auf die Pathologie und Therapie. Leipzig, 1853. 1 k.
50. *Boër Lucas J.* Naturalis medicinae obstetriciae. Viennae, 1812. 1 k.
51. *Boerhavis Hermanni* consultationes medicinae. Gottingae 1744 et 1752. 2 k.
52. — *Institutiones medicae*. Lugduni Batavorum, 1730. 1 k.
53. *Boivin M.* Traité pratique des maladies de l'utérus. Bru- xelles, 1834. 2 k.
54. *Bombasis Aur.* Philippi Theophrassii opera. Strassburg, 1616. 1 k.
55. *Bonjean J.* Ueber die Anwendung des Ergotin als Heil- mittel. Paris, 1862. 1 f.
56. *Bonnet Aug.* Ueber die Natur und Heilung der Leber- krankheiten. Ilmenau, 1830. 1 k.
57. *Bosch J. J.* Historia constitutionis epidemicae verminosae. Norimbergae, 1779. 1 k.
58. *Bottex D.* Rapporteur. De la nature de la syphilis. Lyon, 1836. 1 f.
59. *Bouillaud J.* Essai sur la philosophie médicale. Paris, 1836. 1 k.
60. *Boyer M. Baron.* Traité des maladies chirurgicales. Paris, 1822/6. 11 k.
61. — *Table analytique du traité des maladies chirurgicales*. Paris, 1828. 1 k.
62. *Brachet J. L.* Recherches sur la nature et le siège de l'hys- térie et l'hypocondrie. Paris, 1832. 1 k.

63. *Brandes Rud. Dr.* Archiv des Apothekervereins im nördl. Deutschlande. Lemgo, 1824, 1827. 2 f.
64. *Brehn Joh.* Ueber den Gebrauch des Tatzmannsdorfer Mineralwassers. Steinamanger, 1813. 1 f.
65. *Brendelii Joannis Gottofr.* Opuseulorum mathematici et medici argumenti pars I. Goettingen. 1769. 1 k.
66. — Praelectionum academicarum de cognoscendis et curandis morbis. Lipsiae, 1792. 3 k.
67. *Bresler C. A. M. Dr.* Ueber Krankheiten der Unterleibsorgane von Chr. R. Pemberton. Bonn, 1836. 1 k.
68. *Broussais F. J. V.* Examen des doctrines médicales et des systèmes de nosologie. Bruxelles, 1836. 1 k.
69. — Histoire des phlegmasies ou inflammations chroniques. Paris, 1831. 3 k.
70. *Bruck Julius.* Das Stomatoscop zur Durchleuchtung der Zähne. Bresslau, 1865. 1 f.
71. *Brücke Ernst.* Vorlesungen über Physiologie. Wien, 1875. 1 k.
72. *Bugát, Prof. és Dr. Flór.* Magyarországi orvosrend névsora. Pest, 1840. 1 f.
73. *Bum Anton, Dr.* Wiener medicin. Presse. Wien, 1890. (hiányos.) 1 évf.
74. *Burdach Carl Friedr.* Die Literatur der Heilwissenschaft. Gotha, 1810. 2 k.
75. *Burserii Joannis Bapt.* de Kunifeld Institutionum medicinae practicae. Lipsiae, 1826. 4 k.
76. — Tridentini opera postuma. Veronae, 1820. 3 k.
77. *Busch Joh.* Ueber die Natur und Heilung der Lungensucht. Strassburg, 1806. 1 k.
78. *Cabanis P. T. G.* Ueber den möglichen Grad der Gewissheit in der Arzneywissenschaft. Göttingen, 1799. 1 k.
79. *Callisgen Henr.* Systema chirurgiae hodiernae. Hafnia, 1815/17. 2 k.
80. *Capuron J.* Traité des maladies des femmes. Bruxelles, 1835. 1 k.
81. *Carminati Bassiani* opuscula therapeutica. Ticini, 1788. 1 k.
82. *Carus Carl Gust.* Lehrbuch der Gynäkologie. Leipzig, 1820. 2 k.
83. *Celsi A. Cornelii* de medicina libri octo. Argentorati, 1806. 2 k.
84. *Chenot Adamus.* Tractatus de peste. Vindobonae 1766. 1 k.
85. *Clarus J. Chr. Aug. Dr.* Annalen der kgl. klin. Institutes am Jakobshospitale zu Leipzig. 1820. 2 f.
86. — Der Krampf. Leipzig, 1822. 1 k.
87. *Codex medicamentarius.* Pharmacopoea gallica. Lipsiac, 1819. 1 k.

88. *Comet C. J. B.* Dr. Methode curative externe des douleurs rheumatismales, goutteuses, nerveuses et des viscéralgies affections nerveuses des viscères. Paris, 1845. 1 k.
89. *Commercium* litterarium ad rei medicae et scientiae naturalis incrementum institutum. Norinbergae. 14 k.
90. *Connert Georg.* De cantharidum usu externo. Dissert. inaug. Vindobonae, 1827. 1 f.
91. *Copland J.* Dr. Encyclop. Wörterbuch der practischen Medicin. Berlin. 1834/8. (16 f.) 4 k.
92. *Crichton Alex.* Dr. Untersuchung der Geister-Zerrüttung. Leipzig, 1810. 1 k.
93. *Csiszár István.* A borkösavas vashamag-gömböcsökról. Pest, 1833. 1 f.
94. *Cullen William.* Anfangsgründe der prakt. Arzneywissenschaft. Leipzig, 1778. 2 k.
95. *Czuberka Karl.* Dr. Chirurgisch-medicinisches Vademecum. Wien, 1875. 1 k.
96. — Wiener Recept-Taschenbuch. Wien, 1874. 1 k.
97. *Darwin Erasmus.* Zoonomia or the laws of organic life. London, 1796. 2 k.
98. *Diemerbroeck Ibr.* Opera medico-practica. Genevae, 1687. 1 k.
99. — Opera omnia medica et anatomica. Genevae, 1687. 1 k.
100. *Dispensatorium* pharmaceuticum Viennense. Vienna, 1737, 1770. 2 k.
101. *Dissertationes* inaug. medicae. 14 k.
102. — inaug. medicae. 110 f.
103. *Dolezsal W.* Verzeichniss aller in Pesth practicirenden Doctoren der Medicin. 1837. 1 f.
104. *Donáth Gyula,* Dr. Klinikai füzeték. Bpest, 1890/2.
105. *Dreyszig Wilh. Fried.* Dr. Handbuch der medic. Diagnostik. Erfurt, 1803. 1 k.
106. *Ducker A.* Medicin. Jahrbücher der k. k. Gesellschaft der Aerzte in Wien. 1863. 1 f.
107. *Duncan Andreas.* Krankengeschichten. Leipzig, 1779. 1 k.
108. *Duretus Lud.* Interpretationes et enarrationes in magni Hippokratris coacas praenotiones. Lugduni Batavorum, 1737. 1 k.
109. *Ecker Alex.* Preisfrage, — welche Ursachen können eine geringe durch scharfe oder stumpfe Werkzeuge verursachte Wunde gefährlich oder tödtlich machen? Wien, 1794. 1 k.
110. *Eller Joh. Theodor.* Observationes de cognoscendis et curandis morbis praesentim acutis. Regiomonti, 1762. 1 k.
111. *Eller M.* De la connaissance et du traitement des maladies principalement des aigues. Paris, 1774. 1 k.

112. *Ettmulier Mich.* Operum medicorum theoretico-practicorum tomus I.—III. Francofurti ad M. 1697. 3 k.
113. — Opera omnia in compendium redacta. Venetiis, 1727. 1 k.
114. *Eyerel Jos.* Commentaria in Max Stollii aphorismos de cognoscendis et currandis febribus. Vindobonae 1788/9. 6 k.
115. — Observationes medicae varii argumenti. Viennae et Lipsiae, 1786. 1 k.
116. *Fabini Joan. Theoph.* De praecipuis corneae morbis. Budaë, 1830. 1 f.
117. *Fáklya András.* Az alszénsavas húgyagról. Pest, 1833. 1 f.
118. *Ferro, Pascal Joseph.* Vom Gebrauche der kalten Bäder. 1781. 1 k.
119. *Ferrus Olivier Adelon et P. Bérard.* Monographie des maladies du foie. Bruxelles, 1837. 1 k.
120. *Fierlinger Anton.* Vertheidigungsschrift der künstlichen Mineralwässer. Wien, 1812. 1 f.
121. *Fischer Adolf, Dr.* Az idült Bright-kor. Bpest, 1880. 1 k.
122. — A húgyhólyag mechanikus kezeléséről. Bpst, 1880. 1 f.
123. — A here hüvelyhártyájának idült lobja. Bpest, 1878. 1 f.
124. — Ueber Eklampsie und akute Urämie. Bpest, 1879. 1 f.
125. *Fleckles L. Dr.* Balneotherapie der Brightischen Nierenkrankheit. Prag, 1864, 1 f.
126. *Flesch J.* De Tetano. Dissert. inaug. Vindobonae- 1825. 1 f.
127. *Fodor József, Dr.* Egészségtan, Bpest 1890 és 1891. 2 évf.
128. *Förster Aug. Dr.* Lehrbuch der patholog. Anatomie. Jena, 1875. 1 k.
129. *Fracastorii Veroniensis Hieronimi opera philosophica et medica.* Genevae, 1637. 1 k.
130. *Frank Joan. Petrus.* De curandis hominum morbis epitome. Mannheim, 1792. 6 k.
131. — Interpretationes clinicae observationum selectarum. Tubingae, 1812. 1 k.
132. *Frank Joseph.* Gesundheits-Taschenbuch für das Jahr 1803. Wien 1803. 1 k.
133. — Ratio instituti clinici Ticinensis. Viennae, 1797. 1 k.
134. *Friderich Jos. Ferd.* Das pollinische Decoct und die reinigende Wirkung der welschen Nusschalen. Wien, 1794. 1 f
135. *Froelich Antonius.* De medicamentis compositis. Dissert. inaug. Vindobonae, 1783. 1 f.
136. *Gabriely.* De morbis chronicis, acutis et pathologia generalis. (Kézirat.) 2 k.
137. *Gall F. Jos.* Phlios.-medizinische Untersuchungen über Natur und Kunst im kranken und gesunden Zustande des Menschen. Leipzig, 1800. 1 k.
138. *Galler Leon, Dr.* La diphtérie en Belgique. Bruxelles, 1892. 1 k.

139. *Gasté L. F.* Dr. Du calcul appliqué a la médecine. Montpellier, 1838. 1 k.
140. *Gaub Hieron. David.* Anfangsgründe der Krankheiten lehre des Menschen. Zürich, 1781. 1 k.
141. — Institutiones pathologiae medicinalis. Leidae Batavorum, 1758. 1 k.
142. *Gärtner A.* Dr. Arbeiten der hygienischen Sectionen. VI. internationaler Congress für Hygiene und Demographie zu Wien. 1887. 37 f.
143. *Gendrin A. N.* Des maladies de l'encéphale et de la moelle épinière. Bruxelles, 1837. 1 k.
144. — Traité philosophique de médecine pratique. Paris, 1838. 3 k.
145. *Gilibert Joh. Em.* Sammlung prakt. Beobachtungen über Krankengeschichten. Leipzig, 1792. 1 k.
146. *Gorter Joan.* Medicina hyppocratica. Patavii. 1747. 1 k.
147. — Praxis medicae systema. Harderovici, 1767. 1 k.
148. *Grant William.* Beobachtungen über die chronischen Krankheiten. Leipzig, 1784. 1 k.
149. — Beobachtungen über die Natur und Heilung der Fieber. Leipzig, 1791. 2 k.
150. *Grapengiesser C. I. C.* Versuche, den Galvanismus zur Heilung einiger Krankheiten anzuwenden. Berlin, 1802. 1 k.
151. *Gruber Joseph,* Dr. Ueber Abscesse in der Umgebung des Gehörorganes. Wien, 1863. 1 f.
152. — Ueber Karies des Schläfenbeins und der Gehörknöcheln. Wien, 1863. 1 f.
153. *Gruner Christ. Godofr.* Semiotice physiologicam et pathologicam generalem complexa. Halae Magdenburgicae 1775 1 k.
154. *Grünhut Eduard.* Officia medici erga aegrum. Budae, 1841. 1 k.
155. *Güterbock L.* Dr. Schoeleins klin. Vorträge in dem Charité-Krankenhaus zu Berlin. Berlin, 1842. 1 k.
156. *Gynaeciorum* sive de mulierum affectibus commentarii. Basileae, 1586. 4 k.
157. *Gynäologie,* oder das Geschlechtsleben. Stuttgart, 1843. 3 k.
158. *Habersack Fr. Adolph.* Medicina austro-viennensis Viennae, 1731. 1 k.
159. *Haen Ant.* De miraculis liber. Franconfurti et Lipsiae, 1776. 1 k.
160. — De magia liber. Lipsiae, 1776. 1. k.
161. — Ratio medendi in nosocomio practico, quod condidit Maria Theresia imperatrix Hungariae etc. Vindobonae, 1759/73. 9 k.

162. — Tomus tertius rationis medendi continuatae seu operum postulorum Vol. I. edidit Max. Stoll. Viennae, 1779. 1 k.
163. — Difficultates circa modernarum systema de sensibilitate et irritabilitate humani corporis. Viennae, 1761. 1 k.
164. *Haidenreich Joan L.* Medicina Aradiensis. Temesiae. 1 k.
165. *Haller Alb.* Artis medicae principes. Tomus IWXI. Lausanne, 1769/72. 11 k.
166. — D. Lud. Gottfr. Kleinii, interpres clinicus. Francofurti et Lipsiae 1771. 1 k.
167. — Beiträge zur Beförderung der Geschichte und Heilung der Krankheiten, von Dr. Lor. Crell. Berlin und Stettin, 1779. 6 k.
168. — Sammlung acad. Streitschriften der Geschichte und Heilung der Krankheiten betreffend, von Lor. Crell. Helmstedt, 1779. 3 k.
169. *Hardlicska J.* Dr. Diagnosis morborum oculi analogorum facileque invicem permutandorum. Pestini, 1851. 1 f.
170. *Harvegi Guilielmi* de motu cordis et sanguinis in animalibus anatomica exercitatio. Patavii, 1643. 1 k.
171. *Hanenöhrl Joh.* Historia medica trium morborum, qui anno 1760 frequentissime in nosocomio mihi occurebant. Vindobonae, 1761. 1 k.
172. *Hebenstreit Ernst B. G.* Lehrsätze der medicin. Polizeywissenschaft. Leipzig, 1791. 1 k.
173. *Hebra Ferd.* Dr. Wochenschrift der Zeitschrift der k. k. Gesellschaft der Aerzte zu Wien 1855/7. (hiányos.) 3. évf.
174. — Zeitschrift der k. k. Gesellschaft der Aerzte zu Wien. Jahrgang 1855/7. (hiányos.) 3. évf.
175. *Hecker Aug. Fried.* Dr. Handbuch der allgem. chirurg. Heilkunde für angehende Aerzte und Wundärzte. Erfurt, 1791. 1 k.
176. — Handbuch der allgem. Heilkunde. Berlin, 1789. 1 k.
177. *Hecker J. F. C.* Geschichte der neueren Heilkunde. Berlin, 1836. 1 k.
178. *Heim Lud. Ernst.* Vermischte medicin. Schriften. Leipzig, 1836. 1 k.
179. *Heine.* Dr. Mittheilungen aus den Kliniken zu Innsbruck. 1870. 1 f.
180. *Heimroth F. C. A.* Lehrbuch der Störungen des Seelenlebens. Leipzig, 1818. 2 k.
181. *Heister Laurent.* Institutiones chirurgicae. Amstelaedami, 1750. 2 k.
182. *Helmont J.* Ortus medicinae. Lugduni, 1667. 1 k.
183. *Henke Adolph.* Handbuch der Kinderkrankheiten, Frankfurt a. M. 1821. 1 k.

184. *Heschl Richard*. Compendium der patholog. Anatomie. Wien, 1855. 1 k.
185. *Hildenbrand J. Valent. Nobil* Initia institutionum clinicarum. Viennae, 1807. 1 k.
186. — Institutiones practico medicae. Viennae, 1816. 4 k.
187. — Ratio medendi in schola practica Vindobonensi. Viennae, 1809/14. 2 k.
188. *Hirschberg J. Dr.* Centralblatt für prakt. Augenheilkunde. Berlin, 1889/91. 22 f.
189. *Hippocratis medicorum omnium facile principis opera omnia*. Genevae 1659. 1 k.
190. *Hirschl Bernh. Dr.* Der homöopath. Arzneyschatz. Dresden, 1856. 1 k.
191. *Hlavaczek Eduard, Dr.* Die Wasserheilkunde. Wien, 1835. 1 k.
192. *Hoefft Carl M.* Fussessteige und Richtwege durch die Niederungen der Chirurgie. Hamburg, 1870. 1 k.
193. *Hofmann Eduard, Dr.* Lehrbuch der gerichtlichen Medicin. Wien, 1878, 1884. 2 k.
194. *Hoffmann Fr. Sigm.* Prakt. Unterricht der in den chirurg. Officinen vorkommenden Operationen. Wien 1838. 1 k.
195. *Hoffmanni Frederici* medicus politicus. Lugdioni Batavorum, 1738. 1 k.
196. — Opern omnia physico-medica in sex tomos distributa. Genevae, 1740. 3 k.
197. — Laurent. Formulae in materia medica et chirurgica. Dissert. Vindobonae, 1761. 1 f.
198. *Hohnbaum C. Dr.* Medicin. Vorlesungen und Beobachtungen von Math. Braillie. Leipzig, 1827. 1 k.
199. *Hollerung Edwin, Dr.* Die Medianschrift. Eine ärztliche Studie. Wien, 1890. 1 f.
200. *Hufeland C. W. Dr.* Armen-Pharmakopöe. Berlin, 1825. 1 f.
201. — Die Lehre von den Heilungsobjecten. Berlin, 1829. 1 f.
202. *Husztly G. Gottl.* Kritischer Kommentar über die österr. Provinzial-Pharmakopöe. Pressburg, 1758. 1 f.
203. *Huxham Joannis*. Opera physico-medica Lipsiae, 1784. 2 k.
204. *Jahn Ferd.* Ahnungen einer allg. Naturgeschichte der Krankheiten. Eisenach, 1828. 1 k.
205. *Jahr G. H. G. Dr.* Klinische Anweisungen zu homöop. Behandlung der Krankheiten. Leipzig, 1854. 1 k.
206. *Jäger C. C. F.* Ueber die Natur und Behandlung der krankhaften Schwäche des menschlichen Organismus. Stuttgart, 1807. 1 k.
207. *Jendrássik Jenő, Dr.* A magától sorakoztató eső-myographium. Bpest, 1881. 1 f.
208. *Kaposi Móríz, Dr.* Pathologie und Therapie der Hautkrankheiten. Wien, 1850/6. 2 k.

209. *Kämpf Joh.* Unterleibskrankheiten, Hypochondrie. Frankfurt, 1785. 1 k.
210. *Kieser D. G. Dr.* Klinische Beiträge, Leipzig, 1834. 1 k.
211. — Systeme der Medicin. Halle, 1817/9. 2 k.
212. *Kirkland Thomas.* Ueber Kinderbettfieber. Gotha, 1778. 1 k.
213. *Kirwisch, Ritter v. Rotterau.* Klinische Vorträge über Krankheiten des weiblichen Geschlechtes. Prag, 1854. 3 k.
214. *Kolbany Paul.* Ueber den ansteckenden Typhus. Pressburg, 1811. 1 k.
215. — Ueber das laue und kalte Waschen im Scharlachfieber. Pressburg, 1808. 1 f.
216. *Kováts Ant.* De morbis epizooticis. Vienna, 1782. 1 k.
217. *Köftler A. C. Dr.* Ueber Behandlung der epidem. Cholera. Wien, 1831. 1 f.
218. *Köhler Herm. Dr.* Grundriss der materia medica. Leipzig, 1878. 1 k.
219. *Köller Franz.* Die Wirkung der Köller'schen Blutreinigungsmittel. Graz, 1865. 1 k.
220. *Kreysig Friedr. L. Dr.* Die Krankheiten des Herzens. Berlin, 18147. 4 k.
221. — Ueber natürliche und künstliche Mineralwässer. Leipzig, 1825. 1 k.
222. *Krupp G. Dr.* Medicin. Klinik von Dr. Bouillaud. Cassel, 1838. 2 f.
223. — P. A. Piorry's Hämopathologie, Blutkrankheiten. Leipzig, Cassel, 1839. 2 k.
224. *Kunze C. F. Dr.* Compendium der prakt. Medicin. Stuttgart, 1876. 1 k.
225. *Kühholz H.* Histoire de la médecine et bibliographie medicinale. Montpellier, 1837. 1 k.
226. *Kypke M.* Die diätetische Heil-Methode ohne Arznei und ohne Wasserkur. Berlin, 1863. 1 k.
227. *Lagneau L. V.* Traité pratique des maladies syphilitiques, Paris, 1831. 2 k.
228. *Lair Sam.* Geschwüre, Ulcerationen und Anschwellungen des Uterus Weimar, 1828. 1 k.
229. *Lambsma N.* Ventris fluxus multiplex. Amstelaedami, 1756. 1 k.
230. *Landois L. Dr.* Physiologie des Menschen. Wien, 1884. 1 k.
231. *Lange M.* Rudimenta doctrinae de Peste. Offenbach, 1791. 1 k.
232. *Larrey J. D.* Chirurg. Klinik. Berlin, 1831. 1 k.
233. *Leake John.* Ueber die Krankheiten der Eingeweide des Unterleibes. Leipzig, 1783. 1 k.
234. *Lendvay Benő, Dr. A. hilyeség (cretinismus) Csallóközben. Pozsony, 1887. 1 f.*

235. *Lenhossék M.* Animadversiones circa curandam Choleram orientalem. Budae, 1831. 1 f.
236. *Lentius L. Fr.* Beyträge zur ausübenden Arzneywissenschaft. Wien, 1800. 2 k.
237. *Le Roy.* Die Wunder der Medicin, ohne Beihilfe des Arztes. Leipzig, 1833. 1 k.
238. *Linden, Vander, J. A.* Hippocratis opera omnia Lugduni Batavorum, 1665 1 k.
239. *Linzbauer Fr. Xaver, Dr.* Zur allg. deutschen Ausstellung auf dem Gebiete der Hygiene und des Rettungswesens. Berlin, 1882. Wien, 1882. 1 f.
240. *Lobb Theoph.* Tractatus de dissolventibus calculos accurate Calculi et Podagrae ope Alimentorum. Basileae, 1742. 1 k.
241. *Loder J. Ch.* Ueber die Cholerakrankheit. Königsberg, 1831. 1 f.
242. — Zusätze zu meiner Schrift über die Cholerakrankheit. Königsberg, 1831. 1 f.
243. *Lommii Jodoci* observationes medicinales. Amstedumi, 1715. 1 k.
244. *Lorinser Fried. W. Dr.* Die Leistungen der orthopäd. Heilanstalt zu Wien. 1852. 1 f.
245. *Louis P. Ch. A.* Recherches sur la maladie connue sous les noms de gastro-entérite. Paris, 1829. 2 k.
246. *Louvier Jos.* Syphilit. Krankheitsformen, Wien, 1809. 1 k.
247. *Ludwigius Chr Frid.* Primae lineae anatomiae pathologicae. Lipsiae, 1785. 1 k.
248. *Marcard Heiur. M.* Ueber die Natur und den Gebrauch der Bäder. Hannover und Wien, 1793. 1798. 2 k.
249. *Marcet Alex. Dr.* Behandlung der Steinkrankheiten. Bremen, 1818. 1 k.
250. *Marcus F. A.* Entwurf einer speciellen Therapie. Nürnberg, 1807. 2 k.
251. *Markbreiter Ph. Dr.* und *Dr. J. Schnitzler, Dr. K. Bettelheim* Medicin. chirurgische Rundschau. Wien, 1862/76. 15 évf.
252. — Wiener Medicinal-Halle. Wien, 1861—1871. 11. év.
- 252a. *Markusovszky L. Dr.* Orvosi hetilap. 1857—1862, 1866, 1867—1871. Budapest. 9 é.
253. *Martius Theod. W. Chr.* Die bayerische Apotheker Ordnung. Erlangen, 1838. 1 k.
254. *Marx K. F. H.* „Akesios“-Blicke in die ethischen Beziehungen der Medicin. Göttingen, 1844. 1 k.
255. *Mastalier E.* Ischl's Heilapparat. Wien, 1859. 1 f.
256. *Matthiolus P. A.* Compendium de plantis medicinalibus. Veretiis 1571. 1 k.

257. *Mayer C. Dr.* Ueber Histologie. Bonn, 1818. 1 f.
258. *Mayr Christoph.* Dispensatorium universale. Viennae, 1798. 1 k.
259. *Mead Rich.* Mechanica expositio venenorum. Lugduni Bata-
vorum, 1737. 1 k.
260. — Opera medica. Neapoli, 1752. 1 k.
261. *Meckel Joh. F.* Handbuch der menschlichen Anatomie.
Halle, 1815/20. 4 k.
262. *Medicus Fr. Cas.* Geschichte period. Krankheiten. Carls-
ruhe, 1764. 1 k.
263. *Meiszner Fr. Ludw. Dr. C.* Billards Krankheiten der Neu-
geborenen. Leipzig, 1829. 1 k.
264. *Mergl Ödön, Dr.* Adatok a trachoma kérdésehez. Pozsony,
1891. 1 f.
265. — Az 1837/8. évben végszett szemészeti műtétek. Bpest,
1888. 1 f.
266. *Meyr Ign., Dr.* Beiträge zur Augenheilkunde. Wien, 1850.
1 f.
267. — Compendium der Augenheilkunde. Wien, 1852. 1 f.
268. *Mezler F. Jos.* Abhandlungen über Kinderkrankheiten.
Prag, 1833. 9 k.
269. *Molwitz Fr.* Venerische Krankheiten. Leipzig, 1799. 1 f.
270. *Montegre A. J.* Die Hämorrhoiden. Leipzig, 1821. 1 k.
271. *Morgani J. v. Baptistae* de sedibus et causis morborum.
Ebroduni, 1779. 3 k.
272. — Epistolae in Aur. Corn. Celsum et Ser. Samonicum.
Hagae, 1724. 1 k.
273. *Morton Rich.* Opera medica. Genevae, 1696. 1 k.
274. *Müller Clotar, Dr.* Der homöopath. Familienarzt. Leipzig,
1860. 1 k.
275. *Müller Joh. Dr.* Ueber Vergiftung durch Colchicum. Berlin,
1855. 1 f.
276. *Nedelko Demetrius.* De senectute. Dissert. inaug. Pesth,
1839. 1 f.
277. *Neumann Carl.* Von den Krankheiten des Menschen. Allg.
Pathologie. Berlin, 1829. 1 k.
278. *Olzberger Carl, Dr.* Die medicin.-chirurgische Lehranstalt
zu Salzburg, 1864. 1 f.
279. *Pávay-Vajna Gábor, Dr.* A kolera — különös tekintettel
az ovó rendszabályokra. (m. n.) Pozsony 1884. 1 f.
280. *Percy A. R. Dr.* Allgem. chemisch-technisch-ökonomisches
Recept-Lexikon. Nürnberg, 1863. 1 k.
281. *Petz Lajos, Dr.* A győri kolerajárvány 1886-ban. Bpest,
1887. 1 f.
282. *Pezol Joannes Nath.* Prognosi in febribus acutis. Lipsiae,
1778. 1 k.

283. *Pharmacopoeia Augustana renovata*. 1684. 1 k.
284. — *austriaco-provincialis*. Viennae, 1774. 1 k.
285. — *collegii reg. medicorum Londinensis*. Lipsiae, 1816. 1 k.
286. *Philosophische Arzt*. Frankfurt, Hanau, Leipzig, 1782.
1 k.
287. *Piepenbrink Georg H.* Arzneimitteln für Arme. Leipzig,
1794. 1 k.
288. *Pinoff Friedr.*, Dr. Handbuch der Hydrotherapie. Leipzig,
1879. 1 k.
289. *Piquerri Andr.* Praxis medica. Amstelodami, 1775. 1 k.
290. *Piso C.* Selectiorum observationum et consiliorum liber sin-
gularis. Amstelodami, 1768. 1 k.
291. *Piso Nicolaus*. De cognoscendis et curandis morbis. Lipsiae,
1766. 2 k.
292. *Plateri Felicis* observationes in hominis affectibus. Basileae,
1641. 1 k.
293. *Plenciz Markus*. Tractatus de scarlatina. Vindobonae, 1780.
1 k.
294. *Plenk Jos.* Jakobi novum systema tumorum. Viennae, 1767.
1 k.
295. *Pólya Jos.* Ueber die Flechte und deren Verbindungen.
Leipzig, 1837. 1 k.
296. *Poor Imre*, Dr. Gyógyászati Közlönye. Buda, 1861/4. 4 é.
297. *Portal's* Beobachtungen über die Natur und Behandlung der
Epilepsie. Leipzig, 1828. 1 k.
298. — Beobachtungen über die Natur und Behandlung der
Lungenschwindsucht. Wien, 1804. 1 k.
299. *Pott Percival*. Ueber die Lähmung der unteren Gliedmassen.
Leipzig, 1786. 1 k.
300. *Prchal J. M.* Dr. Die Cholera in Galizien im Jahre 1831.
Prag 1831. 2 f.
301. *Primerosius Jacobus*. De vulgi erroribus in medicina libri.
Roterodami, 1668. 1 k.
302. *Prosch H.* Dr. und Dr. *H. Ploss*. Medicinisch-chirurgische
Encyclopädie. Leipzig. 1854/6. (9 f.) 3 k.
303. *Puchelt Fr. Aug. Benj.* Venensystem in seinen krank-
haften Verhältnissen. Leipzig, 1818. 1 k.
304. *Quarin Jos. L. B.* Animadversiones practicae in diversos
morbos. Viennae 1814. 3 k.
305. *Querquetani Jos.* Diaeteticon polyhistoricon. 1607. 1 k.
306. *Raimann Joh. Nep.* Anweisung zur Ausübung der Heilkunst.
Wien, 1821. 1 k.
307. — Principia pathologiae et therapiae specialis medicae.
Viennae, 1835. 2 k.
308. *Ramadge J. K.* Dr. Die Lungenschwindsucht heilbar.
Hildburghausen, 1835. 1 k.

309. *Rau Gottl. Ludw.* Dr. Heilung der Hämorrhoidalkrankheit. Giessen, 1821. 1 k.
310. *Raudnitz L.* Dr. Die Heilkräfte des steierischen Kräuter-saftes. Leipzig, 1854. 1 f.
311. *Receptirkunst*, allgemeine. 1 k.
312. *Reich Gottfr. Chr.* Vom Fieber. Frankfurt und Leipzig, 1801. 1 k.
313. *Reid Thomas.* Natur und Heilung der Lungensucht. Offenbach a. M. 1787. 1 k.
314. *Reil Joh. Christ.* Allgem. Pathologie. Halle, 1815. 3 k.
315. — Ueber die Fieber. Halle, 1799—1815. 3 k.
316. *Revitzky Antonius.* Generalia Gynaekologica. Dissert. inaug. Pest. 1 f.
317. *Richter Ad. Leop.* Dr. Die endermische Methode. Berlin, 1835. 1 k.
318. *Richter Ang. Gottl.* Anfangsgründe der Wundarzneykunst. Göttingen, 1786. 2 k.
319. *Richter Georg Ang.* Dr. Arzneimittellehre. Berlin, 1826. 6 k.
320. — Die specielle Therapie des verstorbenen Dr. Aug. Gottl. Richter. Berlin, 1828/31. 2 k.
321. *Richter Herm. Eberh.* Dr. Das Geheimmittelunwesen. Leipzig, 1872. 1 f.
322. *Richter Friedr. Chr.* Fieberlehre. Berlin, 1795. 1 k.
323. *Ricord Phil.* und Dr. *H. Lippert.* Venerische Krankheiten. Hamburg, 1846. 1 k.
324. *Riebe Adolph.* De Erysipelate. Dissert. inang. Pest, 1833. 1 f.
325. *Riedel Jos. Gottl.* Dr. Prag's Irrenanstalt. Prag, 1830. 1 k.
326. *Riverius Lazarus.* Observationes medicae et curationes insignes. Hagae Comitum. 1656. 1 k.
327. — Opera medica omnia. Lugduni, 1690. 1 k.
328. — Praxis medica. Hagae-Comitum, 1658. 1 k.
329. *Roemer Joh. Jac.* Dissertationes medicarum Italicarum decem. Norimbergae, 1797. 1 k.
330. *Rolff J. C. F.* Taschenbuch zu gerichtlich-medicinischen Untersuchungen. Köln, 1838. 1 k.
331. *Rosenmüller Joh. Chr.* Handbuch der Anatomie. Frankfurt und Leipzig, 1814. 1 k.
332. *Rostan Leon.* Cours de médecine clinique. Paris, 1830. 3 k.
333. *Rouvier Jules.* Dr. Identité de la dengue et de la Grippe-Influenza. Paris. 1 f.
334. *Rózsay J.* Dr. Észleletek az aggkor élettani és kórtani változásai köréből. Pest, 1865. 1 f.
335. *Röschlaub A.* Lehrbuch der Nosologie. Bamberg, 1801. 1 k.
336. *Sachs Ludw. Wilh.* Handbuch des nat. Systems der prakt. Medicin. Leipzig, 1828/9. 2 k.

337. *Sachtleben D. Wilh.* Pathologie und Therapie der aus-
zehrenden Krankheiten. Danzig, 1791. 2 k.
338. *Sagar J. B. Mich.* Systema morborum symptomaticum.
Viennae, 1783. 2 k.
339. *Salamon D. Dr.* Ueber den Schwindel der Aerzte, — Ho-
möopathie genannt. Nordhausen 1836. 1 f.
340. *Sammlung* auserlesener Abhandlungen zum Gebrauche prakt.
Aerzte. Leipzig, 1774. 38 k.
341. *Sanders Wilh.* Abhandlung über die Krankheiten der Leber,
Galle und Gallensteine. Dresden, 1795. 1 k.
342. *Sauvager Fr.* Nosologia methodica. Amstelodami 1768. 2 k.
343. *Schelyer F. J.* Philosophie der Medicin. Frankfurt a. M.
1809. 1 k.
344. *Schenk J.* Observationum medicarum rararum novarum to-
mus unus et alter. Francofurti, 1600. 2 k.
345. *Schimko J. Theophil.* Officiorum medici conspectus. Vindo-
bonae, 1817. 1 f.
346. *Schlegel J. H. G. Dr.* Darstellung der Ursachen und Heil-
mittel der Verschleimungen. Ilmenau, 1825. 1 k.
347. *Schlesinger W. Dr.* Wiener medicinische Blätter. Wien.
1890. 1 é.
348. *Schmalz Ed.* Ueber die Krankheiten des Ohres und Ge-
höres. Dresden, 1851. 1 f.
349. *Schmalz Carl G.* Medicin. chirurgische Diagnostik in Ta-
bellen. Dresden, 1816. 1 k.
350. *Schmidt Carl Chr.* Jahrbücher der in- und ausländischen
gesamten Medicin. Leipzig, 1836. 1 f.
351. *Schmidt Joh. Ad.* Lehrbuch von der Methode Arzneiformeln
zu verfassen. Wien, 1811. 1 k.
352. — Prolegomena zur Syphilidoklinik. Wien, 1803. 1 f.
353. *Schnitzler Joh. Dr.* Wiener medicin. Presse. Wien, 1872/89.
18. é.
354. *Schottelins M. Dr.* Ueber Kehlkopfgeschwüre und dem Ver-
hältniss zur Tuberkulose. Cassel. 1880. 1 f.
355. *Schraud Franc.* De eo, quod est in morbis epidemium.
Pesthini, 1802. 1 f.
356. *Schreiber J. Dr.* Ueber den Einfluss des Höheklimas auf
verschiedene Erkrankungen. Wien, 1871. 1 f.
357. *Schroeder Karl, Dr.* Lehrbuch der Geburtshilfe. Bonn,
1880. 1 k.
358. *Schröder Karl Fr.* Abhandlungen von der Colik von Poitou.
Kopenhagen, 1781. 1 k.
359. *Schnster János.* Gyógyszeres értekezések, Pest, 1830. 1 k.
360. *Schwarz Ed. Dr.* Reise der österr. Fregatte „Novara“ um
die Erde in den Jahren 1857—1858. Medicin. Theil.
Wien, 1861. 1 k.

361. *Sebastian A. A.* Ueber die Aehnlichkeit und den Unterschied zwischen der Arthritis und der Scrophulosis. London, 1838. 1 f.
362. *Shack C.* De morbo cum petechiis Carolsruhae, 1746. 1 k.
363. *Sigmund C. Dr.* Aus dem klin. Jahresberichte über Syphilis vom Jahre 1854. 1 f.
364. *Skoda Jos. Dr.* Abhandlung über Perkussion und Auskultation. Wien, 1854. 1 k.
365. *Sprengel Kurt.* Handbuch der Semiotik. Halle, 1801. 1 k.
366. — Versuche einer pragmat. Geschichte der Arzneykunde. Halle, 1821. 2 k.
367. *Staehtling Jos.* Methodus generalis explorandi aquas medicatas. Posonii, 1772. 1 k.
368. *Stalpartii van der Wiel.* Observationum medic. anatomic. chirurgicarum centuria prior Leidae, 1727. 1 k.
369. *Stæer Prof.* Cenni interno la natura del morbo che inferi nell'Ungheria nell'amo 1831 sotto il nome di colera asiatico. Padova, 1832. 1 f.
370. — Quaedam de Cholera. Patavii, 1831. 1 f.
371. *Steideler Raphael.* Mitteln wider den Krebs. Wien, 1788. 1 k.
372. *Steiner Jos. Fr. Dr.* Entwurf einer Schutzknnr gegen die Löserdürre. Brünn, 1817. 1 k.
373. *Stellwag von Carion. Karl, Dr.* Lehrbuch der prakt. Augenheilkunde. Wien, 1870. 1 k.
374. *Stiebel S. Dr.* Kleine Beiträge zur Heilwissenschaft. Frankfurt a. M., 1823. 1 k.
375. *Stift And Jos.* Praktische Heilmittellehre Wiens. 1791. 2 k.
376. *Stoll Maxim.* Ueber die Errichtung der öffentl. Krankenhäuser Wien, 1788. 1 f.
377. — Aphorismi de cognoscendis et curandis febribus. Vindobonae. 1786. 2 k.
378. — Praelectiones in diversos morbos chronicos. Vindobonae, 1788/9. 4 k.
379. — Ratio medendi. Viennae, 1778/90. 7 k.
380. *Störck Ant. L. B.* Praecepta medico practica in usum chirurgorum castrensium. Viennae, 1791. 2 k.
381. — Annus medicus, quo sistuntur observationes circa morbos acutos et chronicos Vindobonae, 1760. 1 k.
382. *Störck Karl, Dr.* Zur Laryngoscopie. Wien, 1859. 1 f.
383. *Stricker S. Dr.* Vorlesungen über allg. und experimentelle Pathologie. Wien, 1871/83. 4 f.
384. *Swedianer F.* Die venerischen Krankheiten. Wien, 1798/9. 2 k.
385. *Swieten, van Ger.* Commentaria in Hermannii Boerhaave Aphorismos de cognoscendis et curandis morbis. Lugduni Bat., 1750/72. 5 k.

386. *Sydenham Thom.* Opera medica. Genevae, 1757. 1 k.
387. *Tauffer Vilmos*, Dr. A szülészet ügyének állása hazánkban. Budapest, 1891. 1 k.
388. *Thilenius G.* Dr. Bäder-Almanach. Berlin, 1834. 1 k.
389. *Tidi Fr.* In iatromastigas, de recto et salutari usu, de abusu item multiplici atque nefario artis medicinae libellus. Toruny Borussorum. 1592. 1 k.
390. (*Tischner Mich.*) *Tissot S. A. D.* De febribus biliosis. Dissertatio, Lausannae, 1758. 1 f.
391. — Opuscula medica. Tom. I. de febribus biliosis. Lipsiae, 1769. 1 k.
392. — Von der Gesundheit der Gelehrten und anderer Leute. Augsburg, 1771. 1 k.
393. — Von den Krankheiten vornehmer und reicher Personen. Wien, 1770. 1 k.
394. *Töltényi Stan.* Pathologia et Therapia generalis medico-chirurgica. Vindobonae 1843. 1 k.
395. *Tralles Balth. L.* De institutione variolarum argumentum occasione quaestionum ab Ant. de Haën. Vratislaviae, 1715. 1 k.
396. *Trillerus Dan. Wilh.* Thesaurus medicamentorum. Francofurti ad M 1764. 1 k.
397. *Trnka Wenc.* De Tetano. Vindobonae, 1777. 1 k.
398. — Historia Cophoseos et Baryecioiae. Vindobonae 1778. 1 k.
399. — Historia leucorrhoeae omnis aevi observata medica continens. Vindobonae, 1781. 1 k.
400. — Historia Amauroseos omnis aevi observata medica continens. Vindobonae, 1881. 1 k.
401. — Historia Ophthalmiae omnis aevi observata medica continens. 1783. 1 k.
402. — Historia Tympanitidis omnis aevi observata medica continens. Vindobonae, 1788. 1 k.
403. *Trommsdorff Joh. B.* Dr. Handbuch der pharmaceut. Waarenkunde. Erfurt, 1799. 1 k.
404. *Trosseau A.* Prakt. Abhandlung über die Kehlkopfschwind-sucht. Leipzig, 1839. 1 k.
405. *Tulpia Nic.* Amstelredamensis observationes medicae. Amstelredami, 1652. 1 k.
406. *Türk Ludw.* Dr. Der Kehlkopfrachenspiegel. Wien, 1858. 1 f.
407. *Veith Eman.* Dr. Handbuch der Veterinär-Kunde. Wien, 1822. 1 k.
408. — Systemath. Beschreibung der Arzneygewächse. Wien, 1813. 1 k.
409. *Vering Jos. Ritter von.* Ueber die Heilart der Lustseuche durch Quecksilber-Einreibungen. Wien, 1827. 1 l.

410. *Vering Jos. Ritter von.* Gulielmi Pisonis „Historia medica Brasiliae.“ Vindobonae, 1817. 1 k.
411. *Vetter Al. Rud.* Aphorismen aus der path. Anatomie. Wien, 1803. 1 k.
412. *Virchow Rud.* Die Cellularpathologie. Berlin, 1858. 1 k.
413. — Handbuch der spec. Pathologie und Therapie. Erlangen, 1860. 1 k.
414. *Vivenot Rud. Dr.* Der Schwefel, als Heilmittel gegen die Cholera. Wien, 1849. 1 f.
415. *Vogel Rud. Aug.* De cognoscendis et curandis praecipuis corporis humani affectibus. Gottingae 1772. 1 k.
416. *Vogel Sam. Goltl. Dr.* Handbuch der pract. Arzneywissenschaft zum Gebrauche angehender Aerzte. Wieu, 1826. 6 k.
417. — Medicin. Beobachtungen und Memorabilien aus der Erfahrung. Stendal, 1834. 1 k.
418. — Allgem. medicin. diagnostische Untersuchungen. Stendal, 1824. 2 k.
419. *Vogt Ph. Fr. W.* Lehrbuch der Pharmakodynamik. Gieszen, 1823. 2 k.
420. *Von der Erfahrung* in der Arzneykunst. 1 k.
421. *Voullonne M.* Mémoire, qui a remporté le prix au jugement de l'academie de Dijon en 1776. Avignon, 1776. 1 k.
422. *Vrolik Ger.* Catalogue de la collection d'anatomie. Amsterdam, 1865. 1 k.
423. *Wagner Joh. Jak.* Von der Philosophie und der Medicin. Bamberg, 1805. 1 k.
424. *Walther J. A.* Ueber das Wesen der plthysischen Constitution und der Phthisis. Bamberg, 1819. 2 k.
425. *Walther Ph. Fr.* Physiologie des Menschen mit Rücksicht auf die comparative Physiologie der Thiere. Landshut, 1807. 1 k.
426. — Ueber das Wesen der phthysischen Constitution und der Phthisis. Bamberg, 1821/3. 2 k.
427. *Weikard M. A.* Vermischte medicin. Schriften. Frankfurt a. M. 1778. 1 k.
428. *Weitenweber W. R. Dr.* Aus dem Leben und Wirken des H. Dr. Joh. Theod. Held's. Prag, 1847. 1 f.
429. *Well Wilh. Dr.* Oesterreichisch-medicinische Wochenschrift. Wien, 1847. 3 k.
430. *Wendt Joh.* Die Lustsenche. Bresslau, 1819. 1 k.
431. *Werzár Em. Jos. Nep.* De auro. Dissert. inaug. Vindobonae, 1826. 1 f.
- 431a. *Westermann's* illustrierte deutsche Monatshefte.
432. *Wetzler Joh. Ev.* Meine Heilung von Hautschwäche durch eine Somnanbule. Augsburg, 1833. 1 k.

433. *Whattonus Th.* Adenographia sive glandularum totius corporis descriptio. Amstelaedami, 1649. 1 k.
434. *Wichmann Joh. Ern.* Auserlesene medicin. Bibliothek. Ideen zur Diagnostik. Wien, 1798. 1 k.
435. *Wilhelmi A. P. Dr.* Die Heilmethode der Scrophelsucht. Leipzig, 1836. 1 k.
436. *Winkler Emil, Dr.* Technisch-chemisches Recept-Taschenbuch Leipzig, 1860. 1 k.
437. *Winterlich Jos.* Der Champagner als Präservativ- und Heilmittel der Cholera. Schemnitz, 1831. 1 f.
438. *Wirkung der Dr. Wartburg'schen vegetabilischen Fieber-Tinctur.* Wien, 1846. 1 f.
439. *Wittelshöfer L. Dr.* Wiener medicin. Wochenschrift. Wien, 1851/61. 10 é.
- 439a. — Spitals-Zeitung und „Der Militärarzt.“ Wien, 1860/2 und 1868. 1866—67—69. 4 k.
440. *Wolstein Joh. Gottl.* Unterricht für Fahnenschmiede. Wien, 1779. 1 k.
441. — Die Bücher der Wundarzney der Thiere. Wien, 1793. 1 k.
442. *Woodworth John.* The colera epidemic of 1873 in the United States. Washington, 1875. 1 k.
443. *Wunderlich C. A. Dr.* Handbuch der Pathologie und Therapie Stuttgart, 1850. 6 k.
444. *Wurm Joh. Dr.* Anleitung zum Gebrauch ner Mineralwässer und Bäder. Pressburg, 1807. 1 k.
445. *Zehender Wilh. Dr.* Handbuch der Augenheilkunde. Stuttgart, 1874. 1 k.
446. *Zeissl H. Dr.* Pathologie und Therapie der Syphilis. Stuttgart, 1876. 1 k.
447. *Zimmermann Joh. Fr.* Von der Ruhr unter dem Volke im Jahre 1765. Zürich, 1787. 1 k.
448. — Von der Erfahrung in der Arzneykunst. Zürich, 1777. 1 k.
449. *Zlamál Vilmos, Dr.* A boncztan rövid kézikönyve. Pest, 1862. 1 k.
450. — Kosházi szemle. Pozsony, 1865. 11 f.
451. *Zsigmondy Ad.* Synodsis fontium medicatorum Hungariae. Dissert. iung. Vindobonae, 1840. 1 f.
452. *Zsoldos Joan.* Historia corticis rhus cotini cum observationibus chinicis. Viennae, 1815. 1 f.
-

II. Állattan.

1. *Bakody Tivadar*. A tüdőhólyagcskák hámja feletti vita. Pest, 1865. 1 f.
2. *Bartsch Samu*, Dr. A sodró állatkák és Magyarorszáiban megfigyelt fajaik. Budapest, 1877. 1 f.
3. *Bátori Armin*. Cestodák és Trematodák. (Galandférgek.) Pozsony, 1888. (17 p.) 1 f.
4. *Boets*. Käferwerk. Nürnberg, 1782. 1 k.
5. *Bogsch János*. Pozsony vidékének lepkéi. Pozsony 1892. 1 f.
6. *Bolla Johann v.* Beitrag zur Kenntniss der Koleopteren-Fauna Pressburgs. Pressburg. 1 f.
7. *Brauer Friedrich und Fr. Löw*. Neuroptera austriaca. Wien, 1857. 1 f.
8. *Brusina Spiridione* per contribuzione della fauna dei mol-luschi dalmati. Vienna, 1866. 1 f.
9. — Fossile Binnen-Mollusken aus Dalmatien, Kroatien und Slavonien. Agram, 1874. 1 f.
10. *Collet Rob.* Bemaerkninger om Norges Reptilier og Batrachier. 1878. 1 f.
11. *Deési-Daday Jenő*, Dr. A magyar állattani irodalom is-mertetése. Budapest 1882 és 1891. 2 k.
12. — A magyarországi myriopodák magánrajza. Bpest, 1889. 1 f.
13. — A magyarországi Cladoerák magánrajza. Bpest, 1888. 1 k.
14. *Diesing K. M.* Dr. Revision der Cephalocotyleen. Wien, 1864. (2 p.) 1 f.
15. *Dubois Alph.* Conspectus systematicus avium europaeum. Bruxelles, 1871. 1 f.
16. *Dufschmid Kaspar*. Beschreibung der österreich. Insekten. Linz, 1805. 2 k.
17. *Engel Joseph*. Das Wachsthumgesetz thierischer Zellen und Fasern. Wien, 1851. 1 f.
18. — Ueber die Gesetze der Knochen-Entwicklung. Wien, 1851. 1 f.
19. *Fischer G. de Waldheim*. Lettre sur le Physodaetyle, nouveau genre de coléoptère elatéroïde. Moscou, 1824. 1 f.
20. *Fritsch Anton*, Dr. Zur Anatomie der Elephanten-Schildkröte. Prag, 1870. 1 f.
21. *Gallenstein M., von*. Kärntens Land- und Süßwasser-Conchylien. Klagenfurt, 1852. (16 p.) 1 f.
22. *Garbiglietti Ant.* Catalogus Hemipterum heteropterorum Italiae indigenarum. Florentiae, 1869. 1 f.

23. *Germar Ernst F.* Dr. Magazin der Entomologie. Halle, 1813/21. 4 k.
24. *Geubel Carl H.* Dr. Zoolog. Notizen über mehrere Weich- und Gliederthiere. Landau, 1852. 1 f.
25. *Goeze Aug. Joh.* Abhandlungen aus der Insektologie des H. Cav. Bonnets, aus dem Franz. übersetzt. Halle, 1773. 1 k.
26. *Goldfuss Georg A.* Dr. Ueber die Entwicklungsstufen des Thieres. Nürnberg, 1817. 1 f.
27. *Gould Aug. A.* Report of the Invertebrata of Massachusetts. Boston, 1870. 1 k.
28. *Gravenhorst J. L. C.* Monographia ichneumonum pedestrium. Lipsiae, 1815. 1 k.
29. *Haberlandt Friedrich.* Die Wanderheuschrecken im Hanság. 1 f.
30. *Heller Cam.* Die Zoophiten und Echinodermen des adriatischen Meeres. Wien, 1868. 1 f.
31. *Hermann Otto.* Petényi J. S. a magyar tudományos madártan megalapítója (1799—1855). Életkép. Bpest, 1891. 1 k.
32. *Holub Emil.* Ueber einige Fossilien aus der Uitenhage-Formation in S.-Afrika. Wien, 1881. 1 f.
33. *Horváth Géza.* Magyarország bodobács féléinek magánrajza. Bpest. 1875. 1 k.
34. *Kieser D. G.* Dr. System des Tellurismus oder thierischen Magnetismus. Leipzig, 1822. 2 k.
35. *Kirschbaum C. L.* Die Athysanus-Arten der Gegend von Wiesbaden. Wiesbaden, 1858. 1 f.
36. *Klees Joan. G.* Characteristicen et descriptiones testaceorum circa Tubingam indigenorum. (Dissert. inaug.) Tubingae, 1818. 1 f.
37. *Kornhuber A. G.* Dr. Die Vögel Ungarns. Pressburg, 1856. 1 f.
38. — Synopsis der Säugethiere. Pressburg, 1857. 1 f.
39. *Koy Tobias.* Verzeichniss meiner Insectensammlung. Ofen, 1800. 1 f.
40. *Kunze Gustav.* Entomologische Fragmente. Halle, 1818. 1 f.
41. *Künstler Gustav.* Die unseren Kulturpflanzen schädlichen Insecten. Wien, 1871. 1 f.
42. *Lederer J.* Verzeichniss der von J. Haberhauer in Persien gesammelten Schmetterlinge. 1 f.
43. — Wiener entomolog. Monatschrift (füzetekben hiányos). Wien, 1857/63. 7 k.
44. *Lenhossék József.* A Szeged-Öthalmi ásatásokról, — különösen az ott felfedezett ős-magyar, ó-római és kelta sírokban talált csontvázokról. Bpest, 1882. 1 k.

45. *Lewis James*, Dr. Instructions pour recueillir et collectionner les mollusques Bruxelles, 1869. 1 f.
46. *Liharžik F. P.* Das Gesetz des Wachsthums und der Bau des Menschen. Wien, 1862. 1 f.
47. *Matthew G. F.* Sur les Mollusques de la formation Post-Pliocène de l'Acadie. Bruxelles 1878. 1 f.
48. *Mocsáry Sándor.* A magyar fauna fémdarázssai. Bpest, 1882. 1 f.
49. *Molin R.* Sul cuore e sul systema della circolazione del Boa-Constrictor Venezia, 1856. 1 f.
50. *Ninni P. A.* Delle emigrazioni degli animali nelle provincie vente note. Venezia, 1866. 1 f.
51. *Nodot L.* Description d'un nouveau genre d'édenté fossile. Dijon. 1 f.
52. *Nowicki Max.*, Dr. Ueber die Weizenwüsterin Chlorops. Saeniopus Meig Wien, 1871. 1 f.
53. *Örley László.* Dr. Az anguilludidák magánrajza. Bpest, 1880. 1 k.
54. *Pabst Joh. H.* Dr. Der Mensch und seine Geschichte. Wien, 1830. 1 k.
55. *Pfaff C. H.* Dr. Ueber und gegen den thierischen Magnetismus. Hamburg, 1817. 1 k.
56. *Pungur Gyula.* A magyarországi tücsökfélék természetrajza. Bpest, 1891. 1 k.
57. *Redtenbacher L.* Fauna austriaca. Die Käfer nach der analyth. Methode Wien. 1857/8. 1 k.
58. *Reichenbach Heur.* Dr. Monographia Pselaphorum. Lipsiae, 1815. 1 f.
59. *Reisinger J.* Specimen Ichthyologiae, sistens pisces aquarum dulcium Hungariae. Budae, 1830. 1 f.
60. *Römer Eduard*, Dr. Kritische Untersuchungen der Arten des Molluskengeschlechts Venus bei Linné und Gmelin. Cassel, 1858. 1 f.
61. *Schiner Rudolf.* Fauna austriaca, die Fliegen. Wien, 1860/4. 9 f.
62. *Schinz B. H.* Abbildungen der Menschen und Säugethiere. (135 Tafeln.) Zürich. 26 f.
63. *Schmarda Ludwig K.* Zoologie. Wien, 1871. 2 k.
64. *Schmidt Jos Ferd.* Land- und Süßwasser-Conchylien in Krain Laibach, 1847. 1 f.
65. *Schöbl J.* Dr. Ueber die Nervenendigung an den Tasthaaren der Säugethiere. Prag, 1872. 1 f.
66. *Schönherr C. J.* Synonima insectorum. Stockholm, 1806. 1 k.
67. *Schwarz Christian.* Neuer Raupenkalender, oder Beschreibung aller bis jetzt bekannten europ. Raupen. Nürnberg, 1791. 2 k.

68. *Senoner A. Dr.* Notice sur les Mollusques comestibles. Bruxelles, 1866. 1 f.
69. — Notes Conchyliologiques. Bruxelles, 1868. 1 f.
70. *Simon Anton.* Beiträge zu Salzburgs Fauna. (Wirbelthiere.) 1 f.
71. *Spencer T. Baird.* Catalogue of North-American Mammals, chiefly in the Museum of the Smithsonian Institution. Washington, 1857. 1 k.
72. *Stal Carolus.* Hemiptera Africana. Holmiae, 1864/6. 4 k.
73. *Sundevall Carl J.* Die Thierarten des Aristoteles. Stockholm, 1863. 1 k.
74. — Conspectus avium picinarum. Stockholmiae, 1866. 1 f.
75. *Taránék Karl J.* Monographie der Nebeliden Böhmens. Prag, 1882. 1 f.
76. *Thielens A.* Notice sur les Ibis Falcinellus et Elanus Melanopterus. Mons, 1869. 1 f.
77. *Thomson M. James.* De M. Guérin-Méneville et de trois Eumorphides. Paris, 1858. 1 f.
78. *Thorell T.* Remarks on Synonyms of European Spiders. Upsala, 1870/3. 1 f.
79. *Tscsernyschew Th.* Die Fauna des untern Devon am West-Abhange des Urals. St.-Petersburg. 1885. 1 k.
80. *Vángel Jenő, Dr.* Az állatok konzerválása gyűjtemények számára. Bpest, 1892. 1 k.
81. *Vezérhalmi Z. V.* A fonalócok. (Trichinae.) Pest, 1866. 1 f.
82. *Villa Battista Gio,* et. Antonio Fratelli compilati Catalogo dei Molluschi della Lombardia. Milano, 1844. 1 f.
83. *Weitenweber Wilhelm R. Dr.* Verzeichniss der böhmischen Trilobiten. Prag, 1857. 1 f.
84. *Westhoff Fr.* Die Käfer Westphalens. Bonn, 1881/2. 2 k.
85. *Wilbrand J. R. Dr.* Darstellung des thierischen Magnetismus. Frankfurt a. M. 1824. 1 k.
86. *Winnertz Joh.* Beitrag zu einer Monographie der Sciarinen. Wien, 1867. 1 f.
87. *Xántus János.* Utasítás természetrajzi tárgyak gyűjtésére elkészítésére, megtartására és tovaszállítására. Pest, 1862. 1 f.

III. Növénytan.

1. *Abbildungen*, botanische. 1 k.
2. — botanische. (48 Tafeln.) 1 k.
3. *Alschinger A.* Collecta flora jaderensis. Jaderae, 1832. 1 f.
4. *Baumgarten Gottl. Christ. Johann.* Dr. Emmeratio stirpium in magno principatu Transilvaniae praeprimis indigenarum. Vindobonae, 1816. 3 k.
5. *Bentzel-Sternau A., Graf.* Ueber die neueren Fortschritte der Lichenologie. Pressburg. 1859. 1 f.
6. *Besser W. S.* Tentamen de abrotamis seu de sectione II-a Artemisiarum Linnaei. Cremenei, 1832. 1 f.
7. *Bischoff Gottl. Wilhelm.* Die botan. Kunstsprache in Umrissen. Nürnberg, 1822. 1 k.
8. *Bock H. Hieron.* Kräuterbuch. 1565. 1 k.
9. „*Bonplandia*“. Zeitschrift für die gesammte Botanik. Hannover, 1856. 1 k.
10. *Böhmer Rud. Georg.* Technische Geschichte der Pflanzen, welche bei Handwerken, Künsten und Manufacturen bereits im Gebrauche sind, oder noch gebraucht werden können. Leipzig, 1794. 2 k
11. *Brefeld Oskar*, Dr. Botan. Untersuchungen über Schimmelpilze. Leipzig, 1872. 1 k.
12. *Buxbaum C. J.* Plantarum minus cognitarum Centuria complectens plantas circa Bizantium et in oriente observatas. Petropoli, 1828. 2 k.
13. *Buza János.* Kultivált növényeink betegsései. Bpest, 1879. 1 k.
14. *Catechismus* der Botanik. Leipzig. 1826. 1 k.
15. *Chabraeus Domin.* Omnium stirpium sciagraphia et icones, quibus plantarum et radicum nomina, figura, natura, natales . . . decentur. Genevae, 1678. 1 k.
16. *Clusi Caroli* Atrebatensis rariorum plantarum historia. Antverpiae. 1601. 1 k.
17. *Crantz J. Nep. Henricus.* Stirpium austriacarum enumeratio. Viennae, 1769. 1 k.
18. — Institutiones rei herbariae. Wien, 1766. 2 k.
19. *Decandolle Pyramo Aug.* Prodromus systematis naturalis regni vegetabilis. Parisiis, 1836/9. 1 k.
20. *Dorstenii Theodorici* „Botanicon.“ Frankfurt, 1540. 1 k.
21. *Durville Dumont J.* Enumeratio plantarum, quas in insulis archipelagi annis 1819 et 1820 collegit atque detexit. Parisiis, 1822. 1 k.
22. *Eisenach H.* Dr. Uebersicht der bisher in der Umgegend von Cassel beobachteten Pilze. Cassel, 1878. 1 f.

23. *Endlicher Steph.* Die Medicinal Pflanzen. Wien, 1842. 1 f.
24. — *Iconographia generum plantarum.* Vindobonae, 1838. 1 k.
25. *Enumeratio stirpium phanerogamarum, quae in Silesia sponte proveniunt.* Vratislaviae. 1-24. 1 k.
26. *Farkas-Vukotinovič Ludwig von.* Die Botanik nach dem naturhist. Systeme. Agram, 1855. 1 f.
27. — *Hieracia croatica in seriem naturalem disposita.* Zagrabiae, 1858 1 k.
28. *Fenzl Eduard, Dr.* Monographie der Mollüginen und Stuedelieen, zweier Unterabtheilungen der Portulaceen. Wien. 1 k.
29. — *Acanthophyllum C. A. Meyer.* Eine neue Pflanzengattung aus der Ordnung der Sileneen. 1 f.
30. *Feneregger C.* De Valerianeis Hungariae. — Dissert. inaug. Pestini, 1837. 1 f.
31. *Fischer F. E. L.* Index seminum, quae hortus botanicus imp. petropolitauus pro mutua commutatione offert. Petropoli, 1835. 1 f.
32. *Flora von Karlsbad, (kézirat. hiányos.)* 1827. 1 f.
33. *Fünnrohr A. E. Dr.* „Flora.“ Botan. Zeitung. Herausgegeben von der kgl. baier. botan. Gesellschaft.
34. *Gaflisch Friedrich.* Uebersicht der Flora von Augsburg. (Phanerogamen.) Augsburg. 1850. 1 f.
35. *Gallesio H. v.* Theorie der vegetabilischen Reproduction. Wien, 1814. 1 f.
36. *Geschichte der regensburgischen botan. Gesellschaft.* Regensburg, 1792. 1 k.
37. *Gesneri Conradi opera botanica.* Erlangae, 1751. 1 k.
38. *Gingius de Lassuraz Fred.* Mémoire sur la famille des Violacées. Paris, 1823. 1 f.
39. *Grabner Leop.* Deutschlands Forstcultur-Pflanzen. Wien, 1856. 1 k.
40. *Grész J.* De Potentilles Hungariae. Dissert. inaug. Pestini, 1837. 1 f.
41. *Gyümölcsképek, = festve 77 lap.* 1 k.
42. *Haenke Thad.* Carolia Linnée equitis de Stella polari genera plantarum editio octava. Vindobonae 1763. 1 k.
43. *Häszler Fr.* Weissenseer Blumenzeitung Weissensee, 1845/7. 1 k.
44. *Hasskarl C.* Commelinaceae indicae. Vindobonae, 1870. 1 k.
45. *Hazslinszky Irigyes.* A magyar birodalom zúzmó-flórája. Bpest, 1884. 1 k.
46. — *A magyar birodalom moh-flórája.* Bpest, 1885. 1 k.
47. — *Die Laubmoose der Eperieser Flora.* Pressburg. (több p.) 1 f.

48. *Hazslinszky Frigyes*. Die Kryoblasten der Eperjeser Flora. Pressburg. (több p.)
49. *Hedwigii Joannis*. Fundamentum historiae naturalis muscorum frondosorum. Lipsiae, 1782. 1 k.
50. *Hepp Ph.*, Dr. Würzburgs Lichenen-Flora. Mainz, 1824. 1 f.
51. *Hiniüber*. Ferzeixnis der im Sollinge und Umgegend waxenden Gefässpflanzen. Moringen. 1 f.
52. *Holuby Jos. Ludwig*. Bemerkungen aus der Flora des Unter-Neutraer Comitates. (t. p.) 1 f.
53. — Ergänzung zu Dr. Kržisch' Flora des Ober-Neutraer Comitates. (t. p.) 1 f.
54. *Horvátovszky Sigism.* Flora Tirnaviensis. Tirnaviae. 1774. 1 f.
55. *Jacquin, Freiherr v.* Ueber Syringa Josikaea. Hamburg, 1830. 1 f.
56. *Ingenhousz J.* Ueber die Ernährung der Pflauzen. Leipzig, 1798. 1 k.
57. *Jussieus Lugdanaeus Ant.* Josephi Pitton Tournefort institutiones rei herbariae. Parisiis, 1719. 2 k.
58. *Kalchbrenner Károly* Magyarország hártagyombáinak képei. Bpest, 1873. 1 k.
59. *Kanitz Ágost.* Magyar növénytani lapok. Kolozsvár, 1877/87. 10 k.
60. — Catalogus Cormophytorum Serbiae, Bosniae. Herzegovinae, Albaniae. Kolozsvár, 1877. 1 f.
61. — Flora europaea. Kolozsvár, 1882. 1 f.
62. — Plantas Romaniae hucusque cognitae enumerat. Claudio-poli 1879/81. 1 f.
63. *Kieser D. G.* Dr. Elemente der Phytonomie. Jena, 1815. 1 k.
64. *Klunsmann Ernst Ferd.* Clavis dilleniana ad hortum elthamensem. Danzig, 1856 1 f.
65. *Kolaczek Erwin.* Botan.-physiolog Notizen. Biala, 1858. (t. p.) 1 f.
66. — Ueber die Entstehung des sogenannten Speisenblutes. Pressburg. 1 f.
67. — Pilzbildungen im Inneru unversehrter Eier. Pressburg. 1 f.
68. *Kornhuber G A.* Dr. Die Gefässpflanzen der Flora von Pressburg. Pressburg, 1860. 1 f
69. — Uebersicht der phanerogamen Pflanzen in der Flora von Pressburg. Pressburg, 1855. 1 f.
70. *Kosutány T.* Magyarország jellemzőbb dohányainak chemiai és növényélettani vizsgálata. Bpest, 1882. 1 f.
71. *Kotschy Theodor.* Die Vegetation und der Canal auf dem Isthmus von Suez. Wien. 1858. 1 f.
72. *Kramer Franz.* Phanerogamen-Flora von Chemnitz und Umgegend. Chemnitz, 1875. 1 f.

73. *Kramer Joannis G.* Henrici tentanem botanicum. Viennae, 1744. 1 k
74. *Krammer Fr.* Dissertatio inauguralis enumerans species hungaricas Ranunculi Linnnaei. Pestini, 1844. 1 f.
75. *Kreutzer Carl J.* Blüten-Kalender und systematisch geordnete Aufzählung der Pflanzen in den Umgebungen Wiens. Wien 1840, 1 k.
76. *Kržísch Jos. Fried. Dr.* Der Wetterlin in den kleinen Karpathen. (t. p.) 1 f.
77. *Labélonge.* Ueber die Digitalis. Paris, 1863. 1 f.
78. *Lehmann Joannes G. Chr.* Novarum et minus cogniturum stirpium pugillus tertius et quartus. Hamburgi, 1831/2. 2 f.
79. *Link H. F.* Jahrbücher der Gewächskunde. Berlin und Leipzig, 1818/20. 2 k.
80. *Linnaei Caroli* species plantarum. Holmiae, 1762, 2 k.
81. — Systema, genera, species plantarum nno volumine. Lipsiae, 1835. 1 k.
82. — Beschreibung aller bekannten Zwiebelgewächse. Nürnberg, 1784. 1 k.
83. *Literaturberichte zur „Flora“*, herausgegeben von der kgl. bayr. botan. Gesellschaft. Regensburg. 1831/40. 7 k.
84. *Loniceri Adami Dr.* Vollständiges Kräuterbuch. Ulm, 1737. 1 k.
85. *Ludwig Christ. Dr.* Definitiones generum plantarum. Lipsiae, 1747. 1 k.
86. *Marschall Fried. L. B.* Flora Taurico-Caucasica. Charconiae, 1819. 2 k.
87. *Martius v., Dr.* Beitrag zur Kenntniss der natürlichen Familie der Amarantaceen. 1825. 1 k.
88. *Massalongo A. R. Dr.* Plantae fossiles novae in formationibus tertiariis regni Veneti. Veronae, 1853. 1 f.
89. — Neagenea Lycheneum. Veronae, 1854. 1 f.
90. *Mattioli Andr. Petri Dr.* Kräuterbuch. Frankfurt a. M., 1626. 1 k.
91. *Mayrhofer C.* Dissertatio inaug. de Orchideis in territorio Vindobonensi crescentibus. Vindobonae, 1832. 1 f.
92. *Medikus Kasimir Fr.* Botan. Beobachtungen des Jahres 1782/3. Mannheim, 1783. 2 k.
93. *Meisner Carolus Fried.* Plantarum vascularium genera Lipsiae, 1836 43. 1 k.
94. *Meyer Carl Ant. Dr. et Dr. Al. a Bunge.* Flora Atlantica. Berolini, 1833. 1 k.
95. *Mayer L.* Die Veränderungen in dem Bestande der hannoverschen Flora seit 1780. Hannover, 1867. 1 f.

96. *Mischkovicsew Max. Nicol.* De Conio maculato. Dissert. inaug. Budae, 1834. 1 f
97. *Müller Johann Dr.* Botanisch-prosodisches Wörterbuch. Brilon, 1841 1 k.
98. — Der Tabak. Emmerich, 1842. 1 f.
99. *Neilreich Aug. Dr* Die Vegetationsverhältnisse von Croatien. Wien 1868. 1 k.
100. *Nendtwich C. M.* Enumeratio plantarum territorii Quinqueecelesiensis. Budae 1836. 1 f.
101. *Panzero G. W. F.* Observationum botanicarum specimen. Norimbergae, 1781. 1 f.
102. *Pawłowski Alex. Dr.* Beiträge zur Flora Oberungarns. (t. p) 1 f.
103. *Perger Anton. Ritter v.* Botan. Atlas in fünf Blättern. Wien 1 f.
104. *Person H. C. Dr.* Synopsis plantarum, seu Enchiridium botanicum. Tubingae, 1805. 2 k.
105. *Pirona Jul. Andreas.* Florae forojuvensis syllabus. Utini, 1855. 1 f.
106. *Pohl Joh. Emanuel.* Tentamen florae Bohemiae. Prag, 1815. 2 k.
107. *Porcius Flor.* Enumeratio plantarum phanerogamicarum districtus quondam Naszódiensis. Claudopoli 1878. 1 f.
108. *Portenschlag Ledermayer Fr.* Enumeratio plantarum Dalmatia lectarum. 1824 1 f.
109. *Presl Joannes Nep. Dr.* Flora Čechica (Kwetena česká). Pragae, 1819. 1 k.
110. *Rafn Gottl. Carl.* Entwurf einer Pflanzenphysiologie. Kopenhagen und Leipzig, 1798. 1 k.
111. *Raji Joannis* Methodus plantarum emendata et aucta. Londoni, 1732. 1 k.
112. *Reichenbach Ludwig G. H.* Uebersicht der Gattung Aconitum. Regensburg 1819. 1 k.
113. — Hortus botanicus. Lipsiae, 1824 1 k.
114. — Flora germanica excursoria. Lipsiae, 1830. 3 k.
115. *Retzii Andreae J.* Fasciculus observationum botanicarum prius. Lipsiae, 1779. 1 k.
116. *Reuss Gust. Dr.* Kvetna slovenka čili opisvšech jevnosubnych na slovenskn divorostaucich a mnohych zahradniich zrostlin podlé sanstavy De Candolleovy. Stavnice, 1853. 1 k.
117. *Richter Eberh.* Linnei codex botanicus. Leipzig, 1835 1 k.
118. *Rochel Anton.* Plantae Banatus rariores. Pestini, 1828. (t. p) 1 k.
119. *Roth. Albr. Wilh.* Verzeichniss derjenigen Pflanzen, welche nach der Anzahl und Beschaffenheit ihrer Geschlechts-

theile nicht in den gehörigen Klassen und Ordnungen des Linné Systems stehen. Altenburg, 1781. 1 k.

120. — Beyträge zur Botanik. Bremen, 1782. 2 k.
121. — Tentamen florae germanicae. Lipsiae, 1788. 3 k.
122. *Sabransky Heinrich*. Beyträge zur Brombeerflora der kleinen Karpathen. Wien, 1836. 1 f.
123. *Sadler Jos.* Dissertatio inauguralis plantarum epiphyllispermarum Hungariae et Transilvaniae. Pestini, 1820. 1 f.
124. — Institutionum botanicarum pars prior continens glosso-logiam, systematicam et phytographiam botanicam. Pestini, 1834. 1 f.
125. *Salm Fürst zu Horstmar*. Versuche und Resultate über die Nahrung der Pflanzen. Braunschweig, 1856. 1 f.
126. *Sauter Anton*. Dissertatio inauguralis geograph. botanica — de territorio vindobonensi. Uindonae, 1826. 1 f.
127. *Schaerer L. E.* Summa animadversionum, quas fecit Dr. A. Massalongo in duos postremos fasciculos lichenum helveticorum. Veronae, 1823. 1 f.
128. *Scheuchzeri Joannis*. Agrostraphia sive graminum, jun-corum, cyperorum usque affinium. Tiguri, 1775. 1 f.
129. *Schiller Sigm.* Dr. Materialien zu einer Flora des Press-burger Comitatus. Pressburg 1884. 1 f.
130. *Schleiden M. J.* Dr. Grundzüge der wissenschaftlichen Botanik. Leipzig, 1842. 1 f.
131. *Schmalz Friedrich*, Theorie des Pflanzenbanes. Königsberg, 1840. 1 k.
132. *Schmidt R. und Otto Müller*. Flora von Gera. Halle, 1858. 2 f.
133. *Schneller Aug.* Nachtrag zur Aufzählung der Gefässpflanzen von Futak qei Peterwardein. 1 f.
134. *Schrader H. Adolpho*. Journal für Botanik Göttingen, 1799—1802. 5 k.
135. — Flora germanica, Gottingae, 1806. 1 k.
136. — Neues Journal für die Botanik. Erfurt, 1805—1810. 5 k.
137. *Schrebero Christ. Daniele*. Plantarum verticillarum unila-biatarum genera et species. Lipsiae, 1774. 1 f.
138. *Schuhmann J.* Die Diatomeen der hohen Tátra. Wien, 1867. 1 f.
139. *Schultes A.* Dr. Observationes botanicae. Oeniponti, 1809. 1 k.
140. *Schübeler F. C.* Dr. Die Culturpflanzen Norwegens. Chris-tiania, 1862. 1 f.
141. — Die Pflanzenwelt Norwegens. Christiania, 1873 2 k.
142. *Sebeók Alex.* Dissertatio inaug. medico-botanica de Tataria hungarica. Viennae, 1779. 1 f.

143. *Sieber François Guil.* Herbarium creticum, aegyptiacum et palestiniense. Pragae, 1821. 1 f.
144. *Simonkai Lajos Dr.* Erdély edényes flórájának foglaleta. Bpest, 1886. 1 k.
145. *Skofitz Alex.* Oesterreichisches botan. Wochenblatt. (Zeitschrift.) Wien, 1851/60 7 k.
146. *Soltész János Dr.* A fűvészet alapvonalai. Bpest, 1873. 1 k.
147. *Sontagh Miklós Dr.* Az erjedés és az új gombaelmélet. Bpest 1870. 1 f.
148. *Sprengel Kurt.* Anleitung zur Kenntniss der Gewächse — in Briefen. Halle, 1804. 3 k.
149. *St. Hilaire Jaume.* Expotition des familles naturelles et de la germination des plantes. Paris, 1805. 3 k.
150. *Stenheim Carol Dr.* Flora succincta magni Transilvaniae principatus. Vindobonae, 1846. 1 f.
151. *Steudel Ern.* Nomenclator botanicus. Stuttgartiae et Tübingae, 1821. 1 k.
152. *Stur Dr.* Versuch einer Aufzählung der phanerogamischen Nutzpflanzen Oesterreichs. Wien, 1857. 1 f.
153. *Sturm Wilh Johann Dr.* Nymphaea semiaperta Klinggräff, eine für Bayern neue Pflanze, bei Nürnberg aufgefunden. Nürnberg, 1857. 1 f.
154. *Sydow P.* Die bisher bekannten europäischen Characeen. Berlin, 1882. 1 f.
155. *Sylloge plantarum novarum a societate regia botan. Ratisbonensi edita.* Ratisbonae, 1824. 3 k.
156. *Tenore M.* Sylloge plantarum vascularium floriae neapolitanae. Neapoli, 1831. 1 k.
157. *Thore J.* Essai d'une chloris du départment des Landes. Dax, 1803. 1 f.
158. *Trattinik Leopold.* Archiv der Gewächskunde. Wien, 1811. 1 k
159. *Treviranus Christ. Ludolph.* Symbolarum phytologicarum quibus res herbaria illustratur. Gottingae, 1831. 1 k.
160. *Usteri Paul Dr.* Annalen der Botanik. Zürich, 1791. 1 k.
161. *Vailliant Sebastien.* Botanicon perisiense. Leidet et Amsterdam, 1727. 1 k.
162. *Vest Laurent. Chrys.* Manuale botanicum sistens stirpes totius Germaniae Phanerogamas. Klagenfurti, 1805. 1 k.
163. *Well Joh. Jakob,* Gründe zur Pflanzenlehre. Wien, 1785. 1 k.
164. *Wiebauer J. B. und M. Haselberger.* Beiträge zur Rosenflora von Ober-Oesterreich, Salzburg und Böhmen. Linz, 1891. 1 f.
165. *Wikström Joh. Em.* Jahresbericht der kgl. schwedischen Academie der Wissenschaften über die Fortschritte

der Botanik in den Jahren 1841/3. Regensburg, 1846/7.
1 k.

167. *Wildenow Lud. Carl.* Caroli a Linné species plantarum. Berolini, 1797. 7 k.
168. — Grundriss der Kräuterkunde. Wien, 1808. 1 k.
169. *Winterl J. J.* Index horti botanici universitatis hungaricae, que Pestini est, Pestini, 1788. 1 k.
170. *Witmann Ernest.* Entwurf einer tabellarischen Darstellung der Terminologie der Phänogamisten. Wien, 1813. 1 k.
171. *Zuccarini Jos. Gerh.* Dr. Monographie der amerikanischen Oxalis-Arten. München, 1825. 1 f.

IV. Ásványtan, földtan.

1. *Asten Hugo, v.* Ueber die in südöstlicher Umgegend von Eisennach auftretenden Felsit-Gesteine. Heidelberg, 1873. 1 f
2. *Bauer Alex. Dr.* Ueber die Eisenindustrie Schwedens, Wien. 1 f.
3. — Ueber die künstliche Darstellung von Mineralien. (t. p.) 1 f.
4. *Beudant J. F.* Voyage mineralogique et geologique en Hongrie pendant l'année 1818. Paris, 1822. 4 k.
5. *Böckh J.* Megjegyzések az „Új adatok a téli Bakony föld- és öslénytani ismertetése“ czimű munkákhoz. Bpest, 1877. 1 f
6. — Die kgl. ungarische geolog. Anstalt und deren Ausstellungs-Objekte bei der 1885 in Budapest abgehaltenen allgem. Ausstellung. Bpest, 1885. 1 f.
7. *Carte geologique* de la chaine du Tatra et des soulévemens paralleles. Berlin. 1 f.
8. *Carte geologique* de la France. Paris, 1841. 1 f.
9. *Calullo Antonio Tomasio.* Considerazioni intorno ad alcune recenti memorie di Geognosia paleozoica. Padova, 1856. 1 f.
10. *Cotta Bernhard, v.* Die Gesteinslehre. Freiberg. 1862. 1 k.
11. *Dellageologia* e suoi progressi prima del secolo decimo nono. Padova, 1853. 1 f.
12. *Ehrlich Carl.* Geognostische Wauderungen im Gebiete der nordöstlichen Alpen. Liuz, 1854. 1 f.
13. *Feistmantel Carl.* Die Porphyre im Silurgebirge von Mittelböhmen. Arag, 1859. 1 f.
14. *Feistmantel O. Dr.* Steinkohlenflora von Kralup in Böhmen. Prag, 1871. 1 f.

15. — Steinkohlen und Perm-Ablagerung bei Prag. Prag, 1874. 1 f.
16. — Studien im Gebiete des Kohlengebirges von Böhmen. Prag 1874. 1 f.
17. — Ueber die Baumfarrenreste der böhmischen Steinkohlen-, Perm- und Kreideformation. Prag, 1872. 1 f.
18. — Ueber Fruchtstudien fossiler Pflanzen aus der böhm. Steinkohlenformation. Prag, 1872. 1 f.
19. *Ferber Jak. Joh.* Physikalisch-metallurgische Abhandlungen über die Gebirge und Bergwerke in Ungarn. Berlin und Stettin, 1780. 1 k.
20. *Fichtel v. Ehrenreich Joh.* Mineralog. Bemerkungen von den Karpathen. Wien, 1791. 1 k.
21. *Foith Károly.* Észleletek a kőzetek belső erőhatási átalakulására és egy új kőzetre vonatkozólag. Kolozsvár, 1879. 1 f.
22. — Töredék a jövő geológiájából. Bpest, 1880. 1 f.
23. *Fridvaldszky Joh.* Mineralogia magni principatus Transilvaniae. Claudopoli 1767. 1 k.
24. *Fuchs Joh.* Dr. Theorien der Erde. München, 1838. 1 f.
25. *Geinitz B. H.* Dr. Die Steinkohlen Deutschlands und anderen Ländern Europas. München, 1865. 6 f.
26. *Grailich J.* Dr. Der Römerit, ein neues Mineral aus dem Rammelsgebirge. Wien, 1858. 1 f.
27. *Haidinger W.* Der Meteorit von Kakova bei Oraviza. Wien, 1859. 1 f.
28. *Hauer Fr., Ritter v.* Uebersicht der geolog. Verhältnisse Oesterreichs unter der Enns. Wien, 1855. 1 f.
29. — Die fossilen Kohlen Oesterreichs. Wien, 1865. 1 k.
30. *Hazslinszky Friedrich.* Beitrag zur Kenntniss des Karpathen-Sandsteines. (t. p.) 1 f.
31. *Hermann R.* Ueber Neftedegil, Baikerit und Asphalt. Moskau, 1858. 1 f.
32. *Hingenau O. Freiherr v.* Uebersicht der geolog. Verhältnisse von Mähren und Oesterreichisch-Schlesien. Wien, 1852. 1 f.
33. *Hochstetter, v.* Dr. Leitfaden der beschreibenden Krystallographie. Wien, 1868. 1 f.
34. *Feitteles H. L.* Beiträge zur Geologie und physikal. Geographie der Umgebung von Troppau. Troppau 1858. 1 f.
35. *Inkey Béla.* Nagyág földtani és bányászati viszonyai. Budapest. 1885. 1 f.
36. *Jónás Josef.* Ungarns Mineralreich. Pest, 1820. (2 p.) 1 k.
37. *Katalogus,* az 1885. évi budapesti orsz. által. kiállítás bányászati, kohászati és földtani esoportjáról. Budapest, 1885. (2 p.) 1 k.

38. *Kenngott Adolph.* Mineralog. Untersuchungen. Bresslau, 1849/50. 2 f.
39. — Mittheilungen über einige besondere Exemplare des Calcit. Wien 1 f.
40. — Uebersicht der Resultate mineralog. Forschungen in den Jahren 1852/4. Wien, 1852/4. 3 k.
41. *Knöpfler W.* Geognost. Skizzen aus Siebenbürgen. 1 f.
42. *Koenen A. v.* Notice sur les terrains tertiaires de la Belgique. 1 f.
43. *Kovács Julius v.* Arbeiten der geolog. Gesellschaft in Ungarn. Pesth, 1856. 1 f.
44. *Krejčí J.* Das isokline Krystallsystem. Prag, 1774. 1 f.
45. *László Ede Dezső.* Magyarországi agyagok chemiai és mech. elemzése. Bpest, 1886. 1 f.
46. *Leonhard C K.* Geologie. Stuttgart, 1836/44. 30 f.
47. — Das Buch der Geologie, oder die Wunder der Erdrinde und der Urwelt Leipzig 1855. 1 k.
48. *Leydolt Franz Dr.* Ueber die Structur und Zusammensetzung der Krystalle des prismat. Kalkhaloides. Wien, 1856. 1 f.
49. *Ludwig K.* Das Wachsthum der Steine. Darmstadt, 1853. 1 f.
50. *Morlot A. é.* Uebersicht der geolog. Verhältnisse des an der Drau gelegenen Theiles von Steiermark. 1 f.
51. *Nendtvich Károly* Magyarország legjelesebb kőszételepei, vegyt. és műipari tekintetben. Pest, 1851. 1 f.
52. *Obach Theobald* Sodronykötél pályákról. Bpest, 1885. 1 f.
53. *Pálffy József.* Erdély aranybányászata. Bpest, 1885. 1 f.
54. *Palliardi Alois Anton Dr.* Kammerbühl, ein Vulkan bei Kaiser Franzensbad. Eger, 1848. 1 f.
55. *Pázmándy Gabr.* Idea natri Hungariae veterum nitro analogi exhibita. Vindobonae, 1770. 1 f.
56. *Pettko Joh. v.* Die jüngste Controverse über die Theorie der Eiszeit. Wien, 1865. 1 f.
57. — Der geolog. Bau des niederungar. Montan-Bezirkcs. (t. p) 1 f.
58. *Petzholdt Alex. Dr.* Das Torflager von Awandus in Ehstland, 1861. 1 f.
59. *Pošepny F.* Geolog.-montanische Studie der Erzlagerstätten von Rézbánya. Bpest, 1874. 1 f.
60. *Quecksilberbergwerk* zu Idria in Krain. Wien, 1831. 1 f.
61. *Rost August.* Beitrag zur Geognosie von Süd-Polen. Berlin, 1840. 1 f.
62. *Schindler Carl. Ritter v.* Geognost. Bemerkungen über die karpathischen Gebirge in Galizien und Lodomerien. Wien, 1815. 1 f.
63. *Schitko Jos.* Beiträge zur Bergbaukunde. Wien, 1833. 1 f.

64. *Schilko J.* Beiträge zur Bergbaukunde, insbesondere zur Bergmaschinelehre. Wien, 1833/4. 2 k.
65. *Schmidt J. C.* Das Wichtigste über den Opal und über sein Vorkommen in Mähren. 1855. 1 k.
66. *Schönbauer Anton Jos.* Neue analyt. Methode, die Mineralien und ihre Bestandtheile zu bestimmen. Ofen, 1805. 1 k.
67. *Schrötter Anton.* Analyse des paratomen Kalk-Haloides. 1 f.
68. — Physikal.-geognostische Bemerkungen bei Besteigung des Grossglockners. Wien, 1829. 1 f.
69. — Ueber den untheilbaren Opalin-Allophan, eine neue Mineral Species. Wien, 1837. 1 f.
70. *Schwarzenberg Adolph.* Geognost. Karte von Kurhessen. Cassel, 1853. 1 f.
71. *Senoner Ad.* L'imperial regio instituto geologio dell' impero d'Austria. Bologna, 1854. 1 f.
72. *Sonklar Carl v. Innstädten.* Das Oetzthaler Eisgebiet. Wien, 1856. 1 f.
73. — Der neuerliche Ausbau des Suldner Gletschers in Tirol. Wien, 1857. 1 f.
74. — Die Südseite der Zillerthaler Alpen. Wien, 1865. 1 f.
75. — Einige Aussichtspunkte in den Alpen. Wien, 1867. 1 f.
76. — Ueber den Zusammenhang der Gletscher-Schwankungen mit den meteorolog. Verhältnissen. Wien, 1858. 1 f.
77. — Von Kaprun nach Stubach. Wien, 1867. 1 f.
78. — Die höchsten Berge in den Zillerthaler-Alpen. Wien, 1868. 1 f.
79. *Steffens Heinrich.* Beiträge zur inneren Naturgeschichte der Erde. Freyberg. 1801. 1 k.
80. *Stur Dionys.* Geologie der Steiermark. Graz, 1871. 1 k.
81. *Szabó József Dr.* Selmece geologiajának története. Selmecebánya, 1885. 1 k.
82. — Selmecekönyékének geologiai viszonyai. Selmecebánya, 1886. 1 f.
83. *Szűts Illés.* Apró részletek az érczelőkészítésről. Bpest, 1885. 1 f.
84. *Thiliens Armand.* Quelques mots a propos des aérolithes, tombées en Brabant, le 7. Décembre 1863. 1 f.
85. *Vogler Otto G. H.* Versuch einer Monographie des Borazites. Hannover, 1855. 1 k.
86. *Zepharovich V. Ritter v.* Die Erzlagerstätten in Ljupkova-Thale des illirisch banater Grenzregiment-Bezirktes. Wien, 1857. 1 f.
87. — Die Schürfungen auf Braunkohle zwischen Priszlin und Krapina. Wien, 1856. 1 f.
88. — Ueber eine Pseudomorphose von Weissbleierz nach Bleiglanz in Sibirien. 1 f.

V. Vegytan.

1. *Bauer Alex. Dr.* Sur un nouveau corps isomérique avec l'aldéhide. Paris. 1 f.
2. — Ueber die Bereitung des Einfach-Schwefelkaliums, Wien 1858. 1 f.
3. *Chymie nouvelle du gout et de l'odorat.* Paris, 1808. 2 k.
4. *Döbereiner W. J. Dr.* Anfangsgründe der Chemie. Jena, 1819. 1 k.
5. — Elemente der pharmaceutischen Chemie. Jena. 1819. 1 k.
6. *Hanak Mich.* Analyses trium fontium de Bèl. Dissert. inaug. Pestini, 1826. 1 f.
7. *Herght Otto Dr.* Die Valenztheorie Bremen, 1878. 1 f.
8. *Hinrichs G.* Contributions to molecular science or atom-mechanics. Jowa, 1868. 1 f.
9. — On the spectra and Composition of the elements, Jowa, 1866.
10. *Hornius Gáspár.* Gebri Arabis Chimia. Batavia 1668. 1 k.
11. *Jacquins chem.* Untersuchungen der meyerischen Lehre von der Fettsäure und des blackischen von der figirten Luft. Leipzig 1771. 1 k.
12. *John F. J. Dr.* Handwörterbuch der allgem. Chemie. Leipzig 1817. 2 k.
13. *Foss J. Rud.* De novo apparatus destillatorio. Dissert. inaug. Vindobonae 1827. 1 f.
14. *Furenák Jos.* Dissert. inaug. chemica — de paraffina. Viennae, 1832. 1 f.
15. *Knapp C. F. Dr.* Die Nahrungsmittel in ihren chem. und techn. Beziehungen. Braunschweig. 1848. 1 k.
16. *Kopp Hermann.* Jahresberichte für Chemie. Giessen, 1857. 1 k.
17. — Register zu den Berichten f. Chemie. für 1847—1857. Giessen. 1857. 1 k.
18. *Liebig Justus v.* Die organ. Chemie in ihrer Anwendung auf Agricultur und Physiologie. Braunschweig, 1841. 1 k.
19. — Die organ. Chemie in ihrer Anwendung auf Physiologie und Pathologie. Braunschweig, 1842. 1 k.
20. — Chemische Briefe. Leipzig. 1859. 2 k.
21. *Mack Eduard.* Lehrbuch der Chemie für Realschulen. Pressburg, 1853. 1 k.
22. *Manzoni A. J.* De praecipuis acidi prussici. Patavii, 1818. 1 f.
23. *Martinovits J.* De acido tartarico et de naphtha vitrioli. Pestini, 1835. 1 f.
24. *Mayer Gustav Ad.* Abhandlung über das Kreosot und über das reine Aetzkali. Pesth, 1836. 1 f.

25. *Melicher Josef L.* Theer- und Harz-Präparate. Wien, 1868. 1 f.
26. *Morveau, Lavoisier, Monge, Berthollet, Fourcroy. B. de Dietrich, Hassenfratze Adet.* Annales de Chimie. Paris 1790—1814. 56 k.
27. *Moser J. Dr.* Chemische Notizen (t. p.) 1 f.
28. *Nendtvich Károly, Dr.* Jelentés az 1867. párizsi világiállitás vegytani osztályáról. Pest, 1869. 1 k.
29. — A vegytan elemei. Pest, 1865. 1 k.
30. — Grundriss der allgem. technischen Chemie. Pesth, 1858/59. 3 k.
31. *Neuhold Joh. Dr.* Von dem Verfahren den Saft der Maisstengel auf Zuckererzeugung zu benützen. Ofen, 1812. 1 f.
32. *Pfendler Georg.* Chem. Adhandlung über das Opium. Wien, 1323. 1 k.
33. *Reinsch Paul.* Die atomistische Theorie. Zweibrücken, 1871. 1 f.
34. *Roscoe E. H.* Kurzes Lehrbuch der Chemie. Braunschweig, 1875. 1 k.
35. *Šafářik A. Dr.* Über die chem. Konstitution der chlor- und flornhaltigen Silikate. Prag, 1874. 1 f.
36. *Scherer Nic. Alex. Dr.* Allgemeines Journal der Chemie. Leipzig, 1798—1801. 6 k.
37. *Scherz Joh. v.* Abhandlung über die medic. Seife und die kohlensanre Magnesie. Pesth, 1834. 1 f.
38. *Schimbek András.* A levált kénről és a higanykettő ibolatról. Pest, 1833. 1 f.
39. *Schneider C. G. Dr.* Grundzüge der allgem. Chemie. Wien, 1851. 1 f.
40. *Scholz B.* Lehrbuch der Chemie. Wien, 1824. 2 k.
41. *Schuster J.* Pauli Kitabel Opuscula physico chemica. Pestini, 1829 2 k.
42. *Stammer C. Dr.* Leitfaden bei den praktischen Arbeiten im chem. Laboratorium. Braunschweig, 1854. 1 k.
43. *Stein W.* Anleitung zur qualitativen Analyse für den ersten Unterricht. Dresden, 1859. 1 k.
44. *Stolba F.* Chemische Notizen. Prag, 1870. 1 f.
45. *Stransky Moritz.* Grundzüge zur Analyse der Molecular-bewegung. Brünn, 1867—1871. 2 f.
46. *Szilasy Jakab Dr.* Czukrok, czukros anyagok és megvizsgálásuk. Budapest, 1892. 1 f.
47. *Ulbricht Richárd.* Adatok a bor- és mustelemzés módszeréhez. Budapsst, 1889. 1 f.
48. *Westrumb J. Jr.* Beitrag zu den Sprachbereicherungen für die deutsche Chemie Hannover, 1793. 1 k.

49. *Wiener J.* Dr. Compendium der Chemie. Wien, 1863. 1 k.
50. *Winterl Jakob.* Darstellung der vier Bestandtheile der anorg. Chemie. Jena, 1804. 1 k.

VI. Természettan és mennyiségtan.

1. *Ackermann Carl.* Dr. Bestimmung der erdmagnetischen Inklination. 1 f.
2. *Ambschell Anton.* Anfangsgründe der allgem. Naturlehre. Wien, 1793. 3 k.
3. *Baader Franz.* Über den Blitz, als Vater des Lichts. 1 f.
4. *Bárdocz Lajos,* Dr. A mechanika alapvonalai. Bpest, 1874. 1 k.
5. *Baumgartner Andr.* Dr. Naturlehre mit mathem. Begründung. Wien, 1844/45. 2 k.
6. *Baumhauer H. E.* Sur un météorographe universel, destine aux observatoires solitaires. Harlem, 1874. 1 f.
7. *Boegner J.* Das Erdbeben. Frankfurt a. M. 1847. 1. k.
8. *Böhm Jos. Georg,* Dr. Über die geograph. Breite von Prag. Prag, 1857. 1 f.
9. *Braun Carl,* Dr. Das Passagen-Mikrometer. Das Nephoscop. Leipzig, 1865. 1 f.
10. *Brauner Anton.* Einleitung zur Physiostatik. Wien, 1843. 1 f.
11. *Buchwald Fr.,* Dr. Elementarlehre der Zeit- und Raum-Größen. Erlangen, 1818. 1 k.
12. *Buys Ballot H. C.,* Dr. Les courants de la mer et de l'atmosphère. Bruges, 1874. 1 f.
13. -- Verdeeling der Warmte ovér de Aarde Amsterdam, 1888. 1 f.
14. *Cavallo Tiberius.* Abhandlung über die Natur und Eigenschaften der Luft. Leipzig, 1873. 1 k.
15. *Csepcsányi Gabriel.* Elemente matheseos purae. I. Algebra. Posonii, 1827. 1 k.
16. *Dienger J.* Dr. Über einen Satz der Wahrscheinlichkeitsrechnung. Prag 1872. 1 f.
17. *Ditscheiner Leander.* Über die Zonenflecken. Wieu, 1858. 1 f.
18. — Über die graphische Kreis-Methode. Wien, 1858. 1 f.
19. — Über die graphische Parabel-Methode. Wien, 1858. 1 f.
20. *Domalip Karl.* Elektromagnet. Untersuchungen. Prag, 1872. 1 f.
21. *Drechsler Adolph,* Dr. Der Witterungsverlauf zu Dresden. 1879—1885. 1 f.
22. *Drieburg Friedrich.* Physikal. Streitschrift über den Luft- und Wasserdruck Berlin, 1846. 1 f.
23. *Dubois Reymond.* Untersuchungen über thierische Electricität. Berlin, 1849. 2 k.

- 23a. *Eschenmayer C. A.* Versuch den thierischen Magnetismus aus physiolog. Gesetzen zu erklären. Wien, 1816. 1 f.
24. *Fröhlich J.* Mathemat. und naturwissenschaftliche Berichte aus Ungarn. Bpest, 1882 3. 1 k.
25. *Fuchs A.* Die Wärme. Komorn, 1858. 1 f.
26. *Funken B.* Anfangsgründe der mathemat. Geographie. Leipzig, 1771. 1 k.
27. *Grailich J.* Beitrag zur Theorie der gemischten Farben. Wien, 1854. 2 f.
28. — Bewegung des Lichtes in optisch einaxigen Zwillingkrystallen. Wien, 1853. 2 f.
29. — Über den Zusammenhang zwischen der Änderung der Dichten- und der Brechungs-Exponenten in Gemengen von Flüssigkeiten. Wien, 1857. 1 f.
30. — Über Flourescenz. (t. p.) 1 f.
31. — und *E. Weiss.* Über das Singen der Flammen. Wien, 1858. 1 f.
32. *Grossinger Joannes.* Universa historia Physica regni Hungariae. Posonii, 1793. 40 k.
33. *Gruber Lajos, Dr.* Útmutatás földr. helymeghatározásokra. Bpest, 1883. 1 k.
34. *Hess Edmund, Dr.* Über die zugleich gleicheckigen Polyeder. Cassel, 1876. 1 f.
35. — Über vier Archimedaische Polyeder höherer Art. Cassel, 1878. 1 f.
36. *Hegyföky Kabos.* A májushavi meteorolog. viszonyok Magyarországon. Bpest, 1886 1 f.
37. *Jacquin* Freiherr von. Bemerkungen über das neueste Mikroskop von Amici. 1 f.
38. — Bemerkungen über Mikroskope. 1 f.
39. *Fenzsch, Dr.* Theorie des Quarzes, Circularpolarisation. Erfurt, 1861. 1 f.
40. *Kästner G. A.* Der kgl. schwedischen Academie der Wissenschaften, neue Abhandlungen aus der Naturlehre-, Haushaltungskunst und Mechanik. Leipzig, 1784—1792. 12. k.
41. *Kornhuber A., Dr.* Barometrische Höhenmessungen und Beobachtungen über Quellentemperatur im pressburger Gebirge. Pressburg. (t. p.) 1 f.
42. — Beitrag zur Kenntniss der klimat. Verhältnisse Pressburgs. Pressburg, 1858. (t. p) 1 f.
43. — Ergebnisse aus den meteorolog. Beobachtungen zu Pressburg 1858/59. Pressburg, 1860. 1 f.
44. *Kövesligethy.* Orbits of meteor streams, deduced from Observations made during the Years 1871—80. in Hungary. London, 1882. 1 f.

45. *Küpper C.* Beiträge zur Theorie der Curven 3. und 4. Ordnung. Prag, 1872. 1 f.
46. — Über die Steiner'schen Polygone. Prag, 1873. 1 f.
47. *Littrow J. J.* Die Wunder des Himmels, oder gemein-fassliche Darstellung des Weltsystems. Stuttgart, 1854. 1 k.
48. *Matzka Wilh., Dr. W. G.* Horner's Auflösungsweise allg. Ziffergleichungen. Prag, 1871. 1 f.
49. — Zur Lehre der Parallelprojection und der Flechen. Prag, 1874. 1 f.
50. *Mittis Ign. v* Versuche über die absolute Festigkeit einiger österreich, Stahlgattungen. 1 f.
51. *Monte Dégó Albert Fer., Dr. A* naprendszerről.
52. *Müller Carl.* Untersuchungen über einseitig frei schwingende Membranen und deren Beziehung zum menschlichen Stimmorgan. Cassel, 1877. 1 f.
53. *Mümler Joh.* Physikal. und medic. Abhandlungen der kgl. Academie der Wissenschaften in Berlin. Gotha, 1781. 2 k.
54. *Oken v.* Erste Ideen zur Theorie des Lichtes, der Finsterniss, der Farben und der Wärme Jena, 1808. 1 f.
55. *Pallagi Gyula.* Néhány megjegyzés a quadratikus alapok elméletéhez. Bpest, 1893. 1 f.
56. *Peterin Julius* und *Edm. Weiss.* Untersuchungen über das Tönen der Flammen, flüssiger und fester Körper. Wien, 1858. 1 f.
57. *Pleischl Adolph, Dr.* Über Feuerlöschmittel. Wien, 1843. 1 f.
58. *Reinsch H., Dr* Über den Einfluss tönender Saiten auf die Magnetnadel Speyer. 1 f.
59. *Rohde.* Über die Polarisation des Lichts. Potsdam. 1819, 1 f.
60. *Rothe Carl.* Meteorolog. Beobachtungen zu Oberschützen i. J. 1857. (t. p.) 1 f.
61. — Die Wärmeverhältnisse zu Oberschützen. Marburg, 1866. 1 f.
62. *Sadebeck Moritz, Dr.* Das Erdbeben von 15. Januar 1858. Breslau, 1858. 1 f.
63. *Sasku Károly.* Mértani fejtegetések. Pest, 1862. 1 f.
64. *Schabus Jakob.* Anfangsgründe der Naturlehre. Wien, 1856. 1 k.
65. *Schell Wilh., Dr.* Allgemeine Theorie der Curven doppelter Krümmung. Leipzig. 1859. 1 k.
66. *Schenek Stephan, Dr.* und *St. Farbaky.* Über die elektrischen Accumulatoren. 1885, 1 f.
67. *Schenzl Quido, Dr.* Útmutatás földmágnességéi helymeg-határozásokra. Bpest. 1884. 1 k.
68. *Schopenhauer Arthur.* Über die vierfache Wurzel des Satzes vom zureichenden Grunde. Rudolstadt, 1813. 1 k.
69. *Schultz Christian.* Handbuch der Physik. Leipzig, 1790. 3 k.

70. *Skuhersky Rud.* Die Methode der orthog. Projection auf zwei Ebenen. Prag, 1858. 1 f.
71. *Šolin Josef.* Über graphische Integration. Prag, 1872. 1 f.
72. *Stahlberger Emil.* Az árapály a fumei öbölben. Bpest, 1874. (2 p) 1 k.
- 72a. *Tischner Mich.* Über den thierischen Magnetismus. Wien, 1846. 1 f.
73. *Troxler Dr.* Versuche in der organ. Physik. Jena, 1804. 1 k.
74. *Waltenhofen A. von, Dr.* Anziehung der Magnet Spirale auf einen beweglichen Eisenkern. Prag, 1870. 1 f.
75. — Über die Bestimmung der Vergrößerung von Fernröhren. Prag, 1871. 1 f.
76. *Weszelowszky Károly.* Éghajlati viszonyok Árva-Váralján. Bécs, 1871. 1 f.
77. *Weyr Eduard.* Über algebr. Raumcurven. Prag, 1873. 1 f.
78. — *Emil, Dr.* Erzeugnisse mehrdeutiger Elementargebilde im Raume. Prag, 1871. 1 f.
79. — Die Lemniscate in razionaler Behandlung. Prag, 1873. 1 f.
80. — Theorie der cubischen Involutionen. Prag, 1874. 1 f.
81. *Wüllner Adolph, Dr.* Die Absorption des Lichtes in isotropen Mitteln. Marburg 1862. 1 f.
82. *Zamminer Friedrich.* Jahresbericht über die Fortschritte der Physik. Giessen. 1858. 1 k.
83. *Zenger W. K.* Das Differentialphotometer und eine neue Thermosäule. Prag, 1870. 1 f.
84. — Die Tangentialwage und ihre Anwendung zur Bestimmung der Dichte der Körper. Prag, 1871. 1 f.

VII. Földrajz, úti leírások, gyógyforrások és fürdők.

1. *Alter Hermann, Dr.* Der Kurort Pystjan in Ungarn. Pressburg, 1875. 1 f.
- 1a. *Auracher Jos.* Beschreibung zu den Ansichten der Stadt Baden und Umgebng. Wien, 1822. 1 f.
2. *Ballus Paul von.* Pressburg und seine Umgebung. Pressburg, 1823. 1 k.
3. *Bates Walter Henry.* Der Naturforscher am Amazonenstrom. Leipzig, 1866. 1 k
4. *Bauer Alex. Dr.* Mineralquelle bei Gumpoldskirchen. Wien, 1857. (2 p.) 1 f.
5. — Mineralquelle des König Ferdinand Eisenbades bei Pressburg. Wien, 1858. 1 f.

6. *Beer Leopold*, Dr. Die Schwefelquelle zu Tepliz nächst Trentschin in Ungarn. Pressburg, 1839. 1 k.
7. *Biermann A.*, Dr. Climatistische Curorte und ihre Indicationen. Leipzig, 1872. 1 k
8. *Borszéker* Heilquelle. Pesth, 1825.
9. *Bredetzky Samuel*. Reisebemerkingen über Ungarn und Galizien. Wien, 1809. 2 k.
10. *Brenner J. Ritter von Felsach*, Dr. Heilanstalten in Ischl, Salzburg. 1842. 1 f.
11. *Carl Aloys*, Dr. Die Schwefelquellen zu Töplitz in Ungarn. Pressburg, 1826. (2 p.) 1 k.
12. *Chyzer Kornél*, Dr. Magyarország gyógyhelyei és ásványvizei. S.-A.-Újhely, 1885. 1 f.
13. *Crantz*. Gesundbrunnen der österreichischen Monarchie. Wien, 1777. 1 k.
14. *Cseh Károly*. Borszék. Pest, 1873. 1 k.
15. *Czilchert Róbert*. Szliács. Orvosok és betegek számára. Pest, 1838. (2 p.) 1 k.
16. *Dietl Jos.*, Dr. Die Heilquelle von Bartfeld in Ungarn. Krakau. 1858. 1 f.
17. *Dorner*. Topographisch naturhistorische Beschreibung des Banats und der Herkules-Bäder. Pressburg, 1839 1 k.
18. *Eleméry Fr.* Dr. Abhandlung über das Alsó-Alaper Bitterwasser. Pest. 1855. 1 f.
19. *Fejes Michael*. Die Erlauer Bäder in Ungarn. Erlau, 1839. (2 p.) 2 f.
20. *Festorazy Aloys*. Abhandlung über das Zsélyer Stahlwasser. Pressburg 1838. 1 f.
21. *Fiume* és környékének tájrajza; — emlékül a magyar orvosok és természetvizsgálóknak 1869-ben Fiume városában tartott XIV. nagygyűlése tagjainak. Pest, 1869. 1 k.
22. *Flickles L.* Dr. Die Thermen von Carlsbad. Leipzig, 1856.
23. — Balneolog. Mittheilungen aus Karlsbad. Leipzig, 1852/4. 3 f.
24. *Frankl J. A.* Dr. Die Heilquellen Marienbads. Wien, 1850. 1 f.
25. *Freytag*. Bad Oeynhausen in Westfalen. Minden, 1880. 1 f.
26. *Friedmann S.*, Dr. Bad Kaltenbrunn in Gainfarn bei Wien. Wien, 1864. 1 f.
27. *Führer* von dem Badeort Teplitz bei Trenchin in Ungarn. 1865. 1 f.
28. *Gassner Georg*. Dr. Die Wirkung der Soolenbäder zu Ischl Wien, 1834. 1 f.
29. *Geistlenner Joh.* Der Kurort Truskawiec in Ost-Galizien. Lemberg, 1865. 1 f.

30. *Geusau Anton von*. Beschreibung der k. k. Haupt- und Residenzstadt Wien. Wien, 1803. 1 f.
31. *Göttersdorfer Josef*. Der Kurort St. Wolfgang. Linz, 1858. (2 p.) 1 f.
32. *Götz M. D*. Ischl und seine Soolenbäder. Wien, 1834. 1 k.
33. *Grundriss* der Geographie von Enropa. Gratz, 1841. 1 k.
34. *Habel Fr.*, Dr. Baden bei Wien. Wien, 1852. 1 f.
35. *Habermann B.*, Dr. Der Kurort Szliács. Oedenburg, 1856. (10 p.) 1 f.
36. *Haerdtl A.*, *Freiherr v.* Die klimat Verhältnisse von Wildbad Gastein. 1 f.
37. *Hasenfeld M.* Eaux ferrugineuses thermales de Szliács en Hongrie. 1 f.
38. *Hauck G.*, Dr. Karlsbad. Neun Briefe zum Gedächtniss des 500 jährigen Gründungs-Jubiläums. Berlin, 1858. 1 f.
39. *Hauer Carl*, *Ritter von*. Mineralquellen von Bartfeld in Ungarn. Wien, 1859. 1 f.
40. *Heidler Jos. Carl*, Dr. Marienbad. Wien, 1822. 1 k.
41. — Über die Gas-Bäder in Marienbad, nebst einer Beschreibung dieses Curortes. Wien, 1819. 1 k.
42. — Marienbad nach eigenen Beobachtungen ärztlich dargestellt. Wien, 1822. 1 k.
43. — Die Waldquelle zu Marienbad. Berlin, 1833. 1 f.
44. *Heine Wilh.* Reise um die Erde nach Japan am Bord der Expeditionesescadre unter Commodore M. C. Perry in den J. 1853/5 Leipzig. 2 k.
45. *Heksch Sándor*. A magas tátra, a Szepesség és a Szepesiek. Pozsony, 1882. 1 f.
46. *Herz Wilh.* Dr. Die Heilquellen des Kaiserbades zu Ofen. Pest, 1859. 1 f.
47. *Hirschfeld Josef*. Der Stahlsäuerling Pyrawarth. Wien, 1861. 1 f.
48. *Hlubek F. X.* Dr. Ein trenes Bild des Herzogthums Steiermark. Gratz, 1860. 1 k.
49. *Holger Philipp*, *Ritter v.* Physik. chem. Beschreibung des Klansner Stahlwassers in Steiermark. Wien, 1829. 1 f.
50. *Höfler G.* Dr. Die jod- und schwefelhaltigen doppelt kohlensauren Natron Quellen zu Krankenheil bei Tölz in Oberbayern. Freiburg, 1856. 1 f.
51. *Holub E.* Dr. Eine Culturskizze des Marntse-Mambunda-Reiches in Süd Central-Afrika. Wien, 1879. 1 k.
52. — The Victoria Falls Grahamstown, 1879. (8 p) 1 f.
53. — Die Colonisation Afrikas. Wien, 1882. 2 f.

54. *Holub E.* Dr. Von der Capstadt ins Land der Maschukuhmbe. Wien, 1888. 14 f.
55. — Illustr. Führer durch die südafrikan. Ausstellung. Prag, 1892 1 f.
56. *Hufeland Wilh. Chr.* Dr. Heilquellen Deutschlands. Berlin, 1815. 1 k.
- 56a. *Hunfalvy János.* Gömör és Kishont vármegyék leirása. Pest, 1867. 1 k.
57. *Jagd* in Süd-Afrika. (Jagdzeitung.) Wien, 1880. 1 k.
58. *Ischl* und seine Soolenbäder. Wien, 1826. 1 k.
59. *Kaan Heinrich.* Der Kurgast in Ischl. Wien, 1864. 1 f.
60. *Kieszwetter A. Ferd.,* Dr. Das Hochgräflich-Illésházy'sche, nächst Trenchin gelegene Töplitzerbad. Brünn, 1774. 1 k.
61. — Luhatschowitz Mineral-Gesundheitsbrunnen. Ungarisch-Skalitz. 1806 1 f.
62. *Killias E.,* Dr. Die arsenhaltigen Eisensäuerlinge von Val Sinestra. (Unter-Engadin.) Chur, 1876. 1 f.
63. — Tarasp. (Engadin, Svajcz). Budapest, 1887. 1 f.
64. *Kisch H.,* Dr. Über die Kohlensauren Gasbäder Marienbads. Wien, 1863. 1 f.
65. *Kitaibel Paul.* Nachricht über das Bartfelder Mineralwasser. Kaschau, 1801. 1 f.
66. *Kletke H.* Alexander v. Humboldt's Reisen in Amerika und Asien. Berlin, 1854. 3 f.
67. *Koch E.,* Dr. Die Mineral-Quellen Deutschlands und der Schweiz Wien, 1844. 1 k.
68. *Korytniczaer* Mineralquellen. Neusohl, 1854. (3 p.) 1 f.
69. *Köstler von Strohberg,* Dr. Die Heilwirkungen der Eger-Franzensbader Mineralwässer und des Eisensalzmoores. Eger, 1862. 1 f.
70. — Eger-Franzensbad vor 30 Jahren und heute. Berlin, 1862. 1 f.
71. *Kratochwilla Thomas.* Die Heilquellen in Töplitz bei Trentschin in Ungarn. Pressburg, 1838. 1 k.
72. *Kretschmar F.* Tabellarische Übersicht der Mineralwässer Deutschlands. Dessau, 1817. 1 f.
73. *Krenziger,* Dr. Das Bad Deutsch-Altenburg in N.-Österreich. Pressburg. 1856. (9 p.) 1 k.
74. *Krombholz J. V. von.* Topograph. Taschenbuch von Prag. Prag, 1837. 1 k.
75. *Kronser V. N.* Heilwirkungen von Karlsbad. Wien, 1864. 1 f.
76. *Láng Emil,* Dr. Das Trentschin-Teplitzer Thal und desseu Mineral-Quellen (t. p) 2 f.
77. *Lanza Fr.,* Dr. Viaggio in Inghilterra e nella Scozia passando per la Germania, il Belgio e la Francia,

- durante la esposizione della industria universale in Parigi. Trieste, 1860. 1 k.
78. *Lengye Dániel*. Fördői zsebkönyv. Magyarország ásványvizei és fürdőintézetei. Pest, 1853. 1 f.
79. *Loschner*, Dr. Der Sanerbrunn von Giesshübl in Böhmen, die König Otto Quelle. Prag, 1855, 1860. 2 f.
80. *Macgillivray W.* Die Reisen und Forschungen des Freiherrn Alex. v. Humboldt. Leipzig, 1836. 2 f.
81. *Macher M.*, Dr. Gleichenberg in Steiermark. Graz, 1873. 1 f.
82. *Mangold H.*, Dr. Der Kurort Füred am Plattensee. Wien, 1866. 1 f.
83. *Marienbad*. Budapest, 1888; — die Mineral-Moorbäder; Wirkungen des Kreuz-Brunnens und kurze Nachricht über den Kurort Marienbad. 1862, 1864. 4 f.
84. *Marschall F. M.* Die Heil-Quellen von Pöstyén-Ofen, 1838. 1 f.
85. *Martin Aloys*, Dr. Die Hunyady János Bittersalz-Quelle zu Ofen. München, 1871. 1 f.
86. *Mastalier E.* Ischl als klimat. Alpenkurort. Wien, 1860. 1 f.
87. — Aperçu physique, chimique, et therapeutique des laux d'Ischel. Vienne, 1858. 1 f.
88. *Meyer-Ahrens*. Dr. Die Thermen von Bormio. Zürich, 1869. 1 k.
89. *Minnich Aloys J.* Baden in der Schweiz und seine warmen Heilquellen. Baden. 1845. 1 k.
90. *Molnár Johann*. Das Lukasbad in naturhist. Beziehung. Ofen, 1858. 1 f.
91. *Montedégói Albert Ferencz*. Heves és Külső-Szolnok vármegyének leírása; a magy. orvosok és természetvizsgálók Egerben 1868. é. tartott XIII, nagygyül. alkalmából. Eger, 1868. 1 k.
92. *Munk Manó*. A Herkulesfürdő és környéke; emlékül a magy. orvosok és természetvizsgálók 1872. é. Mehádián tartott XVI. nagygyülésére. Budapest, 1872. 1 k.
93. *Nagy József*, Dr. Nyitramegye helyirása. Komárom. 1864. 2 f.
94. *Narratio* de origine et usu thermarum Teplicensium prope regiam civitatem Trenchinium. Olamucii 1752. 1 f.
95. *Nendtvich Károly*, Dr. Amerikai utazásom. Pest, 1858. 2 k.
96. — Az O-Bébai ásványvíz. Pest, 1860. 1 f.
97. — A Mennyházai hévvizek. Budapest, 1863. 1 f.
98. *Oesterreicher Jos.* Analyses aquarum Budensium. Budaë, 1781. 1 k.
99. *Oettinger*, Dr. Die Adelheids-Quelle zu Heilbrunn in Oberbayern. München, 1854. 1 k.
100. *Opitz Fr. Joh.*, Dr. Die neue Fassung des Kreuzbrunnens zu Marienbad. Prag, 1859. 1 f.

101. *Orzowenszky Károly*. Balatonfüred és gyógyhatása. Pest, 1863.
102. *Palliardi A.*, Dr. Die Schlamm-bäder, die Mineralmoorbäder und die Wiesenquelle zu Kaiser-Franzensbad bei Eger. Eger und Leipzig, 1830, 1844. 3 f.
103. *Pangborn G. J.* The new Rocky Mountain Tourist arkansas walley and San Juan Guide. Chicago, 1878. 1 f.
104. *Petermann H.* Reisen im Orient. Leipzig, 1865. 1 k.
105. *Pozsony és környéke*. (Pressburg und seine Umgebung.) Pozsony, 1865. 2 k.
106. *Prochaska*. Über die warmen Bäder in Piestan (Ungarn). Wien, 1818. 1 f.
107. *Pröll Gustav*, Dr. Gastein. Erfahrungen und Studien. Wien, 1862. 1 k.
108. *Rabl J.* Bad Hall in Oberösterreich. Wien, 1864. 1 f.
109. *Reusz*, Dr. Das Saidschitzer Bitterwasser. Prag, 1827. 2 f.
110. *Rohrer Josef*. Bemerkungen auf einer Reise von der türkischen Grenze über die Bukowina durch Ost- und Westgalizien, Schlesien und Mähren nach Wien. Wien, 1804. 1 k.
111. *Romer Flóris*, Dr. A bakony, természetrajzi és régészeti vázlat. Győr, 1860. 1 k.
112. *Saárossy Josef*. Czigelka ásványos vize. Eperjes, 1846. 1 f.
113. *Say Moritz*. Mineralwasser zu Lippa im Temeser Banate. Arad, 1854. 1 f.
114. *Schams Fr.* Beschreibung der kgl. Freistadt Pest in Ungarn. Pest, 1821. 1 k.
115. *Schenk Carl*. Die Schwefelquellen von Baden, und Taschenbuch für Badegäste Badens in Nieder-Österreich. Wien und Baden, 1817. 2 k.
116. *Scherer E. F.*, Dr. Die heissen Quellen und Bäder zu Pöstyén in Ungarn. Leipzig, 1837. (2 p.) 1 k.
117. *Schider Ed.*, Dr. Gastein für Kurgäste und Touristen. Salzburg, 1886. 1 k.
118. *Schmidt A.* Wien, wie es ist. Wien, 1833.
119. *Schmidt Max*. Neue Methode das Baadner Bad zu gebrauchen. Wien, 1816. 1 f.
120. *Schoenfeld M.*, Dr. Quelques mots sur les effets thérapeutiques de l'eau de Friedrichshall. Charleroi, 1851. 1 f.
121. *Schuleck Caspar*. Beschreibung aller Mineralquellen des Gömörer und Honther Komitates, Leutschau, 1814. 1 k.
122. *Schüler Jos. Max.*, Dr. Curort Tobelbad bei Graz in Steiermark. Wien, 1864. 1 f.
123. *Schwarzott J. G.* Die Hercules-Bäder bei Mehadia. Wien, 1831. 1 k.

124. *Siegmeth Karl*. Reiseskizzen aus der Máramaros. Igló, 1882. 1 f.
125. *Sigmund Carl L.*, Dr. Füred's Mineralquellen und der Plattensee. Pest, 1837. 1 f.
126. *Sonklar, von*. Leitfaden der Geographie von Europa. Wien, 1867. 2 k.
127. *Spix Joh. Bap.*, Dr. Reise in Brasilien. München, 1827/31. 3 k.
128. *St. Leonharder Bad* in Kärnten. 1 f.
129. *Staudinger Joseph*. Mein Ausflug in den Orient. Wien, 1847. 1 f.
130. *Störk S.*, Dr. Beschreibung der Ofner Mineral Bäder. Pest, 1866. 1 f.
131. *Sulzfluh*. Excursion der Section Rhätia. Chur, 1865. 1 f.
132. *Szontagh Miklós*, Dr. Kárpáti képek. Pest, 1870. 1 f.
133. — A magas tátra déli lejtői. Szepes-Váralja, 1888. 1 f.
134. *Tauscher-Geduly Hermine*. Besteigung von der Fornshütte aus. Bern, 1892. 1 f.
135. *Telbisz Benedek*, Dr. A Rajecz-Tepliczi hévforrásviz elemzése és néhány geolog. lelhely Trencsén környékén. Trencsén, 1883. 1 f.
136. *Theobald G.* und *Weilemann J.* Die Bäder von Bormio. St. Gallen. 1 f.
137. *Thilemins Goorg*, Dr. Bäder-Almanach. Berlin 1884. 1 k.
138. *Thielens Armand*. Relation de l'excursion, faite par la société malacologique de Belgique. Bruxelles, 1872. 1 f.
139. *Towson Robert*. Voyage en Hongrie. Paris, 1803. 3 k.
140. *Ventura Sabust*, Dr. Die Trencsiner (Teplitzer) Schwefelthermen in Ungarn. Wien, 1857. 1 f.
141. *Vering, Ritter von*. Ueber die russischen Schwitzbäder. Wien, 1830. 1 f.
142. *Vetter A.*, Dr. Annalen der Struveschen Brunnenanstalten. Berlin, 1841. 1 k.
143. *Wachtel David*, Dr. Ungarns Kurorte und Mineralquellen. 1859 (2 p.) 1 k.
144. *Wágner Daniel*. Die Heilquellen von Sliatsch in Ungarn. Pesth, 1834. 1 f.
145. — *Jos.*, Dr. Karlsbad und seine Heilwirkung Prag und Karlsbad, 1843 1 k.
146. *Wallich Em. Wolfgang*. Ueber die Bäder in Pöstyén (Ungarn). Wien, 1821. (3 p.) 1 k.
147. *Weber V.*, Dr. Das Schwefelbad zu Alvenen, im Kanton Graubünden. Chur, 1868. 1 f.
148. *Wetzler Joh.* Die Jod- und Bromhaltige Adelheids-Quelle in Bayern. Augsburg, 1835. 1 k.

149. *Wiesbaden Ferd.*, Dr. Kreuznach und seine Heilquellen. Mainz, 1843. 1 f.
150. *Winke* für Reisende 1854. 1 f.
151. *Wolf Heinrich*. Die Stadt Oedenburg und ihre Umgebung. Wien, 1870. 1 f.
152. *Zimmermann Gustav*. Curort Luhatschowitz in Mähren. Brünn, 1862. 1 f.
153. *Zipser Christ. Andr.*, Dr. Der Badegast zu Sliatsch in Ungarn Neusohl, 1827. 1 f.
154. — Neusohl und seine Umgebung. Ofen, 1842. 1 f.
155. *Zsigmondy Adolph*. Synopsis fontium medicatorum Hungariae. Vindobonae, 1840. 1 f.
156. — *Vilmos*. A Herkules fürdői hévforrásak. Bpest, 1882. 1 f.
157. — Borthermen zu Harkány, auf der Margaretheninsel und zu Lippik und der Borbrunnen zu Alocsúth. Pest, 1873. 1 f.
158. *Zuckert Joh. Fr.* Gesundbrunnen und Bäder Deutschlands. Königsberg, 1776. 1 k.

VIII. Gazdaságtan, erdészeti, ipar és kereskedelem.

1. *Achard Franz Carl*. Die europäische Zuckerfabrikation aus Runkelrübe. Leipzig, 1809. 1 k.
2. *Arenstein Jos.*, Dr. Skizzen über die Zucht der Rinder, Schafe und Schweine in Oesterreich. Wien, 1856. 1 f.
3. *Bickes* System über die Düngung des Samens. Berlin, 1854. 1 f.
4. *Binder Freiherr von Kriegelstein*. Ansichten über die Benützungsart des Waldgrundes. Wien, 1835. 1 f.
5. — Ueber Sinn und Wesen der period. Durchforschungen in den Holzbeständen. Wien, 1834. 1 f.
6. — Ueber die Verbindung des Wald- und Feldbanes. Wien, 1836. 1 f.
7. *Deutsch J.* Der commercielle Werth amerikanischer Canäle. Wien, 1885. 1 f.
8. *Diel Franz*. Belehrung über den Leinbau und die Flachsbereitung. Brünn, 1842. 1 k.
9. — Taschenbuch zur Bestimmung in Steiermark cultivirten Reben-Sorten Wien. (3 p.) 1 k.
10. *Elsner J. G.* Schlesische Bauern-Monatsschrift. Breslau, 1845. 1 k.

11. *Fichtner J.* Mittheilungen aus dem Gebiete der Feldwirthschaft. Wien, 1863. 1. f.
12. *Funtelmann G. A.* Ueber die Nutzbaumplantagen. Potsdam, 1856. 1 f.
13. *Förster Carl Friedrich.* Vollständige Anweisung zum Gartenbau. Leipzig. 1 k.
14. *Frankenstein Carl v.* Innerösterreichisches Industrie- und Gewerbeblatt. Grätz, 1840/2. 3 k.
15. *Furst Carl.* Versuch über den Weinbau und Weinhandel der Oedenburger Gespannschaft in Ungarn. Oedenburg, 1887. 1 f.
- 15.a *Gagsteiger Ritter v.* Die Handelsverhältnisse Persiens. Wien, 1862. 1 f.
16. *Graf Leop. und Fr. Müller.* Bericht über eine Bereisung der ung. Gestüte, Schäfereien und landwirthschaftl. Anstalten. Wien 1849. 1 f.
17. *Graszmann.* Neue Berliner Beiträge zur Landwirthschaftswissenschaft. Berlin, 1792. 8 k.
18. *Hammerschmidt C., Dr.* Allgem. österreich Zeitschrift für den Landwirth, Forstmann und Gärtner. Wien, 1838. 1. k.
- 18a *Handelspolit.* Flugblätter. Reichenberg, 1864. 2 f.
19. *Holdhaus C. Dr.* Ueber die Entwicklung der Seidenzucht in nördlicheren Ländern. Wien, 1864. 1 k.
20. *Holub E., Dr.* Die nationalökonomische Bedeutung der Afrikaforschung. Wien, 1881. 1 f
- 20a *Höfken G., Dr.* „Ausztria“. Wochenschrift für Volkswirthschaft. Wien, 1860. 1 k.
21. *Karafiát G., Dr.* Landwirthschaftl. Mittheilungen. Pest, 1856 7. 10 f.
22. *Kerpely Antal.* Magyarország vasipara. Bpest, 1885. 1 f.
23. *Kesselbauer K. V.* Észrevételek a tokaji borokról és borkereskedésről. Kassa, 1835. (m. n.) 2 f.
24. *Lauza de Casalanza F., Dr.* Il progresso industriale agronomico del secolo applicato ai bisogni patri. Trieste, 1870. 1 k.
25. *Liebbald Jul., Dr.* Ratio studiosum in theoretico practico scientiarum et artium snratium conservatorio Georgicon. Viennae, 1824. 1. k.
26. *Ludwig Rud.* Versuch einer Statistik des Grossherzogthums Hessen auf Grundlage der Bodenbeschaffenheit. Darmstadt, 1868. 1 f.
27. *Mittheilungen* über zweckmässigste Wahl, Bereitung und Verwendung des Düngers. Brünn, 1835. 1 k.
28. *Morócz Istv.* Jegyzéke a magy. gazdasági egyesület köz-

telkén 1857. é. rendezett által. gazd. kiállitás tárgyában.
Pest, 1857. 1 f.

29. *Moser Wilh. Gottfried.* Forst-Archiv. I—XVI. Ulm, 1788—1795. 16 k.
30. *Nebbion C. H.* Das Aufhelfungs Futter- und Weidebuch für Landwirthe. Leipzig, 1835. 1 k.
31. — Die Einrichtungskunst der Landgüter. Prag, 1831. 3 k.
32. *O. P. C.* Einige Worte über die nützlichsten und dringendsten Land- und Wasser-Strassen in Ungarn zur Erleichterung der Ausfuhr. Wien, 1843. 1 f.
33. *Pák Diencs.* Vadásztudomány. Buda, 1829. 2 f.
34. *Pest-Ofuer* Handels- und Gewerbekammer. Statist. Arbeiten. Pest. 1856 2 f.
35. *Plucár Ernst*, Dr. Der Fischplatz zu Triest. Triest, 1846. 1 f.
36. *Podzatzky-Toussern C.* Freiherr von. Verhältnisse des österreichischen Grundbesitzers. Wien, 1857. 1 f.
37. *Reden F. W. Freiherr von.* Der Boden und seine Bedeutung in Oesterreich. Wien, 1857. 1 k.
38. *Revoltella P.* Oesterreichs Betheiligung am Welthandel. Triest, 1863. 1 f.
39. *Schober Hugo*, Dr. Landwirthsch. Zeitschrift. Leipzig, 1848/9. 2 k.
40. *Schöffl Josef.* Der Saazer Hopfenbau. Verlag. 1863. 1 f.
41. *Senoner Adolph von.* Piante utili all'agricoltura ed alle arti catalogo. Vienna, 1858. 1 f.
42. *Siebek Rud.* Die bildende Gartenkunst m. 20 color. Tafeln. Leipzig, 1851. 10 f.
43. *Sinclair Joh.* Grundgesetze des Ackerbaues. Wien, 1819. 1 k.
44. *Stahl Joh. Friedrich.* Allgem. ökonomisches Forst-Magazin. Frankfurt und Leipzig. 1763/8. 12. k.
45. *Steer Márton.* Selyemtenyésztés. Pest, 1846. (5 p.) 1 f.
46. *Thacr Albrecht.* Einleitung zur Kenntniss der englischen Landwirthschaft. Hannover, 1801. 3 k.
47. *Triester* Handels- und Gewerbekammer. Der Freihafen von Triest. Triest, 1863. 1 k.
48. *Villa Aut.* Intorno alla Malattia dell viti Milano, 1855. 1 f.
49. *Wick Friedr. Georg.* Deutsche Gewerbezeitung. Berlin, 1856. (füzetekben) 6 k.
50. *Wise Heinrich.* Zeitschrift für und über Oesterreichs Industrie und Handel. Wien, 1839/40. 3 k.
51. *Wittmann-Denglar A. von.* Beiträge zur Beantwortung der Frage: „Wie soll man Güterverwaltungen beurtheilen?“ Ung. Altenburg, 1842. 1 f.
52. *Wulffen Carl von.* Ueber den Anbau der weissen Lupine im nördlichen Deutschland. Magdeburg, 1828. 1 f.

IX. Vegyes tartalmú könyvek.

1. *Abhandlungen* zur Naturgeschichte, Physik und Oekonomie. Leipzig, 1779. 2 k
2. *Adressenbuch* der kgl. Freistadt Pest, 1815. 1 k.
3. *André Christ Carl*. „Hesperus“, ein Nationalblatt für gebildete Leser. Prag, 1812/21. 12 k.
4. *Anweisung*, wie jede Hausfrau sich den Zucker selbst bereiten kann. Freiburg, 1837. 1 f.
5. *Baader Franz*. Beiträge zur dynamischen Philosophie. Berlin, 1809. 1 k.
6. — *Fermenta cognitionis*. Berlin, 1822/23. 2 f.
7. — *Sätze aus der Bildungs- oder Begründungslehre des Lebens*. Berlin, 1820. 1 f.
8. — *Ueber das durch die französ. Revolution herbeigeführte Bedürfniss einer Verbindung der Religion mit der Politik*. Nürnberg, 1815. 1 f.
9. — *Ueber die Extase, oder das Verzücktsein der magnetischen Schlafredner*. Leipzig, 1817. 2 f.
10. — *Vorlesungen über religiöse Philosophie*. München, 1827. 1 f.
11. *Balogh Endre*. Az iszákosak reszketeg félrebeszédéséről. Pest. 1. f.
12. *Baltzer Eduard*. Vegetarianisches Kochbuch. Nordhansen, 1870. 1 f.
13. *Bárány Ágost*. Temesvármegye emléke. N.-Beckskerek, 1848. 1 k.
14. *Batizfalvy Sámuel és Rózsay József*. A magy. orvosok és természetvizsgálók Rimaszombaton 1867. évben tartott XII. nagy gyűlésének munkálatai. Pest, 1868. 1 k.
15. *Beck Christ. Daniel*. Allgem. Repertorium der neuesten in- und ausländischen Literatur von einer Gesellschaft Gelehrter. Leipzig, 1821/3. 74 f.
16. *Beneke F. W.* Ernährungslehre des gesunden Menschen. Cassel, 1878. 1 f.
17. *Beobachtungen und Entdeckungen aus der Naturkunde von der Gesellschaft der naturforschenden Freunde zu Berlin*. Berlin, 1787/9. 3 k.
18. *Berendt C. Hermann*. Analytical Alphabet for the Mexicanet Central American Languages. New York, 1869. 1 f.
19. *Berényi Joh. Graf*. Geschichte der mächtigsten und einstens auserwählten Volkes Israel. Pressburg, 1860. 1 f.
20. *Bericht über die Haidingerfeier am 5./11. 1865*. Wien 1865. 1. f.
21. *Beyträge zu verschiedenen Wissenschaften*. Von einigen österreich. Gelehrten. Wien, 1775. 1 k.

22. *Biermann G.* Otokars II. Stellung zur römischen Curie und zum Reiche. Teschen, 1857. 1 f.
23. *Birchow R.* und *Fr. von Holtzendorff.* Sammlung gemeinverständlichen wissenschaftl. Vorträge. Berlin, 1866/86. 21 k.
24. *Bischof Th. L. W.,* Dr. Ueber die Brauchbarkeit des Recrutirungs-Geschäftes. München, 1867. 1 f.
25. *Bischoff W. G., J. R. Blum, H. G. Bronn, K. C. v. Leonhard, F. S. Leuckart* und *F. S. Voigt.* Naturgeschichte der drei Reiche. Stuttgart, 1833/43. 12. k.
26. *Blasius Wilh.,* Dr. Die Neuauftellung des naturhistorischen Museums zu Braunschweig 1879. 1 f.
27. *Boeck August.* Gesammelte Kleine Schriften. Leipzig 1858. 1. k.
28. *Bóka János.* Magyar játékszini zsebkönyvecske. Pest, 1823. 1 f.
29. *Born Ign. von.* Abhandlungen einer Privatgesellschaft in Böhmen zur Aufnahme der Mathematik, Geschichte und Naturgeschichte. Prag, 1775/7. 3 k.
30. *Brassai Samu és Szöcs József.* A magyar orvosok és természetvizsgálók Kolozsvárott tartott V. nagy gyűlésének munkálatai. Kolozsvár, 1845. 1 k.
31. — Nemcsak az anyag halhatatlan. Kolozsvár, 1865. (t. p.) 1 f.
32. *Breuer Armin,* Dr. Helyrajzi emlékmű, — a magy. orvosok és természetvizsgálók Búziás-Temesvárott 1886. é. tartott XXIII. vándorgyűlésére. (2 p.) Temesvár, 1886. 1 k.
33. *Brockhaus.* Allgem. Bibliographie. Leipzig, 1856. 1 k.
34. — Das Pfennig-Magazin. Leipzig. 1838. 1 k.
35. *Bruner H. M.,* Dr. Sanitätliche Bedenken gegen die Lagerung von Leichenäckern in der Nähe der Städte. Erlangen, 1863, 1 f.
36. *Bugát Pál és Flor F.* A magy. orvosok és természetvizsgálók Besztercebányán tartott III. nagy gyűlésének munkálatai. (Magy. és ném. nyelv.) Pest, 1843. 1 k.
37. — A magy. orvosok és természetvizsgálók Pesten tartott II. nagy gyűlésének munkálatai. Pest. 1842. 1 k.
38. *Buvry L.,* Dr. Zeitschrift für Akklimatisation. Berlin, 1866. 4 f.
39. *Castelli J. F.* Wohlgemeinte Worte an Österreichs Landvolk über die Cholera morbus. Wien, 1831. 1 f.
40. *Central-Anzeiger* für Freunde der Literatur. Leipzig, 1858. 1 k.
41. *Chematismus* cleri dioecesis nitriensis pro anno 1854, Nitriæ. 1 k.
42. *Christ Jos. et G. Jahn.* Catalogus in 4 sectiones divisus rerum naturalium in museo exstantium. Milano, 1832, 1 k.

43. *Cobbett William*. Geschichte der protestantischen Reform. in England und Irland. Aschaffenburg, 1833 2 k.
44. *Csallóköz vizmentesitése 1854/64*. Bécs, 1865.
45. *Danko Jos*. Theses ex uivversa theologia. Vindobonae, 1853. 1 f.
46. *Dánkowszky Greg*. Hungariae gentis avitum cognomen, origo genuina, sedesquae priscae ducentibus graecis scriptoribus coaevis. Posonii, 1825. 1 f.
47. *Dobner Joh*. Anleitung zum Gebrauche der k. k. priv. gläsernen Berechnungs-Ab- und Auftragsapparate. Malaczka, 1842. 1 f.
48. *Döbner Eduard*, Dr. Naturhist. Atlas zum Schulgebrauch. Augsburg, 1840. 1 f.
49. *Döllinger Joh. von*. Kirche und Kirchen, Papstthum und Kirchenstaat. München, 1861. 1 k.
50. *Drechsler Adolph*, Dr. Die Philosophie im Cyclus der Naturwissenschaften. Dresden, 1863. 1 f.
51. *Drummann W*. Grundriss der Cultur-Geschichte. Königsberg, 1847. 1 k.
52. *Dumeril A. M. C*. Allgem. Naturgeschichte. Erfurt, 1806. 1 k.
53. *Ehrlich Joh. N*. Grundzüge der christl. Religionswissenschaft. Krems, 1850. 1 f
54. — Über das christliche Princip der Gesellschaft. Prag, 1856. 1. k.
55. *Ennemoser Jos*. Dr. Ursprung und das Wesen der menschlichen Seele und über die Beseelung des Kindes. Stuttgart, 1851. 1 k.
56. *Epigrammatum delectus*. Londoni, 1689. 1 k.
57. *Erlenmeyer A.*, Dr. Die Gehirnatrophie der Erwachsenen. Neuwied, 1857. 1 f.
58. *Ersch G. S. und F. G. Gruber*. Encyclopedie der Wissenschaften und Künste. Leipzig, 1818/23. 9 k.
59. (*Eschenmayer C. A. von*. Versuch die scheinbare Magie des thier. Magnetismus aus physiolog. Gesetzen zu erklären. Wien, 1816. 1 f.)
60. *Esmarch F.*, Dr. Die erste Hilfe bei Verletzungen. Hannover, 1875. 1 f.
61. *Faber Antonius*. Anthologica seu fascis poëmatum. Posonii, 1843. 1 f.
62. *Farkas Elek és Kövy István*. Legújabb házi titoknok. Pest, 1844. 1 k.
63. *Fennel J.* Fennel J. Entthronung Ludwigs des XVI., oder Paris in Sommer 1792. Berlin, 1792. 1 k.
64. *Feuerlöschordnung* für die kgl. Freistadt Pressburg. Pressburg, 1804. 1 f.
65. *Fiquelmont C. L.*, Grf. Zum künftigen Frieden. Wien, 1856. 1 f.

66. *Frantz C.* Die Quelle alles Uebels. Betrachtungen über die preussische Verfassungskrisis. Stuttgart, 1863. 1 k.
67. *Frauenfeld G.* Ritter von. Die Grundlagen des Vogelschutzgesetzes. Wien, 1871. 1 f.
68. *Frohschammer J.*, Dr. Ueber die Freiheit der Wissenschaft. München, 1861. 1 f.
69. *Funke P. C.* Neuer Real-Lexicon. Wien und Prag, 1805. 5 k.
70. *Gedenkbuch* des III. internationalen Congresses für Statistik. Wien, 1857. 1 f.
71. *Gergely Lajos.* Magyar helyesírás. Kolozsvár, 1871. 1. k.
72. *Giebl C.* und *Hlinz.* Zeitschrift für die gesammten Naturwissenschaften. Berlin, 1858/75. 35. k.
73. *Girtanner Christoph.* Politische Annalen. Berlin, 1793/4. 8. k.
74. *Glatter C.*, Dr. Ueber die Sanitätsverhältnisse des Pest-Pilischer Komitats im Jahre 1855/56. Pest, 1858. 1 f.
75. — Ueber die Lebens-Chancen der Israeliten gegenüber der christl. Confessionen. Wetzlar, 1856. 1 f.
76. *Göthens J. IV.* Schriften. Carlsruhe 1780. 1 k.
77. *Gräfe Carl Ferd.* Die Kunst, sich von Ansteckung bei Epidemien zu sichern. Wien, 1814. 1 f.
78. *Gruithuisen Fr. P.* Von der Beschaffenheit des Sinnlichen. München, 1811. 1 k.
79. *György Keresztél.* A természeti testeknek lépcsőnkénti kifejlődéséről. Pest, 1836. 1 f.
80. *Hacquet.* Neueste physikal. politische Reisen in den Jahren 1788—1789 durch die nördlichen Karpathen. Nürnberg, 1790. 2 k.
81. *Haidinger Wilh.* Naturwissenschaftliche Abhandlungen. Wien, 1847/50. 4 k.
82. *Halász Géza.* A magy. orvosok és természetvizsgálók. Kassa-Eperjesen tartott VII. nagy gyűlésének munkálatai. Pest, 1847. (2 p.) 1 k.
83. — A magy. orvosok és természetvizsgálók Sopronban tartott VIII. n. gyűlésének munkálatai. Pest, 1863. 1 k.
84. *Hartmann Carl*, Dr. Der Geist des Menschen. Wien, 1853. 1 k.
85. *Hauer, Ritter von Fr.* Das Buch-Denkmal. Wien, 1858. 1 f.
86. *Haupt Moriz.* Zu Endlichers und Hoffmanns Ausgabe der Wiener althochdeutschen Fragmente. Wien, 1834. 1 f.
87. *Hermann Otto.* Urgeschichtliche Spuren in den Geräthen der ungar. volksthümlichen Fischerei. Bpest, 1885. 1 f.
88. *Hiller Ph. J.* Uebersichtstabellen der deutschen und lateinischen Formen- und Satzlehre. Würzburg, 1852. 1 k.

89. *Hirschler Ign.*, Dr. Denkrede auf Dr. Joh. Bókay. Bpest, 1885. 1 f.
90. *Hoffmann'sche* Verlag Buchhandlung. Das illustrierte Buch der Welt. Stuttgart, 1842/67. 20 k.
91. *Holub E.*, Oesterreichisch ungar. Afrika-Expedition, Generalausweis der bis zum Aug. 1881. eingelangten Beiträge. Wien, 1881. (ném. és tót p.) 1 f.
92. *Hölbing Miksa.* A magy. orvosok és természetvizsgálók Pécssett tartott VI. nagy gyűlésének munkálatai. Pécs, 1848. 1 k.
93. *Hurtel Joh. Michael.* Grundlehren der deutschen Sprache. Wien. 1830. 1 k.
94. *Jahresprogramm* der Oberrealschule der kgl. Freistadt Pressburg.
95. *Jankovich Ant.*, Dr. Pesth und Ofen mit ihren Einwohnern. Ofen, 1838. 1 k.
96. *Faussen L. J.*, Dr. Bedenken gegen die Echtheit der römischen Inschriften zu Nennig. Trier, 1863. 1 f.
97. *Jurende's* vaterländischer Pilger im Kaiserstaate Österreich. Brünn. 1829/34. 4 k.
98. *Kállai Ferencz.* A magyar nemzetiségéről. Pest, 1836. 1 f.
99. *Kanka Karl*, Dr. Worte der Erinnerung an Ferd. Steltzer. Pressburg, 1882. (t, p.) 1 f.
100. — és *Rómer Flóris.* A magy. orvosok és természetvizsgálók 1865. é. Pozsonyban tartott XI. nagy gyűlésének munkálatai. Pozsony. 1866. 1 k.
101. *Katalog* der Industrie-, Kunst- und archäolog. Ausstellung in Pressburg. Pressburg, 1865. 1 f.
102. *Kátai Gábor és Montedégói Albert Fer.* A magy. orvosok és természetvizsgálók 1868. é. Egerben tartott XIII. nagy gyűlésének munkálatai. Eger. 1869 1 k.
103. *Kayszler A. B.* Über die Natur und Bestimmung des menschlichen Geistes. Berlin, 1804. 1 k
104. *Kerékgyártó Árpád.* Magyarország történetének kézikönyve. Pest. 1869/70. 3 k.
105. *Király Paulus Jos.* Epigrammata nova. Vindobonae, 1843. 1 k.
106. *Kitüntetések* a magyar mezőgazdaság ipar, művészet és tudomány számára az 1873-i bécsi világkiállításon. Budapest, 1874. 1 k.
107. *Klein Michael.* Sammlung merkwürdiger Naturseltenheiten Ungarns. Pressburg, 1778. 1 k.
108. *Knauer Friedrich*, Dr. Der Naturhistoriker. Wien, 1882. 3 f.
109. *Knöpfler Guil.*, Dr. Influxus musicae in corpus et animum. Vindobonae, 1840. 1 f.
110. *Kossuth Ludwig.* Meine Schriften aus der Emigration. Pressburg Leipzig. 1880/2. 3 k.

111. *Körner Friedr.* Der Mensch und die Natur. Leipzig, 1853. 1 k.
112. *Kritik* des Gottesbegriffs; Gott und seine Schöpfung; der natürliche Weg des Menschen zu Gott. Nördlingen, 1856/8. 3 k.
113. *Krönig*, Prof. Das Dasein Gottes. Berlin. 1874. 1 k.
114. *Krusenstern Alex.* L'instruction publique en Russie. Varsovie, 1837. 1 f.
115. *Krüger F. J.* Geschichte der Urwelt in Umrissen. Leipzig, 1822. 2 k.
116. *Krünitz.* Real-Encyclopädie. 147 k.
117. *Kubinyi Franz.* Johann S. Petényi's Biographie. Pest, 1865. 1 f.
118. *Kuncze Leo Ferd.* Repertorium zur Monatsschrift: Natur und Offenbarung. Raab. 1873. 1.
119. *Kunike F. A.*, Dr. Pantheon. Eine Sammlung von Bildnissen berühmter Männer. Wien. 1 f.
120. *Lamennais F.* Grundriss einer Philosophie. Paris-Leipzig. 1841. 2 k.
121. *Lanza Franc.*, Dr. Dell'antico palazzo di Diocleziano in Spalato. Trieste, 1855. 1 f.
122. *Lasaulx Ernst.* Des Sokrates Leben, Lehre und Tod. München, 1858. 1 k.
123. *Lendvay Benő*, Dr. Huszonöt év Márkusfalva életéből. Elbeszélés. Budapest, 1890. 1 k.
124. *Lenner Gyula.* Német mondattan és irálytan vázlata. Nagyvárad, 1870. 1 k.
125. *Leonhardi*, Freiherr von, Dr. Einige Nachrichten über Dr. Carl Schimpler. Prag, 1855. 1 f.
126. *Leuckart F. S.*, Dr. Allgem. Einleitung in die Naturgeschichte. Stuttgart. 1 k.
127. *Lewis L.*, Dr. Darstellung der Jacototschen Methode. Wien, 1848. 1 f.
128. *Lewy C.*, Dr. Die erste Hilfe bei Verunglückten. Wien, 1874. 1 f.
129. *Liais Em.* Climats Geologie, Faune et Geographie botanique du Brésil. Paris. 1872. 1 k.
130. *Lichtenfels Joh. R.* Einleitung in die Philosophie. Wien, 1850. 1 k.
131. *Liebig Fustus.* Induction und Deduction. München, 1865. 1 f.
132. *Liebleitner Joh.* Aufgabensammlung zum Unterrichte in der deutschen Sprachlehre. Pressburg. 1874. 1 f.
133. *Literaturzeitung*, Wiener allgemeine. Wien, 1814. 12 f.
134. *Manschgo Leop.* Wie werden unsere Normal- und Gymnasialschulen wesentlich besser? Frankfurt a/M., 1850. 1 f.
135. *Manuale* in usum moderatorum unionum christianae temperentiae Viennae, 1850. 1 f.

136. *Márton József*. Német-magyar-deák lexikon. Bécs, 1823. 2 k.
137. *Mennais*. Abbé. Worte des Glauben, aus dem Französ. übersetzt von L. Borne. Paris, 1834. 1 f.
138. *Mocsy Mihály*. A természetndományok nagy jelentősége a két magyar testvérhaza anyagi és szellemi boldogsága kifejlődésére. Pest, 1846 (t. p.) 1 f.
139. *Monteregio Malfatti Joh.*, Dr. Anarchie und Hierarchie des Wissens. Leipzig, 1845. 1 k
140. *Nagy József* und *Ad. Laug*. Der Naturfreund Ungarns. Neutra, 1856/7. 1 k.
141. *Nägeli Carl*, Dr. Entstehung und Begriff der natrhist. Art. München, 1865 1 f.
142. *Nemes-Bikki Felix M.* Historico-critica biosophiae disquisitio Lipsiae, 1818. 1 k.
143. *Niemecsky Daniel*. Fragmente zur Naturgeschichte. Wien, 1807. 1 k.
144. *Noack Ludwig*, Dr. Das Mysterium des Christenthums. Leipzig, 1850. 1 f.
145. *Oken*. Allgemeine Naturgeschichte. Stuttgart, 1839/42.
146. — „Iris“, encyclop Zeitung. Jena, 1818/23 és 1833/4.
147. — Lehrbuch der Natrphilosophie. Jena, 1810/11.
148. — Über das Universnm, als Fortsetzung des Sonnensystems. Jena, 1808. 1 f.
149. *Opitz Max. Philipp*. Beiträge zur Naturgeschichte. Naturalientausch. Prag, 1823/7. 2.
150. *Pávay Vajna Gábor*. Dr. Pozsony és a harmadik egyetem. Pozsony, 1884. 1 f.
151. *Pest*. Egy tiszaháti magyar őszinte megjegyzései. Lipse, 1846. 1 f.
152. *Petőcz Michael*, Dr. Die Welt ans Seelen. Ofen, 1833. 1 k.
153. — Ansicht der Welt. Leipzig, 1838. 1 k.
154. *Phrasologia*. Latin-magyar-német-tót szótár. 1822. 1 k.
155. *Pirmez Octave*. Jours de solitnde. Paris, 1883. 1 k.
156. *Pressburger* Wegweiser für das Jahr 1863. Pressbnrg, 1862. 1 k.
157. *Procházka J.*, Dr. und M. Pablasek. Lehrbuch der dentschen Sprache. Wien, 1852. 1 k.
158. *Programm* der Schnlanstalt zu Oberschützen.
159. *Programm* des k. k. kath Gymnasiums zu Pressburg.
160. *Rad C. F.* Sind Freihäfen in Österreich noch zeitgemäss? Wien, 1863. 1 k.
161. *Rath G., von*. Naturwissensch. Studien. Erinnerung an die Pariser Weltausstellung, 1878. Bonn, 1879. 1 k.
162. *Reclam Karl*, Dr. „Kosmos“, Zeitschrift für angewandte Naturwissenschaften. Leipzig, 1857. 1 k.
163. *Rehlingen Anton*. Die Bewahrschule für kleine Kinder. Wien, 1832. 1 f.

164. *Roeder Martin*. Maria Magdalena. Mysterium. 1 f.
165. *Roskoff Gust. Georg*, Dr. Die hebräischen Alterthümer in Briefen. Wien, 1857. 1 k.
166. *Roszmászler C. A.* Aus der Heimath. Naturwissensch. Volksblatt. Glogau, 1860/5. 5 k.
167. *Rotteck Carl*, Dr. Allgem. Weltgeschichte. Stuttgart, 1841. 4 k.
168. — Geschichte der neuesten Zeit. (1815—1840.) Stuttgart, 1845. 1 k.
169. *Ruperti J. O.* Das Probiren in soweit diese Wissenschaft zu dem Münzwesen gehöret. Braunschweig, 1765. 1 k.
170. *Sasku Károly*. Neveléstan. Kecskemét, 1862. 1 k.
171. *Schedius Lud.* De notione atque indole organismi. Budaë, 1830. 1 f.
172. — Zeitschrift von und für Ungarn. Pesth. 1802/4. 30 f.
173. *Scheiblein G.* Der Katholik; eine religiöse Zeitschrift. Strassburg, 1824. 1 f.
174. *Schelling Friedr.* Wilh. Joseph. Sämmtliche Werke. Stuttgart 1856. 1 k.
175. — *Karl*, Dr. Über das Leben und seine Erscheinung. Landshut, 1806. 1 k.
176. *Schelver Franz Joseph*. Von den sieben Formen des Lebens. Frankfurt a/M. 1817. 1 k.
177. *Schevrlay Matthias*. Poetica. Schemnicii, 1822. 1 k.
178. *Schinko Daniel Friedrich*. Das kirchlich religiöse Leben. Wien, 1850. 1 k.
179. *Schlegel Friedrich*. Philosophie des Lebens. Wien. 1828. 1 k.
180. *Schlemmer Anton*. Beitrag zur Kenntniss des feineren Baues der Brunner'schen Drüsen. Wien, 1869. 1 f.
181. *Schmidl Michael*. Literarischer Anzeiger. Wien, 1821/3. 7 k.
182. *Schopenhauer Arthur's* Werke. Leipzig. 1 k.
183. *Schreberio Dan. Christ. J.* Caroli a Linné materia medica per regna tria naturae. Vindobonae. 1772. 1 k.
184. *Schröer Tobias*. De studio antiquitatis. Posonii, 1839. 1 f.
185. *Schubert H. G.*, Dr. Die Symbolik des Traumes. Bamberg, 1821. 1 k.
186. *Schwartner Martin*. Statistik des Königreichs Ungarn. Ofen, 1809/11. 1 k.
187. *Schwingeuschlögl Rezsö*, Dr. Az osztrák-magyar első általános tiszttviselő-egylet alapításának története, fejlődéseés működése fennállásának első 25 évében (1865/90.) Bpest, 1890.
188. *Scopali Joannis Antonii* introductio ad historiam naturalem. Pragaë, 1777. 1 k.
189. *Scott Walter*. Leben Napoleon Bonaparte's. Grätz, 1828. 1 k.
190. *Senoner Adolph*. Kurze Übersicht der Leistungen und Bestrebungen zur Verbreitung naturwiss. Kenntnisse im österr. Kaiserstaate. Moskau, 1856. 1 f.

191. *Soltész A.* Methodus unioes christianae temperantiae adunandi, adunatus moderandi ac promovendi. Viennae, 1850. 1 f.
192. *Speck*, Dr. Untersuchungen über die Wirkung des veränderten Luftdrucks auf den Athemprozess. Cassel, 1878. 1 f.
193. *Stamm Fernand*, Dr. Die neuesten Erfindungen. Illustr. Wochenschrift. Wien, 1857. 1 k.
194. *Statistische* Nachweisungen über das Trenchiner Comitatus. Pressburg, 1877. 1 k.
195. *Steffens H.* Grundzüge der philosophischen Naturwissenschaft. Berlin, 1806. 1 k.
196. *Strahl Adolph.* „Nisida“. Drama. Kézirat. 1 k.
197. *Szabó József.* A magyar orvosok és természetvizsgálók Pesten tartott IX. nagy gyűlésének munkálatai. Pest, 1864. 1 k.
198. — A magy. orvosok és természetvizsgálók Maros-Vásárhelyt tartott X. nagy gyűlésének munkálatai. Pest, 1865. (3 p.) 1 k.
199. *Szilésy Sámuel.* Népszerű tanácsadó a titkos betegségekben. Pest, 1848. 1 f.
200. *Szirmay Ant.* Notitia historica, politica, oeconomica montium et locorum viniferorum comitatus Zempleniensis. Cassoviae 1798. 1 f.
201. — Notitia topographica, politica inelyti comitatus Zempleniensis. Budae, 1803. 1 f.
202. *Szontagh A.*, Dr. Über die Bedingung der Grösse der Arbeitskraft mit Berücksichtigung einiger Hausthiere. Pressburg, 1859. (t. p.) 1 f.
203. *Tabulae* numismatae pro catalogo numorum Hungariae ac Transilvaniae instituti nationalis Széchényiani.
204. *Tanárky Mihály.* Magyarország természeti ritkaságai Pozsony. 1814. 1 f.
205. *Tenor M.* Essai sur la Geographie, Physique et Botanique du Royaume de Naples. A Naples. 1827. 1 k.
206. *Thevrewak* Ponóri József. Érzelmek Wolf Antal Tivadar úr tiszteletére. Veszprém, 1851. 1 f.
207. *Thurmer Jos.*, Dr. Versuch die Anhänger Hegel's und Schelling's durch eine vernunftgemässe Offenbarungslehre zu versöhnen. Berlin, 1843. 1 f.
208. *Tormay Karl*, Dr. Bevölkerung der Städte Buda-Pest und ihre Bewegung im Jahre 1854/5. Pest, 1857. 1 f.
209. *Tóth Kaspar.* Vertheidigung der Ungarn gegen Prof Dr. Joh. Sepp's Angriffe. Pressburg. 1884. 1 k.
210. *Töpler Károly.* Hippokrates aphorismusai. Sopron, 1847. 1 f.
211. *Troxler Ignaz Paul.* Elemente der Biosophie. Leipzig. 1808. 1 k.

12. *Ule Otto*, Dr. und Dr. *K. Müller*. Die Natur. Zeitung zur Verbreitung naturwissenschaftlicher Kenntnisse. Halle, 1857. 1 k.
13. *Utasítás* nemorvosok számára a tetszholtak életrehozása valamint a rögtöni életveszélyeknél szükséges legelső teendőkre nézve. Pozsony, 1858. 1 f.
14. *Vass József*. Erdély a Rómaiak alatt. Kolozsvár, 1863. 1 f.
15. *Vercby Soma*. Magyar mágnások albuma. Pest, 1860/1. 1 f.
16. *Vernalaken Theodor*. Erstes Sprach- und Lesebuch. Wien, 1851. 1 k.
17. *Vernay Const.* Rudimentum physiographiae Moldaviae. Buda. 1836. 1 f.
18. *Verzeichniss* neuer Bücher, die von 1818 bis 1823 wirklich erschienen sind bei F. C. Heinrich's Buchhändler in Leipzig. Leipzig. 1818/23. 6 k.
19. *Verzeichniss* von ältern und neuern Büchern, welche zu haben sind bei Jacob Mayer in Wien. Wien, 1821. 1 k.
20. *Villa Fratelli*. Notizie intorno al genere Melania memoria malacologica. Milano, 1855. 1 f.
21. *Villaume*. Anfangsgründe zur Erkenntniss der Erde, des Menschen und der Natur. Frankfurt a. M., 1793. 3 k.
22. *Wagner Johann Jakob*. Mathematische Philosophie. Erlangen, 1811. 1 k.
23. *Wagner Lajos*, Dr. A német praepositiók. Pozsony, 1880. 1 f.
24. *Weiller Kajetan*. Der Geist des „ältesten Katholicismus. Sulzbach, 1824. 1 k.
25. *Wer* ist der angreifende Theil, Österreich oder Frankreich? 1805. 1 f.
26. *Wilderspin S.* Über die frühzeitige Erziehung der Kinder. Wien, 1828. 1 k.
27. *Wilmowszky*. Domecapitular. Die römische Villa zu Nennig. Ihre Inschriften. Trier, 1868. 1 f.
28. *Wolffen Christian*. Allerhand nützliche Versuche, dadurch zu genauer Erkenntniss der Natur und Kunst der Weg gebahnet wird. Halle. 1745. 1 k.
29. *Wurzbach Constant*. Dr. Carl Haidinger und Wilhelm Haidinger. Lebensskizzen. Wien. 1869. 1 f.
30. *Zimmermann Joh.* Über die Einsamkeit. Troppau. 1786. 1. k.
31. *Zipsér H. C.*, Dr. Franz I., Kaiser von Österreich. Stuttgart, 1836. 1 k.
32. — III. Versammlung ung. Ärzte und Naturforscher am 4. Aug. 1842. Neusohl, 1846. 1 k.
33. *Zsebszótár*, magyar-német. Buda, 1838. 1 k.

X. Folyóiratok.

1. *Altenburg*. Mittheilungen der naturforschenden Gesellschaft des Osterlandes. Bd. XV.—XIX 1860/9. 10.
" N. Folge. Bd. I—V. 1880/92. 5.
Catalog d. Bibliothek d. naturf. Ges. d. Osterl. 1884. 1.
Verzeichn. d. Mitglieder d. " " " " 1892. 1.
2. *Amsterdam*. Koninklyk Akademie van Wetenschappen te Amsterdam Verslagen en Mededeelingen. Reeks I—III. Deel 9. 1853/92. 46.
Nam En Zaakregister op de Versl. en Med. d. Kon. Akad. v. Wet. (II. Reeks.) 1884. 1.
Register op de Versl. en. Meded. d. kon. Akad. v. Wet. (III. R.) 1893. 1.
Jaarboek van de kon. Akad v. Wet. 1857/94. 37.
Processen-Verbal van de gewone Vergraderingen. Afdeeling Naturkunde. 1868/84. 19.
Catalogus van de Bockerii d. kon. Akademie 1857. 1866. 3.
Verhandelingen d. kon. Akademie v. Weten. Seet I. Deel I—II., Seet. II. Deel I—III. 1892/4. 5. f.
Verslagen der Zittingen van de Wis-en Naturkundige Afdeeling d. kon. Akad. v. Wetenseh. 1892.4. 3.
3. *Annaberg*. Jahresbericht d. Annaberg-Buchholzer Vereins für Naturkunde Bd. I, VI—IX. 1865/7. 5. 1879/94. 5.
4. *Augsburg*. Berichte des naturhist. Vereins in Augsburg. 1849/94. 23.
5. *Aussig*. Bericht d. naturw. Vereins in Aussig. I. 1876/93. 2.
Mittheilungen d. " " " " 1877. 1.
6. *Bamberg*. Berichte der naturforschenden Gesellschaft in Bamberg. Bd. I—XV. 1852/80. 14.
7. *Basel*. Verhandlungen der naturf. Gesellschaft in Basel. Bd. I—XI. 1. 1854/95. 11.
Festrede, Festschrift, herausgegeben v. d. ntf. G. i. Basel. 1867. 2.
8. *Batavia*. Kon. natuurkundige Vereeniging in nederladsch Indie. Deel XXI—LIII. 1854/93. 33.
Catalogus der Bibliothek van de kon. naturk. Vereen i. n. J. 1884. 1.
Maps and Colored Section. Report of State Geologist of Indiana. 1869. 1.
9. *Bergen*. Bergens Museums Aarsberetning. 1886/91. 3.
10. *Berlin*. Monatsberichte (Sitzungsberichte) der kön. preuss. Akademie d. Wissenschaften zu Berlin. 1856/95. 40.
Sachregister für die Monats-(Sitzungs-)Berichte d. k. preuss. Akad. d. Wissensch. 1

Verzeichniss der Abhandlungen d. kön. preuss. Akad. d. Wissenschaften. 1710—1870. 2., 1822/72. 2.

Zeitschrift der deutschen geologischen Gesellschaft. Bd. VII—XLVI. 1854/94. 40.

Register zu der Zeitschrift der deutschen geologischen Gesellschaft. 1869/88. 2.

Katalog d. Bibliothek d. deutsch. geol. Ges. 1887. 1.

Die Fortschritte der Physik, dargestellt von der physik. Gesellschaft zu Berlin. Jahrg. XI—XIV. 1855/8. 8.

Verhandlungen des botanischen Vereins für die Provinz Brandenburg und die angrenz. Länder. Jahrg. 3—35. 1861/94. 27.

Register über die Verhandlungen des botan. Vereins der Provinz Brandenburg. 1859/88. 1.

Übersicht der bei dem meteorol. Institute zu Berlin gesammelten Ergebnisse der Wetterbeobachtungen. 1855/60.

Mittheilungen des deutschen und österreichischen Alpenvereines. 1892/3. 2.

11. *Bern*. Mittheilungen der naturforsch. Gesellschaft in Bern. 1849/95. 52.

„ *Bern*. (*Aarau, Altdorf*) Verhandlungen der allgem. schweizerischen Gesellschaft für die gesammten Naturwissenschaften bei ihren Wanderversammlungen. 9, 11, 13, 16, 17, 19—28, 30—59, 61—77. Versammlungen. 1823/94. 63.

12. *Bistritz*. Jahresbericht der Gewerbeschule zu Bistritz in Siebenbürgen. VI—XII. 1880/6. 6.

13. *Bologna*. Rendiconto delle session dell' Accademia delle scienze dell' Istituto di Bologna. Fasc. I—VII. 1860/7. 10.

Memorie della R. Accademia delle scienze dell' Istituto di Bologna. Serie V. (Tomo 1—3) 1892/3. 3.

14. *Bonn*. Verhandlungen des naturhist. Vereins der preuss. Rheinlande und Westphalens. Jahrg. XI—LI. 1854/94. 68.

15. *Bordeaux*. Memoires de la société des sciences physiques et naturelles de Bordeaux. 1. Serie: Tome I—X, 2. Serie: Tome I—IV. 1854/82. 31.

16. *Boston*. Memoirs of the Boston Society of Natural History. Volum I—IV. 1868/92. 40.

Proceedings of the Boston Soc. of Nat. History. Vol. XV—XXV. 1872/92. 40.

Journal of Natural History. Vol. VII./N. 1—4. 1859/63. 8

Annual Report of the Trustees of the Museum of Comparative Zoölogy. 1866/76. 7.

- Annal of the Boston Society of Natural History. 1868/9. 1.
- Occasion Papers of the Boston Society of Natural History. II—III. 1875/80. 2.
- Condition and doings of the Boston Society of Nat. Hist. 1865. 2, 1868. 2.
- Proceedings, Memoirs of the Boston Society of Nat. Hist. 1893. 2.
- Constitution and By-Laws of the Boston Society of Nat. Hist. 1855. 1.
- Address delwered on the centennial anniversary of the birth o. Alex v. Humboldt. 1869. 1.
- Jeffries Wyman. Memorial Meeting of the Boston. Soc. of N. Hist. 1874. 1.
17. *Bremen*. Abhandlungen des natnrwiss. Vereins zu Bremen. Bd. I, IV, V, XII, XIII. 1866/95. 17.
- Beilagen zu den Abhandlungen d. natnrw. Vereins zu Bremen. No. 4—6. 1874/7. 3.
18. *Breslau*. Philosoph.-hist. Abhandlungen der schlesischen Gesellschaft. 1861/74. 17.
- Naturw.-medicin. Abhandlungen d. schles. Gesellschaft. 1861/73. 14.
- Jahresberichte der schles. Gesellschaft. 1856/75.
- General-Sachregister (Verzeichniss) der in den Schriften der schles. Gesellschaft von 1804—1876 enthaltenen Aufsätze. 1877. 3.
- Denkschrift zur Feier ihres 50-jährigen Bestehens, herausgegeben von der schles. Gesellschaft für vaterl. Cultur. 1853. 1.
- Verhandlungen der Kais. Leop.-Karol. Akad. der Naturforscher, 1857/8. 2.
- Zeitschrift für Entomologie, herausgegeben von dem Verein für schles. Insektenkunde. Jahrg. I—XV. u. Folge I—XX. 1847/61. 32., 1870/95. 32.
- Entomolog. Miscellen des Vereins f. schles. Insektenkunde. 1874. 1.
19. *Brünn*. Mittheilungen der k. k. mähr. schles. Gesellschaft zur Beförderung des Ackerbanes, der Natur- und Landeskunde. 1851/70. 20.
- Notizen-Blatt der hist.-statist. Section d. k. k. mähr.-schles. Gesellschaft. 1869/70. 2.
- Berichte der meteorolog. Commission des naturfor. Vereins in Brünn. I—XII. 1881/94. 11.
- Verhandlungen d. naturf. Ver. in Brünn. Bd. I—XXXII. 1862/94. 29.
- Jahresheft der natnrw. Section d. k. k. mähr.-schles.

Gesellschaft für Ackerbau, Natur- und Landeskunde.
1858/9. 2.

Geschichte der k. k. mähr.-schles. Gesellschaft. 1870. 1.
Jahresberichte über die Wirksamkeit des Werner-
Vereins. 1855/65. 11.

20. *Bruxelles*. Annales de la Société Entomol. de Belgique.
1857/93. 27.

Compte-Rendu de la Soc. Entom. de Belgique. 1874/9. 5.
XXVe Anniversaire de la Soc. Ent. de Belg. Assemblé.
1880. 1.

Bulletin de l'Académie Royale de Médecine de Belgique.
Série II—IV. 1862/95. 34.

Table alphabétique générale. (1858—1866.) 1867. 1.

Congrès des Sciences Médicinales. 4. Session. 1875. 1.

Bulletins de l'Académie Royal des Sciences, des Lettres
et des Beaux Arts des Belgique. Tom. I—XLV.
1857/78. 45.

Tables générales du Recueil des Bulletins (T. I—XX.)
1867, 1.

Annuaire de l'acad. r. des Sc. des Lettres et des
Beaux-Arts. 1858/78. 21.

Centième Anniversaire de Fondation de l'acad. r. des
Sc. des L. et d. B.-A. Tome I., II. 1871. 2.

Mémoires Couronnés, publiés par l'acad. roy. de Medic.
de Belgique. Tome I—XIV. 1871/95. 14.

Mémoires des Concours, publiés par l'acad. r. de Medic.
de Belg. Tome VIII. 1874/88. 3.

Mémoire sur la température de l'air à Bruxelles par
E. Quetelet. 1867. 2., 1876. 2.

Observations des Phénomènes Périodiques (Acad. r.
de Belg.) 1865/6. 1.

Annales de l'observatoire royal de Bruxelles. 1867/8. 2.

21. *Budapest*. Értekezések a math. tudományok köréből (m. tud.
akad.) I—XV. kötet. 1867/94. 15.

Értekezések a természettudományok köréből (m. tud.
akad.) K. I—XXIII. 1867/94. 23.

A magy. tud. akadémia értesítője. Évf. I—XXVIII.
1867/94. 26.

Magy. akad. értesítő. K. V—VI. 1865/6. 4.

Mathem. és természettud. közlemények. K. IV—XIX.
1868/84. 13.

Emlékbeszédek. (M. tud. akad.) K. I—VIII. 1882/95. 8.

Magy. tud. akadémia évkönyvei. XI., XIII., XVI., XVII.
1864/84. 8 f.

Légtüneti észleletek. (M. t. akad.) K. I—II. 1866/85. 2.

A m. tud. akad. jegyzőkönyve. K. III—IV. 1865/6. 2.

21. *Budapest*. Magy. tud. akadémiai almanach. 1866/95. 28.
A magy. tud. akad. által kiadott könyveknek jegyzéke. 1879. 1.
A kir. magy. természettud. társulat évkönyvei. K. I—IV. 1841/61. 4.
A kir. magy. természettud. társulat közlönye (az évk. folyt.) K. III—VII. 1862/67. 5.
Természettud. közlöny. (Kir. magy. természettud. t.) K. I—XIX. 1869/88. 19.
Névjegyzék és tárgymutató (az évkönyvek és közlönyökhöz). 1841/83. 1884. 1.
A kir. m. természettud. társ. évi jelentése. 1860/6. 7.
" " " " társ. névkönyve és naptára. 1847/8. 2.
" " " " könyveinek címjegyzéke. 1886. 7.
" " " " története. 1868. 3.
Original-Abhandlungen aus den Jahrbüchern des ung. naturwissenschaftlichen Vereins. 1858. 2.
A m. kir. Földtani Intézet évkönyvei. I—XII. k. 1871/95. 12.
A m. kir. Földtani Intézet évi jelentése. 1884/94. 14.
" " " " " kiadványai. 1885/9. 9.
" " " " " könyv- és térképtárának címjegyzéke I., II. 1884. 4., 1889. 4.
A magyarhoni földt. társ. közlönye. K. I—XXIV. 1872/94. 23.
Első jelentés a magyarh. földt. társulatról. (Kovács Gy.) 1852. 1.
A magyarh. földt. társ. értesítője. K. I—III. 1880/2. 3.
" " " " munkálatai. 1856/70. 9.
" " " " 1852/82. évi összes kiadványainak tartalommutatója. 1884. 1.
A budapesti kir. Orvosegylet évkönyvei. 1875/84. 10.
Turisták lapja. 1893/5. 2.
Egészség. 1895. 1.
22. *Buenos Aires*. Boletin de la Academia Nacional de Ciencias en Cordoba. (Republica Argentina.) Tomo VI/1—4. 1884. 1.
23. *Caen*. Bulletin de la Société Linnéenne de Normandie. Ser. III. Vol. 4., Ser. IV. Vol. 2—3. 1879/80. 3. 1887/9. 3.
24. *Cambridge*. Bulletin of the Museum of Comparative Zoölogy, at Harvard College, Cambridge, Mass. Vol. V—XXVIII. 1878/95. 23.
Annual Report of the Curator of the Museum of Comp. Zoölogy. 1877/94. 17.

25. *Cassel*. Berichte des Vereins für Naturkunde zu Cassel. XIII—XXXVII, 1860/91. 24.
Festschrift des Vereins für Naturkunde zu Cassel zur Feier seines 50-jähr. Bestehens. 1886. 1.
26. *Chemnitz*. Berichte der natuw. Gesellschaft zu Chemnitz. Bd. I—XII. 1859/93. 10.
27. *Cherburg*. Mémoires de la Société impériale des sciences naturelles de Ch. Tome XXVIII. 1865/92. 17.
Catalogne de la Bibliothèque de la société imp. des scienc. nat. de Ch. 1870/83. 4.
28. *Christiania*. Om Sneebreen Folgefon af S. A. Sexe. Christ. 1864. 1864. 1.
Geologiske undersøgelser i Bergens Omega af Th. Hiortdahl og M. Irgens. 1862. 1.
Om de Geologiske Forhold paa Kyststrækningen af Nordre Bergenshusamt, af M. Irgens og Th. Hiortdahl. 1864. 1.
Veiviser ved geologiske Excursioner i Christ. Omegnen, af Lector Th. Kjerulf. 1865. 1.
Om Stratifikationens Spor af Th. Kjerulf. 1877. 1.
Maerker efter en Jistid i Omegnen af Hardangerfjorden af S. A. Sexe. 1866. 1.
Le Glacier de Boium en Juillet 1868, par S. A. Sexe. 1869. 1.
Le Névé de Justedahl et ses Glaciers par C. de Seue, publié par les soins du sénat académique par S. A. Sexe. 1870. 1.
Anden Beretning om Ladegaardsoens Hovedgaard af Bestyreren. 1872. 1.
Jaettegryder og Gamle Strandlinier i Taft Klippe af S. A. Sexe. 1874. 1.
Gols Gamle Stavkirke og Hovestuen paa Bygdo Kongsgaard. 1885. 1.
Beskrivelse over Lophogaster Typicus af Dr. M. Sars. 1862. 1.
Norges ferskvandskrebssdyr første afsnit Branchiopoda J. Cladocera Aenopoda af G. Ossian Sars. 1865. 1.
On some remarkable forms of Animal Life from the Great Deepsoff the Norwegian Coast. Dr. M. Sars. I., II. 1872/5. 2.
Omde i Norge forkommende Fossile Dyrelevninger fra Quartaer perioden, af Dr. M. Sars. 1865. 1.
Carcinologiske Bidrag til Norges Fauna af G. O. Sars. 1870/9. 3.
Vidarium Norvegicum, af Dr. F. C. Schübler. 1885/9. 3.

28. *Christiania*. Memoires pour servir à la connaissance des Crinoïdes Vivants, par M. Sars. 1868. 1.
Forekomster af Kise i Visse Skifere i Norge af Amund Helland. 1873. 1.
Taxidermi Veiledning for dem, som ville haatage sig Indsamling af natar vinds kabelinge. Gjenstandesamlinger. 1863. 1.
Supplementer til Dovres Flora af F. Hoch. 1863. 1.
Entomologiske Undersogelser i Aarone 1864/5 af H. Siebke. 1866. 1.
Botanisk Reise i Valdres og de tilgraendsende Egne af Axel Blytt. 1864. 1.
Om en i Sommeren 1862 foretagen Zoologisk Reise i Christ. af O. G. Sars, 1863. 1.
Geologiske og zoologiske Jagttagelser anstillede paa en Reise i en Deel af Trondhjemsstift i Sommeren 1862 af M. Sars. 1863. 1.
Beretning om en i Sommeren 1863 foretagen zoologisk Reise i Christ. Stift G. O. Sars. 1864. 1.
Undersegelser over Christ.-Fjordens Dybvands Fauna, anstillede paa en i Sommeren 1868 foretagen zoologisk Reise, af G. O. Sars. 1869. 1.
Om en i Sommeren 1861 foretagen entomologisk Reise af H. Siebke. 1863. 1.
Om astronomiske og geodotiske Observationer i Sommeren 1861 af J. Astrand. 1863. 1.
Saerskilt aftrykt af Vidensk-Selsk. Forhandlinger for 1871/3. 1871/3. 14.
Om Haeterne Latrunculus og Crystallogobius af R. Collett. 1876. 1.
Index Scholarum in Universitate Regia Fredericiana. 1865. 1.
Det Kong. Norske Frederiks Universitets Aarsberetning for Aaret. 1861/5. 1.
Gever til det Kgl. Norke Universitet i Christ. 1862. 1.
Univ. Halvhundredaarsfest. Beretning og Aetstykker. 1862. 1.
Om Humanisten og Satirikeren Johann Laurenberg of Dr. L. Daal. 1884. 1.
Transfusion und Plethora. Phyl. Studie von J. Worm Müller. 1875. 1.
Die Anämie von S. Lache. 1883. 1.
Indberetning fra Skovdirektoren for Tidsrummet fra 1875 til 1880. 1883. 1.
Enumeratio Insectorum Norvegicorum. Fasc. 1—5. 1874/80. 5.

28. *Christiania*. Oversigt af Norges Echinodermer ved Dr. M. Sars. 1861. 1.
Bidrag til Kundskab om Christianiafjordens Fauna af Dr. M. Sars. 1864/1873. 3.
Bidrag til Kundskaben om Norges Arktiske Fauna, I. Molluska Regionis Arctiae Norvegiae af G. O. Sars, 1878. 1.
Christiania Omegns Phanerogamer og Bregner af A. Blytt-Almindelig Norsk Huus-Kalender. 1859. 1.
Tilleg till Vidarium norvegicum af Dr. F. C. Schübeler. 1891. 1.
29. *Chur*. Berichte d. naturforsch. Gesellsch. 36.—38. 1893/5. 3.
30. *Crefeld*. Jahrbuch des naturw. Vereins zu Cr. 1862/3. 1.
31. *Danzig*. Schriften der naturf. Gesellschaft in D. Bd. I—VI. und N. F. Bd. I—VIII. 1824—94. 14.
32. *Darmstadt*. Notizblatt des Vereins für Erdkunde und des mittelhheinischen geolog. Vereins. III. Folge. Heft 1—18, IV. F. H. 1—15. 1862/91. 31.
Statistik des Grossherzogthums Hessen. 1868. 1.
33. *Davenport, Iowa*. Proceedings of the Davenport Academy of Natural Sciences. Volume I. 1867/8. 1867/8. 1.
Elephant Pipes in the Museum of the Academy of Nat. Sc. D.-J. 1885 1.
34. *Dessau*. Verhandlungen des naturhist. Vereins für Anhalt in D. Berichte: I—XXXI. 1840/73. 28.
35. *Dijon*. Memoires de l'Academie Imperiale de Dijon. 2-e Serie, T. I—VII. 1851/9. 7.
36. *Dorpat*. Sitzungsberichte der dorpater Naturforscher-Gesellschaft. Bd. I—X./1. 1854/94. 39. f.
Schriften der dorpater naturf. Gesellschaft bei der Universität in D. I—VI. 1884/90. 6.
Archiv für die Naturkunde Liv-, Esth- und Kurland, herausgeg. von der dorpater naturf. Ges.
I. Serie. Mineralogie, Physik, Chemie u. Erdbeschr. Bd. I—X. 1854/93. 59.
II. Serie. Bilologie. Bd. I—X. 59.
37. *Dresden. (Fena)*. Verhandlungen der Kais. Leopoldinisch-Carolinischen Deutch. Akademie der Naturforscher. Bd. XXVII—XXXIV. 1860/8. 8.
Landwirthschaftliche Zeitschrift. Jahrg. I—III. 1845/7. 3.
Allgemeine Naturhist. Zeitung der naturw. Gesellschaft „Isis.“ Bd. I—III. 1855/7. 3.
Sitzungsberichte der naturw. Gesellschaft „Isis“ zu Dresden. 1861/94. 74.
Denkschrift der naturw. Ges. „Isis“ zu Dr. 1860. 1.
Statuten der naturw. Ges. „Isis“. 1860. 1.

37. *Dresden. (Jena)*. Verzeichniss der Mitglieder der naturw. Ges. „Isis.“ 1860. 1.
Der Witterungsverlauf zu Dresden. 1879/85. 1.
Mittheilungen über „Flora“, Gesellschaft für Botanik und Gartenbau in Dr. 1841/64. 12.
38. *Dublin*. Proceedings of the Natural History Society of Dublin. Vol. IV/1. 1862/3. 1.
39. *Dürkheim (Neustadt)*. Jahresberichte der „Pollichia“. naturwissensch. Vereins der Rheinpfalz. III—XXXIX. és XLIII—XLVIII. 1845/93. 38.
Der Grabfund aus der Steinzeit, herausgeg. von der „Pollichia.“ 1881. 1.
Festschrift zur 50-jähr. Feier der „Pollichia.“ 1892. 1.
Verzeichniss der Bibliothek des naturw. Vereins „Pollichia.“ 1866. 1.
40. *Ekatherinebourg*. Mem. de la société ouralienue de médecine. III. 1892. 1.
41. *Elberfeld*. Jahresberichte des naturw. Vereins. I—VII. 1851/7. 7.
Wupperthaler Thierschutz-Verein. I. Bericht. 1863. 1.
42. *Emden*. Mittheilungen der naturforschenden Gesellsch. in E. Jahrg. 40—78. 1854/93. 37.
Festschrift der naturf. Gesellsch. in E. zur 50-jähr. Jubelfeier. 1864. 2.
Kleine Schriften. (Meteorologische Untersuchungen.) 1855/79. 11.
43. *Erfurt*. Jahrbücher der kön. Academie gemeinnütziger Wissenschaften. Bd. III—XXI. 1862/95. 18.
44. *Frankfurt a M.* Abhandlungen der Senckenbergischen Naturf.-Gesellschaft. Bd. V—XI./3. 1864/78. 16.
Berichte über die Senckenbergische naturf. Gesellsch. in Fr. 1868/94. 26.
Katalog der Vogel-, Batrachier- und Reptilien-Sammlung im Museum der Senckenb. naturf. Genellschaft in Fr. 1891/3. 3.
Jahresbericht des physik. Vereins in Fr. 1854/74. 19.
Beglückwünschungsschrift des Frankfurter physikalischen Vereins, zur Jubelfeier des 100 jährigen Bestehens der Senckenb. Stiftung. 1863. 1.
Der zoologische Garten. Zeitschrift. Jahrg. I—IX. 1860/8. 7.
45. *Freiburg*. Berichte über die Verhandlungen der naturforsch. Gesellsch. zu Fr. Bd. II—XIII/3. 1859/85. 23.
Festschrift, zur Feier d. 50 jährigen Jubileums der naturf. G. i. Fr. 1871. 1.

45. *Freiburg*. Festschrift der 56. Versammlung deutscher Naturforscher und Aerzte. 1883. 1.
46. *Fulda*. Berichte des Vereins für Naturkunde zu F. I. és III. 1865/75. 4.
47. *Gera*. Jahresbericht der Gesellschaft von Freunden der Naturwissenschaft in G. Bd. I—XXXI. 1858/92. 13.
Verhandlungen der Gesellschaft von Freunden der Naturwissenschaft in G. Bd. I—III. 1858/72. 3.
48. *Gießen*. Berichte der oberhessischen Gesellsch. für Natur- und Heilkuude. V—XXX. 1855/95. 21.
Bericht über die 39. Versammlung deutscher Naturf. u. Aerzte. 1864. 1.
49. *Görlitz*. Abhandlungen der naturforschenden Gesellschaft zu Görlitz. Bd. III—XX. 1840/93. 15.
Neues Lausitzisches Magazin. Bd. 36—48. 1859/71. 28.
50. *Göttingen*. Nachrichten von der Georgs-Augusts-Universität und der kgl. Gesellschaft der Wissenschaften zu G. 1858/95. 38.
51. *Graubünden*. Jahrbücher der naturf. Gesellschaft Graubündens. 1—20 és 35. 1854/76. 19. 1890/1. 19.
52. *Graz*. Mittheilungen des naturw. Vereins für Steiermark. 1863/95. 31.
Haupt-Repertorium der Mittheilungen d. naturw. Ver. f. Steierm. 1863/83. 1.
Jahresbericht des akad. naturw. Vereins in G. III. 1877. 1.
Mittheilungen (Sitzungsberichte) des Vereins der Aerzte in Steiermark. II—XXIX. 1866/92. 26.
Chronik des Vereins der Aerzte in Steiermark. 1863/88. 1.
Berichte des geognostisch-montanistischen Vereins für Steierm. I—XII. 1854/63. 11.
Höhenbestimmungen in Steiermark des geogn.-mont. Vereins. 1864. 1.
Steiermärkische Zeitschrift. Jahrg. I—VII. 1834/44. 14.
Landwirthschaftliche Mittheilungen für Steiermark, von der k. k. Landwirthsch.-Gesellschaft in Steiermark. 1884/95. 12.
Wochenblatt der k. k. steiermärk. Landwirthschafts-Gesellsch. Jahrg. I—XVI, 1852/67. 30.
Der steier. Landbote. Jahrg. I—XV. 1868/82. 30.
53. *Güstrow*. Archiv d. Vereins d. Freunde d. Naturg. 1893/5. 4.
54. *Halle*. Berichte über die Sitzungen der naturforschenden Gesellschaft zu H. 1860/7. 6.
Abhandlungen der naturf. Gesellsch. XIX. 1895. 1.

54. *Halle*. Mittheilungen des Clausthaler naturw. Vereins „Maja.“ 1856/8. 2.
Mittheilungen des Vereins für Erdkunde zu H. a/S. 1877. 1.
„Leopoldina“ Organ der K. Leopoldinisch-Carolinischen deutschen Akad. der Naturforscher. Heft VII—XXX. 1871/95. 22.
55. *Hamburg*. Uebersicht der Thätigkeit des naturw. Vereins zu H. 1865/74. 5.
Abhandlungen aus dem Gebiete der Naturw., herausgegeben von dem naturw. Verein zu H. Bd. IV—XIII. 1862/95. 18.
Verhandlungen des Vereins für naturw. Uuterhaltungen zu H. Bd. 1—V. 1871/82. 5.
Verhandlungen des naturw. Vereins von Hamburg-Altona. Bd. I—V. 1875/80. 8.
Abhandlungen aus dem Gebiete der Naturw., herausgegeben vom naturw. Verein zu H.-Altona, Festgabe den Mitgliedern der 49. Versammlung deutscher Naturforscher und Aerzte. 1876. 1.
56. *Hanau*. Jahrbücher der Wetterauer Gesellschaft für die gesammte Naturkunde. 1851/92. 15.
Naturhist. Abhandlungen aus dem Gebiete der Wetterau. Festgabe zur 50-jährigen Jubelfeier. 1858. 1.
Katalog der Bibliothek der wetterauischer Gesellschaft für die gesammte Naturkunde. 1853. 1.
Statuten der wetterauischer Gesellschaft. 1853. 1.
57. *Hannover*. Urkundenbuch des hist. Vereins für Niedersachsen. H. VII. 1867. 1.
Jahresbericht des hist. Vereins für Niedersachsen. H. VII. 1894. 1.
Zeitschrift des hist. Vereins für Niedersachsen. 1866. 1.
58. *Hannover*. Katalog der Bibliothek des hist. Vereins für Naturkunde. 1866. 1.
Jahrbücher der naturhist. Gesellschaft zu H. X—XLI. 1860/91. 22.
59. *Heidelberg*. Verhandlungen des naturhist.-medizinischen Vereins zu H. 1857/72. 46 f.
Bd. I—VI. } 23. füzet }
u. n. Folge Bd. I—V./3. } 20. „ } 1874/94. 46 f.
Festschrift des naturhist.-mediz. Vereins zur Feier des 500-jährigen Bestehens des „Ruperto-Carola.“ 1886. 1.
60. *Helsingfors*. Bidrag till Kännedom af Finlands Natur och Folk, utgifna af Finska Vetenskaps-Societeten. Häftet: 1—56. 1858/95. 56.

60. *Helsingfors*. Förteckning öfver Finska Vetensk.-Societetens Boksamling. 1862. 1.
Finska Vetensk.-Societeten 1838/88, dess Organisation och Verksamhet 1889. 1.
Katalogöfver Finska Vetensk.-Societetens Bibliothek. 1881. 1.
Öfversigt af Finska Vetensk.-Societetens Förhandlingar. I—XXXVI. 1838/94. 36.
Bidrag till Finlands Naturkännedom Etnografisch Statistik, utgifna af Finska Vetensk.-Societ. 1857/64. 10.
Bidrag till Finlands officiella Statistik. Temperatur förhållanden i Finland åren 1846—1865. 1846/65. 1.
Observations faites à l'observatoire magnétique et météorologique de H. — de la Société des Sciences de Finland. Vol. I—V. 1850/73. 5.
Observations Météorologiques, publiées par la Société des Sciences de Finland. 1873/93. 15.
Acta Societatis Scientiarum Fenniae. Tomus I—XX. 1842/95. 20.
Sveriges rikets stadslag öfversättning på finska spraket of Ljungo Thomae På finska Vet.-Societ. bekostnad utgifven af V. G. Lagus. 1852. 1.
Sveriges rikets Landslag stadfästad af Konung Christopher An. 1842. Öfversättning på finska spraket af Ljungo Thomae På finska Vetensk.-Societ. bekostnad utgifven af V. G. Lagus. 1852. 1.
Palaeontologie Suedrusslands, vorgetragen in der finnischen Societät der Wissensch. von Dr. Alex v. Nordmann. 1858/60. 4.
Exploration internationale des régions polaires. 1882/4. 2.
Gedächtnissrede auf A. v. Nordmann, gehalten am Jahrestage der finnischen Gesellsch. der Wissensch. 1867. 1.
Carl. v. Linné som Läkare, och hans betydelse för den medicinska Vetenskapen i Sverige af O. E. A. Hjelt. 1877. 1.
Le Grand-Duché de Finlande. (Exposition univers. de Paris à 1878.) 1878. 1.
61. *Igló*. (*Késmárk*). A magyarországi kárpátgyesület évkönyvei. I—XXII. 1874/93. 36.
62. *Indianapolis*. First Annual Report of the Geological Survey of Indiana. 1864. 1.
63. *Innsbruck*. Ferdinandeum. Berichte des Verwaltungsausschusses. 29, 30. 1860/3. 2.
Rechnungsausweis des Ferdinandeums. 1863. 1.

63. *Innsbruck*. Zeitschrift des Ferdinandeums für Tirol und Voralberg. H. 11—38. 1863/93. 25.
Berichte des naturw.-medizinischen Vereins in I. Jahrgang I—IV. 1870/4. 7.
64. *Kansas*. Transaction Kansas Academy of science. Vol. X. 1885 6. 1.
65. *Karlsruhe*. Schriften des Vereins für Geschichte und Naturgeschichte in Donaueschingen. I. Jahrg. 1870. 1.
66. *Kassa*. Kassai karesk. és iparkamara jelentése az 1882. évb. 1883. 1.
67. *Kassel*. Repertorium der landeskundlichen Litteratur für Bezirk K. 1884. 1.
Berichte des Vereins für Naturk. 39—40. 1894 5. 2.
68. *Kiel*. Schriften des naturw. Vereins für Schlessvig-Holstein. Bd. I—X./1. 1873/93. 20.
Mittheilungen des Vereins nördlich der Elbe zur Verbreitung naturw. Kenntnisse. H. 5—9. 1861/8. 5.
69. *Klagenfurt*. Jahrbücher des naturhist. Landesmuseums Kärnthens. I—XXIII. 1852/95. 19.
Diagramme der magn. und meteorolog. Beobachtungen in K. 1882/4. 5. 1891/4. 5.
Mittheilungen über Gegenstände der Landw. und Industrie Kärntens, herausgeg. von der k. k. Landw.-Gesellschaft. Jahrg. XV—XXVIII. 1858/71. 18 k.
70. *Kopenhagen*. Det Kgl. danske Videnskabernes selskabs Oversigt. 1861/95. 38 k.
Videnskabelige Meddelelser fra den naturhistoriske Forening i K. 1861/91. 28.
Festkrift i Anledning af Den Naturhistoriske Forenings Bestaaen fra. 1833/83. 1884. 1.
71. *Kolozsvár*. Erdélyi Múzeum-Egylet évkönyvei. K. I—VI. és új évf. k. I—II. 1860/78. 26 f.
Erdélyi Múzeum. Történeti közlöny. I—IX. évf. 1874/82. 9 k.
Erdélyi történeti adatok. Új évf. I. k. (erd. múzeum-egylet). 1862. 1.
Orvos természettud. értesítő. (Erdélyi múzeumegylet). XII—XVIII./2. évf. 1887/95. 8 k.
Erdélyi Múzeum Egylet évi tudósítása 1866 67. 1.
Erdélyi Múzeum-Egylet kiadványai. Értekezések 1. sz. 1887. 1.
Nemesak az anyag halhatatlan, Brassai S.-tól. 1864. 1.
Növ. folyóiratok Repertoriuma. 1877. 1.
72. *Königsberg*. Schriften der kgl. physik.-ökonom. Gesellsch. zu K. Jahrg. I—XXXV. 1860 95. 59.

73. *Krakau*. Sprawodnié komisji fiziograficznój ak towarzistwa naukowego krakowskiego. 1867/8. 2.
74. *Kuopio*. Observ. meteorol. 1881/90. 5.
75. *Laibach*. Jahresbericht des Landes-Museums im Herzogthum Krain. II. 1833. 1.
Jahreshefte des Vereins des Krainer Landes-Museums, 1—3. 1856/62. 3.
Mittheilungen des Musealvereins für Krain. 1866. 1.
Annalen der k. k. Landwirthschafts-Gesellschaft in L. 1822/3. 1.
76. *Landshut*. Berichte des botanischen Vereins in Landshut Bayern). V—IX. 1874/85. 5.
Flora des Isar-Gebietes, herausgeg. vom bot. Verein in L. 1883. 1.
77. *Lausanne*. Bulletin de la Société Vaudoise des sciences naturelles. No. 45—117. 1859/95. 71.
78. *Leipzig*. Berichte über die Verhandlungen der k. sächsischen Gesellschaft der Wissensch. in L. 1857/95. 87.
Register zu den Jahrgängen (1846—1885) der Berichte. 1886. 1.
Sitzungsberichte der naturforschenden Gesellschaft zu L. Jahrg. II—XII. 1875/85. 11.
79. *Linz*. Berichte über das Museum Francisco-Carolinum nebst den Beiträgen zur Landeskunde von Oesterreich. 5—43. 1841/95. 42.
Das oberösterr. Museum Francisco-Carolinum in L. 1873. 1.
Materialien zur landeskundlichen Bibliographie Oberösterreichs. 1891. 1.
Festschrift zur Feier des 50-jährigen Bestehens des Museums Francisco-Carolinum. 1883. 1.
Jahresbericht des Vereins für Naturforschungen zu L. 1877. 1.
80. *Liverpool*. Proceedings of the Literary and Philosophical Society of L. XVI—XVIII., XXVIII—XXIX., XXXVI—XLIII. 1861/89. 13.
81. *London*. The Atlantis a Register of Litterature and Science. II—IV. 1858/9. 3.
Journal of the royal geological society of Ireland. Vol. I—VIII. 1864/87. 19.
82. *Lucca*. Memorie e Documenti per servire alla Storia di Lucca. Tomo XI. 1870. 1.
Atti della Reale Accademia Lucchese di science, lettere e d'arti. T. XXVI. 1893. 1.
83. *Luxembourg*. Recueil des Mémoires et des Travaux par la Société de Botanique de L. N. 1—3. 1874/6. 3.

83. *Luxembourg*. Mittheilungen der „Fauna“ Verein luxemburger Naturfreunde. 1891/4. 14 f.
84. *Lüneburg*, Jahreshefte (Berichte) des naturw. Vereins für das Fürstenthum L. I—XIII. 1865/95. 18.
85. *Lyon*. Annales des sciences physiques, et naturelles, publ. par Société Imp. d'Agricult. de Lyon. 1866/9. 4.
86. *Madison*. Transaction of the Wisconsin Academy of sciences, arts and letters. V. VIII. 1888/91. 1.
87. *Manchester*. Proceedings of the Litterary and Phylosophical Society of M. Vol. III—XII. 1864/73. 10.
Memoirs of the Litterary and Phylosophical Society of M. Vol. II—IV. 1865/71. 3.
88. *Mannheim*. Jahrbücher des mannheimer Vereins für Naturkunde. 23—35. 1858/69. 9.
89. *Marburg*. Sitzungsberichte der Gesellschaft zur Beförderung der gesammten Naturwissensch. 1866/92. 26.
Schriften der Gesellsch. zur Beförderung der gesammten Naturwiss. zu M. Bd. X—XII. 1871/92. 19.
Supplementhefte der Gesellschaft zur Beförderung der gesammten Naturwissenschaft zu M. 1869/81. 11.
Der wetterauer Gesellschaft für Naturkunde zur Feier ihres 50 jährig. Bestehens. Die naturw. Gesellschaft zu M. 1858. 1.
90. *Meklenburg*. Archiv des Vereins der Freunde der Naturgeschichte in M. Jahrg. 11—46. 1857/92. 30.
91. *Milano*. Atti del Reale Istituto Lombardo di science, lettere ed'arti. Vol. I—III. 1858/63. 26 f.
Reale Istituto Lombardo di science, lettere ed'arti. Rendiconti. Classe di scienze Matematiche e Naturali. Ser. I. V. 1—4; Ser. II. V. 1—25. 1864/93. 29 k.
Catalogus in 4 sectiones divisus rerum nat. in museo Josephi de Cristofori 1832. 5 f.
Atti della Società Italiana di scienze naturali. Vol. II—XXXV. 1859/95. 35 k.
Memorie del Reale Inst. Lomb. di scienze e lettere, di scienze matem. e. naturali. V. X—XVII/1. 1865/92. 27 f.
Solenni Adunanze del R. Inst. Lomb. di scienze e lettere. 1864/5, 2.
R. Inst. Lomb. Rapporti sui progressi delle scienze. 1870. 1.
Annuario del R. Inst. Lomb, di scienze e lettere, 1864. 1.
Atti della società geologica residenti in M. Vol. I. 1855/9. 1. k.

92. *Minneapolis*. Bulletin of the Minnesota Academy of natural Sciences. Vol. III./1—2, 1889/91. 2.
93. *Modena*. Memorie della Reale Accademia di scienze, lettere e d'arti di M. T. I., II., XIV—XVI., és Serie 2. Vol. I—IX. 1833/93. 13 k.
94. *Moscou*. Bulletin de la Société Imperiale des Naturalistes de M. 1857/95. 38 k.
Table des matières contenues dans les premiers 56 volumes (1829/81) du Bulletin de la Soc. Imp. de M. 1882. 1.
Nouveaux Mémoires de la Société Imp. des Naturalistes de M. Tome XIII—XV. 1860/89. 12.
Rapport sur les travaux de la Société Imperiale des Naturalistes de M. 1855. 1.
Meteorolog. Beobachtungen, ausgeführt am met. Observatorium der landwirthsch. Akad. bei M. 1882/90. 8.
Liste des membres de la société imp. des naturalistes de M. 1862. 1.
95. *München*. Sitzungsberichte der k. bayer. Akademie der Wissenschaften zu M. Jahrg. 1860/70. 1860/70. 11 k.
Sitzungsberichte der math.-physik. Classe der k. bayer. Akademie der Wissensch. zu M. 1871/95. 25 k.
Inhaltsverzeichniss zu den Jahrg. 1860/85 der Sitzungsberichte der k. bayer. Akademie der Wissenschaften zu M. 1860/85. 2 f.
Abhandlungen der Mathem.-Physik. Classe der k. bayer. Akad. d. Wissensch. Bd. VIII—XVIII. 1857/95. 11 k.
Sitzungsberichte des Aerztlichen Vereins zu M. I—II. 1891/2. 2 k.
Tageblatt der 50. Versammlung deutscher Naturforscher und Aerzte. M. 1877. 1.
Denkreden auf Joh. Nep. Fuchs, Alex. v. Humboldt, Gotthilf Heinrich v. Schubert, Johann Andreas Wagner, Jean Bapt. Biot, Carl Friedrich Phil. v. Martius, Christ. Erich Hermann v. Mayer, Dr. Justus Freiherr v. Liebig, Otto Hesse, Theodor L. W. v. Bischoff, Franz v. Kobell, Carl Theodor v. Siebold, Joseph v. Fraunhofer, — gelesen in den öffentlichen Sitzungen der k. bayer. Akademie der Wissenschaften zu M. 1856/87. 13 f.
Festreden: über die Begründung der Ethik durch die Physik von Fr. Ritter v. Baader. 1813. 29.
über die Physiognomie des Pflanzenreiches in Brasilien von Dr. C. F. P. Martius. 1824. 29.
zum 70. Jahrestag der k. bayer. Akademie von Schelling. 1829. 29.

- Festreden:** über die Physik der Molecularkräfte von Prof. Dr. Jolly. 1857. 29.
- über das Verhältniss der Akademie zur Schule von Fr. v. Thiersch. 1858. 29.
- zur Feier des akademischen Saecularfestes von Dr. C. F. P. P. von Martius. 1859. 29.
- über die Lichtstärke der Planeten Venus, Mars, Jupiter und Saturnus. von L. Seidl. 1859. 29.
- bei der 100-jährigen Stiftungsfeier der k. bayer. Akademie der Wissenschaften von G. L. v. Maurer. 1859. 29.
- über die Bedeutung der Sanskritstudien für die griechische Philologie von Dr. W. Christ. 1860. 29.
- zur Feier ihres 101. Stiftungstages von J. Freiherr von Liebig. 1860. 29.
- zur Feier des Allerh. Geburtsfestes Sr. Majestät des Königs Maximilian II. von J. Fr. v. Liebig. 1861. 29.
- zur Feier ihres 104. Stiftungstages von J. Freih. v. Liebig. 1863. 29.
- über die Entwicklung der Ideen in den Naturwissenschaften von J. Fr. von Liebig. 1866.
- über die Bedeutung moderner Gradmessungen von Dr. C. Max Bauerfeind. 1866. 29.
- über die Entwicklung der Agrikulturchemie von Aug. Vogel. 1869. 29.
- über die Aufgabe des chemischen Unterrichts von Dr. E. Erlenmeyer. 1871. 29.
- über den Einfluss des Freiherrn J. von Liebig auf die Entwicklung der Physiologie von Dr. Th. Bischoff. 1874. 29.
- über den Einfluss des Freiherrn J. v. Liebig auf die Entwicklung der reinen Chemie v. Dr. E. Erlenmeyer. 1874. 29.
- J. Fr. von Liebig als Begründer der Agrikultur-Chemie von Aug. Vogel. 1874. 29.
- über die Beziehungen der Chemie zur Rechtspflege von Dr. L. A. Bucher. 1875. 29
- über die geognostische Durchforschung Bayerns von Dr. C. W. Gümbel. 1877. 29.
- über die chemische Synthese von Dr. A. Baeyer. 1878. 29.
- über den geolog. Bau der libyschen Wüste von Dr. K. A. Zittel. 1880. 29.
- über die Methoden in der botan. Systematik von L. Radlkofer. 1883. 29.

über die Molekularbeschaffenheit der Krystalle von Dr. P. Groth. 1888. 29.

über das bayerische Praecisions-Nivellement von C. M. von Bauernfeind. 1888. 29.

über Georg Simon Ohm's wissenschaft. Leistungen von E. Lommel. 1889. 29.

Rerum cognoscere causas. Ansprache von Dr. M. von Pettenkofer. 1890. 29.

über allgem. Probleme der Mechanik des Himmels von H. Seeliger. 1892. 29.

Monographie der Sapindaceen-Gattung Serjauia, akad. Preisschrift von L. Radlkofer. 1875. 1.

Verzeichniss der Mitglieder der k. bayer. Akademie der Wissenschaften zu M. 1860/2. 2.

Almanach der k. bayer. Akademie der Wissenschaften zu München. 1859. 1.

96. *Münster*. Jahresberichte des Westfälischen Provinzial-Vereins für Wissenschaft und Kunst. 1878/94. 15.

97. *Nagyszeben*. Verhandlungen und Mittheilungen des Siebenbürgischen Vereins für Naturw. Jahrg. VIII—XLII. 1857/95. 32.

98. *Nancy*, Bulletin de la Société des Sciences de Nancy. -Serie II. Fasc. I—XXVIII. 1873/95. 28 k.

Bulletin des Séances de la Société des Sciences de N. Anne I—IV. 1889/92. 4.

Composition du conseil d'administration de la Société des Sciences de N. 1874. 1.

Status de la Société des Sciences de Nancy. 1874. 1.

99. *Neuchatel*. Bulletin des travaux de la Société Murithienne du Valais. Fasc. XI. 1881/2. 1.

00. *New Haven*. Transactions of the Connecticut Academy of arts and sciences. Vol. II./1. 1870. 1.

01. *New York*. First Annual Report of the Amerikan Museum of natural History. 1870. 1.

Appendix to Benj. Auderson's Journey to Musadu. 1870. 1.

Contributions to the Study of Yellow Fever a paper read before the amerikan publik health Association, N. Y. 1873. 1.

02. *Nürnberg*. Abhandlungen der naturhist. Gesellschaft zu N. Bd. III—X/1. 1864/93. 7 k.

Jahrbuch des germanischen Nationalmuseums, N. 1863. 1.

Anzeiger für Kunde der deutschen Vorzeit. Organ des germ. Museums. 1882. 1.

03. *Nyitra*. Nyitra-vármegyei orvos-gyógyszerész- és természet-tudományi egyesület évkönyvei. II. 1891/5. 2.

104. *Offenbach*. Berichte des Offenbacher Vereins für Naturkunde. Bd. I—XXXIII. 1860/95. 20.
Denkschrift des Offenbacher Vereins, gewidmet der senckenbergischen Stiftung zu ihrer Saecularfeier. 1863. 1.
105. *Osnabrück*. Jahresbericht des naturwissensch. Vereins zu O. 1870/1. 1.
106. *Palermo*. Atti dell'Academia di scienze e lettere di P. Vol. II., IX—X. 1853. 3. 1886/8. 3.
Bolletino della Reale Accademia di scienze, lettere e d'arti di P. 1886/90. 4.
Statistica della istruzione pubblica in P. 1859. 1.
107. *Paris*. „Cosmos“ revue encyclopédique hebdomadaire de progrès des sciences et de leurs applications aux arts et à l'industrie fondée par M. B. R. de Monfort. 1856/60. 10 k.
Revue des deux mondes. 1862. 6 k.
Exposition univ. de 1878. Catalogue du ministère de l'instruction publique. 1873. 3 k.
Annuaire Géologique. Dr. Daguin-court. 1885/6. 2 k.
108. *Parma*. Compendio dell'opera, Il Regno Animale distribuito secondo la sua organizzazione da B. Cuvier. 1832. 3 f.
109. *Passau*. Jahresberichte des naturhist. Vereins in P. V—XV. 1861/89. 9.
Vereinigte Frauendorfer Blätter von der Gartenbau-Gesellschaft in Bayern. 1845/6. 2.
110. *Pavia*. Onoranze ad Alessandro Volta.
111. *Philadelphia*. Proceedings of the Academy of Natural Sciences of Ph. 1887/93. 20.
Announcement of the Wagner Free Institute of Science. 1870. 2. 1883. 2.
Transactions of the Wagner Free Institute of Science of Ph. Vol. 1—3. 1887/90. 3.
112. *Pisa*. Atti della Società Toscana di Science naturali. Vol. I/1—2. VI—VII. 1875. 4. 1888/91. 4.
Alma Memoria del Pr. Giuseppe Menghini. 1889. 1.
113. *Pozsony*. A pozsonyi természettud. és orvosi egyesület közleményei. 1856/93. 19 k.
Populäre naturwiss. Vorträge, gehalten im Verein für Naturkunde zu Pr. 1858. 1.
Pozsony és környéke, a magy. orvosok és természetvizsgálók 1865. évben Pozsonyban tartott XI. nagygyűlésének emlékeül. 1865. 1.
Über die Bedingung der Grösse der Arbeitskraft mit Berücksichtigung einiger Hausthiere, vorgetragen im Verein für Naturkunde zu Pr. 1859. 1.

Über die neueren Fortschritte der Lichenologie, herausgegeben vom Vereine für Naturkunde zu Pr. 1859. 1. Catalog I. der Bibliothek des Vereins für Naturkunde zu Pr. 1871. 1.

Mittheilungen des ung. Forstvereins 1854/65. 21 f. Statist. Nachweisungen über das neutraer Comitatz, von der pressburger Handels- und Gewerbe-Kammer. 1871. 1.

114. *Prag.* Abhandlungen der kön. böhmischen Gesellschaft der Wissenschaften. 1854/91. 15 k.

Sitzungsberichte der k. böhm. Gesellschaft der Wissenschaften. 1854/91. 15 k.

Sitzungsberichte der k. böhm. Gesellschaft der Wissenschaften in Pr. 1859/94. 52 f.

Jahresberichte der k. böhm. Gesellschaft der Wissenschaften in Pr. 1876/95. 20 k.

Berichte über die mathem. und naturwissensch. Publicationen der k. böhm. Gesellschaft der Wissenschaften. H. 1—2. 1884/5. 2.

Geschichte der k. böhm. Gesellschaft der Wissenschaften. 1—2. H. 1884/5. 2.

Repertorium sämmtlicher Schriften der k. böhm. Gesellschaft der Wissenschaften. 1769—1868. 1.

Generalregister zu den Schriften der k. böhm. Gesellschaft der Wissenschaften. 1784. 1. 1884. 1.

Personalstand der k. böhm. Gesellschaft der Wissenschaften. 1863. 1.

Verzeichniss der Mitglieder der k. böhm. Gesellschaft der Wissenschaften. 1784. 1. 1884. 1.

„Lotos“ Zeitschrift für Naturwissenschaften. (Jahrbuch für Naturw.) 2—40. 1852/92. 38 k.

Vereinsschrift für Forst-, Jagd- und Naturkunde vom böhm. Forstverein. 1863/70. 31 f.

Centralblatt für die gesammte Landeskultur, von der k. k. patr.-ökon. Gesellsch. in Böhmen. 1862/70. 9.

Verhandlungen und Mittheilungen der Landeskultur, von der k. k. patr.-ökon. Gesellschaft in Böhmen. 1862/4.

Jechl's Land- und volkswirthsch. Wochenblatt, Organ von der k. k. patr.-ökon. Gesellschaft in Böhmen. 1871. 1.

115. *Regensburg.* Abhandlungen des zoologisch-mineralogischen Vereins zu R. I—XI. 1849/78. 10 k.

Correspondenzblatt des zoolog. mineralog. Vereins zu R. Jahrg. VI—XL. 1852/86. 35.

115. *Regensburg*. Berichte des naturwissensch. Vereins zu R. (Fortsetzung des Corresp.) H. I—IV. 1886/94. 4.
Katalog der Bibliothek d. n.-w. Ver. zu R. 1894. 1.
Verzeichniss der Sammlungen des zoolog.-mineralog. Vereins zu R. 1867. 1.
Denkschriften der königl. bayerischen botan. Gesellsch. zu R. Bd. I—V. 1815/64. 5.
„Flora.“ Botanische Zeitung, herausgeg. von der k. bot. Gesellsch. in R. Jahrg. 1—30, 39. 1818/47. 31 k. 1856. 31 k.
116. *Reichenbach*. Mittheilungen des Voigtländischen Vereins für Naturkunde in R. 1866. 1.
117. *Reichenberg*. Mittheilungen aus dem Verein der Naturfreunde in R. Bd. 3—6, 13, 19—25. 1872/95. 13 k.
118. *Riga*. Correspondenzblatt des naturforschenden Vereins zu R. VIII—XXXVII. 1855/94. 20.
Festschrift des naturf. Ver. zu R. II. 1. (50-jähr. Jub.) 1895. 1.
Arbeiten des naturforschenden Vereins zu Riga. H. 1. 1865. 1.
119. *Rimaszombat*. Orvos-gyógysz. egyt. évkönyve. 1894. 1.
120. *Rio De-Janeiro*. Archivos do Museu Nacional de Rio-De-Janeiro. Vol. I., VI., VIII. 1876/92. 4.
121. *Salzburg*. Wochenblatt der k. k. Landwirthschafts-Gesellschaft in S. II—VII. 1852/7. 6.
122. *Sau Francisco*. Bulletin of the California Academy of Sciences. Vol. II/4—7. 1886/7. 4.
123. *Schneeberg*. Mittheilungen des naturwissenschaftl. Vereins zu S. 1878. 1.
124. *Sigmaringen*. Mittheilungen des Vereins für Geschichte und Alterthumskunde in Hohenzollern. Jahrgang XXI. 1887/8. 1.
125. *Sopron*. (Budapest.) Zeitschrift für Natur- und Heilkunde in Ungarn. Jahrg. I—XI. 1850/60. 20.
126. *Stettin*. Entomolog. Zeitung vom Entomolog. Verein zu S. Jahrg. XX—XXIII. 1859/62. 5.
Zeitschrift für Ornithologie und Geflügelzucht, vom ornitholog. Verein Pommerns. Jahrg. XVI—XVII. 1892/5. 4.
127. *St. Gallen*. Berichte über die Thätigkeit der St. Gallischen naturwiss. Gesellschaft. 1858/93. 24.
128. *St. Louis*. The Transactions of the Academy of Science of St. L. Vol. I—V. 1857/93. 24 f.
Geological Report of the Country along the Line of the South Western Branch. 1859. 1.

128. *St. Louis*. Annales del Museo Nacional. Republica de Costa Rica. Tomo I. 1887. 1.
The Academy of Science of St. L. 1890. 1.
Missouri Botanical Garden. Annual Report. II—III. 1891/2. 2.
129. *St. Petersbourg*. Bulletin de l'Académie Impériale des sciences de St. P. Tome I—XXXIII. 1859/95. 34 k.
Mémoires de l'académie impériale des sciences de St. P. Tome I—XL/1. 1859 92. 40 k.
Mélanges mathématiques et astronomiques tirés du Bulletin de l'académie imp. des sciences de St. P. T. VII/1. 1891. 1.
Mélanges physiques et chimiques tires du Bulletin de l'académie imp. de St. P. T. XIII/1. 1890. 1.
Mélanges biologiques tires du Bulletin de l'académie imp. de St. P. T. XIII./1. 1891. 1.
Tableau Général des matières contenues dans les publications de l'académie imp des sciences de St. P. P. I. 1872. 1.
130. *Stockholm*. Kgl. Svenska Vetenskaps-Akademiens Handlingar. Bd. I—XXIV. 1856 95. 42.
Atlas-Échinoïdes. (Handlingar Bd. XI.) 1875. 1.
Atlas Florideernes morfologi. (Handl. XV.) 1879. 1.
Bihang till kgl. svenska Vetenskaps-Akademiens Handlingar. Bd. I—XX. 1872/94. 52.
Öfversigt af kgl. Vetenskaps-Akademiens Förhandlingar. XIV--LI. 1857/94. 49.
Förteckning öfver innehållet i kgl. svenska Vet.-Akad. Skriften. 1826 83. I.
Kritisk Förteckning öfver de i Riksmuseum befintliga Salmonider af F. A. Smitt. Till kgl. Vet. Akadem. St. P. 1837. 1.
Lefnadsteckningar öfver kgl. Vet -Akadem. Bd. I—III/2. 1869/94. 8.
Sveriges offentliga Bibliotek Stockholm, Upsala, Lund, Göteborg. Accessions-Katalog. 1—8. 1886/94. 8.
Arsberättelse för 1888 Frau Sabbatsbergs Sjukhus. 1888. 1.
Entomologisk Tidskrift. Journal Entomologique, publiée par la Société Entom. à S. Bd. I—XIV. 1880/94. 14 k.
Meteorologiska Jakttagelser i Sverige utgifna af kgl. svens. Vet. Akadem. Bd. VIII—XVII. 1880/9. 10.
131. *Strasbourg*. Mémoires de la Société des sciences naturelles de S. Tome V—VI. 1858/70. 4 k.
Bulletin de la Société des sciences naturelles de S. 1868/9. 2.

132. *Stuttgart*. Jahreshefte des Vereins für vaterländische Naturkunde in Württemberg. Jahrg. 12—51. 1856/95. 40 k.
Neues Jahrbuch für Mineralogie, Geologie und Palaeontologie von H. G. Bronn, G. Leonhard und H. B. Geinitz. 1856 68. 13.
Allgemeines Repertorium der Mineralogie, Geognosie, Geologie und Petrefact-Kunde. 1850/60. 1.
Festschrift zur Feier des 400 jährigen Jubiläums der Eberhard-Karls Universität zu Tübingen. 1877. 1.
133. *Temesvár*. A délmagyarországi természettudományi társulat közlönye. 1874 95. 19.
134. *Torino*. Di una singolare e rara anomalia d'ell'osso Jugale Ossia Zigomatico, letta alla R. Accademia di T. 1866. 1.
Intorno All'Opnscolo dell Dott. G. Bernardo Davis intitolato Dutch Anthropology. Letta alla R. Accademia di T. 1866. 1.
Sopra alcuni recenti scritti di Craniologia Etnografica. Letta alla R. Accad. di T. 1866. 1.
Il Cervello di un Negro della Ghinea. Letta alla R. Accademia di T. 1868. 1.
Sull'Antropologia della Grecia Letta alla R. Accademia di T. 1868. 1.
Sopra il cranio ed encefalo di un idiota. Letta alla R. Accademia di T. 1868. 1.
Celosoma Dirino con exencefalia idrocefalia, estratto dal Giornale della R. Accademia di T. 1870. 1.
Catalogo della Principali Specie Di Funghi crescenti rei contorni di T. 1867. 1.
135. *Trencsén*. A trencsén-vármegyei természettud. egyeslet évkönyvei. I—XV. 1878/93. 12.
136. *Trier*. Jahresberichte der Gesellschaft für nützliche Forschung zu T. 1853/91. 8.
Das Plateau von Ferschweiler bei Echternach, herausgegeben von der Gesellschaft für nützliche Forschungen zu T. 1876. 1.
Archäolog. Funde in Trier und Umgegend, herausgeg. von der Gesellsch. für nützliche Forsch. 1873. 1.
Die röm. Moselvillen zwischen Trier und Nennig., herausg. von d. Gesellsch. f. nützl. Forsch. 1870. 1.
Die nenniger Inschriften, herausgeg v. der Gesellsch. für nützliche Forschungen. 1871. 1.
137. *Trieste*. Bolletino della Società Adriatica di scienze naturali i. T. No. 1. 1874. 1.
138. *Udine*. Bulletino della Associazione Agraria Friulana. VIII—XII, 1863 7. 5 k.

Annuario dell'Associazione Agraria Friulana. I—II. 1857/8. 2.

Compendio della Construzioni Ruali Più Usitate. (Assoc. Agr. Fr.) 1864. 1.

Fiume Ledra aque irrigue e portabili dell'ingegnere G. Bucchia. 1858. 1.

Essenza della Pellagra Villereccia e Scolastica. Studii del A. Guiseppe Pari. 1864. 1.

139. *Upsala*. Nova Acta Regiae Societatis Scientiarum Upsaliensis. 1863 95. 21.

Upsala Läkar ef Förhandlingar. XXIX—XXX. 1893/5 2.

Catalogue des Acta et Nova Acta R. Societatis Scientiarum Upsal. 1744—1889. 1.

140. *Utrecht*. Notice sur les Observations meteorolog. faites dans les Pays-Bas. Utr. 1858. 1.

Nederlandsch Meteorolog. Jaarboek. 1861/92. 44 k.

Marche Annuelle du Thermomètre et du Baromètre en Néerlande, déduite d'observations simultanées de 1843/70. Utr. 1876. 1.

Observations Météorologiques des stations du second ordre dans les Pays-Bas. 1876. 1.

141. *Venezia*. Atti dell'Imp. Reg. Istituto Veneto di scienze, lettere ed'Arti. 1862/78. 16.

Memorie dell'Imp. Reg. Istituto Veneto di scienze, lettere ed'arti. Vol. VII—XX./1. 1858/77.

142. *Washington*. Tenth Annual Report of the Board of Regents of the Smithsonian Instit. 1856/93. 46.

Bulletin of the United States National Museum Nr. 41, 42—46. 1893. 5.

Meteorolog. and Physical Tables. W. 1858. 1.

Catalogue of the Diptera of North America. 1858. 1.

Synopsis of the Neuroptera of N. America. 1861. 1.

Classific. of the Coleoptera of. N. America 1862. 1.

Synopsis of the Lepidoptera of N. America. 1862. 1.

Catalogue of Publicat. of the Smiths. Inst. 1862. 1.

Catalogue of Minerals. 1863. 1.

New Species of N. American Coleoptera. 1863. 1.

List of the Coleoptera of N. America. 1863. 1.

Land and Fresh Water Shells of N. America. II—III. 1865, 2.

Monograph of American Corbiculadae. 1865. 1.

Check List of the Invertebrate Fossils of North America. 1866. 1.

List of Publication of the Smiths. Inst. 1877. 1.

List of Foreign Correspondents of the Smiths. Inst. 1882. 1.

- Smiths. Contributions to Knowledge. Account of Tornado Near New Harmony, Ind. April 30. 1852. 1855. 1.
- Smiths. Contributions to Know. Illustrations of Surface Geology. 1857. 1.
- Smiths. Institutions. United States National Museum Special Bulletin N. 1. Life Histories of N. American Birds. 1892. 1.
- Publications of learned societies and periodicals in the library of the Smiths. Inst. 1855. 1.
- War Department, Surgeon General's Office. Circular No. 1—8. 1868/75. 5.
- Annual Report of the U. States Geological Survey to the Secretary of the Interior. II—XI. 1880/90. 10.
- First Annual Report of the U. States Entomolog. Commission for the Year. 1877, (U. S. Geologic. Survey). W. 1878. 1.
- Extracted from the Annual Report of the U. States Geolog. Survey for the Year. 1872/6. 5.
- Report of Washington University Eclipse Party. 1889. 1.
- Statist. Report on the Sickness and Mortality in the Army of the U. States. 1855/60. 1.
- Results of Meteorological Observations and the Smiths. Inst. from the Year 1854 to 1859. 1854/9. 1.
- Report of the Commissioner of Agriculture on the Diseases of Cattle in the U. States. W. 1871. 1.
- Annual-Report of the Commissioner of Agriculture for the Year. 1868/85. 16 k.
- Annual-Report of the Secretary of Agriculture. 1890/1. 2 k.
- Monthly-Report of the Department of Agriculture for the Year. 1870/6. 7 k.
- U. States Department of Agriculture. Division of Economic Ornithology and Mammalogy. Bulletin 1—4. 1889/93. 3. k.
- U. States Department of Agriculture. Division of Ornithology and Mammalogy Nr. 1—7. 6. k.
- Department of the Interior, U. States Geologic. and Geografic. Survey of the Territories. Extracted from the Bulletin. 1875/8. 40 f.
- Proceedings of the U. St. Nat. Mus. 14—16 1890 3. 3.
- Elevent Annual-Report of the U. States Geolog. and Geographical Survey for the Year. 1877. 1.
- Preliminary Report of the Field Work of the U. S. Geolog. and Geograf. Survey for the Season of 1877. 1.

142. *Washington*. Material for a Bibliography of N. American Mammals. U. S. Geolog. and Geograf. Survey. 1877. 1.
An Essay concerning important physical features exhibited in the Valley of the Minnesota River, by G. K. Warren. 1874. 1.
Catalogue of the Publications of the U. S. Geolog. and Geograf. Survey of the Territories. 1877. 1.
Message from the President of the U. States to the two houses of congress, at the commencement of the third session of the thirty-fourth congress. Vol. II. 1856. 1.
Bureau of Statistics. Report on Immigration. 1871. 1.
Annual-Report of the Chief Signal-Officer. War Department. 1872. 1.
Annual-Report of the Marine-Hospital Service of the U. States. 1873/4. 2.
Annual-Report of the Comptroller of the Currency to the first Session of the Forty-Seventh Congress of the U. St. 3.
143. *Wernigerode*. Berichte des naturwissenschaftlichen Vereins des Harzes. 1840/6. 9. 1855/62. 9.
Schriften des naturw. Ver. des Harzes. Bnd. II—IX. 1887/94. 8.
144. *Wien*. Sitzungsberichte der kais. Akademie der Wissenschaften in Wien. 1857/94. 38. k.
Register zu den Bänden 21—96 der Sitzungsberichte der mathem-naturwiss. Classe der kais. Akademie in W. III—XIII. 1857/92. 11.
Separatabdrücke aus den Sitzungsberichten der kais. Akademie der Wissenschaften zu Wien. 12.
Bericht über die Leistungen der k. Akademie der Wissenschaften zu Wien. 1860. 1.
Phänolog. Uebersichten von Oesterreich. (Kais. Akademie der Wissenschaften.) 1856. 1.
Meteorolog. Beobachtungen an 16 Stationen in Oesterreich und 2 Stationen im Ausland. (Jahrbuch der k. k. Central-Anstalt für Meteorologie) 1881/7. 7.
Jahrbücher der k. k. Central-Anstalt für Meteorologie und Erdmagnetismus. Bd. I—II. 1864/5. 2.
Mittheilungen der prähist. Commission der kais. Akademie der Wissenschaften zu Wien. Bd. I. 1890/3. 2.
Almanach der kais. Akademie der Wissenschaften zu Wien. 1857. 1.
Festrede zur 5. Säcularfeier der Wiener Universität. 1865. 1.

144. *Wien*. Geschichte der wiener Uninersität. Festschrift zu ihrer 500-jähr. Gründungsfeier. 1865. 1.
Berichte des naturwiss. Vereins an der k. k. techn. Hochschule in W. I—IV. 1877/9. 4.
Jahresberichte der academ. Lesehalle an der k. k. Universität in Wien 1861/77. 12.
Bericht über die österreichische Litteratur der Zoologie, Botanik und Palaeontologie aus den Jahren 1850/3. 1.
Verhandlungen des k. k. zool.-botanischen Vereins in Wien. Bd. III—XXXIII. 1853/84.
Register der Jahrgänge (1851—1860) der Sitzungsberichte und Abhandlungen des wiener zool.-bot. Vereins in W. 1857. 2. 1862. 2.
Separatabdruck naturwissensch. Abhandlungen aus den Schriften des zool.-botan. Vereins in W. 1856. 1.
Festkranz zur 2. Jahresfeier des zool.-botan. Vereins von S. Reissek. 1853. 1.
Festversammlung zur Feier des 25-jähr. Bestehens der k. k. zool.-botan. Gesellschaft in Wien. 1876. 1.
Verhandlungen der k. k. geolog. Reichsanstalt. Jahrgang 1867/95. 28. k.
Separatabdrücke aus den Schriften der k. k. geolog. Reichsanstalt. 13. f.
Berichte der k. k. geolog. Reichsanstalt. 18. f.
Allgemeine Uebersicht der Wirksamkeit der k. k. geol. Reichsanstalt. 1850. 1.
Jahrbücher der k. k. geol. Reichsanst. Jahrg. I—XXVII. 1850/77. 21. k.
Generalregister der Jahrbücher der k. k. geol. Reichsanstalt. (I—XX.) 1850/70. 2.
Abhandlungen der k. k. geolog. Reichsanst. Bnd. I—IX. 1852/77. 21. f.
Ausprache, gehalten am Schlusse des I. Decenniums der k. k. geolog. Reichsanstalt in W. von Haidinger. 1859. 1.
Die Sammlungen der k. k. geolog. Reichsanstalt in Wien. 1862. 1.
Katalog der Bibliothek des k. k. Hof-Mineral-Cabinets in W., herausgeg. von der k. k. geolog. Reichsanstalt. 1851. 2. 1864. 2.
Mittheilungen der k. k. geogr. Gesellschaft. Bd. I—XV. 1857/72. 14. k.
Annalen des k. k. naturhist. Hofmuseums. Bd. I/1—2. és VIII—X. 1885/6. 9. 1893/5. 9.

144. *Wien*. Tageblatt der 32. Versammlung deutscher Naturforscher und Aerzte in Wien. 1856. 4.
- Archiv der 32. Versammlung deutscher Naturforscher und Aerzte. 1856. 1.
- Amtlicher Bericht über die 32. Versammlung deutscher Naturforscher und Aerzte in W. 1858. 1.
- „Einst und Jetzt der Naturwissenschaften in Oesterreich.“ Eröffnungsrede der 32. Versammlung der Naturf. und Aerzte. 1856. 1.
- Berichte über die Mittheilungen von Freunden der Naturwissenschaften in W. Bd. I—VII. 1846/50. 7.
- Schriften des Vereins zur Verbreitung naturwiss. Kenntnisse in W. Bd. III—XXVIII. 1862/94. 28.
- Bericht über die XX. Versammlung der deutschen und wiener anthropolog. Gesellschaft. 1889. 1.
- Allgemeine land- und forstwirthschaftl. Zeitung, (Abhandlungen), herausgeg. von der k. k. Landwirthsch.-Gesellschaft in W. 1853/60. 9. 1867. 9.
- Wiener landwirthschaftl. Zeitung. — illustrierte Zeitschrift — (Verhandlungen), herausgeg. von der k. k. Landwirthsch.-Gesellschaft. 1868/9. 2.
- Verhandlungen und Mittheilungen der k. k. Landwirthschafts-Gesellschaft in W. 1870/85. 16.
- Katalog der land- und forstwirthschaftl. Ausstellung, veranstaltet von der k. k. Landwirthschafts-Gesellschaft in W. 1857. 3.
- Bericht über die von der k. k. Landwirthschafts-Gesellschaft veranstaltete land- und forstwirthschaftl. Ausstellung zu W. 1860. 1.
- „Lotos“, Jahrb. für Naturwiss. XIII—XV. 1893/5. 3.
- Amtlicher Bericht über die 50 jähr. Jubelfeier der k. k. Landwirthsch. Gesellschaft in W. von Prof. Ad. Fuchs. 1858. 1.
- Gründung und Entwicklung der k. k. Landwirthsch.-Gesellschaft in W. Festalbum zur 50-jähr. Jubelfeier der Gesellschaft von J. Ritter v. Schreibers. 1857. 1.
- Oesterreichische Monatsschrift für Forstwesen, herausgegeben vom österr. Reichsforstverein. (J. Wessely.) 1865/70. 6. f.
- Verhandlungen (Zeitschrift) des niederösterr. Gewerbe-Vereines. 1840/70. 30. k.
- Rückblick auf das Wirken des n.-österr. Gewerbe-Vereines zur 25-jähr. Jubelfeier. 1865. 1.
- Catalog der Bibliothek des n. österr. Gewerbe-Vereines. 1850. 1.

- Organ des militärwissenschaftlichen Vereins in Wien. 1893. 1 f.
145. *Wiesbaden*. Jahrbücher des nassauischen Vereins für Naturkunde. XIII—XLVII. 1850/97. 23. k.
146. *Würzburg*. Verhandlungen (Sitzungsberichte, Zeitschrift) der physikal. medicin. Gesellschaft. 1858/94. 37. k.
Festschrift zur Feier des 25-jähr. Bestehens der physik.-medic. Gesellschaft in W. 1875. 1.
Verzeichniss der Bibliothek der physik.-medic. Gesellschaft in W. 1869. 1.
Der polytechnische Verein zu Würzburg in den ersten 50 Jahren. Festgabe. 1856. 1.
Satzungen des polytechnischen Vereins zu W. 1853. 1.
Verzeichniss der Kupferstich Sammlung des polytechn. Vereins zu W. 1855/6. 2.
Verzeichniss der Waarensammlung des polytechn. Vereins zu W. 1856. 1.
Verzeichniss der Bibliothek des polytechn. Vereins zu Würzburg. 1856. 1.
Mitgliederverzeichniss des polytechn. Vereins zu W. 1856. 1.
Jehresbericht des polytechn. Centralvereins zu W. 1871/3. 2.
Gemeinnützige Wochenschrift, Organ des polytechn. Zentral-Vereins in W. 1857/95. 37.
147. *Zürich*. Vierteljahrsschrift der naturforschenden Gesellschaft in Zürich. Jahrg. I—XL. 1856/95. 37. k.
Generalregister der naturf. Gesellschaft. 1892. 1.
Schweiz. Alpenclub ‚Alpina‘. 1894. 1.
148. *Zwickau*. Jahresberichte des Vereins für Naturkunde zu Z. 1863/4. 8. 1871/4. 8. 1890/4. 8.

Pótjegyzék.

(Az utolsó hetekben ajándékozott könyvek jegyzéke. Legnagyobb részök néhai *Rupprecht Márton* dr. hagyatékából való.)

Allgem. Wiener mediz. Zeitung 1859—72. 13 k.

Abhandlungen aus dem Gebiete der Heilkunde. Leipzig 1854. I.

Andreal G. Clinique médicale Bruxelles, 1834—37. 5 k.

Abhandl. aus dem Gebiete der Heilkunde. St. Petersburg 1842. 1 k.

A fővárosi talajvizsgáló bizottság jelentései. Budapest 1877.

Archiv des Vereines der Freunde der Naturalgeschichte in Mecklenburg. 1889—1891. Guchon III.

Abhandlungen d. deutsch. ärztl. Vereins zu St. Petersburg. 1847. 1 k.

Aerztl. Bericht a. d. k. k. allgem. Krankenhause zu Wien. 1860. 1 k.

Dr. Andreas Zelinka. Administrationsbericht. Wien 1867.

Bachmann. Die landeskundliche Literatur u. zw. die Grossherzogtümer Mecklenburg. Gustrov 1889.

Bamberger. Krankheiten des Chylopoëtischen Systems. Erlangen 1864.

Bernt J. Handbuch des Medicinal-Wesens. Wien 1819. 1 k.

Bock C. E. Patholog. Anatomie. Leipzig 1849. 1 k.

Boerhave H. Tractatus De viribus medicamentorum. Ventus. 1744. 1 k.

Bouchardot A. Annuaire de therapeutique. Paris 1849—54. 5 k.

Busch D. W. H. Das Geschlechtsleben des Weibes. Leipzig 1839. 1 k.

Behrend T. J. Syphilidologie. Leipzig 1838—1889. 6 k.

Bürkner K. Von den Unterleibsbrüchen. Berlin 1844. 1 k.

Buchner A. Handb. f. Aerzte u. Apotheker. Nürnberg 1827. 1 k.

Bigelow. Die moderne Lithotritie 1 k.

Barts J. Orvos-gyógysz. műszótár. Budapest 1884. 3 k.

- Barts J.* Bericht der oberhessischen Gesellschaft für Natur-Heilkunde. Giessen 1890.
Bericht des Vereins für Naturkunde zu Kassel 1891—92. Kassel 1892.
- Brassai Sámuel.* Nem csak az anyag hallhatatlan. Kolozsvár 1865.
- Bouilland J.* Nouvelles recherches sur le rhumatisme. Paris 1836.
- Bock C. J.* Lehrbuch der Diagnostik. Leipzig 1853. 2 k.
- Batizfalvy S.* A budapesti sebészi magán-gyógyintézet. Pest 1861. 1 k.
- Cammellino C.* Rariorum plantarum horti medici Amstelodamensis descriptis. Amstel 1701. 1 k.
- Chyzer K. A. m. orv. és természettud. vándorgyűléseinek története 1840—1890.* S. A.-Ujhely 1890. 1 k.
Cholera morbus. Leipzig 1831. 1 k.
- Chelius M. J.* Handbuch der Chirurgie. Wien 1831. 2 k.
- Carns C. G.* Gynäkologie. Wien 1829. 2 k.
Cretinismus und Idiotie in Oesterreich-Ungarn nach der Volkszählung 1880.
- Copeland Th.* Ueber die Krankh. des Rückgrat. in 3 Tafeln. Leipzig 1819. 2 k.
- Cuvier.* Das Thierreich. Leipzig 1831. 1—6.
- Deutsch.* Der commerciale Werth amerik. Canale. Wien 1885.
- Deenkő, Roth, Sváby.* A magy. orv. és természetvizsg. 1888-ban Tátrafűreden tart. XXIV. vándorgyűlésének alkalmából kiadott „Szepesi Emlékkönyv“. Szepes-Váralján 1888. 1 k.
- Dupuytren.* Klinisch-chirurg. Vorträge. Leipzig 1834. 1 k.
- Drasche A.* Die epidem. Cholera. Wien 1860. 1 k.
Der hundertjährige Kalender 1797—1900. Augsburg. 1 k.
- Dunreicher.* Zur Lazarethfrage. Wien 1867. 1 k. (3 példány).
Der Feldarzt. Wien 1868—1869. 2 k.
Die giftigen Pflanzen (kézirat). Pressburg 1828. 1 k.
- Dieffenbach J. F.* Prakt. Chirurgie. Berlin 1839. 2 k.
- Drasche A.* Vorschlag einer in Wien abzuhaltenden Cholera-Conferenz. Wien 1873. 1 k.
- Drasche A.* Influenza. Wien 1890. 1 k.
- Esquiról E.* Des maladies mentales. Paris 1838. 2 k.
- Ettingshausen.* Physik. Wien 1844. 1 k.
- Ernst F.* Blutgefässe m. d. Darmhäuten. Zürich 1851. 1 k.
- Frerichs F. Ph.* Die Brightsche Nierenkrankh. Braunschweig 1851. 1 k.
- Flekles.* Zur Thermalbehandlung der Gicht in Carlsbad. Leipzig 1879.

- Fitzinger L. J.* Naturgesch. der Säugethiere. Wien 1860. 6 k.
Fröhlich. Ueber einige Modificationen des Geruchsinnens.
Fodor K. A. pöstyéni iszapfördö leirása. Nagyszombat 1879. 1 k.
Fröhlich E. K. Sauerbrunnen bei Rohitsch Wien 1851. 1 k.
Frank C. F. Luxationen des Oberarms. Tübingen 1842. 1 k.
Graf O. Die Heilung durch Sympathie. 1 k.
Gruber W. Vier Abhandlungen aus dem Gebiete der Anatomie.
Berlin 1847. 1 k.
Gall J. Zahnheilkunde. Wien 1834. 1 k.
Holub E. Die Stellung des Arztes in den Transocean-Gebieten.
Wien 1882. 1 k.
Haseufeld. Szliacs, Bericht über die Saison. 1860. 1 k.
Höffinger K. Vortrag ü. den Curort Gleichenberg. 1878. 1 k.
Gleichenberg.
Heine J. Ueber spontane und congenitale Luxationen. Stuttgart
1842. 1 k.
Hygienische Verhältnisse der Garnisonsorte der Oester-
reichisch-Ungarischen Monarchie. Wien 1890. 1 k.
Heule J. Anatomie des Menschen. Braunschweig 1855. 1 k.
Hetting. Fisch-Cultur Norwegens.
Holub. Die Colonisation Afrikas. A. Die Franzosen in Tunis.
Wien 1881. 1 k.
Holub. Die Colonisation Afrikas. B. Die Engländer in Südafrika.
Wien 1882. 2 k.
Holub. Die südafrikan. Vogelwelt. Prag 1882.
Holub. Oesterr.-Ung. Afrika-Expedition. Wien 1881.
Heine J. Die Lähmungszustände der unteren Extremitäten.
Stuttgart 1840. 1 k.
Heister Lor. Chirurgie. Nürnberg 1779. 1 k.
Hassan El Alfi. Ueber die Ruhr. München 1854. 1 k.
Hollerung E. Die Medicianschrift (ärztl. Studie). Wien 1890. 1 k.
Hängsberg P. Einfluss des Gleichenberger Wassers auf die Harn-
ausscheidung. Wien 1880. 1 k.
Jahresbericht des Vereines für Naturkunde zu Zwickau
1889. Zwickau 1890.
Jahrbuch des ung. Karpathen Vereines. IX. Jahrg. 1882.
I. Hft.
Jahrbuch des ung. Karpathen-Vereines 1889—1891.
3 füzet.
Jäger J. N. Seelenheilkunde. Leipzig 1846. 1 k.
Kugler J. Chirurg. Monographien. Wien 1840. 1 k.
Kern V. Clinische Antrittsrede. Wien 1824. 1 k.
Kern V. Avis aux chirurgiens. Vienno 1825. 1 k.
Kraus F. Das Kranken-Zerstreuungs-System.
Kugler J. Ueber die Verengerung der Harnröhre. Wien 1843. 1 k.

- Kohlschütter O.* Hassals mikrosk. Anatomie. Leipzig 1852. 2 k.
Kern V. Ueber die Verletzungen am Kopfe. Wien 1829. 1 k.
Kraus L. A. Med. Lexicon. Göttingen 1821. 1 k.
Kraus L. G. Therap. Taschenb. Wien 1861. 1 k.
Karrer. Der Boden der Hauptstädte Europas. Wien 1881.
Kennel. Die Verwandtschaft-Verhältnisse der Antropoden.
Dorpat 1891.
Kraus, Pichler. Allg. Wiener Med.-Zeitung. Wien 1861—64. 4 k.
Kammerer E. Jahresbericht des Wiener Stadtphysikates. Wien
1883. 1 k.
Kern. Bemerkungen über die Methode von Civiale u. le Roy
Blasensteine zu zermahlen. Wien 1826.
Katzmann E. Die neuere Medicin in Frankreich. Leipzig 1846. 1 k.
Kratzmann E. Gesundbrunnen zu Marienbad. Prag 1858. 1 k.
Kratter. Organisation der öffentl. Gesundheitspflege in Oesterreich.
Graz 1880.
Körösi J. Die Sterblichkeit der Stadt Budapest in den Jahren
1876—1885. Berlin 1888. 2 k.
Kugler J. Abhandl. über sämmtl. Knochenbrüche. Wien 1837. 1 k.
Köhnt. Leuchtende Fackeln. Minden 1887.
Küster F. Hydrotherapeut. Leitfaden f. prakt. Aerzte. Leipzig
1844. 1 k.
Lütkemüller. Gedenkrede über Heinrich v. Bamberger. Wien 1888.
Liebig G. Indicationen bei Asthma. Wien 1895. 1 k.
Liharžik F. P. Das Gesetz des Wachsthumes und der Bau des
Menschen. Wien 1862. 1 k.
Lichtenfels R. Gesetze d. Ganges d. Pulsfrequenz. Wien 1852. 1 k.
Leitfaden zum Studium der Botanik. Wien 1852.
Lobpreis J. A. Abhandl. über die Brüche der unteren Extremitäten.
Wien 1832. 1 k.
Lanzer O. Sanitäts-Hilfsdienst auf dem Kriegsschanplatze. Wien
1885. 1 k.
Liharžik F. Das Gesetz d. menschl. Wachsthumes. Wien 1855. 1 k.
Lang Lajos. Magyarországi statisztikája. Budapest 1887.
Müller J. Handb. der Physiologie des Menschen. Coblenz
1833—40. 3 k.
Mašek J. Die freiwillige Krankenpflege. Agram 1882. 1 k.
Mineralquelle zu Nezdénitz. Olmütz 1846. 1 k.
Majsisovics G. Aequilibriumsmethode zur Heilung der Schenkelbrüche.
Wien 1842. 1 k.
Molisch. Mittheilungen des naturwissensch. Vereins für Steiermark.
Graz 1891.
Mach. Ueber musikalische Akustik. Graz 1865. 1 k.
Malgaigne J. P. Anatomie. Bruxelles 1838. 1 k.

Mohs. Naturgeschichte des Mineralreiches. Wien 1836. 2 k.
Marryat Capt. Mr. Midshipman Casy. Braunschweig 1837. 1.
Müller. Die klimat. Curorte Gersau u. Rigi. Scheideck 1870. 1 k.
Niemayer F. Die epidem. Cerebro-Spinal-Meningitis. Berlin
1865. 1 k.

Naturforscher-Gesellschaft in Dorpat. Sitzungsberichte.
III. Heft. 1891. Dorpat 1892.

Neuer hundertjähriger Kalender 1799—1899. Gratz
1799. 1.

Nagyvárad Természetrája Szerk. Bunyitay Vincze.
Budapest 1840.

Nüscheler. Die pathol. Veränderungen im Gelenkknorpel Inaug.
Dissert. Zürich 1854.

Neumann-Spallart. Uebersichten der Weltwirthschaft. Jahrgang
1881—1882. Stuttgart 1884.

Oláh Gy. Magyarország közegészségi viszonyai. Budapest 1889. 1 k.

Obersteiner B. Wirksamkeit der Mineralquellen in der Schwind-
sucht. Wien 1855. 1 k.

Orvosi hetilap. 91. füzet.

Observationes ehirurgicae (liányos).

Oesterreichische Zeitschrift für praktische Heilkunde
Wien 1857—64. 7 k.

Ollivier G. P. Ueber das Rückenmark. Leipzig 1824. 1 k.

Polansky F. Luftkurörtliche Behandlung d. Emphysems. Wien
1877. 1 k.

Pirogoff N. Rapport médical d'un voyage au Caucase. St. Petersb.
1849. 1 k.

Pinsker L. Die See- und Limanbäder v. Odessa. Wien 1881. 1 k.

Pouillet. Physik. Braunschweig 1844. 2 k.

Pisztory. A nemzetgazdaságtan haladása. Budapest 1888. 1 k.

Pisztory. Az osztr. magyar monarchia statisztikája. Pozsony
1884. 1 k.

Regelung des Sanitätswesens. XIV. Ges.-Art. vom
Jahre 1876.

Rychna J. Ueber Schüler-Epidemien. Prag 1887. 1 k.

Richter A. L. 40 Tafeln zu der Lehre von den Brüchen der
Knochen. Berlin 1828 1 k.

Romberg M. H. Nervenkrankh. des Mannes. Berlin 1846. 1 k.

Rothmund. Ueber die Exarticulation des Unterkiefers. München 1853.

Ricord Ph. Vener. Krankheiten. Leipzig 1838. 1 k.

Sonde Ch. Nouveaux élémens d'hygiène. Bruxelles 1838. 1 k.

Singer. Die Donaufrage, 1882. 1 k.

Seefels. Astronomische Aufsätze. Graz 1887.

- Seegen*. Die naturhistor. Bedeutung der Mineralquellen. Wien 1854.
- Sprengel K.* Semiotik. Wien 1804. 1 k.
- Schroff C.* Ist metallisches Arsen giftig? Wien. 1.
- Schmalz*. Medizinisch-chirurgische Diagnostik. Dresden 1825. 1.
- Schächter M.* A magy. orv. és természetvizsg. 1890-ben Nagyváradon tartott XXV. vándorgyűlésének munkálatai. Budapest 1891. 1 k.
- Schnitzlein E.* Das Scharlachfieber. München 1854. 1 k.
- Schimko J. G.* Handbuch der Diätetik Wien 1868. 1 k.
- Scherer. J. J.* Chem. und mikroskop. Unters. zur Pathologie. Heidelberg 1843. 1 k.
- Schwingenschlögl*. Der erste allg. Beamten-Verein der österr.-ungar. Monarchie. Wien 1890.
- Schuyder H.* Kurort Weissenburg. Luzern 1879. 1 k.
- Schreiber*. Az orvosi tudomány haladásáról.
- Schroff*. Untersuchungen über die Zwiebel der Zeitlose und Versuche mit derselben.
- Skoda*. Percussion und Auskultation. Wien 1854.
- Staub, Schächter*. Magy. orv. és természetvizsg. 1888-ban Tatrafüreden tart. XXIV. vándorgyűlésének munkálatai. Budapest 1888. 1 k.
- Stadler R.* Die Wasserversorgung der Stadt Wien. Wien 1873. 1 k.
Statistische Nachweisungen über das Trencsiner Comitat. Pressburg 1877.
Statistische Nachweisungen über das Neutraer Comitat. Pressburg 1871.
- Stoffcla*. Opolzers Vorlesungen über spec. Pathol. und Therapie. Erlangen 1866. 1 k.
Transactions of the internat. medical Congress. Vol. I—IV. 1881. 4 k.
- Türck L.* Abh. über Spinal-Irritation. Wien 1843. 1 k.
- Unterlugauer J.* Die Cholera in Bosnien im Jahre 1886—87. Wien 1887. 1 k.
Vierteljahrsschrift für die praktische Heilkunde. Prag 1860—1865. 23. füzet.
- Veith J. E.* Veterinär-Kunde. Wien 1822.
- Vetter A.* Heilquellenlehre. Berlin 1838. 2 k.
Vierteljahrsschrift der naturf. Gesellschaft. Zürich 1886—1889. 9 füzet (hiányos.)
- Volkmann K.* Samml. klin. Vorträge. Leipzig 1876. 15 f.
Versuche in der contempl. Botanik. Wien 1839.
- Weiss*. Geschichte der öffentl. Anstalten, Fonde und Stiftungen für die Armenversorgung in Wien. Wien 1867.
Wassercur zu Gräfenberg. Leipzig 1837. 1 k.
Wiener med. Presse. 1896. évfolyam.

- Wiener freiwill. Rettungs-Gesellschaft. Dienstes-Vor-
schriften. Wien 1887. 1 k.
- Weinberger R.* Die Behandlung d. Krebses. Wien 1855. 1.
Wiens sanitäre Verhältnisse und Einrichtungen.
Wien 1881. 1 k.
- Weszelowszky K.* A gyermekek halandósága Magyarországon.
Budapest 1882. 1 k.
- Zeissl H.* Compendium der Pathol. und Therapie der primär.
syphilit. Erkrankungen. Wien 1850. 1.
- Ziegler Ad.* Die Uroscopie am Krankenbette. Erlangen 1871. 1 k.
- Zsigmondy.* Die galvanokaust. Operationsmethode. Wien 1860. 1 k.
Zeitschrift der k. k. Gesellschaft der Aerzte Wiens.
1861. 1 füzet.
- Zöhrer A. F.* Vaccinprocess. Wien 1846 1.
- Zang.* Kern's Methode, Wunden zu behandeln. Wien 1810. 1 k.
- Zechmeister F.* Monographie über Pokolvar. Essekini 1865. 1 k.

Tartalomjegyzék.

Inhaltsverzeichnis.

	Oldal
I. A pozsonyi orvos-természettudományi egyesület 40 éves fennállásának vázlatos története	1
A pozsonyi orvos-természettudományi egyesület vázlatos története. Irta Dr. <i>Fischer Jakab</i>	3
II. Tudományos közlemények	11
<i>Szép Rezső</i> : Adatok Nyugatmagyarország molluskafaunájához ..	13
<i>Bäumler András</i> : Beiträge zur Cryptogamenflora des Pressburger Comitates	33
Dr. <i>Dobrovits Mátyás</i> : De blennorrhoea infantum	111
Dr. <i>Mergl Ödön</i> : A pozsonyi Ferencz József gyermekkórházban 1894. évi október 2-ától a mai napig kezelt diphtheriában szenvedett betegekről	118
Dr. <i>Pantocsek József</i> : Az állítólagos meteorpapirosról	129
Dr. <i>Wagner Lajos</i> : Wiedermann Károly emlékezete	136
III. Társulati ügyek. A pozsonyi orvos-természettudományi egyesület üléseinek jegyzőkönyvei 1894—1896-ig	143
I. Az orvosi szakosztály ülése 1894. évi január 31-én	145
II. A természettudományi szakosztály ülése 1894. febr. 21-én	148
III. Az orvosi szakosztály ülése 1894. évi márczius hó 14-én ..	149
IV. Az orvosi szakosztály ülése 1894. évi október 31-én	152
V. A természettudományi szakosztály ülése 1894. nov. 5-én ..	162
VI. Az orvosi szakosztály ülése 1894. november hó 14-én	163
VII. Az orvosi szakosztály ülése 1897. november hó 28-án	164
VIII. A természettudományi szakosztály ülése 1894. decz. hó 3-án	164
IX. A természettudományi szakosztály ülése 1894. decz. hó 17-én	165
X. Az orvosi szakosztályi ülése 1894. december 19-én	166
XI. A pozsonyi orvos-természettudományi egyesület közgyűlése 1895. január hó 29-én	166
XII. A természettudományi szakosztály ülése 1895. május hó 10-én	177
XIII. Az orvosi szakosztály ülése 1895. október hó 9-én	178
XIV. A természettudományi szakosztály ülése 1895. okt. hó 14-én	181
XV. Az orvosi szakosztály ülése 1895. október hó 23-án	182

	Oldal
XVI. A természettudományi szakosztály ülése 1895. okt. hó 28-án	183
XVII. Az orvosi szakosztályának ülése 1895. november hó 14-én	181
XVIII. A természettudományi szakosztály ülése 1896. nov. hó 23-án	189
XIX. Az orvosi szakosztály ülése 1895. deczember hó 4-én	190
XX. Az orvosi szakosztály ülése 1895. évi deczember hó 18-án	193
XXI. A természettudom. szakoszt. ülése 1895. deczember hó 23-án	193
XXII. A pozsonyi orvos-természettudományi egyesület unnepeélyes közgyűlése 1896. február hó 12-én	193
XXIII. Az orvosi szakosztály ülése 1896. évi január hó 22-én ..	204
XXIV. Az orvosi szakosztályának ülése 1896. február hó 5-én ..	205
XXV. Az orvosi szakosztály ülése 1896. febr. hó 26-án	205
XXVI. Az orvosi szakosztály ülése 1896. márczius 18-án	208
XXVII. Az orvosi szakosztály ülése 1896. évi április hó 22-én ..	208
XXVIII. Az orvosi szakosztály ülése 1896. okt. 7-én	209
XXIX. Az orvosi szakosztály ülése 1896. október hó 28-án	209
XXX. Az orvosi szakosztály ülése 1896. november hó 18-án	210
XXXI. A természettudományi szakoszt. ülése 1896. november hó 23-án	210
XXXII. A természettudományi szakoszt. ülése 1896. deczember hó 14-én	211
XXXIII. Az orvosi szakosztály ülése 1896. deczember hó 2-án	212

Függelékül :

IV. A pozsonyi orvos-természettudományi egyesület könyvtárá-	
nak jegyzéke :	1
I. Orvosi könyvek	3
II. Állattan	22
III. Növénytan	26
IV. Ásványtan, földtan	33
V. Vegytan	37
VI. Természettan és meunységtn	39
VII. Földrajz, úti leírások, gyógyforrások és fürdők	41
VIII. Gazdaságtan, erdészet, ipar és kereskedelem	49
IX. Vegyes tartalmú könyvek	52
X. Folyóiratok	62
Pótjegyzék	91

A pozsonyi orvos-természettudományi egyesület kiadványaiból eddig a következő közlemények jelentek meg:

Von den Verhandlungen des Vereines für Heil- und Naturkunde zu Pressburg sind bisher erschienen:

I.	évfolyam	1856.	
II.	Jahrgang	1857, 1. és 2. füzet.	
III.	"	1858, 1. és 2. füzet.	
IV.	"	1859.	
V.	"	1860—61.	
VI.	"	1862	} Ezen czim alatt: — Unter dem Titel: Correspondenzblatt I. und II. Jahrgang.
VII.	"	1863	
VIII.	"	1864—65.	
IX.	"	1866.	

Uj folyam	1. füzet	1869--70. évfolyam.
Neue Folge	2. Heft	1871—72. Jahrgang.
"	"	3. " 1873—75. "
"	"	4. " 1876—80. "
"	"	5. " 1881—83. "
"	"	6. " 1884—86. "
"	"	7. " 1887—91. "
"	"	8. " 1892—93. "

Miután közleményeinkből körülbelül 30 teljes példányunk van, a választmány elhatározta, hogy azokat könyvtárunk javára áruba bocsátja, még pedig az eddig megjelent összes kiadványainkat tagok 10, nemtagok 20 frtért vehetik meg.

Egyes évfolyamok tagoknak 1, nemtagoknak 2 frtba kerülnek.

Nachdem sich in unserer Bibliothek circa 30 vollständige Exemplare aller bisher zur Ausgabe gelangten Verhandlungen vorgefunden haben, hat der Ausschuss beschlossen, dieselben zu Gunsten unseres Bibliothekfondes zu veräußern. Mitglieder erhalten alle bisher erschienenen Verhandlungen unseres Vereines um 10 fl., Nichtmitglieder um 20 fl. Einzelne Exemplare sind, solange der Vorrath reicht, um den Preis von 1, respective 2 fl. erhältlich.